

Віра Потехіна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

За редакцією доктора економічних наук, професора,
старшого наукового співробітника, патентознавця І. І. Дахна

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

Київ
«Центр учбової літератури»
2008

ББК 67.623.3я73
П 64
УДК 347.77(075.8)

*За редакцією доктора економічних наук, професора,
старшого наукового співробітника, патентознавця І. І. Дахна*

В.О. Потехіна

П 64 Інтелектуальна власність: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 414 с.

ISBN 978-966-364-672-5

У навчальному посібнику висвітлюються економіко-правові аспекти інтелектуальної власності в умовах глобалізації економіки. Вирізняльною особливістю книги є комплексний економіко-правовий підхід до проблем інтелектуальної власності. Посібник містить інформацію про зміст вітчизняних книг з інтелектуальної власності та словник офіційної термінології України у цій сфері, а також текст угоди ТРІПС.

Навчальний посібник може використовуватися у ВУЗах під час вивчення дисциплін «Інтелектуальна власність», «Право інтелектуальної власності», «Міжнародна економіка», «Міжнародне право», «Міжнародне економічне право», «Міжнародне приватне право» тощо.

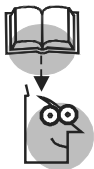
Для студентів, підприємців, правників, науковців, творчих працівників та інших категорій читачів, які цікавляться питаннями інтелектуальної власності.

ББК 67.623.3я73

ISBN 978-966-364-672-5

© В.О. Потехіна, 2008

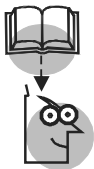
© Центр учбової літератури, 2008

ЗМІСТ

<i>Передмова</i>	5
<i>Вступ</i>	7
Розділ 1. Глобалізація та інтелектуальна власність	10
1.1. Формування глобального економічного простору	10
1.2. Інтелектуальна власність як фактор розвитку інноваційної економіки	20
1.3. Економіко-правові механізми охорони інтелектуальної власності	25
<i>Висновки до розділу 1</i>	49
<i>Контрольні питання</i>	51
Розділ 2. Глобальна система охорони інтелектуальної власності	52
2.1. Становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності	52
2.2. Суперечності глобальної системи охорони інтелектуальної власності	67
<i>Висновки до розділу 2</i>	79
<i>Контрольні питання</i>	80
Розділ 3. Система охорони інтелектуальної власності України	82
3.1. Основні тенденції національного інноваційного розвитку України	82
3.2. Розбудова національної системи охорони інтелектуальної власності України	96

3.3. Проблеми і перспективи розвитку системи охорони інтелектуальної власності України	101
<i>Висновки до розділу 3</i>	112
<i>Контрольні питання</i>	114
Розділ 4. Деякі питання охорони інтелектуальної власності	115
4.1. З історії права інтелектуальної власності	115
4.1.1. <i>Формування авторського права у прецедентній правовій системі</i>	115
4.1.2. <i>Еволюція концепції патенту в США</i>	123
4.2. Охорона прав інтелектуальної власності у законодавстві України і США: порівняльні аспекти	126
4.2.1. <i>Охорона винаходів за законодавством України і США</i>	126
4.2.2. <i>Правове регулювання авторського права в Україні та США</i>	135
4.3. Міжнародний досвід охорони комп'ютерних програм і перспективи становлення національного законодавства України	154
<i>Висновки до розділу 4</i>	163
<i>Контрольні питання</i>	164
Висновки	165
Література	174
Додатки	184
<i>Додаток 1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС)</i>	184
<i>Додаток 2. Словник офіційної термінології України у сфері інтелектуальної власності</i>	222
<i>Додаток 3. Зміст вітчизняних підручників і посібників з інтелектуальної власності.</i>	312
Резюме (англійською мовою)	399

ПЕРЕДМОВА

Видавництво «Центр навчальної літератури» вже має публікації про інтелектуальну власність. Зокрема, про неї йшлося в:

— навчальному посібнику І. І. Дахна «Право інтелектуальної власності». — К.: ЦНЛ, 2006. — 278 с.;

— навчальному посібнику за ред. д. е. н., проф. І. І. Дахна «Зовнішньоекономічна діяльність». — К.: ЦНЛ, 2006. — 360 с. (розділ 11 «Патентна чистота продукції»);

— навчальному посібнику за ред. д. е. н., проф. І. І. Дахна «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». — К.: ЦНЛ, 2006. — 304 с. (розділ 10 «Зарубіжне патентування об'єктів промислової власності та його значення для менеджменту зовнішньоекономічної діяльності» та розділ 11 «Ліцензування об'єктів інтелектуальної власності»);

— навчальному посібнику за ред. д. е. н., проф. І. І. Дахна «Управління зовнішньоекономічною діяльністю». — К.: ЦНЛ, 2007. — 328 с. (розділ 13 «Патентно-ліцензійна робота та її значення для зовнішньоекономічної діяльності»);

Книга, яку нині читач тримає у руках, створена доктором філософії у галузі економіки Вірою Потехіною. Ця книга є результатом кількарічних пошуків і роздумів. Матеріал для книги розшукувався як в Україні, так і за кордоном, зокрема, у США. Книзі притаманна цікава і вірзніальна риса — у ній застосовано комплексний економіко-юридичний підхід до аналізу різноманітних аспектів інтелектуальної власності.

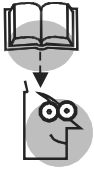
Оскільки в минулому в Україні практично не було дипломованих правників у сфері того, що нині має назву «інтелектуальна власність», то цей вакуум заповнювали фахівці з іншою вищою освітою, які ставали кваліфікованими знавцями у сфері права інтелектуальної власності. Ставши ними, ці фахівці, як правило, вже не поверталися до своїх стартових позицій і продовжували опікуватися правовими аспектами інтелектуальної власності, бо у тому була суспільна потреба. Не секрет, що економічне підґрунтя інтелектуальної власності якщо і не забувалося, то в усякому разі, до нього, як кажуть, не доходили руки.

Віра Потехіна є правником за освітою, яку отримала в Україні та в США. Не забуваючи право, вона пішла у напрямку економіки. У результаті маємо книгу, яка є оригінальною і не повторює інші монографії і навчальні підручники та посібники, якими, на щастя, багата сучасна Україна. Книга має своє лице і її варто читачеві знати. У книзі є багато того, чого не можна знайти в інших літературних джерелах. Важливий «козир» книги — численні посилання на опрацьовані вітчизняні і зарубіжні джерела (у тому числі англомовні). Читачеві слід звернути увагу не лише на основний текст, але і на додатки до нього. Сподіваюся, ця книга одержить схвальну оцінку читача, а її автор створить у майбутньому ще кращі монографії і навчальні посібники.

Доктор економічних наук, професор,
старший науковий співробітник, патентознавець
(диплом ЦППК: серія ДВА № 149977)

І. І. Дахно

*Контактний телефон І. І. Дахна у Києві —
494 47 32 з переключенням на 14 87*

ВСТУП

Сучасні процеси глобалізації розгортаються в умовах інноваційної економіки. Основним фактором виробництва стають інформація і новітні технології, підвищується значення інтелектуальної власності як товару і капіталу. Місце країни у глобальній економіці залежить від ефективної інституційної системи охорони інтелектуальної власності, в якій економічні, правові та організаційні механізми перебувають у тісній взаємодії, забезпечуючи інноваційний розвиток. Глобалізація економічних, політичних і науково-технічних відносин і перспективи інтеграції України до системи міжнародного науково-технологічного співробітництва актуалізують проблему становлення національної системи охорони інтелектуальної власності та підвищення в такий спосіб конкурентоспроможності країни.

Проблема охорони інтелектуальної власності постає нині у світовому вимірі в контексті співвідношення інтересів країн центру (тобто економічно розвинених) та периферії, дисбалансу інтересів власників прав інтелектуальної власності та суспільних інтересів. Інтелектуальну власність неможливо розглядати виключно як економічну або юридичну категорію. Для формування ефективної системи охорони інтелектуальної власності в умовах глобалізації необхідно з'ясувати економічні показники впливу такої охорони та з урахуванням економічного підходу розробити методи правового регулювання відносин інтелектуальної власності. У світовій науці все більше поширення набуває економіко-правовий підхід до дослідження відносин інтелектуальної власності. До формування системи охорони інтелектуальної власності долучаються фахівці з різних сфер: технічних, гуманітарних, соціальних та політичних наук, мистецтва, менеджменту тощо.

Завданням економічної науки у сфері інтелектуальної власності є, передусім, пошук відповіді на питання, як стимулювати інноваційну діяльність та розповсюдження знань і технологій у світі, тобто як досягти балансу між інтересами власників об'єктів інтелектуальної власності та суспільними інтересами, забезпечити рівномірний розподіл доходів від інтелектуальної власності між учасниками глобальних процесів. В книзі з'ясовується питання про те, якими мають бути оптимальний режим і система охорони інтелектуальної власності, здатні забезпечити позитивний економічний ефект у вигляді приросту інформаційних та (або) матеріальних ресурсів.

Під терміном *інтелектуальна власність* розуміють сукупність виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, яка охоплює авторське право і суміжні права, а також так звану промислову власність. *Право інтелектуальної власності* — право юридичних і фізичних осіб на володіння, користування і розпорядження об'єктами авторського права і суміжних прав, винаходами, торговельними марками, іншими об'єктами інтелектуальної власності.

Термін *охорона інтелектуальної власності* означає сукупність економічних, юридичних, політичних та інших заходів, спрямованих на *запобігання* порушенням прав інтелектуальної власності. На противагу охороні, під *захистом інтелектуальної власності* розуміють заходи, спрямовані на відновлення становища власників прав інтелектуальної власності у випадку, якщо такі права були порушені. Отже, поняття охорона і захист є далеко не синонімами.

Під авторським правом у суб'єктивному розумінні вважають виключне право на відтворення, опублікування, продаж змісту і форми літературних, художніх, музичних та інших творів. В об'єктивному розумінні авторське право — інститут цивільного права, що регулює відносини, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури, мистецтва тощо. *Під суміжними правами* розуміють виключні права, що надаються виконавцям, виробникам фонограм, організаціям ефірного і кабельного теле- і радіомовлення.

Патентне право у суб'єктивному розумінні є сукупністю виключних прав на використання технічного чи художньо-конструктивного рішення (винаходу, корисної моделі, промислового зразка). В об'єктивному сенсі патентне право — це галузь цивільного права, що встановлює систему охорони прав на технічні й художньо-конструктивні рішення шляхом видачі патентів. *Патент-*

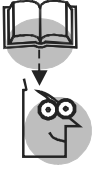
том є документ захисного характеру, що засвідчує право власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Сфері промислової власності відомий і документ за назвою «свідоцтво». Він видається на знаки для товарів і послуг та на топографії інтегральних мікросхем. До речі, охорона останніх є певним «гібридом» авторського і патентного права.

Термін *інноваційна діяльність* означає діяльність, спрямовану на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення й оновлення номенклатури та покращення якості продукції. Під *інноваційним потенціалом* розуміють сукупність різноманітних видів ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності.

Автор цієї книги поділяє положення теорії периферійної економіки аргентинського вченого Р. Пребиша, яка розглядає історичний розвиток як двоєдиний процес розповсюдження новітніх технологій та використання їх результатів. Відповідно до цієї теорії під «*країнами центру*» розуміють розвинуті країни, які мають монополію на новітні технології та нові сегменти факторів виробництва. «*Країнами периферії*» є країни, в яких здебільшого виконуються початкові стадії виробничого процесу та які значно поступаються за показниками інноваційного розвитку країнам центру.

Для уникнення неточностей у трактуванні термінології, що застосовуватиметься далі, розглянемо співвідношення понять *стимулу до здійснення інноваційної діяльності* (*incentive to innovate*) та *доступу* (*access*) до інтелектуальної власності, що запозичені з англійських джерел [94; 110; 132]. Стимул означає бажання суспільства створювати нові продукти інтелектуальної діяльності. Доступ — можливість використовувати об'єкти інтелектуальної власності шляхом відтворення вже існуючих продуктів інтелектуальної діяльності в ході інноваційної діяльності. Термін *відтворення* (*imitating*) означає використання творів, способів, процесів, технологій та інших об'єктів інтелектуальної власності, створених (винайдених) раніше. Термін «відтворення» застосовуватиметься в цій книзі здебільшого щодо країн периферії на противагу країнам центру, які здійснюють інноваційну діяльність.

Закінчуючи «Вступ», зазначимо, що наприкінці цієї книги у «Додатках» читач зможе ознайомитися з великою кількістю термінів зі сфери інтелектуальної власності, офіційно сформульованих у національному законодавстві. Рекомендуємо читачам дізнатися про наявність цих офіційних формулювань.

РОЗДІЛ 1

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

1.1. ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Головною тенденцією розвитку сучасного світу є глобалізація економічної діяльності. Вона значним чином впливає на економічне життя, а також призводить до значних політичних (внутрішніх та міжнародних), соціальних та, навіть, культурно-цивілізаційних наслідків. Глобалізацію все більше відчують на собі майже всі країни світу, в тому числі Україна, яка цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції в світову економіку. Аналіз процесу глобалізації має не лише теоретичне, але і практичне значення для України. Явище глобалізації пов'язане з суперечностями, що стають предметом численних дискусій в академічних, політичних та ділових колах.

Слово «глобалізація» походить від англійського слова «*globe*» (земна куля). З множини визначень поняття глобалізації можна виділити наступні. Глобалізацією є інтернаціоналізація світової економіки в загальнопланетарному масштабі як логічний результат взаємодії національних економік, які постійно розширювались, внаслідок чого така взаємодія набула вигляду транснаціоналізації, тобто стану взаємного проникнення і переплетіння національних економік. Водночас, глобалізація — це універсальна або гомогенізація економічного життя, яке під впливом обміну знаннями, людьми, товарами, культурними цінностями і т. п. все більш тяжіє до єдиних стандартів, принципів і цінностей [21].

Е. Гідденс у книзі «Наслідки сучасності» 1990 р. дав наступне визначення глобалізації: «інтенсифікація світових суспільних відносин, що пов'язує віддалені території таким чином, що національні події відбуваються під впливом подій, що мають місце на відстані багатьох миль, і навпаки» [92]. Д. Хелд зі співавторами книги «Глобальні трансформації» визначив глобалізацію як «світовий взаємозв'язок, що розповсюджується, поглиблюється та

прискорюється в усіх сферах сучасного суспільного життя, від культурного до кримінального, від фінансового до духовного» [99].

Термін «глобалізація» став широко використовуватися починаючи з 80-х років ХХ століття у зв'язку з науково-технічним прогресом. Введення цього терміну пов'язано зі спрощенням і прискоренням здійснення міжнародних операцій, пов'язаних з торговими і фінансовими потоками. Він означає поширення за межі національних кордонів ринкових сил, що протягом багатьох століть пронизували всі рівні господарської діяльності [156].

Розуміння того, що події в одній частині світу безпосередньо впливають на події в іншій частині світу, існувало досить давно. Деякі дослідники, втім, розглядають глобалізацію як новий процес. На думку Е. Гідденса, Дж. Томлінсона та Дж. Уррі, новою рисою сучасної глобалізації є те, що глобальні потоки стало важко спрямовувати і контролювати, на відміну від ранньої глобалізації, яка мала виражений характер «вестернізації». Р. Кілі у книзі «Імперія в епоху глобалізації» зазначає, що сучасна глобалізація характеризується домінуванням неоліберального капіталізму і тим, що певні прояви глобалізації дозволяють розцінювати її як інструмент, призначений для розповсюдження такого домінування — зокрема, через вплив Сполучених Штатів на інші країни [106].

Епоха глобалізації характеризується зростанням впливу низки факторів міжнародного рівня (економічних і політичних зв'язків, культурного та інформаційного обмінів) на соціальну дійсність окремих країн. Внаслідок таких процесів відбувається більш ефективний розподіл та використання факторів виробництва і зростають можливості для виробництва і споживання. Глобальна економіка вимагає створення інститутів, які б забезпечували функціонування ринків, — нових суспільного та економічного середовищ, формування яких вимагає системного мислення, нових управлінських якостей [160]. Створення нових суспільного та економічного середовищ на етапі глобалізації відбувається в напрямку уніфікації, що є основною характеристикою сучасного глобального економічного простору.

Становлення глобального економічного простору пов'язане з підвищенням мобільності робочої сили, ліквідацією торговельних бар'єрів, розвитком засобів зв'язку і транспорту, науково-технічним прогресом, внаслідок чого поживляється обмін товарами, капіталами, послугами та людськими ресурсами. При цьому необхідною умовою успішної участі в такому процесі кожної

країни є створення правової держави, стабільних систем права власності. Процес глобалізації супроводжується глибокою інтеграцією національних економік у світову економіку, що має сприяти одержанню доступу до нових технологій та обміну ними, стимулює конкуренцію і, як наслідок, підвищує продуктивність національної економіки.

В. Іноземцев зазначає, що глобалізація економічної діяльності відбувається в наступних напрямках:

- міжнародна торгівля товарами, послугами, технологіями та об'єктами інтелектуальної власності;
- міжнародний рух факторів виробництва, а саме рух капіталу (у вигляді прямих іноземних інвестицій), робочої сили;
- міжнародні фінансові операції (кредити, основні цінні папери, похідні фінансові інструменти, валютні операції). При цьому, В. Іноземцев зазначає, що співвідношення між цими трьома напрямками в останні роки істотно змінюється [29].

Глобалізація економічної діяльності відбувається на двох рівнях: мікро- і макроекономічному. В умовах ринкової економіки економічна діяльність на обох рівнях ініціюється і розвивається на рівні самостійних суб'єктів господарювання, що встановлюють виробничі, торгові, науково-технічні, фінансові зв'язки із зарубіжними партнерами. Отже, перший рівень — стихійно-ринкового розвитку глобальних процесів, в основі яких лежать пошуки виробниками способів мінімізації витрат і побудова нових комбінацій спеціалізації. Головною особливістю глобалізації на мікроекономічному рівні є всесвітня стратегічна орієнтація компаній. Це і закладає фундамент глобалізації. Наслідки глобальноорієнтованої стратегії на рівні окремих компаній відображаються на макроекономічному рівні. Він є рівнем міждержавних форм, що компенсують втрату або обмеженість можливостей з боку держави регулювати стихійно-ринкові прояви глобалізації.

Викладені вище ознаки процесу глобалізації дозволяють дати загальне визначення цьому явищу. Глобалізація є об'єктивним, багатовимірним процесом якісних змін в різноманітних сферах суспільного життя, що визначає пріоритетні тенденції сучасного розвитку. О. Білорус зазначає, що глобалізація — це якісно новий соціальний процес, змістом якого є взаємозв'язок і взаємозалежність, а також глобальна інтеграція національних економік, національних політичних і соціальних систем, інформаційних систем, національних культур тощо [2, с. 304]. На думку М. Делягіна, глобалізація є процесом формування й подальшого розвитку єдиного загальносвітового фінансово-економічного простору на базі

нових, переважно комп'ютерних технологій [152]. Глобалізація — це найвища нині фаза інтернаціоналізації (інтеграції) економіки і політики, а в зародковому стані — і культури (В. Пефтієв, В. Черновська) [47], яка першочергово проявляється в процесах гомогенізації (К. Ейк), а також у зростаючій взаємозалежності різних суспільств (Г. Ділігенський) [18]. Поняття глобалізація відображає об'єктивний процес активізації взаємопроникнення та взаємозалежності сучасних соціально-економічних і суспільно-політичних процесів у світовому масштабі, які не лише долають національні бар'єри, а й поєднують на перший погляд несхожі й різновекторні явища.

Відповідно до О. Білоруса, формування глобального економічного простору відбувається за такими напрямками і в межах наступних міжнародних інституцій:

— комплексна лібералізація та розробка правил міжнародної торгівлі товарами та послугами (в межах ГАТТ/СОТ, ЮНКТАД та Міжнародної торговельної палати);

— регулювання міжнародних валютних відносин, платіжних балансів країн та міжнародної заборгованості (МВФ, Банк міжнародних розрахунків, Паризький та Лондонський клуби кредиторів);

— здійснення структурних реформ у світовій економіці, передусім, в країнах периферії (в межах галузевих організацій, таких як Організація ООН з промислового розвитку — ЮНІДО, а також міжнародних фінансових інституцій — Світовий банк, МВФ);

— регіональна міжнародна економічна інтеграція, пов'язана зі створенням комплексних міжнаціональних структур регулювання та єдиної економічної політики (Європейський економічний союз — ЄС, Північноамериканська асоціація вільної торгівлі — НАФТА, Спільний ринок країн Південного Конусу — МЕРКОСУР тощо);

— координація та розробка єдиних правил функціонування міжнародної інфраструктури (міжнародні організації в галузі транспорту, зв'язку, фінансових розрахунків, охорони інтелектуальної власності і т. д.) [10].

На думку О. Білоруса, нині має місце певна нерівномірність розвитку компонентів системи глобального регулювання, для якої характерне значне домінування системи СОТ. Однак функції СОТ не охоплюють всього спектру соціально-економічних відносин, а тому вони доповнюються функціями інших міжнародних інституцій, зображених на схемі (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Система інституцій глобального регулювання

Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) визначає основні принципи торгових відносин і торгової політики; створює систему преференцій в торгівлі та здійснює стимулювання експорту країн периферії. Завданням Комісії ООН з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) є гармонізація законодавства у сфері міжнародної торгівлі. Міжнародна торговельна палата здійснює роботу з формулювання міжнародних торгових звичаїв (поміж них — умови поставок в зовнішньоекономічних операціях «*Incoterms*», міжнародні розрахунки тощо). Регулювання валютного курсу та платіжних балансів покладене на Міжнародний валютний фонд (МВФ).

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) відіграє важливу роль в узгодженні різноманітних аспектів економічної політики та розробці її параметрів (зокрема, щодо іноземних інвестицій та регулювання діяльності ТНК, податкової політики, експортного кредитування, розрахунків тощо). Глобалізація економічної діяльності вимагає її лібералізації, тобто скорочення або усунення обмежень у сфері міжнародної торгівлі, іноземних інвестицій, міжнародних фінансових операцій. Саме таке завдання ставила перед собою Генеральна Угода про тарифи і торгівлю (ГАТТ). Нині цим опікується Світова організація торгівлі (СОТ), у якій ГАТТ, ГАТС і ТРІПС є трьома базовими елементами. Пояснимо, що ГАТС — це Генеральна угода з торгівлі

послугами, а ТРИПС — Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності.

Глобалізація відбувається в умовах постіндустріального інформаційно-технологічного розвитку цивілізації. Д. Харві називає процес глобалізації «часово-просторовою компресією» [97]. Іншими словами, ми живемо у спресованому світі, де витрати (матеріальні й часові) на обмін технологіями та інформацією, а також на їх відтворення зменшились. М. Кастель зазначає, що розвиток телекомунікацій створив матеріальну інфраструктуру для формування глобальної економіки [78]. Щоправда, Р. Кілі вважає, що інформація та телекомунікаційні технології важливі, однак не слід перебільшувати значення феномену «часово-просторової компресії» [106].

На думку А. Філіпенка, важливим елементом глобальної економіки є міжнародна науково-технічна сфера, яка характеризується формуванням світового ринку технологій, ноу-хау, патентів. Відповідно до визначальних тенденцій світового економічного розвитку в сучасних умовах значно підвищується значення науково-технічних компонентів господарського зростання як факторів динамізації та якісного вдосконалення виробництва [66; с. 41]. О. Пічкур зазначає, що науково-технічна інформація, спрямована на зміну циклів виробництва товарної продукції, набула глобального значення, що перетворило технологічні знання та накопичений досвід у різних галузях виробництва, а також інформаційні, управлінські, виробничі, фінансові, торговельні секрети, пов'язані з виробництвом та реалізацією наукомісткої товарної продукції, на самостійний об'єкт зазначених відносин — технологію [50, с. 35]. Технологія — це знання, необхідні для досягнення певного технічного результату.

Сучасній хвилі науково-технічного прогресу притаманні пошкваллення інноваційної діяльності та досягнення в трьох основних напрямках розвитку технологій: інформаційні технології (комп'ютерні програми, бази даних, цифрові технології); біотехнологія (що створює підґрунтя для розвитку медицини, фармацевтики, сільського господарства, хімічної промисловості); технології виготовлення нових матеріалів. Нові інформаційні технології дозволяють здійснити перехід до децентралізованого виробництва з централізованим фінансовим контролем. Такі можливості сприяють ще більшій інтернаціоналізації виробництва, яка призводить до збільшення обсягів світової торгівлі. Розвиток транспортних комунікацій сприяє зростанню обсягів комерційної торгівлі та розширенню обміну послугами.

Інтеграційна тенденція між галузями проявляється в налагодженні більш тісних зв'язків між базовими напрямками НТП (мікроелектроніки і біотехнології) — нововведення в одній галузі забезпечують новачки в іншій. Більш того, інноваційна діяльність часто здійснюється шляхом об'єднання зусиль конкуруючих компаній на глобальному рівні. Таким чином інтеграційні процеси позначаються на зближенні суб'єктів глобальної економіки — компаній і власне країн. Це пояснюється тим, що в процесі інноваційної діяльності компанії нерідко відчують потребу в залученні технологій іншої галузі. Конвергенція галузей технологій активно впливає на розвиток поділу праці і технологій — відбувається інтернаціоналізація господарської діяльності.

Інтернаціоналізація НТП і виникнення єдиної технологічної бази обумовлює зрощування галузей суспільного виробництва на національному і міжнародному рівнях. Глобалізація супроводжується розгортанням процесів науково-технічної кооперації, які характеризуються техніко-економічними чинниками: високим комерційним ризиком нововведень, ймовірністю введення подібних технологій компаніями—конкурентами, непередбачуваністю результатів одержання нового продукту (технології), їх рентабельності; непередбачуваністю прогнозування попиту; загостренням конкуренції між компаніями тощо. Розробка, виробництво, збут і освоєння сучасних технологій та їх міжнародний поділ вимагають об'єднання зусиль на глобальному рівні. Відбувається зрощування нововведень і нових технологій в єдиний комплекс технологічних знань. Виникають «технологічні макросистеми», поєднуються технологічне співробітництво. Суб'єкти ринку набувають транснаціональної форми. Сукупність таких тенденцій є свідченням того, що має місце світовий процес техноглобалізації — тобто процес інтернаціоналізації створення і освоєння, виробничого та комерційного використання, трансферу (передачі) і дифузії (поширення) технологій.

Глобалізація економічних відносин пов'язана з територіальним розширенням прав власності суб'єктів цих відносин. Розбудова міжнародного права на основі принципу, згідно з яким суб'єкт національного права однієї країни має право реалізовувати право власності в інших країнах, сприяла прискоренню формування глобальних господарських комплексів у формі мультинаціональних компаній (МНК), багатопрофільних транснаціональних компаній (ТНК), транснаціональних банків (ТНБ) тощо. Поглиблення процесу формування таких комплексів спричиняє виникнення союзів і об'єднань найбільших ТНК і ТНБ у таких

галузях, як транспортне та енергетичне машинобудування, фармацевтична промисловість, комп'ютерні технології, телекомунікації. Сучасна глобальна економічна система обмежила стихійні ринкові відносини між країнами, виник глобально функціонуючий світовий виробничо-господарський механізм, складовими якого стали окремі національні економіки.

На думку А. Філіпенка, суб'єкти сучасного процесу технологічного обміну в умовах глобалізації можна згрупувати за інституціональними рівнями:

— на моно- та мікрорівнях — університети та наукові заклади, венчурні фірми, інноватори-фізичні особи (до 1/3 світового обсягу інновацій);

— на мезорівні — ТНК і МНК, національні компанії і науково-технічні комплекси (дослідницькі, технологічні парки) (до 2/3 світового обсягу інновацій);

— на макрорівні — держави і національні інноваційні системи;

— на мегарівні — міждержавні утворення та інтеграційні союзи, які спеціалізуються на окремих напрямках НТП;

— на метарівні — міжнародні організації (насамперед, системи ООН, які надають технічну допомогу країнам периферії та сприяють формуванню світового ринку екологічно безпечних технологій) (рис. 1.2).

Основними суб'єктами господарювання глобальної економіки у світовому масштабі стають не країни, а транснаціональні корпорації. А. Філіпенко зазначає, що в умовах глобалізації боротьба за розподіл і перерозподіл сфер впливу переміщується з площини міждержавних відносин у площину конкуренції між корпораціями. Особливістю функціонування ТНК в процесі технологічного обміну є об'єднання зусиль ТНК. З метою здійснення спільних досліджень і придбання нових технологій відбувається створення технологічно взаємопов'язаних стратегічних союзів між ТНК. В таких союзах криється одна з небезпек глобалізації: в межах стратегічних альянсів проявляється тенденція збереження контролю з боку ТНК над новими технологіями і обмеження доступу до них суспільства. Географічно концентрація ТНК має місце в межах трьох центрів — Європи, Японії, США [66, с. 41].

Міжнародні науково-технічні зв'язки в умовах глобалізації контролюються транснаціональним капіталом з метою досягнення висококонкурентних позицій на світовому ринку. Внаслідок утримання технологій, капіталу і товарів в межах тріади ЄС — Японія — США відбувається подальша маргіналізація (відтіснення) країн, які не входять до цієї тріади. Перспективи їх еко-

номічного росту, відповідно, обмежуються. Такі негативні наслідки мають місце у зв'язку з внутрішньокорпоративним характером трансферу технологічного обміну ТНК (на відміну від технологічного обміну, який є відкритим для суспільства), завдяки якому ТНК досягають технологічного лідерства, а в деяких країнах відбувається консервація відсталості. У такий спосіб ТНК, переслідуючи мету досягнення і збереження лідерства, негативно впливають на інтереси країн периферії.

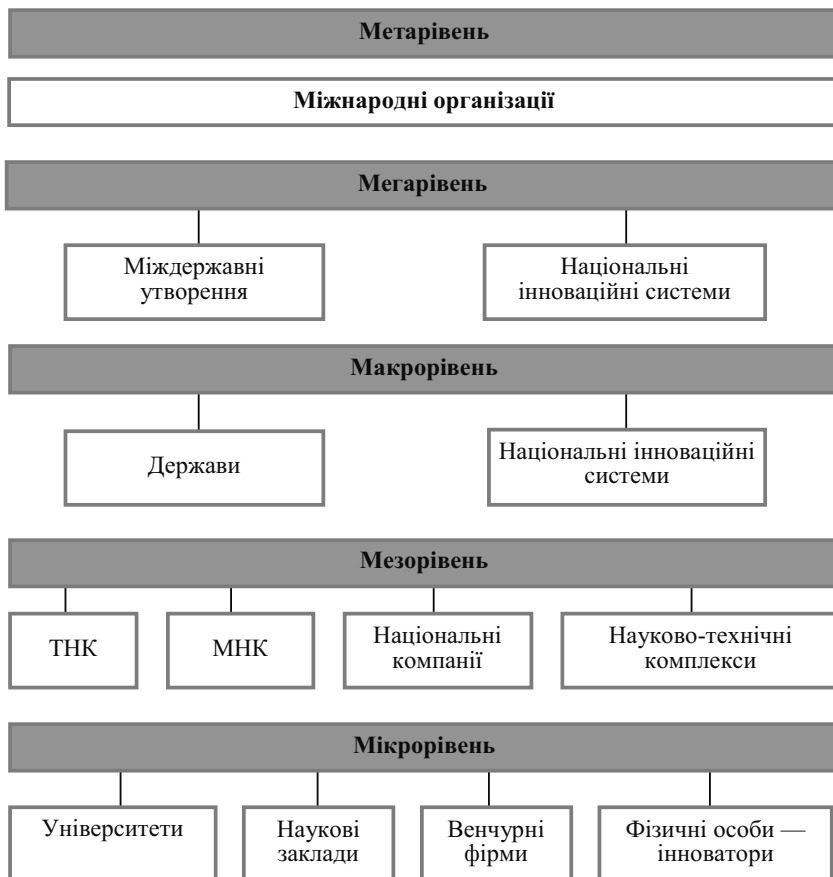

Рис. 1.2. Класифікація суб'єктів процесу технологічного обміну за інституціональними рівнями

Неоднозначний та суперечливий характер глобалізації пов'язаний з необхідністю подолання багатьох внутрішніх суперечностей глобальної економіки. Глобалізація несе загрозу нерівномірного розподілу доходів між країнами центру та периферії. С. Глаз'єв зазначає, що глобалізацію можна уявити як неоднорідний простір, всередині якого розміщений центр, що утримує інтелектуальну і науково-технічну монополію, яка визначає сучасний економічний розвиток. Цей центр забезпечує світову економіку новими технологіями і знаннями, одержуючи інтелектуальну ренту в нееквівалентному економічному обміні з периферією. В цьому центрі зосереджена грошова монополія, що є емітентом світової валюти. Таким чином центр здійснює культурно-ідеологічну гегемонію, нав'язуючи світові моделі розвитку, свою інтерпретацію явищ та культурну матрицю [153]. Деіндустріалізація економіки, пов'язана з глобалізацією, призводить до зниження зайнятості в певних галузях економіки. Глобалізація також асоціюється з мобільністю робочої сили. Основний внутрішній конфлікт глобалізації полягає в загостренні проблеми світової економічної нерівноваги. А. Філіпенко вважає, що економічна рівновага — це оптимальний стан господарської системи, багатовимірна і багатофакторна система, що формується під впливом сукупності факторів (соціально-політичних, економічних, правових, історичних тощо).

Глобалізація — не теорія, що може пояснити поточні світові події. Глобалізація є концепцією, яка допомагає з'ясувати процеси, що відбуваються у світі. Вона посилається на певні результати, які визначаються факторами. У книзі «Імперія в епоху глобалізації» Р. Кілі зазначає, що концепція глобалізації об'єднує глобалізацію як результат (дещо, що потребує пояснення) та глобалізацію як чинник (дещо, що пояснює результат).

Глобалізація світової економіки є складною багатоаспектною проблемою, що постійно породжує численні наукові дискусії. З поняттям глобалізації пов'язані явища, процеси і проблеми, що стосуються всього людства, тобто глобальні проблеми сучасності. Питання про те, яким чином глобалізація впливає на світові економічні процеси і на процеси всередині кожної країни є вкрай актуальними. Які наслідки глобалізація несе для країн — загрозу чи нові можливості? На виявленні позитивних і негативних наслідків глобалізації ми зупинимось нижче. Очевидно те, що процес глобалізації обумовив якісний стрибок до нового статусу економічного життя, нового змісту національної економіки, нових умов глобального середовища, до яких ті чи інші країни змушені адаптувати свої національні системи.

1.2. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тенденції розвитку науки й культури свідчать про те, що XXI століття стане ерою панування інтелектуального капіталу. Найголовнішими показниками цивілізованості суспільства все більшою мірою стають його культура, науково-технологічний рівень виробництва, ефективність економіки, соціально-економічний прогрес в цілому, і, врешті-решт, добробут суспільства, який значною мірою залежить від рівня й ефективності інноваційної та творчої діяльності в ньому.

Сучасна цивілізація значно відрізняється від попередніх. На зміну традиційному господарству, в якому основним економічним ресурсом було сільське господарство, спочатку прийшло індустріальне господарство, засноване на промисловості як рушійній силі економіки, а потім — постіндустріальне господарство. Наприкінці 1940-х рр., незалежно від рівня розвитку, більшість країн була залучена до світової системи індустріального господарства. Досвід Німеччини та Радянського Союзу, які на основі мобілізації своїх внутрішніх ресурсів побудували дві гігантські промислові імперії, довели світові, що в умовах масового індустріального виробництва максимальна напруга сил нації була здатна вивести країну на позиції світової наддержави. При цьому периферія, представлена здебільшого колоніальними державами, залишалася невід'ємною частиною цієї системи, забезпечуючи промислові центри сировиною та енергоносіями.

Перехід до нового постіндустріального типу суспільства відбувся в останній третині XX століття. Становлення постіндустріальної системи було пов'язано зі швидким економічним ростом 1950—60-их рр. і реформуванням соціальної сфери, в результаті чого відбулося суттєве зростання ролі науки і технологій як фактору економічного розвитку. Внаслідок науково-технічної революції відбулося перетворення науки в продуктивну силу, основний фактор розвитку суспільства. Застосування досягнень науково-технічного прогресу змінило структуру виробництва і зайнятості; підвищення рівня життя викликало перегляд традиційних цінностей [157].

В сучасному постіндустріальному суспільстві економічне зростання набуває інтенсивного (а не екстенсивного) інноваційного характеру. Якщо в індустріальному суспільстві основним виробничим ресурсом виступали сировина та енергія, то в інноваційному господарстві таким ресурсом стає інформація. Нові від-

криття, винаходи, інші об'єкти технологій, принципово нові товари і послуги стають складовою економічного процесу. Інтелектуальний капітал дедалі більше перетворюється на провідний чинник економічного зростання та міжнародного обміну, радикальних структурних зрушень, стає головним у визначенні ринкової вартості високотехнологічних компаній і формуванні високого рівня конкурентоспроможності. Ці тенденції спостерігаються в країнах з різним рівнем життя і різним обсягом ВВП. Весь навколишній світ все більше стає результатом матеріалізованих знань, а виробництво цих знань є найважливішою складовою економічної діяльності. Н. Апатова зазначає, що інноваційна економіка характеризується зберіганням традиційних ринків, які, втім, зазнають істотних змін [152].

В умовах інноваційної економіки ринок праці вимагає більшої кількості розумових працівників, ринок капіталу набуває менш матеріального характеру і стає ринком інтелектуальної власності, на ринку ресурсів усе більше місця займає інформація. Ринки інформаційної економіки носять глобальний характер, оскільки використовують комп'ютерну мережу як базову ринкову інфраструктуру.

Інноваційна економіка стимулює отримання високих прибутків, знижуючи потребу в капіталі та людських ресурсах на одиницю продукції. Як зазначає В. Іноземцев, в умовах інноваційної економіки інформаційний сектор забезпечує економічне зростання без пропорційного збільшення затрат енергії та матеріалів. Урядами постіндустріальних країн була схвалена стратегія десятикратного зниження ресурсомісткості одиниці національного доходу до 2025 р. [157].

В умовах постіндустріального господарства зростає значення й вимоги щодо людського фактору, необхідним стає підвищення освітнього рівня населення. Країни зосереджують зусилля на формуванні автономної та гнучкої інфраструктури освіти і на розвитку інформаційних технологій. Підвищується роль інтелектуального капіталу як фактору виробництва, що зумовлює необхідність розвитку науково-технічного потенціалу та розробки ефективної системи охорони інтелектуальної власності. В сучасній економіці головна роль належить вартості, що створюється знаннями, а інтелектуальна власність перетворюється на товар.

Інтелектуальною власністю є сукупність прав на нематеріальні активи, що є результатами інтелектуальної діяльності. Вони мають економічну цінність і властивість бути вільно відчуженими з урахуванням обмежень, встановлених в інтересах охорони

особистих прав власників відповідних об'єктів і публічних інтересів суспільства. Правові та економічні відносини у сфері інтелектуальної власності існують нерозривно. В такій єдності метою правового регулювання є забезпечення юридичних та фізичних осіб охороною їх прав в процесі створення і використання об'єктів інтелектуальної власності. Економічні відносини інтелектуальної власності виникають тоді, коли результати інтелектуальної діяльності стають об'єктами комерціалізації. Метою суб'єкта економічної діяльності є одержання максимально можливого прибутку, досягнення конкурентних позицій на ринку та можливості впливати на ринкову кон'юнктуру. На макрорівні правове та економічне регулювання є інструментами досягнення світової конкурентоспроможності, економічної безпеки країни та науково-технічного прогресу в цілому. Єдність економічних і правових відносин інтелектуальної власності полягає ще і в тому, що реалізація економічних цілей залежить не тільки від умов розвитку ринкових процесів, ефективності управління і господарського використання об'єктів інтелектуальної власності, але і від ефективності їх правової охорони.

Комерціалізація інтелектуальної власності в умовах ринкових відносин вимагає розглядати інтелектуальну власність і як товар, і як капітал. Комерціалізацією об'єктів інтелектуальної власності є перетворення результатів інтелектуальної діяльності на ринковий товар з метою одержання прибутку або іншої ринкової вигоди. Способами комерціалізації є використання об'єктів інтелектуальної власності у виробництві; внесення прав на об'єкти інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства та передача прав на об'єкти інтелектуальної власності (в т. ч. на умовах ліцензії).

Як товар інтелектуальна власність є нематеріальним активом, що використовується у господарській діяльності і може бути швидко і без значних затрат відтворений і розповсюджений. Особливість інтелектуальної власності, порівнюючи з матеріальними активами, полягає в її мультиплікаційному характері (властивості її об'єктів швидко розповсюджуватися). Як товар інтелектуальна власність існує в потенційно необмеженій кількості, але має потенційно обмежений попит. Інтелектуальна діяльність є кумулятивним процесом: її товари розповсюджуються вільно в просторі й часі та стають базою для створення нових інтелектуальних товарів. Іншою важливою характеристикою інтелектуальної власності як товару, порівнюючи з матеріальними активами, є те, що відтворення інтелектуальних товарів не вимагає значних фінан-

сових і часових витрат, а виявлення порушень прав інтелектуальної власності є вкрай складним. Відносини інтелектуальної власності характеризуються надзвичайно високим ступенем динамічності й різнобічності. Самий зміст поняття «інтелектуальна власність», його структура постійно розширюються та якісно оновлюються. Відносини, що виникають у зв'язку з цим, тісно пов'язані з найновішими технологіями не лише в розумінні об'єкта цих відносин, а також у застосуванні нетрадиційних підходів до їх регулювання.

Як капітал інтелектуальна власність є ресурсом, який об'єднує знання, досвід, інформацію, які можна використати для одержання прибутку або інших ринкових вигод. На думку А. Гапоненка, інтелектуальний капітал — це знання, організаційні можливості, інформаційні канали, які можна використовувати та конвертувати у валюту [9]. В. Зінов і К. Самарян зазначають, що інтелектуальним капіталом є знання, які можна перетворити на прибуток та оцінити [28, с. 24]. Відповідно до А. Козирьова, інтелектуальний капітал — це інтелектуальний потенціал, використаний в процесі економічного розвитку [35]. В. Зінов і К. Самарян виділяють три складові інтелектуального капіталу: людський капітал (сукупність знань, навичок, творчих здібностей тощо); структурний капітал (програмні засоби ЕОМ, програмне забезпечення, бази даних, організаційна структура, патенти, товарні знаки, різноманітні організаційні механізми); споживчий капітал (майбутні споживачі інтелектуального товару і його здатність задовольнити очікування споживачів) [28, с. 24]. М. Новіков зазначає, що існує два основних типи інтелектуального капіталу: впізнаваність інтелектуального товару або власне торгова марка (репутація, традиції, імідж, зовнішній вигляд та інші фактори стимулювання попиту на інтелектуальний товар) і знання (освіта, досвід, навички, що сприяють здійсненню інтелектуальної діяльності, додаючи цінність інтелектуальним товарам) [159].

Отже, інтелектуальний капітал є нематеріальним ресурсом, який забезпечує матеріальне виробництво, зменшуючи вміст матеріальних ресурсів у процесі виробництва. Невичерпний характер інтелектуального капіталу полягає в неможливості його споживання внаслідок використання. Мультиплікаційний характер інтелектуального капіталу проявляється у можливості використання інтелектуального капіталу необмеженим колом користувачів. Як зазначає В. Олейко, інтелектуальний капітал як продукт інтелектуальної діяльності є категорією, яка сприяє визнанню науки рушійною виробничою силою в умовах нової економіки [44,

с. 45]. Інтелектуальний капітал — це створений або придбаний інтелектуальний товар, який має вартісну оцінку, об'єктивований та ідентифікований, що використовується з метою одержання прибутку.

Право інтелектуальної власності виступає агентом впливу на параметри інноваційної економіки. Правовий аспект поняття «інтелектуальна власність» полягає в юридичній можливості власника використовувати нематеріальні активи. Правом інтелектуальної власності є право юридичних і фізичних осіб володіти, користуватися і розпоряджатися авторським правом, суміжними правами, промисловою власністю. Право інтелектуальної власності охоплює авторське право, суміжні права і патентне право. Авторським правом є право на відтворення, опублікування, продаж змісту і форми літературних, художніх, музичних та інших творів. Під суміжними правами розуміють права, що надаються виконавцям, виробникам фонограм, організаціям ефірного і кабельного мовлення. Патентне право є сукупністю прав на використання технічного рішення (винаходу), що засвідчуються патентом.

Поняття «власність», як відомо, є як юридичною, так і економічною категорією. Право власності, відповідно, є інструментом регулювання юридичних та економічних відносин. Право власності містить в собі право власника усувати інших від користування цією власністю, а також право передавати таку власність іншим особам на певних умовах. Відмінність між правом власності та правом інтелектуальної власності полягає в нематеріальному характері інтелектуальної власності та у характері заходів з охорони цих прав. Іншою особливістю права інтелектуальної власності, на думку В. Колятина, є територіальний характер прав інтелектуальної власності і можливість одночасного використання об'єкту інтелектуальної власності необмеженим колом осіб [37]. Отже, право інтелектуальної власності, існуючи в нерозривній єдності з економічними відносинами, є механізмом забезпечення власників можливістю використовувати інтелектуальну власність як товар і капітал.

Інноваційна економіка та комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності пов'язані з важливими економічними та правовими проблемами, такими як розробка цілеспрямованої державної політики та науково-технічної стратегії в сфері інтелектуальної власності, виявлення критеріїв та показників обліку і господарської оцінки об'єктів інтелектуальної власності, комерційне використання об'єктів інтелектуальної власності та, нарешті, розробка ефективної системи охорони як необхідний механізм забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності.

1.3. ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Формування з інтелектуальних ресурсів суспільства інтелектуального капіталу прямо залежить від ефективного режиму охорони інтелектуальної власності. Його можна вважати важливою передумовою нарощування інтелектуального капіталу і конкурентоспроможності компаній в умовах зростаючої конкуренції у галузі високих технологій. Актуальність питання щодо оптимізації системи охорони інтелектуальної власності обумовлена активізацією процесу поширення наукових і технологічних досягнень. В умовах науково-технічного прогресу, коли відтворення інтелектуального товару не вимагає значних матеріальних та часових затрат, зростає необхідність у становленні ефективного режиму охорони інтелектуальної власності. При цьому проблема становлення дієвої охорони інтелектуальної власності постає як на національному, так і на глобальному рівнях. Факторами її актуалізації є зростання ресурсів, які витрачаються на створення нових технологій, швидке розповсюдження знань і технологій та зменшення періоду часу, необхідного для відшкодування витрачених ресурсів.

Науково-технічний прогрес сприяє спрощенню технологічного процесу відтворення інтелектуальних товарів та зменшенню фінансових ресурсів на таке відтворення. Це обумовлює збільшення кількості правопорушень і складність виявлення порушень прав інтелектуальної власності. При цьому останнє десятиріччя характеризується не тільки зростанням кількості порушень у сфері інтелектуальної власності, а й тим, що такі порушення нині стосуються ширшого спектру об'єктів інтелектуальної власності: комп'ютерних програм, біотехнологічної та фармацевтичної продукції тощо. М. Валлерстайн та М. Моджі називають серед причин активізації неправомірної діяльності у сфері інтелектуальної власності високі доходи від незаконного використання прав; низький ризик виявлення правопорушень у зазначеній сфері, що пов'язано з недостатнім правовим регулюванням відносин інтелектуальної власності у більшості країн світу, а також нематеріальним характером інтелектуальної власності; зменшення фінансових ресурсів, необхідних для несанкціонованого відтворення об'єктів інтелектуальної власності [145, pp. 6—7].

Нематеріальна природа, кумулятивний і мультиплікаційний характер інтелектуальної власності ускладнюють охорону прав авторів та винахідників. Дискусійним залишається питання про

те, до якої межі право інтелектуальної власності може вважатися ексклюзивним правом його носія, щоб воно здатне було служити інтересам суспільства. Пошуку підходів до вирішення зазначеної проблеми присвячені роботи зарубіжних фахівців у сфері інтелектуальної власності — П. Драхоса, Р. Мейн, В. Лейндс та Р. Познера [94, р. 1533; 110].

У своїх роботах ці автори зосереджуються на дослідженні таких питань: яким чином забезпечити економічний стимул для технологічного прогресу та яким має бути оптимальний режим охорони інтелектуальної власності; як досягти баланс між стимулюванням винахідників (авторів) здійснювати інноваційну (творчу) діяльність і розповсюдженням знань і технологій та, відповідно, як розробити підхід до охорони інтелектуальної власності, за якого розповсюдження знань і технологій не завдаватиме шкоди інтересам власників прав інтелектуальної власності. Автор цієї книги не поділяє поширену в Україні думку про те, що **максимально доступний високий рівень охорони** інтелектуальної власності — запорука успішного економічного розвитку. Спробуємо відповісти на питання, яким має бути **оптимальний режим охорони**, що має не суто академічний, але й очевидний практичний вимір. Отже, спробуємо оцінити економічний ефект від охорони інтелектуальної власності.

Передусім необхідно з'ясувати ключові терміни, які застосовуватимуться далі. Під виключним правом розуміють майнове право особи, яка має щодо об'єкта інтелектуальної власності право на використання цих об'єктів лише особисто і на видачу лише особисто дозволу чи заборону їх використання іншим особам. Відтворенням об'єктів інтелектуальної власності є виготовлення одного або більше інтелектуального товару в будь-якій матеріальній формі з використанням права інтелектуальної власності. Розповсюдження об'єктів інтелектуальної власності — будь-яка дія, внаслідок якої об'єкти інтелектуальної власності безпосередньо чи опосередковано стають доступними суспільству, в тому числі доведення цих об'єктів до відома суспільства таким чином, що його представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором.

Вартість виробництва книги або іншого твору (далі — інтелектуальний товар) складається з двох компонентів: вартість створення інтелектуального товару і вартість виробництва його примірників. Перший компонент не залежить від кількості виготовлених або проданих примірників, оскільки включає тільки

витрати часу автора та його зусиль, а також витрати видавця на редагування та опублікування рукопису. Вартість створення інтелектуального товару є сталою величиною. Другий компонент, вартість виробництва примірників інтелектуального товару, зростає пропорційно кількості виготовлених примірників та включає в себе вартість друку та розповсюдження кожного такого примірника. Ця вартість є змінною величиною.

Економісти В. Лейндс і Р. Познер стверджують, що попит на певний інтелектуальний товар залежить від конкурентоспроможності аналогічних товарів на ринку. Кількість інтелектуальних товарів на ринку та кількість примірників кожного такого товару становлять величину, на яку в умовах жвавої конкуренції може зменшуватися попит на певний інтелектуальний товар [110, р. 38]. Звісно, на нашу думку, попит в такому випадку залежатиме від якості представленого на ринку аналогічного товару, рівня творчого та оригінального характеру інтелектуального товару, репутації, іміджу та визнання автора споживачем (наприклад, у випадку книги — читацькою аудиторією) тощо.

У випадку відмови від здійснення рестрації твору, що необхідна для одержання певних переваг охорони відповідно до законодавства про авторське право, вартість створення інтелектуального товару є нижчою. Однак, зменшуючи витрати на охорону, автор та/або інший власник (наприклад — видавець) ризикують опинитися в ситуації, за якої не зможуть покрити витрати на створення інтелектуального товару (у випадку неправомірного використання і розповсюдження товару за короткий період часу, протягом якого автор і та/або інший власник (видавець) не зможуть відшкодувати витрати). Найбільше це стосується творів, створених із залученням цифрових технологій, що можуть бути розповсюджені за короткий період часу в мережі Інтернет. Таким чином, дохід від інтелектуального товару збільшується прямо пропорційно періоду часу, необхідного конкурентам для відтворення товару і створення його аналогу.

Проблема відшкодування витрат на створення інтелектуального товару є досить серйозною, особливо якщо власник здійснює такі витрати в момент, коли не може спрогнозувати попит на цей товар. Різниця між ціною та собівартістю інтелектуального товару повинна не лише покривати витрати на його створення і витрати, що можуть виникнути за умови відсутності попиту на такий товар, а також приносити прибуток. Враховуючи особливість певного інтелектуального товару, власник об'єкта інтелектуальної власності може уникати витрат на охорону інтелектуаль-

ного товару правом інтелектуальної власності, адже у певних випадках потреба в такій охороні є обмеженою.

Якщо скопійований інтелектуальний товар поступається якістю оригінальному товару, перший не може бути гідною заміною останнього. У випадку відтворення такого інтелектуального товару як літературний твір, якість друку або паперу не має значного впливу на попит (порівняно з оригіналом). Однак у випадку відтворення ексклюзивних творів мистецтва відтворений товар не є конкурентоспроможним порівняно з оригіналом. Відтворений примірник художнього твору, як правило, настільки поступається якістю оригіналові, що не в змозі справити негативний вплив на попит на оригінал та спричинити зниження ціни на останній. Наприклад, ціна картини Рембрандта в оригіналі за будь-яких обставин буде вищою за ціну копії. Навпаки, розповсюдження примірників відтвореного інтелектуального товару може мати позитивний вплив на вартість оригіналу, оскільки виконує функцію рекламування останнього (з іншого боку, розповсюдження відтворених примірників може позбавити автора частини прибутку від продажу товарів, що є похідними відносно оригінального інтелектуального товару — плакатів, листівок і т. п.).

Після закінчення періоду часу, необхідного для відтворення інтелектуального товару, вартість товару зменшується, і попит на нього знижується. Відносно певного кола інтелектуальних товарів, що характеризуються обмеженням у часі попиту, потреба в охороні авторським правом відсутня. Таке правило стосується так званих «короткочасних» інтелектуальних товарів (наприклад, стаття в газеті), на які попит є високим протягом короткого періоду часу і суттєво зменшується з його плином. В такому випадку значення охорони авторського права для інтелектуальних товарів є мінімальним. Вартість створення «короткочасних» товарів власник відшкодовує за короткий період часу, який часто може перевищувати період часу, необхідний для відтворення товару та розміщення його примірників на ринку. Так, вистави, як правило, мають досить обмежений в часі попит, а їх відтворення вимагає значних часових затрат (відтворювачеві знадобиться тривалий час для придбання сценарію та здійснення постановки (підбір акторів, постановника тощо). За цей час інтерес глядачів зменшиться, і попит знизиться.

Відтворення інтелектуальних товарів, виражених у цифровій формі, не вимагає значних часових і матеріальних витрат. Втім, функцію запобігання несанкціонованому відтворенню та розпов-

слюдження комп'ютерних файлів виконують криптографічні програми, що встановлюють фізичну неможливість відтворення «цифрового» інтелектуального товару. Крім цього, наприклад, у США в Законі про авторське право цифрової епохи (*Digital Millenium Copyright Act*) встановлена заборона створення криптографічних приладів, призначених для сприяння несанкціонованому електронному копіюванню записів, захищених авторським правом. Фактично захист «цифрових» інтелектуальних товарів криптографічними програмами навіть більш ефективно виконує функцію запобігання порушенням авторських прав, ніж правова охорона нормами авторського права.

Властивість інтелектуального товару бути відтвореним (кумулятивний характер інтелектуальної власності) сприяє підвищенню вартості інтелектуального товару і зростанню доходів власника авторського права. Зрозуміло, що ставлення до несанкціонованого використання, виробництва і розповсюдження об'єктів інтелектуальної власності («піратства») є негативним; «піратство» розцінюється як протиправна діяльність, що спричиняє значні збитки власникам прав на такі об'єкти. Попри це виявляється, що «піратство» може мати позитивний вплив на економічні інтереси власників авторських прав. Так, навіть «піратство» на ринку комп'ютерного забезпечення, що є постійним джерелом занепокоєння компаній комп'ютерної індустрії, не спричиняє лише збитки для виробників комп'ютерного забезпечення. Несанкціоноване виробництво і розповсюдження інтелектуальних товарів може послужити фактором підвищення попиту на додаткові продукти виробника (під додатковими продуктами ми розуміємо так звані пов'язані товари; ціна одного з таких товарів завжди прямо залежить від попиту на інший).

Більш того, «піратське» розповсюдження примірників інтелектуального товару може сприяти ствердженню позицій власника авторського права на ринку. Відсутність можливості або бажання «пірата» сплатити ціну за інтелектуальний товар може означати, що такий порушник не є потенційним покупцем, а значить власник авторського права так чи інакше навряд чи одержав би дохід від цього «пірата». З огляду на нематеріальний і кумулятивний характер інтелектуальної власності порушення авторського права відрізняється від порушення матеріальних прав власника (останній у випадку порушення його прав зазнає прямих матеріальних збитків). Хоча немає підстав вважати, що «піратство» не спричиняє жодних збитків власнику авторського права, проте немасове розповсюдження несанкціонованих примірників інтелектуально-

го товару в незначному обсязі може позитивно вплинути на просування товару на ринку.

Вище зазначено фактори, що надають підстави не абсолютизувати потребу в охороні авторського права: це науково-технічний прогрес, в процесі якого винайдені технологічні заходи обмеження відтворення інтелектуальних товарів, а також можливість рекламування інтелектуального товару на ринку внаслідок розповсюдження його примірників. В еру комп'ютеризації витрати на відтворення примірників інтелектуального товару зменшились, що спричинило поширення «піратства», яке, якщо не набуває значних масштабів, в певних випадках навіть позитивно впливає на інтереси авторів, а тому не може розглядатися як виключно негативне явище.

Щоправда інший суб'єкт авторського права, (наприклад –видавець), значно більше зацікавлений в охороні інтелектуального товару (книги), ніж автор. У випадку значних витрат на інтелектуальний товар і безперешкодного доступу суспільства до такого товару (з метою відтворення) охорона авторських прав є необхідною. Наприклад, для опублікування літературного твору видавець повинен отримати дозвіл від автора і, як правило, сплатити останньому гонорар. Більш вигідним для видавця (з точки зору витрат) є видання твору, що перебуває у суспільному надбанні («банк знань» людства). Так, чим багатше суспільне надбання (англійською мовою — *public domain*), тим ширші можливості для здійснення видавничої діяльності.

Яким має бути оптимальний режим охорони авторського права? Для того, щоб дати відповідь на це питання, розглянемо формальну модель охорони авторського права. Припустимо, що p — ціна інтелектуального товару, $q(p)$ — попит на ринку, x — кількість оригінальних примірників інтелектуального товару та y — кількість відтворених (неоригінальних) примірників інтелектуального товару. Так, $q = x + y$. Рівень охорони авторського права становить $z \geq 0$. Таким чином, якщо $z = 0$, твір є незахищеним, а у випадку, коли $z = 1$, твір повністю захищений (тобто відтворення інтелектуального товару є неправомірним без дозволу власника авторського права). Режим охорони авторського права (z) характеризується об'єктом, тривалістю, ефективністю та вартістю охорони, всі ці показники ми враховуємо під єдиним індексом охорони авторського права z .

Відтворення інтелектуального товару в умовах охорони на рівні $z = 0$ у певних випадках є правомірним (наприклад, відтворення запису телевізійної програми для особистого перегляду або

використання інтелектуального товару в цілях створення нового товару в межах доктрини «добросовісного використання», відомої країнам прецедентної правової системи). Чим вище рівень охорони z , тим нижча можливість неправомірного використання прав на інтелектуальний товар. При рівні охорони $z < 1$ процес відтворення поживається, що сприятиме скороченню витрат на створення нових інтелектуальних товарів. Суспільство матиме нагоду вільно використовувати і відтворювати інтелектуальні товари, а тому вартість створення нових товарів на базі відтворення існуючих товарів буде низькою. Крива пропозиції відтворювання матиме такий вигляд:

$$y = y(p, z), \quad (1.1)$$

де $y_p > 0$, а $y_z < 0$. Таким чином, підвищення ціни на інтелектуальний товар або зниження рівня охорони є передумовами зростання пропозиції.

Валові витрати на відтворення примірника інтелектуального товару становлять $M = M(y, z)$, де $M_y > 0$ (тобто дорівнює собівартості), $M_{yy} > 0$, $M_z > 0$, $M_{zz} \geq 0$, а $M_{yz} > 0$. З підвищенням рівня охорони інтелектуального товару собівартість та валові витрати на відтворення примірників товару (M_y) збільшуються, оскільки, якщо z збільшується, то зростає обсяг захищеного матеріалу певного інтелектуального товару. Таким чином відтворювачі повинні залучати власний матеріал або вносити суттєві зміни до інтелектуального товару з метою уникнення порушення, що означатиме підвищення витрат на відтворення примірників. Отже, крива пропозиції відтворення інтелектуального товару зменшується прямо пропорційно підвищенню рівня охорони, як зазначено на графіку (рис. 1.3).

За методикою В. Лейндса і Р. Познера, дохід автора обчислюється за формулою:

$$\Pi = (p - c)x - e(z), \quad (1.2)$$

де c — собівартість примірника інтелектуального товару, а e — вартість ідеї. Шляхом заміни x одержимо

$$\Pi = (p - c)[q(p) - y(p, z)] - e(z), \quad (1.3)$$

де $e(z)$ означає вартість ідеї, яка зростає разом з підвищенням рівня охорони [110, р. 73]. Припустимо, що валовий дохід автора (R) становить величину, яка дорівнює доходу від продажу примірників інтелектуального товару з вирахуванням вартості створення таких примірників. Разом з тим, R залежатиме від рівня охорони z (R зростатиме прямо пропорційно z). Отже, створення інтелектуального товару є економічно обґрунтованим, коли $R \geq e(z)$.

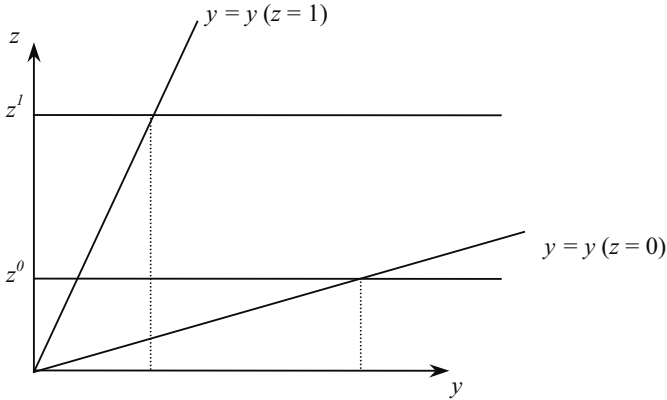

Рис. 1.3. Крива пропозиції відтворення інтелектуального товару (y) в залежності від рівня охорони авторського права (z)
Складено автором за даними [110]

Вартість ідеї інтелектуального товару $e(z)$ є нижчою у випадку запозичення автором ідеї створеного раніше інтелектуального товару. Очевидно, що розвиток запозиченої ідеї вимагає менших витрат, ніж створення цілком нового інтелектуального товару. Однак кількість товарів, створених з використанням запозиченої ідеї, може зростати до моменту, доки попит на такі інтелектуальні товари не зменшиться (у зв'язку зі зниженням інтересу суспільства до такої ідеї). В цьому полягає значення творчого характеру інтелектуального товару як необхідної передумови попиту на нього.

Певний, не занадто низький рівень охорони інтелектуального товару є необхідним, оскільки за умов низького рівня охорони кількість товарів на ринку зменшується, тому що вільний доступ суспільства до інтелектуального товару, активне відтворення і розповсюдження його примірників спричиняє неможливість власника авторського права компенсувати витрати на створення ідеї. Втім, занадто високий рівень охорони вимагає збільшення витрат до такого рівня, коли дохід власника авторського права становить суму, недостатню для відшкодування витрат на створення інтелектуального товару. Проблема розробки оптимального режиму охорони авторського права полягає у встановленні й дотриманні балансу між інтересами власників авторського права та інтересами суспільства.

Оптимальний рівень охорони авторського права залежить не тільки від кількості інтелектуальних товарів на ринку і вартості

створення оригінального інтелектуального товару, але також і від кількості та вартості примірників такого товару. Як зазначено на рис. 1.4 і 1.5, рівень охорони авторського права (z) одночасно визначає ціну примірника інтелектуального товару (p), кількість оригінальних примірників (x) та кількість несанкціонованих примірників (y), дохід автора від товару (R), загальну кількість створених на ринку інтелектуальних товарів (N).

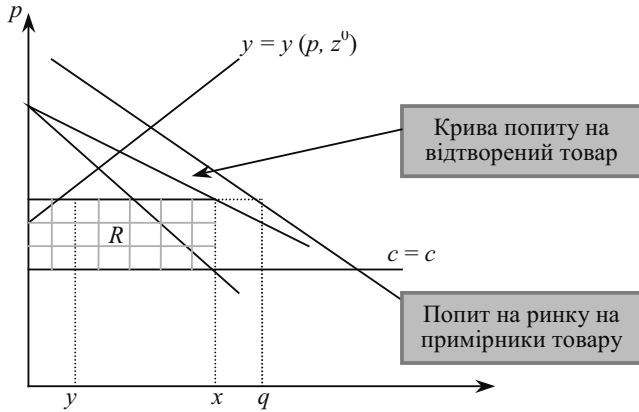

Рис. 1.4. Ринок примірників інтелектуального товару [110, р. 74]

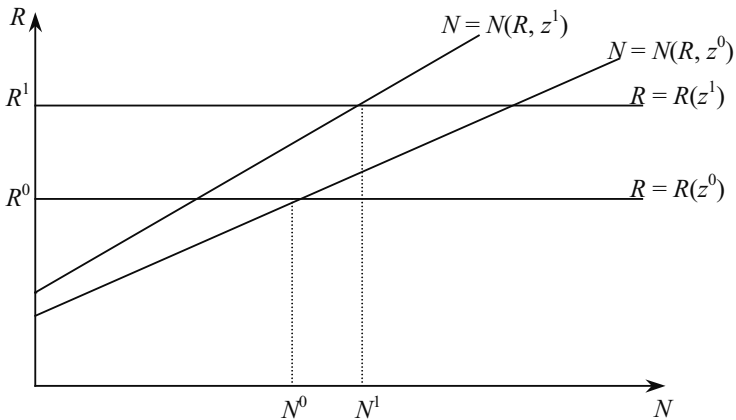

Рис. 1.5. Ринок нових інтелектуальних товарів [110, р. 75]

Рис. 1.4 зображує ринок примірників інтелектуального товару. Попит на примірники оригінального інтелектуального товару становить величину, яка обчислюється шляхом вирахування попиту на відтворені товари ($y = y(p, z^0)$) із загального попиту на ринку. Автор встановлює собівартість інтелектуального товару (c), що визначає ціну на товар (p), кількість оригінальних примірників (x) і кількість відтворених примірників (y), а також загальну кількість примірників інтелектуального товару $q = (x + y)$. В результаті автор одержує дохід (R), позначений на графіку маркуванням. При цьому собівартість відтворення та крива пропозиції залежать від рівня охорони авторського права — із зростанням z збільшується ціна інтелектуального товару (p), кількість оригінальних примірників такого товару (x) і дохід автора (R); а кількість відтворених (несанкціонованих) примірників (y) і загальна кількість примірників інтелектуального товару на ринку (q) зменшуються.

Як бачимо, відповідно до графіку (рис. 1.4), підвищення рівня охорони має позитивний вплив на інтереси власника авторського права, оскільки означає збільшення його доходу і скорочення ринку відтворених примірників. Але для інтересів суспільства обмеження процесу відтворення внаслідок підвищення рівня охорони має негативне значення, оскільки спричиняє обмеження доступу суспільства до «банку знань», внаслідок чого уповільнюється обмін знаннями. Це ставить під сумнів характер суспільного призначення авторського права.

На ринку нових інтелектуальних товарів, зображеному на рис. 1.5, кількість інтелектуальних товарів (N) збільшується пропорційно підвищенню рівня охорони авторського права до межі, коли вартість створення ідеї інтелектуального товару, що визначає бажання авторів створювати нові товари, дорівнює доходу автора (тобто не приносить прибутку). Припустимо, що рівень охорони авторського права становить z^0 , як зображено на рис. 1.4, за умов якого автор одержує валовий дохід R^0 . За допомогою рис. 1.5 можна визначити кількість нових інтелектуальних товарів, які, ймовірно, будуть створені на ринку (N^0). У випадку підвищення рівня охорони дохід автора становить R^1 . В. Лейндс та Р. Познер зазначають, що при цьому пропозиція нових інтелектуальних товарів на ринку (N) підвищується [110, р.76]. На нашу думку, однак, таке твердження не є коректним, оскільки воно не враховує фактору поживлення конкуренції на ринку інтелектуальних товарів у випадку підвищення рівня охорони авторського права (поживлення конкуренції може спричинити зростання

впливу охорони z на рівень доходу власника авторського права). Режим охорони є оптимальним, якщо не досягає рівня, за якого відбувається різке збільшення кількості інтелектуальних товарів на ринку. Підвищення рівня охорони до межі, коли на ринку виникає стимул створювати нові інтелектуальні товари і активізується конкуренція, призводить до ситуації, за якої дохід від інтелектуального товару є нижчим, ніж витрати на охорону такого товару авторським правом.

Таким чином підвищення рівня охорони означає збільшення витрат на створення інтелектуального товару, що обумовлює зростання ціни на такий товар і зменшення кількості відтворених (несанкціонованих) примірників товару на ринку. Чим вищі витрати на створення нового інтелектуального товару та нижчі витрати, необхідні для неправомірного відтворення його примірників, тим вищим має бути рівень охорони авторського права. Крім цього, ми з'ясували, що підвищення рівня охорони сприяє збільшенню доходу власника авторського права і зростанню пропозиції нових інтелектуальних товарів (рис. 1.5). Ринку відчуває потребу у підвищенні рівня охорони у випадку зростання попиту на інтелектуальний товар. Разом з тим, підвищення рівня охорони спричиняє обмеження процесу обміну знаннями, що негативно впливає на інтереси суспільства. Отже, з одного боку, високий рівень охорони створює стимул для здійснення інтелектуальної діяльності, а з іншого — створює обмеження для доступу суспільства до «банку знань». На нашу думку, оптимальний режим охорони авторського права повинен враховувати як інтереси власників авторського права, так і суспільні інтереси, — тобто має встановлюватися на рівні, за якого показники ринку відтворених інтелектуальних товарів і ринку нових товарів збалансовані, тобто — на «середньому» рівні. Оптимальний рівень охорони авторського права повинен розраховуватися залежно від адміністративних та інших витрат на здійснення такої охорони, від характеру твору, а також від прогнозованого попиту на інтелектуальний товар. Чим більш творчим та оригінальним є характер інтелектуального товару, тим вищим має бути рівень його охорони, оскільки ціна інтелектуального товару підвищується на вартість ідеї, яка лежить в основі такого товару.

Вивченню проблем охорони винаходів патентами та значення патентів для розвитку інноваційної діяльності присвячені численні роботи таких зарубіжних дослідників, як П. МакДональд, Дж. Шумпетер, Р. Мерджес, С. Глез'є, Ф. Мечлап, С. Селл, В. Лейндс та Р. Познер. До недавнього часу панувала думка про

те, що високий рівень охорони винаходів сприяє розвитку винахідницької активності та інноваційної діяльності. На підтримку позиції про позитивний вплив патентів на інноваційний розвиток було висунуто два аргументи. Перший з них базується на переконанні, що патенти, забезпечуючи винахідника доходом від створення винаходів, стимулюють винахідницьку активність. Другий аргумент полягає в значенні патентної системи для обміну інформацією між винахідником та суспільством. Р. Мерджес зазначає, що значення патентів полягає в тому, що суспільство надає винахіднику право власності на його винахід, а винахідник в обмін надає суспільству інформацію, що впливає з його винаходу [118, pp. 805—76].

На сучасному етапі розвитку науки про інтелектуальну власність західні дослідники все частіше ставлять під сумнів традиційні уявлення. П. МакДональд, Дж. Шумпетер, В. Кінгстон і С. Глез'є дискутують з приводу значення патентів для інноваційної діяльності. Так, П. МакДональд вважає, що із загальних ресурсів інновації тільки незначна частина запозичена з винаходів. На думку Дж. Шумпетера, більшість винахідників не здійснюють вкладу до інноваційного процесу: інноваційний прогрес можливий без винаходу, а винахід не завжди стимулює інноваційний розвиток [130]. За словами В. Кінгстона, суспільство покладає сподівання на патентну систему як на стимулятор інноваційного прогресу, однак система охорони патентами не сприяє розвитку інноваційної діяльності в значній мірі [107].

Заслуговує на увагу точка зору, відповідно до якої патенти не тільки не сприяють інноваційному прогресу, а більш того, в окремих випадках гальмують його. Як вважає С. Глез'є, це пов'язано з тим, що охорона патенту розповсюджується тільки на обмежене коло об'єктів, а велика кількість інтелектуальних товарів залишаються поза межами охорони [93, p. 34]. Крім цього висловлюється думка, що патенти стримують інноваційний розвиток шляхом обмеження доступу суспільства до винаходу. Ф. Мечлап ще в 1958 р. зазначив: «Якби в нас не було патентної системи, було б безвідповідальним рекомендувати її створення, враховуючи наші знання про економічні наслідки функціонування такої системи. Проте, оскільки ми маємо патентну систему протягом тривалого часу, безвідповідально, виходячи з нашого досвіду, рекомендувати скасувати її» [115, p. 80]. Отже, охорона винаходів патентами, призначеними забезпечувати права винахідників, викликає занепокоєння сучасних дослідників, але альтернативи такій системі не винайдено.

Нинішня сфера інтелектуальної власності — це щось на кшталт класичної фізики. Відомо, що є і квантова фізика. Можливо, і у сфері інтелектуальної власності у майбутньому буде створена система, відмінна від класичної. Економісти В. Лейндс та Р. Познер зазначають, що високий рівень охорони винаходів патентами створює загрозу обмеження доступу суспільства до винаходів [110, р. 296]. З іншого боку, відсутність або недостатність охорони спричиняє ситуацію, за якої винахідник не одержує дохід від своєї діяльності або навіть не може відшкодувати витрати на створення винаходу.

Безперечно, неможливо переоцінити значення патентів для охорони винаходів, адже у випадку незахищеності винаходу патентом винахідник може зіткнутися з проблемою відшкодування витрат на створення й впровадження винаходу тоді, коли такий винахід вже знаходиться в процесі його несанкціонованого відтворення. За відсутності охорони завжди існує загроза, що у випадку створення нового товару, яке вимагає значних витрат, конкурент матиме можливість відтворити новий товар без жодних витрат і, як результат, одержуватиме дохід від нього. Це, у свою чергу, призведе до ситуації на ринку, коли ціна на товар впаде і первинний виробник не зможе компенсувати свої витрати. Отже, на прикладі простої моделі з'ясуємо питання про те, яким має бути режим охорони винаходу та який вплив патенти мають на стимулювання винахідницької активності.

Для з'ясування економічного ефекту патенту спочатку розглянемо, як впливає введення у виробництво **патенту на процес (спосіб)** на зміну витрат, необхідних для створення товару (при цьому мова йде не про патент на новий продукт (пристрій)). Патент на процес зменшує витрати на створення продукту.

Відповідно до графіку (рис. 1.6), DD позначає криву попиту для X , MR — чистий дохід, MC_1 — собівартість продукції (криву пропозиції) до впровадження у виробничий процес інновації, яка зменшує витрати на виробництво, MC_0 — собівартість продукції після впровадження у виробничий процес інновації, яка зменшує витрати на виробництво.

Різниця між MC_1 і MC_0 становить різницю у витратах, необхідних для виробництва одиниці продукції до і після впровадження винаходу (заощаджені витрати на виробництво X). Так, припустимо, що компанії можуть виготовляти X за MC_1 , виробляючи обсяг продукції X_0 за ціною P_1 . В цілому, введення патенту на процес у виробництво не має значного впливу на зміну ціни продукції або обсягів випуску продукції (за винятком ситуації,

що зазначена нами нижче). На відміну від патенту, що захищає процес, впровадження до виробничого процесу **патенту на пристрій (продукт)** завжди суттєво впливає на збільшення обсягів випуску продукції, оскільки на стадії до введення інновації випуск продукції не відбувався. У випадку впровадження у виробництво патенту на процес власник патенту збільшує доходи за кожен період (ділянка, позначена на графіку маркуванням) шляхом виробництва продукції X_0 за ціною, що становить величину, трохи нижчу P_1 , або шляхом видачі ліцензій на патент іншим компаніям за ставкою роялті трохи нижче $P_1 - P_0$. Дохід після впровадження винаходу становить для власника патенту вартість заощаджених витрат в поточному та наступних періодах за вирахуванням витрат на створення винаходу.

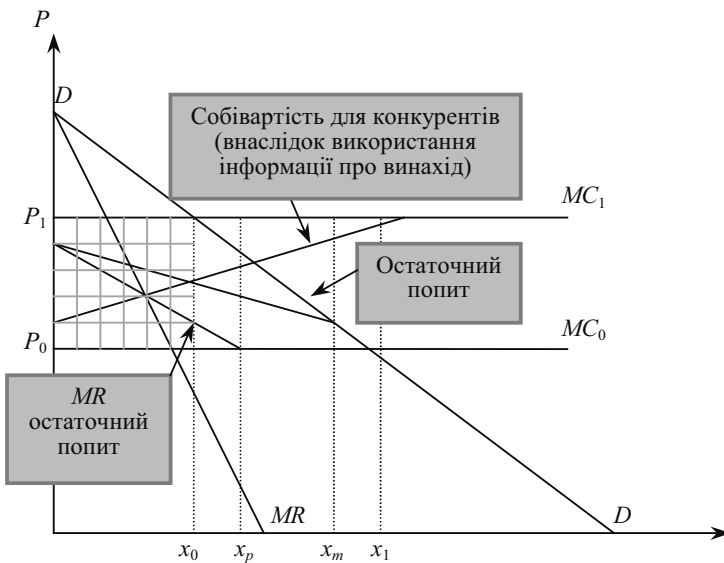

Рис. 1.6. Економічний ефект патенту на процес відтворення

Хоча ціна та обсяг виробництва продукції суттєво не змінюються із впровадженням у виробництво патенту на процес, винахід приносить соціальну користь, яка становить різницю між MC_1 і MC_0 (ділянка, позначена на графіку маркуванням) за вирахуванням витрат на створення винаходу. В цілому ж, на думку В. Лейндса і Р. Познера, чим більш гнучким є попит на X_0 та чим вищими є

заощаджені витрати внаслідок впровадження винаходу (різниця між MC_1 і MC_0), тим більш ймовірно, що ціна, встановлена власником патенту, становитиме величину дещо нижче P_1 , а обсяг виробництва — вище X_0 [110, р. 298]. Аналіз економічного ефекту патенту, об'єктом якого є процес, на ціну та обсяги виробництва привів В. Лейндса та Р. Познера до висновку про те, що ані ціна, ані обсяги виробництва X суттєво не змінюються внаслідок впровадження у виробництво патенту на процес.

На нашу думку, при дослідженні економічного ефекту патенту необхідно враховувати особливості правового режиму охорони патенту які встановлюються національним патентним правом. Патентне право містить положення, відповідно до якого заявка на патент має містити детальний опис винаходу (корисної моделі), метою якого є надання фахівцям певної галузі (і суспільству в цілому) можливості відтворити певний винахід (корисну модель). З моменту видачі патенту, коли інформація про винахід, що міститься в заявці, стає публічно доступною, конкуренти можуть використати таку інформацію в цілях інноваційної діяльності. Це дозволяє конкурентам заощаджувати витрати на створення нового винаходу без порушення прав власника патенту. Крім цього, інформація в заявці на патент дозволяє потенційним конкурентам з'ясувати питання щодо можливості практичного застосування певного винаходу, звільняючи їх від необхідності здійснення витрат на експериментування.

Вимога щодо розкриття інформації про винахід дозволяє конкурентам зменшити витрати на створення X , що зумовлює зменшення собівартості X для конкурентів до рівня нижче MC_1 (звичайно, собівартість навряд чи впаде до MC_0 , тобто, собівартості для власника патенту). Але це може спричинити ситуацію, за якої в умовах жвавої конкуренції попит для власника патенту на X (далі — остаточний попит) знизиться і становитиме різницю між DD (загальним попитом на X) та кількістю виготовленої конкурентами продукції X . Обсяг випуску продукції на ринку X_m становить величину, що дорівнює сумі обсягу випуску продукції власника патенту X_p і обсягу випуску продукції конкурентів ($X_m - X_p$). При цьому ціна на продукцію на ринку становитиме величину між P_1 (ціна до впровадження винаходу у виробничий процес) та P_0 (собівартість створення продукції для власника патенту після впровадження винаходу у виробництво). Отже, внаслідок використання конкурентами інформації про винахід обсяг продукції збільшуватиметься порівняно з періодом до впровадження винаходу у виробництво X_0 , і ціна буде нижчою за P_1 . Таким чином закріплене в межах патентного права положення про необхідність

розкриття інформації про винахід в заявці на одержання патенту спростовує зазначене вище припущення щодо відсутності впливу патенту на процес на рівень ціни та обсягів виробництва продукції.

Підвищення рівня охорони винаходів, навпаки, обмежує доступ конкурентів до інформації про винахід, внаслідок чого для останніх зростають витрати на відтворення винаходу та підвищується ймовірність подачі власником патенту позову до суду про порушення прав. Підвищення рівня охорони спричиняє зменшення пропозиції (скорочення обсягу виробництва продукції).

Економічний ефект патенту для суспільства пов'язаний з витратами власника патенту на створення винаходу та можливістю суспільства використовувати інформацію про винахід. Так, чим вищими є витрати винахідника на створення винаходу і чим нижчими є витрати на його відтворення, тим вищим має бути рівень охорони такого винаходу (як в цілях інноваційного розвитку, так і для залучення інвестицій). Але у випадку відсутності доступу суспільства до інформації про винахід процес відтворення буде обмеженим, а власник патенту матиме можливість встановити більш високі ціни на продукцію (при незмінному рівні її собівартості), що дозволить йому одержувати вищі доходи. Внаслідок підвищення рівня охорони обмеження доступу суспільства до запатентованого винаходу буде не єдиним наслідком — крім цього знизяться темпи інноваційної діяльності, що спричинить збідніння інтелектуального потенціалу суспільства.

Прагнення компанії до завоювання лідерства на ринку зумовлює розробку стратегії одержання патенту, від вибору якої залежить не тільки рівень доходів певної компанії, але й процес обміну інформацією і технологіями в суспільстві та темпи інноваційної діяльності. Вивченню стратегій патентування присвячені праці Дж. Еллісона, М. Лемлі та Н. Галліні [72, pp. 2099, 2104; 91, pp. 131, 140, 149; 104, pp. 531, 539-540]. Дослідники виділяють дві стратегії патентування: так звану стратегію стримування конкурента і захисну стратегію.

За мету одержання патенту на винахід суб'єкти господарювання часто ставлять запобігання одержанню конкурентом патенту на подібний винахід. У випадку стратегії стримування конкурента суб'єкт господарювання прагне якнайшвидше захистити нову технологію патентом для запобігання витрат, які б йому довелося здійснити у випадку використання ним винаходу на умовах ліцензії конкурента. На думку дослідників, стратегія стримування конкурента створює на ринку умови, за яких відбувається обмеження технологічного прогресу. Стратегія стримування конкурента може

бути проілюстрована наступними висловлюваннями. Патентний повірений компанії Хьюлетт Паккард (*Hewlett Packard*) зазначив: «Ми одержуємо патенти не для того, щоб захистити наші продукти, а тому, що це дозволяє нам виключити сфери, в яких інші можуть побажати взяти участь. Ми беремо до уваги те, що наші конкуренти можуть отримати патенти в різних сферах. Ми не хочемо бути останніми» [139, р. В1]. Суть стратегії стримування конкурента при одержанні патенту, вважає Р. Парр, зводиться до наступного: «Патентувати слід будь-що для переконання й попередження конкурентів про те, що створення продукту або здійснення бізнесу певним чином є незаконним. Отримання доходу від надання ліцензії не є метою такої стратегії» [124, pp. 271, 282].

Застосування компаніями стратегії стримування конкурента при одержанні патенту на винахід ставить під сумнів загальнопоширене уявлення про те, що патент є інструментом оптимізації інноваційної діяльності. Втім, на думку Н. Галліні, застосування стратегії стримування конкурента при одержанні патенту може мати і позитивний вплив на розвиток інноваційної діяльності, оскільки збільшення кількості патентів, що виконують функцію стримування, призводить до появи інформації про існування нових технологій та створює потенційну можливість їх подальшого використання суспільством [91, р. 140]. З цим важко погодитися. Якщо відбувається різке збільшення кількості патентів в окремих високотехнологічних сучасних галузях, продиктоване виключно стратегією стримування конкурента, і в такий спосіб підвищується рівень охорони інтелектуальної власності, це скоріш призведе до гальмування інноваційної діяльності.

Захисна стратегія патентування полягає у прагненні компаній (або фізичних осіб-винахідників) захистити свій винахід шляхом встановлення ексклюзивних прав на останні. Для оптимізації суспільно корисної інноваційної діяльності суб'єкти господарювання при здійсненні патентної політики мають застосовувати захисну стратегію, оскільки вона не спричиняє обмеження конкуренції на ринку певної технології.

В цілому охорона винаходів патентами є привілеєм власників прав інтелектуальної власності, але, разом з тим, патентне право передбачає необхідність стимулювання інноваційної діяльності (вимога щодо розкриття інформації про винахід в заявці на патент). Занадто високий рівень охорони має негативний вплив на інтереси суспільства, оскільки обмежує доступ суспільства до технологій, створюючи перешкоду інноваційному розвитку. В умовах «середнього» рівня охорони винаходів патентами власники прав

інтелектуальної власності одержують досить високі доходи, а інноваційна діяльність характеризується позитивними показниками.

Як зазначено вище, оптимальний режим охорони інтелектуальної власності досягається шляхом встановлення балансу інтересів власників та суспільства. Досягнення такого балансу можливе шляхом застосування правових механізмів охорони інтелектуальної власності. Оскільки для авторського та патентного права характерні різні механізми регулювання балансу, розглянемо ці інститути окремо.

Авторським правом, як вже зазначалося, є сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням та використанням художніх, літературних, музичних та інших творів (інтелектуальних товарів). Оптимальний рівень охорони авторського права повинен встановлюватися з урахуванням зазначених в табл. 1.1 правових норм, покликаних збалансувати інтереси власників прав і суспільства.

Таблиця 1.1

**ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ БАЛАНСУ
МІЖ ІНТЕРЕСАМИ АВТОРІВ І СУСПІЛЬСТВА**

N	Права авторів	Інтереси суспільства
1	Автоматичний характер виникнення авторського права (ст. 11 Закону України «Про авторське право та суміжні права»)	Обмежений строк авторського права (70 років після смерті автора), по закінченню якого твір переходить у суспільне надбання (ст. 28 Закону України «Про авторське право та суміжні права»)
2	Об'єктом авторського права є твори, оприлюднені й не оприлюднені, завершені та незавершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети	Правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі (п. 3 ст. 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права»)
3	Особисті немайнові права автора є невідчужуваними (зазначення імені, недоторканність твору тощо)	Можливість використання твору в інтересах суспільства в некомерційних цілях, якщо виправдано поставленою метою (в цілях навчання, з інформативною метою і т. д.)
4	Майнові права автора (виключне право на використання твору) (ст. 15 Закону України «Про авторське право та суміжні права»)	Автор може дозволити іншим особам використовувати твір
5	Юридична відповідальність за порушення прав автора	

Автоматичний характер виникнення авторського права забезпечується положенням, відповідно до якого право автора на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Відповідно до ст. 446 Цивільного кодексу і ст. 28 Закону України «Про авторське право і суміжні права», авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору. Таке положення забезпечує авторів правом на твір незалежно від здійснення ними формальних вимог щодо реєстрації твору.

Встановлення строку дії авторського права має на меті обмеження монополії власників на свої права і є важливим механізмом досягнення балансу між інтересами власників прав і суспільства. Згідно з Директивою СОТ про гармонізацію строків охорони авторських прав встановлено строк охорони 70 років. Відповідно, законодавство України передбачає строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір 70 років, що обчислюється з 1 січня року, наступного за роком смерті автора (ст. 446 Цивільного кодексу України). На нашу думку, цей термін є занадто тривалим, що сприяє створенню монополії спадкоємців автора на певний твір. Втім, згадана Директива СОТ встановила обов'язкову вимогу щодо уніфікації строку охорони. З огляду на вступ України до СОТ скорочення терміну охорони в межах національного законодавства є неприпустимим. Закінчення строку дії авторського права на твір означає перехід твору в суспільне надбання. Твори, які стали суспільним надбанням, можуть використовуватися вільно, без виплати авторської винагороди. Положенням про перехід твору в суспільне надбання після закінчення строку його охорони певною мірою досягається баланс інтересів власників прав і суспільства.

Відповідно до ст. 8 Закону про авторське право, охороні авторським правом підлягають твори, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і незавершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо). Але авторське право поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права», не підлягають охороні авторським правом повідомлення про новини або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації; твори народної

творчості (фольклор); видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади; символи і знаки органів державної влади; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій тощо. Обмеження кола об'єктів, що підлягають охороні авторським правом, є механізмом стримання монополії власників шляхом забезпечення певної інформації статусом «загальнодоступна».

Важливим механізмом балансування прав авторів і суспільних інтересів є встановлення різного режиму щодо майнових і особистих немайнових прав автора. На відміну від майнових прав (право на використання твору), особисті немайнові права (право на зазначення імені (авторство), недоторканність твору) не можуть бути відчужені. Неможливість особистих немайнових прав бути відчуженими є нормативно закріпленою гарантією забезпечення нематеріальних прав авторів.

Ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права» містить вичерпний перелік обставин, за яких дозволяється вільне використання твору із зазначенням імені автора:

— використання цитат з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою;

— використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;

— відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей;

— відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії в обсязі, виправданому інформаційною метою;

— відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях;

— видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;

— відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;

— публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній;

— відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне спові-

щення публічно виголошених промов, звернень, доповідей у обсязі, виправданому поставленою метою.

Статті 22—24 Закону містять перелік обставин, за яких дозволяється вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом, відтворення творів для навчання а також вільне відтворення творів в особистих цілях.

Зазначені статті містять положення, спрямовані на досягнення балансу між інтересами власників і суспільства. Втім, для забезпечення балансу в повній мірі (на користь інтересів власників) в українському законодавстві доцільно додати положення про те, що таке вільне використання не повинно здійснювати значного впливу на попит твору на ринку. Запропоноване положення може вирішити проблему спричинення власникам авторського права значної шкоди внаслідок вільного використання творів в інтересах суспільства.

Законодавство передбачає відповідальність за порушення у сфері авторського права. Залежно від характеру протиправної поведінки порушники несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність. В законодавстві України санкції передбачаються Цивільним кодексом, Кодексом про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України. Юридична відповідальність за порушення авторських прав є необхідним інструментом забезпечення прав авторів.

Патентне право — це сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані зі створенням і використанням винаходів, матеріальне і моральне стимулювання масового винахідництва. Патентне право містить механізми досягнення і дотримання балансу між правами винахідників та інтересами суспільства. Відповідно до табл. 1.2, баланс між інтересами власників патентного права та суспільства досягається шляхом застосування наступних правових механізмів.

Патентне право містить обмеження, спрямоване на запобігання проблемі збідніння «банку знань» людства, що втілене у вимозі про необхідність розкриття інформації про винахід у заявці на одержання патенту. Відповідно до п. 7 ст. 12 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», заявка на одержання патенту повинна містити опис винаходу, що має розкривати суть винаходу настільки ясно і повно, щоб його зміг здійснити фахівець у зазначеній галузі. Заявка на одержання патенту після видання патенту стає публічно доступним документом, що потенційно надає можливість певному сегменту суспільства, який володіє технологічними знаннями, виробити запатентована-

ний продукт. Так, відповідно до п. 13 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», після опублікування відомостей про заявку будь-яка особа має право ознайомитися з матеріалами заявки. З іншого боку, вимога розкриття детальної інформації про винахід може мати негативний наслідок: інформація про патент може стати посібником для потенційних порушників з метою неправомірного використання патенту.

Таблиця 1.2

**ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ БАЛАНСУ
МІЖ ІНТЕРЕСАМИ ВИНАХІДНИКІВ І СУСПІЛЬСТВА**

N	Права власників патентів	Інтереси суспільства
1	Державна реєстрація патенту як передумова виникнення авторства на патент	Вимога щодо розкриття інформації про винахід в заявці про одержання патенту і опублікування таких відомостей (п. 7 ст. 12 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»)
2	Право авторства на патент (невід’ємне особисте право, що охороняється безстроково) (п. 5 ст. 8 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»)	Правова охорона надається винаходу, що не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та відповідає умовам патентопридатності (ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»)
3	Право власності автора на патент — право забороняти іншим особам використовувати винахід без дозволу власника	Право суспільства використовувати винахід без комерційної мети, з науковою метою або у порядку експерименту, за надзвичайних обставин (ст. 31 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»). Обмежений строк дії патенту — 20 років
4	Юридична відповідальність за порушення патенту (стягнення збитків, відшкодування моральної шкоди, поновлення порушених прав)	Примусове відчуження прав на винахід в інтересах суспільства у передбачених законодавством випадках (п. 1 ст. 31 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»)

На думку С. МакДональда, винахідник забезпечує суспільство інформацією про винахід тільки в теорії [94, pp. 15—16]. Опис патенту є, передусім, юридичним документом, а не джерелом інформації про винахід, доступним суспільству. На думку Ф. Лібени, інформація про патент є корисною лише для тих, хто бере

участь в процедурі видачі патенту, а також для тих, хто може оплатити послуги експертів певної галузі (зокрема, юристів) [113, рр. 117—119]. Скажімо, юрист-патентознавець, захищаючи позицію клієнта, завжди може викласти інформацію про патент в такому обсязі, якого буде достатньо для подання заявки, однак, який не буде корисним для суспільства, зазначає К. Лябіх [109; рр. 27—32]. На нашу думку, заперечення значення вимоги патентного права про розкриття інформації про винахід для суспільства є безпідставним; певний баланс між інтересами власників і суспільства все ж таки досягається.

Патентне право встановлює адміністративні обмеження та обмеження по суті патенту, що дозволяють звузити коло потенційних патентів та сприяють обміну знаннями і технологіями та розвиткові інноваційної діяльності. Процедура одержання патенту на винахід є досить складною і тривалою у часі. Адміністративні обмеження полягають у встановленні формальних вимог щодо порядку одержання патенту. Вимоги по суті включають вимоги щодо новизни, винахідницького рівня і придатності для промислового використання (так звані умови патентопридатності).

Вимога щодо новизни запобігає видачі патентів на продукти або процеси, відомі суспільству, і полягає в неможливості одержання патенту на винахід, якщо на час подання заявки на патент винахід був відомим або використовувався іншими особами. З огляду на вимогу щодо винахідницького рівня варто зазначити, що винахід покликаний виконувати функцію поповнення «банку знань». Вимога неочевидності досить тісно пов'язана з «придатністю для промислового використання» та «новизною», оскільки якщо винахід є промислово придатним і очевидним, то навряд чи він може бути невідомим. Вимога щодо придатності для промислового використання переслідує три економічні цілі: загальне дослідження патенту щодо його подібності до інших патентів; відкладення часу до моменту, коли матиме місце створення нового продукту або процесу, на які може бути видано патент; зменшення витрат на пошук патенту шляхом вилучення «некорисних» винаходів з процесу розгляду. Узагальнюючи сказане, критерій промислової придатності переслідує мету обмеження стратегії стримування конкурента при одержанні патенту — серйозної проблеми сучасної системи охорони патентів, про яку йшлося вище.

Відповідно до п. 4 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», строк дії патенту становить 20 років від дати подачі заявки про одержання патенту. Обмеження дії па-

тенту 20-річним строком має на меті встановлення балансу між інтересами власників прав інтелектуальної власності і суспільства шляхом обмеження монополії власника патенту в часі.

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» містить положення, що є вкрай важливим для розвитку інноваційної діяльності; відповідно до нього власник патенту зобов'язаний дати дозвіл (ліцензію) на використання винаходу власнику пізніше виданого патенту, якщо винахід останнього призначений для досягнення іншої мети або має значні техніко-економічні переваги і не може використовуватися без порушення прав власника раніше виданого патенту. Крім цього, якщо винахід не використовується або недостатньо використовується в Україні протягом трьох років, починаючи від дати публікації відомостей про видачу патенту або від дати, коли використання винаходу було припинено, будь-яка особа, яка має бажання і виявляє готовність використовувати винахід, у разі відмови власника прав від укладання ліцензійного договору, може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу на використання винаходу. З метою забезпечення здоров'я населення, екологічної безпеки та інших інтересів суспільства Кабінет Міністрів України може дозволити використання запатентованого винаходу визначеній ним особі без згоди власника патенту у разі його безпідставної відмови у видачі ліцензії. Згідно зі ст. 31 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», не визнається порушенням патенту використання запатентованого винаходу без комерційної мети; з науковою метою або в порядку експерименту; за надзвичайних обставин (стихійне лихо, катастрофа, епідемія тощо) з повідомленням власника патенту одразу, як це стане практично можливим, та виплатою йому відповідної компенсації. Зазначені положення законодавства забезпечують баланс інтересів, вони направлені на забезпечення суспільства гарантіями використання винаходу в певних випадках.

Юридична відповідальність за порушення патенту є заходом забезпечення прав власника патенту і виконує функцію запобігання порушенням. Законодавством України передбачені, зокрема, такі засоби захисту порушених прав, як стягнення збитків, відшкодування моральної шкоди, поновлення порушених прав.

Таким чином патентне право передбачає механізми встановлення і дотримання балансу між інтересами власника патенту і суспільства, що відповідає найважливішому принципу права інтелектуальної власності — його суспільному призначенню.

Висновки до розділу 1

1. Глобалізація світової економіки є складною багатоаспектною проблемою, яка породжує численні наукові дискусії. Епоха глобалізації характеризується формуванням нового суспільного та економічного середовища, створенням глобального економічного простору шляхом ліквідації торговельних бар'єрів, мобільністю робочої сили і, нарешті, зростанням взаємозалежності країн. Як новий етап розвитку цивілізації глобалізація створює для країн не тільки переваги, вона також пов'язана з важливими суперечностями сучасного глобального простору. Необхідність подолання внутрішніх суперечностей глобальної економіки обумовлена рядом загроз, що їх несе глобалізація. Порушення глобальної економічної рівноваги, що виражається у нерівномірності розподілу доходів між країнами центру і периферії, є однією з найактуальніших проблем глобалізації. Загроза глобалізації криється у встановленні країнами центру монополії у різноманітних сферах суспільних відносин: так, країни центру утримують інтелектуальну й науково-технічну монополію, здійснюють культурно-ідеологічну гегемонію тощо. Нееквівалентність обміну полягає також у впливі діяльності транснаціональних корпорацій на країни периферії: ТНК здійснюють контроль за транснаціональним капіталом, неоднозначно впливають на технологічний розвиток країн периферії.

2. Особливістю глобального економічного простору є те, що процеси глобалізації розгортаються в умовах постіндустріального інформаційно-технологічного розвитку. Характерними рисами інноваційної економіки є зростання ролі науки і технологій як основного фактору економічного розвитку і перетворення інформації на провідний виробничий ресурс. В інноваційній економіці головна роль належить вартості, що створюється знаннями, а інтелектуальна власність перетворюється на найважливіший товар. Як товар інтелектуальна власність є нематеріальним активом, що використовується у господарській діяльності і може бути швидко і без значних витрат відтворений і розповсюджений. Як капітал інтелектуальна власність забезпечує матеріальне виробництво, зменшуючи вміст матеріальних ресурсів у процесі виробництва. Агентом впливу на параметри інноваційної економіки є право інтелектуальної власності. Роль права інтелектуальної власності для регулювання інформаційно-технологічного розвитку полягає

в забезпеченні правової охорони об'єктів інтелектуальної власності в процесі їх господарського використання. В цьому зв'язку й залежності виражається єдність економічних і правових відносин інтелектуальної власності. Підвищення ролі інтелектуальної власності як основного фактору виробництва в умовах інноваційної економіки обумовлює необхідність розвитку науково-технічного потенціалу і розробки ефективної системи охорони інтелектуальної власності.

3. Економічний аналіз інтелектуальної власності, тобто економічного ефекту від охорони авторського права і патентів, дає підстави стверджувати, що охорона інтелектуальної власності є необхідною передумовою розвитку інноваційної діяльності. Проблема оптимального режиму охорони інтелектуальної власності пов'язана з необхідністю досягнення балансу між інтересами власників прав інтелектуальної власності і суспільними інтересами, що можливо за умови встановлення «середнього» рівня охорони. В умовах низького рівня охорони власники прав не можуть одержати дохід від інтелектуальної діяльності та навіть відшкодувати витрати на її здійснення, що обумовлює спад інноваційної активності суспільства. Занадто високий рівень охорони інтелектуальної власності забезпечує власників доходами, однак створює перешкоду процесу обміну знаннями й відтворення технологій в суспільстві. На нашу думку, оптимальним режимом охорони інтелектуальної власності є режим, що, з одного боку, ефективно виконує функцію запобігання і попередження порушенням прав інтелектуальної власності (забезпечуючи власників доходами) та створює стимул для здійснення інноваційної діяльності, а, з іншого боку, належною мірою забезпечує доступ суспільства до знань і технологій. В досягненні й збереженні цього балансу полягає основна проблема ефективного режиму охорони інтелектуальної власності.

4. Розвиток інноваційної діяльності залежить не тільки від рівня охорони, але також і від стратегії, що її обирають суб'єкти господарювання. Вище ми розглянули негативний вплив стратегії стримування конкурента у випадку патентування винаходів. При виборі стратегії патентування суб'єкти господарювання мають уникати застосування стратегії стримування конкурента та віддавати перевагу захисній стратегії патентування.

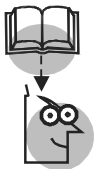
5. Баланс між інтересами власників і суспільства як основна передумова досягнення і збереження оптимального режиму охорони інтелектуальної власності досягається за допомогою правових механізмів, якими є норми авторського і патентного права.

Авторське і патентне право містять положення, спрямовані на обмеження монополії прав власників (обмеження охорони певним строком; встановлення вимог для одержання патенту на винахід щодо новизни, винахідницького рівня і промислової придатності, необхідності розкриття інформації про винахід в заявці про одержання патенту тощо). Такі правові положення мають бути застосовані в національних законодавствах та в міжнародній системі охорони інтелектуальної власності для встановлення і збереження відповідного балансу.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. *Що таке інтелектуальна власність?*
2. *У чому полягає відміна між охороною інтелектуальної власності та її захистом?*
3. *Що означає поняття «інноваційна діяльність»?*
4. *Суб'єктивне і об'єктивне розуміння понять авторське право і суміжні права.*
5. *Що означає поняття «глобалізація економіки»?*
6. *Як розуміють поняття «конвергенція галузей технологій»?*
7. *Чому транснаціональні корпорації, а не країни вважаються основними суб'єктами інтелектуальної власності?*
8. *Як розуміють поняття «інтелектуальний капітал»?*
9. *Чому у сучасній економіці інтелектуальна власність перетворюється на товар?*
10. *Що таке комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності?*
11. *Чому інтелектуальну власність можна розглядати і як товар, і як капітал?*
12. *Як розуміють поняття «територіальний характер прав інтелектуальної власності»?*
13. *Що має на увазі поняття «кумулятивний характер інтелектуальної власності»?*
14. *Що таке «піратство» у сфері інтелектуальної власності?*
15. *Негативні і позитивні аспекти патентної охорони.*
16. *Основні стратегії патентування.*
17. *Що в Україні не підлягає охороні авторським правом?*

РОЗДІЛ 2

ГЛОБАЛЬНА СИСТЕМА ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин завершується становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності. Необхідність її створення зумовлена зростанням значення інтелектуальної власності у глобальній економіці та виникненням більш інтенсивних торговельних відносин.

Усвідомлення необхідності міжнародної охорони інтелектуальної власності (прав на твори, винаходи, промислові зразки, торговельні марки, інші об'єкти інтелектуальної власності) існувало впродовж століть. Однак забезпечити універсальний режим охорони інтелектуальної власності одночасно в різних країнах було неможливим. В країнах світу діяли різні закони в цій сфері. Систематично порушувалися права інтелектуальної власності іноземних власників. Наприклад, в XVII—XVIII ст. у США поширеною практикою було незаконне відтворення творів, що були об'єктом охорони у Великій Британії, оскільки на той час право Великої Британії не визнавалося Сполученими Штатами. У Радянському Союзі повноцінної охорони інтелектуальної власності практично ніколи не існувало, що дозволяло порушувати права іноземних власників інтелектуальної власності, передусім, авторського права. Нині розвиток міжнародної торгівлі вимагає створення глобальної системи охорони інтелектуальної власності, що обумовлює інтенсивний процес гармонізації світового законодавства: країни укладають двосторонні і багатосторонні договори, приєднуються до міжнародних угод, таким чином поступово приводячи національні режими охорони відповідно до світових стандартів. Глобалізація економіки вимагає глобальної правової охорони інтелектуальної власності.

Правові й організаційні основи міжнародної системи охорони інтелектуальної власності були закладені ще у другій половині XIX ст., коли під впливом досягнень в науці й промисловості,

розвитку виробництва і міжнародної торгівлі виникло розуміння необхідності гармонізації законодавства різних країн. Початком реалізації цієї ідеї прийнято вважати 1873 рік. Тоді в Австро-Угорській імперії відбулася перша міжнародна виставка винаходів, від участі в якій відмовилися деякі країни, тому що відчували недостатність правової охорони винаходів. У тому ж році відбувся Віденський конгрес з проблем патентної реформи, на якому були прийняті основні принципи патентування винаходів. Наступним кроком став Міжнародний конгрес з промислової власності, проведений в 1878 р. в Парижі. Він прийняв рішення про скликання Дипломатичної конференції з метою розробки гармонізованих вимог щодо національних законодавств у цій сфері. На Дипломатичній конференції в 1880 р. було узгоджено проект міжнародної угоди, яку пізніше було покладено в основу Паризької конвенції про охорону промислової власності. 20 березня 1883 р. ця Конвенція була остаточно схвалена [1].

Становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності відбувалося з ініціативи країн центру. Однак, був і інший «табір впливу» в особі Радянського Союзу, правові норми якого також були імplementовані В'єтнамом та низкою інших соціалістичних країн. Розбудова законодавства про інтелектуальну власність в країнах периферії відбувалася під тиском країн центру і часто пов'язувалася з процесами колонізації. В 1856 р. Індія прийняла закон Великої Британії про охорону прав на патенти. У Малайзії до здобуття нею незалежності також застосовувалося законодавство Великої Британії. Під час перебування Філіппін у складі Іспанської імперії правове регулювання відбувалося за законодавством Іспанії. Філіппіни почали процес імplementації американських правових засад охорони під тиском США в 1898 р. Становлення законодавства Кореї відбувалося під впливом воєнних конфліктів: в 1910 р. Корея запровадила законодавство Японії, а в 1946 р. внаслідок тиску адміністрації США Корея прийняла американський закон про патенти. Колоніалізм мав значний вплив на становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності.

В 1887 р. Франція, Німеччина, Іспанія та Велика Британія ратифікували Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів (укладена 9 вересня 1886 р.), що означало автоматичний вступ до конвенції і колоній цих країн. Під тиском Франції та Бельгії відбулося приєднання одинадцяти африканських країн до Бернської конвенції (на той час ці країни Африки були економічно та культурно залежними від Франції та Бельгії).

Тільки після Другої світової війни деякі колоніальні країни набули незалежності та почали процес перегляду національного законодавства про інтелектуальну власність. Однією з перших почала реформу патентного законодавства Індія, вона імплементувала правові засади охорони патентів Німеччини (зокрема, впровадила вимогу про одержання патентів на методи (способи) і процеси у сфері фармацевтичної індустрії). Протягом 1970-их рр. Бразилія, Аргентина, Мексика і країни Андського пакту законодавчо закріпили вимогу про патентування фармацевтичних препаратів.

Необхідність ефективної глобальної охорони інтелектуальної власності зумовила становлення глобальної системи регулятивних органів (рис. 2.1), головними компонентами якої стала Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) і Світова організація торгівлі (СОТ). Стосується цієї системи і діяльність ЮНЕСКО. Зокрема, під її егідою 6 вересня 1952 р. у Женеві було підписано Всесвітню конвенцію про авторське право (*Universal Copyright Convention*).

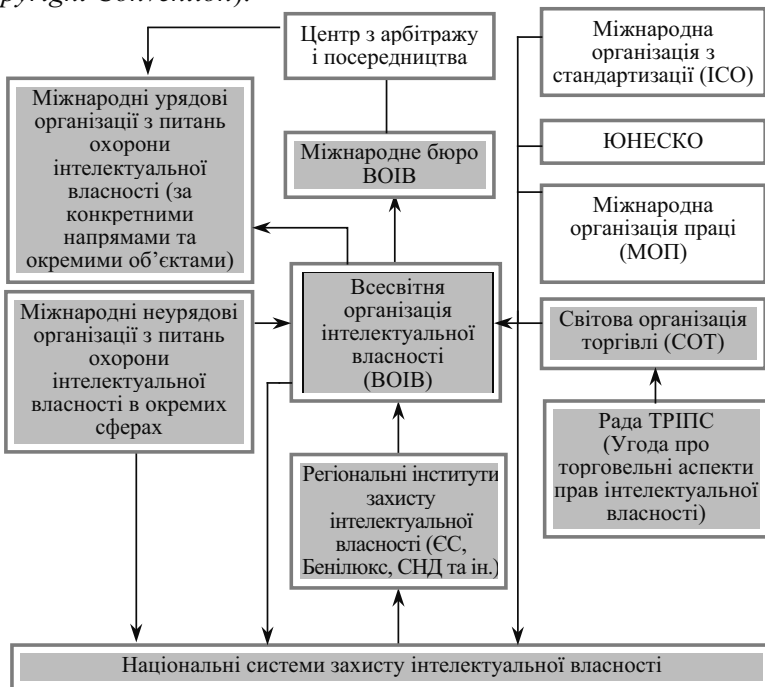

Рис. 2.1. Глобальна система регулятивних органів у сфері інтелектуальної власності

Глобальне регулювання у сфері інтелектуальної власності відбувається відповідно до угод, прийнятих ВОІВ. Вони встановлюють обов'язкові для всіх країн-учасниць стандарти охорони інтелектуальної власності. Глобальна система охорони промислової власності спрямована на формування на світовому рівні єдиних підходів до забезпечення охорони винаходів, корисних моделей, промислових зразків, торговельних марок, сортів рослин, вказівок географічного походження товарів, топографій інтегральних мікросхем, фірмових найменувань, секретів виробництва та недопущення недобросовісної конкуренції. Правове регулювання охорони промислової власності на глобальному рівні відбувається в межах низки міжнародних угод: Паризької конвенції про охорону промислової власності 1883 р., Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р., Ніщцької угоди про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків 1957 р. тощо.

У навчальному посібнику І. І. Дахна «Право інтелектуальної власності», опублікованому у видавництві «Центр навчальної літератури», міститься розділ III «Міжнародна охорона інтелектуальної власності». Розділ є стислим довідником про ВОІВ та міжнародні конвенції (договори) у цій сфері. Рекомендуємо читачам користуватися зазначеним розділом.

Глобальна система охорони авторського права і суміжних прав визначає уніфіковані стандарти охорони таких об'єктів інтелектуальної власності, як твори літератури, науки, мистецтва, хореографічні, фотографічні, аудіовізуальні та інші твори, комп'ютерні програми, виконання, фонограми, програми мовлення. Міжнародний режим охорони об'єктів авторського права і суміжних прав визначається Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів 1886 р., Римською конвенцією з охорони інтересів виконавців, виробників фонограм та органів мовлення 1961 р., Женевською конвенцією про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення та іншими міжнародними документами. Результатом Дипломатичної конференції, яка відбулася в грудні 1996 р. під егідою ВОІВ, було прийняття двох міжнародних договорів — Міжнародного договору про авторське право і Міжнародного договору про виконання і фонограми. Зазначені договори розв'язали питання про застосування права на зберігання цифрових творів, обмеження прав користування цифровими технологіями та технологічні заходи їх захисту.

До 1980-их рр. країни периферії обмежували охорону прав інтелектуальної власності різноманітними способами: відсутністю

законодавчої бази, відмовою від укладання міжнародних договорів тощо. Документом, що визначив сучасні вимоги глобальної системи охорони інтелектуальної власності, стала Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights — TRIPS*). На Уругвайському раунді переговорів (1986—1994 рр.) було вирішено, що Угода ТРІПС встановить мінімальні стандарти охорони інтелектуальної власності та юридичну відповідальність за недотримання зобов'язань країнами-учасниками. Угода ТРІПС є багатосторонньою торговельною угодою, обов'язковою для членів Уругвайського раунду. Приєднання до Угоди ТРІПС є необхідною умовою для всіх країн, що вступають до СОТ. Угода визначає режим охорони таких об'єктів інтелектуальної власності, як винаходи, торговельні марки, твори, секрети виробництва тощо.

Угода ТРІПС започаткувала новий етап в еволюції охорони інтелектуальної власності. В історії охорони інтелектуальної власності можна виділити три етапи: національний, міжнародний та глобальний. Етап глобалізації охорони інтелектуальної власності характеризується найменш гнучким підходом до охорони, порівняно з іншими етапами. Дії, які до прийняття Угоди, вважалися правомірними, кваліфікуються тепер як протиправні. Угода ТРІПС вимагає від держав встановлення цивільно-правових і кримінальних санкцій за порушення прав інтелектуальної власності. Паризька конвенція не встановлювала переліку дій, що становлять порушення прав інтелектуальної власності, не передбачала єдиний для всіх країн строк охорони цих прав. Угода ТРІПС нав'язала уніфіковані стандарти охорони і зобов'язала країн-учасниць розширити патентну охорону на «віртуально всі сфери технологій, що визнаються розвиненими патентними системами»; збільшити строк дії патенту до 20 років та забезпечити «правове визнання виключного права власників патентів на імпорт товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності». В основу Угоди ТРІПС покладено концепцію охорони інтелектуальної власності, відповідно до якої приватні інтереси домінують над публічними. С. Селл вважає, що підхід до охорони інтелектуальної власності, втілений в Угоді ТРІПС, є «меркантильним», бо запроваджує монополію власників на права інтелектуальної власності й підриває систему вільної конкуренції.

Країни периферії були змушені погодитися на приєднання до Угоди ТРІПС з огляду на застосування країнами центру певних стимулів: надання пільг в імпорті до останніх продукції сільськогосподарства й текстильної промисловості та іноземні інвес-

тиції в деяких сферах. Наслідки укладення в 1994 р. Угоди ТРІПС стали досить серйозними для країн периферії, оскільки збільшили масштаби втручання країн центру в національну політику країн периферії.

Прийняття Угоди ТРІПС стало результатом зусиль приватного сектору США. Наприкінці 1970-их — на початку 80-их рр. виробники сільськогосподарських хімікатів, розробники комп'ютерних програм, відео- та музична індустрія, фармацевтичні компанії США відчули необхідність у вдосконаленні охорони інтелектуальної власності. До цього часу уряд США ставився до неправомірного відтворення й використання об'єктів інтелектуальної власності як до локальної проблеми. Втручання уряду США в політику інших країн було мінімальним. Відтепер американські компанії прагнули заручитися підтримкою уряду США для впровадження торговельного підходу до охорони інтелектуальної власності. Пов'язуючи інтелектуальну власність з торгівлею, представники приватного сектору США вважали, що відсутність глобальної охорони інтелектуальної власності є бар'єром для торгівлі.

Корпорації-члени Комітету інтелектуальної власності (*Intellectual Property Committee*) та їх галузеві асоціації активно лобювали впровадження торговельного підходу до охорони інтелектуальної власності. Вони переконували Конгрес США та адміністрації Рейгана, Буша і Клінтона у «критичній важливості для Сполучених Штатів торгівлі товарами і послугами, що залежить від глобальної охорони інтелектуальної власності, а також... пропонували під час торговельних переговорів правові інструменти тиску на інші країни для вжиття останніми заходів щодо протидії масовому піратству й неправомірному відтворенню американських товарів» [143]. Приватний сектор США відстоював необхідність впровадження глобальної охорони інтелектуальної власності як спосіб виходу Сполучених Штатів з економічної кризи.

Представники приватного сектору успішно лобювали зміни до законодавства США про торгівлю. Змінами до законодавства про торгівлю у 1979, 1984 і 1988 рр. Конгрес задовольнив вимоги приватного сектору щодо підвищення рівня охорони інтелектуальної власності та посилив зв'язок між охороною інтелектуальної власності та торгівлею. Завдяки зусиллям американських компаній, зокрема, Спілки фармацевтичних виробників США (*Pharmaceutical Manufacturers of America*) та Асоціації кінофільмів Америки (*Motion Picture Association of America*), охорона інтелектуальної власності стала частиною законодавства про торгів-

лю, знайшовши відображення у розділі 301 Акту про торгівлю та тарифи (*Trade and Tariff Act*). Відповідно до розділу 301, США започаткували практику тиску на порушників прав інтелектуальної власності шляхом застосування торговельних санкцій.

Підхід до охорони інтелектуальної власності з точки зору торгівлі був втілений у регіональних торгових пактах, таких як Угода про вільну торгівлю Північної Америки, відома як НАФТА, та Ініціатива Карибського басейну (*Caribbean Basin Initiative*). Нарешті, представники приватного сектору США усвідомили необхідність прийняття угоди глобального значення про охорону інтелектуальної власності, Угоди ТРІПС. До таких громадських організацій, передусім, належали Міжнародний Альянс інтелектуальної власності (*International Intellectual Property Alliance*), Спілка фармацевтичних виробників США (*Pharmaceutical Manufacturers of America*), Асоціація виробників хімічної промисловості (*Chemical Manufacturers Association*), Національна Асоціація сільськогосподарських хімікатів (*National Agricultural Chemicals Association*), Рада з експорту автомобілів (*Auto Exports Council*), Корпорація власників інтелектуальної власності (*Intellectual Property Owners Inc.*) тощо.

Комітет інтелектуальної власності прагнув уникнути традиційного місця обговорення питань інтелектуальної власності для лобювання Угоди ТРІПС — Всесвітньої організації інтелектуальної власності. ВОІВ була заручена підтримкою країн периферії та вважалася організацією, не здатною чинити тиск на країни. На національному рівні асоціації-члени Комітету інтелектуальної власності також переконали партнерів у Європі та Японії обговорювати Угоду ТРІПС на переговорах ГАТТ. Врешті, Комітет інтелектуальної власності переконав ГАТТ у перевагах торговельного підходу до охорони інтелектуальної власності та в тому, що така охорона сприятиме як економічному розвитку США, так і розвитку глобальної системи торгівлі. Проект Угоди ТРІПС було розроблено спільними зусиллями Комітету інтелектуальної власності, розвинутих країн Європи та Японії на основі законодавства країн центру. Проект було представлено в 1988 р. в Секретаріаті ГАТТ. Кілька років згодом, у 1994 р. на Уругвайському раунді переговорів була підписана Угода ТРІПС.

Угода ТРІПС стала результатом цілеспрямованих зусиль американського бізнесу та інструментом втручання США в національні економіки країн периферії. Уругвайські переговори поклали початок структурній перебудові глобальної економіки, технологічним змінам, напрямком яких визначався транснаціональними

корпораціями. Вони втілили свої інтереси спочатку в змінах до торговельних законів США в 1970-80-их рр., пізніше — пролобіювали Офіс Торговельного представника (ТП) США прийняти розділ 301 Акту про торгівлю і тарифи та впровадження процедури щорічного визначення порушників у сфері інтелектуальної власності шляхом складання так званого Списку «Спеціальні 301». Очевидно, що інтереси приватного сектору щодо глобалізації охорони інтелектуальної власності далеко не повністю відповідали суспільному призначенню інтелектуальної власності. Стратегія підвищення рівня охорони на глобальному рівні на практиці означала встановлення монополії американських власників на права інтелектуальної власності та ігнорування суспільних інтересів.

Участь американських компаній у визначенні змісту Угоди ТРІПС зумовила особливості ролі США як головного ідеолога та ініціатора політики глобалізації у сфері інтелектуальної власності. У своїй доповіді про стан охорони інтелектуальної власності в США й у світі від 12 лютого 2002 р. впливовий американський сенатор Дж. Байден зазначив, що Сполучені Штати розцінюють недостатній рівень охорони інтелектуальної власності як перешкоду для розвитку економічних відносин з іншими країнами [169]. Причиною занепокоєння США проголошується, передусім, високий рівень порушень прав інтелектуальної власності американських власників.

Ефективним заходом, спрямованим на боротьбу з порушеннями у сфері інтелектуальної власності, є щорічне складання так званого Списку «Спеціальні 301». Згідно з ним Офіс ТП США визначає країни, що не забезпечують адекватну та ефективну охорону інтелектуальної власності або відмовляються від надання «рівноправного» доступу на ринок американським товарам, пов'язаним з використанням прав інтелектуальної власності. Рішення про внесення певної країни до такого списку приймає Міжнародний Альянс інтелектуальної власності, після чого передає цей список до Офісу ТП. Внесення країн-порушників до зазначеного Списку не тільки має на меті інформування потенційних американських інвесторів про несприятливу ситуацію у сфері інтелектуальної власності, але й впливає на політику Вашингтону щодо цієї країни.

З прийняттям Угоди ТРІПС США розпочали практику здійснення тиску на країни-учасниці шляхом ініціювання спорів з приводу невиконання вимог Угоди. Перші претензії були висунуті урядом США в 1996 р., зокрема проти Японії, Індії, Пакистану,

Португалії. Пізніше уряд США висунув претензії з приводу дискримінаційної податкової політики Туреччини та практики визнання торговельних марок в Індонезії. У квітні 1997 р. ТП США оголосив про початок провадження справи в межах СОТ проти Данії, Швеції, Ірландії та Екватору. Данія та Швеція звинувачувалися у порушенні зобов'язань Угоди ТРПС. В 1998 р. ТП США ініціював провадження проти Греції та ЄС з приводу «телевізійного піратства» в Греції. В 1999 р. ТП США зосередив увагу на Канаді та Аргентині. З 1989 по 1993 рр. ТП США утримував Аргентину в Списку «Спеціальні 301» як країну-порушника прав інтелектуальної власності у галузі фармацевтичної індустрії. В 2000 р., у розвиток своїх вимог до Аргентини, США ініціювали справу проти Бразилії. Уряд Бразилії наполягав на тому, що патентування фармацевтичної продукції призведе до підвищення цін на неї, зробить недоступними для хворих ліки, зокрема, проти ВІЛ-інфекції. Активістські громадські групи Бразилії виступили на підтримку цієї позиції. Врешті, 25 червня 2001 р. ТП офіційно заявив про відкликання позову, поданого проти Бразилії до СОТ [132, р. 129—138].

Іншим двостороннім заходом впливу США на економічні інтереси країн периферії є встановлення преференційних режимів, таких як Загальна система преференцій (*Generalized System of Preferences*), Ініціатива Карибського басейну (*Caribbean Basin Initiative*), Андський Акт про торговельні преференції (*Andean Trade Preferences Act*). Такі програми забезпечують безтарифний імпорт груп товарів до певних країн за умови дотримання визначених вимог, включаючи адекватну та ефективну охорону прав інтелектуальної власності. Відповідно до Генеральної системи преференцій та Ініціативи Карибського басейну США вправі надавати та скасовувати будь-які пільги, не порушуючи зобов'язань в межах СОТ. Наприклад, у березні 1998 р. ТП США позбавив Гондурас частини привілеїв у зв'язку з «піратською» діяльністю у сфері застосування телевізійних супутникових сигналів. Щодо Китаю Сполучені Штати погрожували застосуванням санкцій за порушення прав інтелектуальної власності (зокрема, порушення прав виробників аудіовізуальної продукції). У випадку з Китаєм санкції не стосувалися сектору економіки, в якому безпосередньо здійснювалося порушення прав інтелектуальної власності, — каральний тариф було застосовано щодо експорту продукції легкої промисловості та електроніки. В 1992 та 1995 рр. США та Китай уклали договори, які дозволили Китаю в грудні 2001 р. стати членом СОТ [178]. В 2000 р. Міжнародний Альянс інтелектуаль-

ної власності подав клопотання до ТП США про розслідування справи, що склалася у сфері авторського права шістьох країн (Вірменії, Домініканської республіки, Казахстану, Молдови, України та Узбекистану). Більшість із зазначених країн вжили заходів для виконання вимог уряду США.

Для встановлення уніфікованого режиму охорони інтелектуальної власності уряд США використовує двосторонні й багатосторонні договірні механізми з певними країнами — наприклад, торговельну Угоду НАФТА (укладена 1993 року), якою встановлюються загальні положення внутрішнього і міжнародного режимів забезпечення прав інтелектуальної власності в межах Канади, Мексики і США. Угода НАФТА проголосила вимогу щодо приєднання зазначених країн до найважливіших міжнародних договірних інститутів — Паризької, Бернської, Женевської конвенцій, а також до Союзу захисту нових видів рослин (*UPOV*).

Отже, США здійснюють регулювання глобальної системи охорони інтелектуальної власності шляхом застосування, в першу чергу проти країн периферії, наступних механізмів:

- здійснення тиску на країни відповідно до процедур ТРПС;
- щорічний моніторинг стану охорони інтелектуальної власності у світі шляхом складання «Списку 301»;
- укладання двосторонніх договорів про інтелектуальну власність, спрямованих на встановлення зон вільної торгівлі (наприклад, Угода між США та Йорданією про створення вільної торгової зони від 2000 р.); регіональних торгових договорів (зокрема, Андський торговий преференційний Акт від 1991 р., змодельований на основі ініціативи Карибського басейну 1980-их рр.);
- вирішення спорів в межах інституцій СОТ [94, р. 173].

Застосовуючи заходи двостороннього і багатостороннього впливу на країни з недостатнім рівнем охорони інтелектуальної власності, Вашингтон ставить за мету встановлення уніфікованої глобальної системи охорони, яка б забезпечила охорону прав американських власників. Політика США, однак, ігнорує інтереси країн периферії, рівень економічного й соціального розвитку яких значно поступаються аналогічним показникам Сполучених Штатів. Нехтування США інтересами слабших країн втілюється у нав'язуванні занадто високих стандартів охорони інтелектуальної власності під загрозою застосування санкцій. Втім з формально-юридичної точки зору дії США є цілком правомірними.

Формування глобальної системи охорони інтелектуальної власності відбувається не лише під егідою США. ЄС також істотно впливає на визначення режиму глобальної охорони інтелектуаль-

ної власності. Як і Сполучені Штати, ЄС обрав стратегію контролю за станом охорони інтелектуальної власності у світі, створивши власну версію американського «Списку 301» у вигляді «Нового комерційного інструменту політики», покликаного захищати інтереси країн ЄС. Європейський Союз, зокрема, чинив тиск на Індонезію і Таїланд, звинувачуючи їх у «піратстві», і висував до Республіки Корея претензії щодо неадекватної охорони прав інтелектуальної власності.

Дії уряду США та політика ЄС часто є колізійними. Так, ЄС вів переговори та укладав договори про інтелектуальну власність з країнами, занесеними США до числа порушників «Списку 301». В межах ЄС регулювання відносин інтелектуальної власності здійснюється за допомогою Угоди про заснування Європейського Співтовариства 1957 р. (Римський договір); Угоди про ЄС 1993 р. (Маастрихтська Угода); численних регламентів та директив, спрямованих на гармонізацію законодавства країн ЄС. Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, а також Постановою Кабінету Міністрів України від 16.08.1999 р. № 1496 «Про концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» передбачено поступове приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності.

США та ЄС, виступаючи глобалізаторами у сфері інтелектуальної власності, спричиняють загострення основного внутрішнього конфлікту глобалізації — проблеми досягнення світової економічної рівноваги. Не враховуючи рівень економічного й соціального розвитку країн, вони здійснюють досить агресивну політику щодо країн периферії. Звісно, цей тиск загрожуватиме зниженням рівня добробуту країн, щодо яких застосовуються санкції. З іншого боку, втручання країн-глобалізаторів в національну політику країн периферії має значення рушійного чинника, який змушує уряди цих країн вдосконалювати національні режими охорони інтелектуальної власності.

Країни периферії впроваджують стандарти охорони інтелектуальної власності країн центру шляхом укладення численних міжнародних торговельних угод і гармонізації національного правового поля відповідно до міжнародних зобов'язань. Втім положення міжнародних угод не завжди враховують особливості економічного розвитку певної країни і не передбачають застосування механізмів, спрямованих на полегшення наслідків участі в таких угодах. Крім цього практично відсутній досвід укладання угод про передачу технологій від країн центру до країн перифе-

рії. Отже, постає питання, як країни периферії в умовах глобалізації можуть полегшити для себе наслідки вступу до міжнародних договорів і забезпечити свої економічні інтереси?

Угода ТРІПС містить положення, спрямовані на розвиток конкурентних відносин (зокрема, положення про паралельний імпорт, обмеження ексклюзивних прав, обов'язкові ліцензії тощо). Як відомо, інноваційна діяльність і розповсюдження технологій є взаємозалежними явищами — інноваційна діяльність зумовлює розповсюдження інформації, внаслідок чого відбувається розвиток винахідництва [122, pp. 50—51]. Конкуренція на ринку сприяє розвитку інноваційної діяльності та зниженню рівня цін. Навпаки, політика обмеження конкуренції призводить до виникнення монополістичних структур на ринку та підвищення цін на технології. Створення монополії на права інтелектуальної власності обмежує процес розповсюдження та обміну технологіями і, як наслідок, уповільнює інноваційний процес. Положення Угоди ТРІПС про паралельний імпорт і обмеження ексклюзивних прав, спрямовані на розвиток конкурентних відносин, мають бути використані країнами периферії з метою розвитку економічної конкуренції та інноваційного розвитку.

Ст. 6 Угоди ТРІПС дозволяє застосування процедури паралельного імпорту, що базується на принципі «вичерпання прав», відповідно до якого власник права інтелектуальної власності не може забороняти використання і перепродаж товарів, якщо такі товари законним шляхом були розміщені на ринку з волі самого власника. В багатьох країнах доктрина втілюється в процедурі видачі ліцензії, яка надає право покупцеві вільно розпоряджатися запатентованим продуктом. Продаж запатентованого продукту означає для покупця придбання ним ліцензії на патент з усіма правами власника, включаючи право на перепродаж. Доктрина «вичерпання прав» спочатку застосовувалася на внутрішньому ринку. Пізніше країни почали впроваджувати цей принцип у міжнародних відносинах: власник права інтелектуальної власності не вправі забороняти паралельний імпорт продукту, якщо цей продукт був розміщений на ринку в певній країні з дозволу власника або в інший дозволений законодавством спосіб. Паралельний імпорт є заходом, що забезпечує правило: продукт, захищений патентом, призначений служити інтересам як власників, так і користувачів технологій у глобальній економіці (ст. 7 Угоди ТРІПС).

Визнання Угодою ТРІПС принципу міжнародного «вичерпання прав» є закономірним у світлі економічних глобалізаційних процесів. У зв'язку з прогресом у сфері транспорту та комуніка-

цій і обмеженням тарифних і нетарифних бар'єрів у міжнародних відносинах межі національних ринків поступово зникають. З економічної точки зору принцип «вичерпання прав» сприяє розвитку конкурентоспроможності національних компаній, яка буде обмежена у випадку, якщо такі компанії змушені будуть купувати товари виключно в національних виробників, які встановлюють більш високі ціни. Паралельний імпорт сприяє зниженню цін та розширенню меж ринку. На думку деяких фахівців, застосування принципу «вичерпання прав» у сфері охорони здоров'я має вкрай важливе значення. Імпорт запатентованих медичних препаратів з країн, де їх продаж здійснюється за нижчими цінами, в ті регіони, де низька платоспроможність населення, дозволить краще забезпечувати люду товарами життєво важливого призначення.

Ст. 30 Угоди ТРІПС визначає в загальному вигляді обмеження ексклюзивних прав на патент, що їх застосовують країни-учасниці в національному законодавстві. Згідно з Угодою ТРІПС, країни застосовують різноманітні обмеження прав власників на патенти — такі, як використання винаходу в дослідницьких цілях, в освітній діяльності, для експериментів, виготовлення фармацевтичних препаратів, добросовісне використання винаходу третіми особами до подання заявки на патент. Обмеження прав власників шляхом надання можливості використовувати винахід в цілях дослідження або експерименту є важливим інструментом розвитку інноваційної діяльності. Право використання винаходу в експериментальних цілях сприяє інноваційному процесу, адже є законодавчо закріпленою можливістю потенційного винахідника на вдосконалення запатентованого винаходу. В деяких країнах (зокрема в США) здійснення експериментальної та дослідницької діяльності без дозволу власника патенту можливе лише в наукових цілях [147, р. 267]. В країнах Європи використання винаходу в експериментальних цілях дозволяється також з метою одержання доходу (в комерційній діяльності). Іншим важливим обмеженням є право використання винаходу для виготовлення фармацевтичної продукції. Така можливість включає право на розробку фармацевтичних препаратів шляхом здійснення експериментів, одержання ліцензій органів охорони здоров'я до закінчення строку патенту, тощо. Першими право на використання винаходу в цілях виготовлення фармацевтичної продукції застосували в національному законодавстві Сполучені Штати, згодом — Канада, Австралія, Ізраїль та деякі інші країни.

Обов'язкові (примусові) ліцензії є дозволом уряду на використання патенту на винахід або іншого об'єкту права інтелектуальної власності третіми особами без дозволу власника. Ст. 31 Угоди ТРІПС містить невичерпний перелік обставин, за яких власник права інтелектуальної власності зобов'язаний видати ліцензію на певний об'єкт інтелектуальної власності. До таких обставин, зокрема, належать випадки загрози національній безпеці, надзвичайні ситуації, некомерційне використання винаходу урядом.

Важливе значення для розвитку конкурентних відносин та інноваційного прогресу має ст. 1.1 Угоди ТРІПС, відповідно до якої спосіб імплементації положень Угоди може бути вільно визначений межами національного права та практикою його застосування певною країною. Країни-учасниці Угоди ТРІПС по-різному імплементують рамкові положення Угоди в національному правовому полі. Отже, хоча міжнародні правила охорони інтелектуальної власності призначені служити уніфікації правового поля різних країн, норми Угоди ТРІПС мають гнучкий характер, що дозволяє країнам периферії враховувати особливості економічного розвитку при формуванні національних режимів охорони інтелектуальної власності. Положення Угоди ТРІПС мають бути використані країнами периферії у вигідному для них напрямку в цілях підвищення рівня конкурентоспроможності національної інноваційно-технологічної бази та розробки ефективної системи охорони інтелектуальної власності.

Важливим (з огляду на розвиток національних інноваційно-технологічних баз країн) елементом глобальної системи охорони інтелектуальної власності є науково-технологічне співробітництво країн-учасниць глобалізації. На регіональному рівні в межах ЄС співробітництво здійснюється відповідно до Договору про ЄС і Маастрихтського договору. Договором про ЄС зазначено, що політика щодо досліджень та технологічного розвитку спрямована на зміцнення наукових і технологічних засад промисловості, підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні та заохочення науково-дослідної діяльності. На виконання цих цілей ЄС здійснює пріоритетні заходи, серед яких:

— реалізація програм досліджень, технологічного розвитку та демонстраційних заходів через заохочення співпраці між підприємствами, дослідницькими центрами, університетами;

— заохочення співпраці в цих сферах з третіми країнами та міжнародними організаціями;

- поширення й оптимізація результатів у сфері досліджень, технологічного розвитку;
- стимулювання професійного навчання та мобільності дослідників.

Науково-технологічне співробітництво в ЄС відбувається відповідно до рамоквих програм, що розробляються Радою ЄС спільно з Європейським Парламентом кожні п'ять років. Рамкові програми визначають основні наукові й технологічні цілі, ключові напрями дослідної діяльності та встановлюють максимальну суму фінансування для всіх робіт. Рамкові програми реалізуються через спеціальні програми, які приймаються кваліфікованою більшістю Ради ЄС після консультацій з Європейським Парламентом та Економічно-соціальним комітетом.

Координування європейської науково-технічної діяльності відбувалося також і на рівні співробітництва з країнами-членами Європейської асоціації Вільної торгівлі (Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн), країнами Центральної та Східної Європи до їх вступу до ЄС та країнами СНД. Співробітництво набувало форми меморандуму про взаєморозуміння, що підписувався між країнами і стосувався виконання заходів науково-технологічного розвитку в різних сферах. Такому співробітництву сприяла рамкова програма, яка передбачала наступні напрями співпраці:

- співробітництво з певними категоріями третіх країн, зокрема країнами Центральної та Східної Європи, країнами СНД, іншими країнами;
- програми підготовки дослідників шляхом надання стипендій молодим винахідникам в країнах периферії;
- міжнародна кооперація та співпраця.

Як показано вище, становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності пов'язане з науково-технічним прогресом і розвитком міжнародних торговельних відносин та виражається в процесі уніфікації національних режимів охорони інтелектуальної власності. Очевидно, що розбудова глобальної системи охорони є важливою з огляду на надання власникам прав на результати своєї інтелектуальної діяльності. Разом з тим, заходи країн центру щодо прискорення і нав'язування глобалізації країнам периферії викликають занепокоєння з огляду на обмеження національної політики країн периферії. В той же час згадані вище положення Угоди ТРПС можуть бути розвинуті країнами периферії на рівні національного законодавства. Перспективою країн периферії має стати розвиток національної інноваційно-технологічної бази та розбудова ефективної системи охорони інтелектуаль-

ної власності, які мають здійснюватися з урахуванням положень Угоди ТРІПС. Науково-технологічне співробітництво ЄС з третіми країнами (в т. ч. країнами периферії) є важливим інструментом зміцнення наукових і технологічних засад промисловості таких країн і підвищення рівня конкурентоспроможності національних інноваційно-технологічних баз.

2.2. СУПЕРЕЧНОСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В умовах глобалізації особливої ваги набирає проблема нееквівалентного обміну інформацією і новітніми технологіями між країнами. Це зумовлює нерівномірність розподілу доходів між країнами, що призводить до загострення світової економічної нерівноваги. Нееквівалентний обмін між країнами центру і периферії зі зростанням масштабів глобалізації має тенденцію до ускладнення. Раніше міжнародні економічні зв'язки розвивалися переважно між колоніальними імперіями (британською, французькою, німецькою, голландською) і тільки пізніше — між самими метрополіями. Сучасні процеси глобалізації розгортаються передусім між країнами центру і лише другорядно стосуються країн периферії [30]. Основною формою інтернаціоналізації господарського життя тривалий час була міжнародна торгівля між метрополіями і колоніями у вигляді обміну готових виробів на колоніальні аграрно-сировинні товари. Нині напрямки і товарний склад міжнародної торгівлі значно змінилися, товарообіг здійснюється насамперед між країнами центру, зокрема наукомісткими високотехнологічними товарами. Товарний обмін країн центру з країнами периферії носить нееквівалентний характер, оскільки вартість наукомістких товарів, які експортують країни центру до країн периферії, має до 50—70 % надприбутку. Країни центру створюють наукомісткі товари з використанням сучасних технологій, а країни периферії змушені оплачувати такий надприбуток шляхом заниження вартості своєї праці і надання дешевих природних ресурсів. Особливістю сучасної міжнародної торгівлі є реалізація процесів спеціалізації та кооперації між ТНК. В основі цієї торгівлі лежать не разові комерційні операції, а довгострокові виробничі зв'язки на основі відповідних угод про співпрацю. Нееквівалентність обміну проявляється також у зв'язку з борговою залежністю країн периферії, що виникає внаслідок надання останнім кредитів країнами центру. Характерною рисою глобалі-

зації є нерівномірність розподілу доходів між різними галузями економіки: певні галузі одержують переваги від зовнішньої торгівлі у вигляді припливу капіталу і кваліфікованої робочої сили, в той час як деякі галузі зазнають негативного впливу глобалізації, втрачаючи конкурентні переваги у зв'язку з відкритістю ринку (відтік капіталу і робочої сили).

Важливою характеристикою процесу глобалізації є міграція робочої сили, яка постає для країн периферії проблемою «відтоку мозків». Безперешкодне переміщення робочої сили пов'язане з пошуком кращих умов життя й праці і виражається в пересуванні працівників з однієї країни в іншу з метою працевлаштування. Частка робочої сили, що бере участь в такому переміщенні, постійно зростає у світовому масштабі. Негативні наслідки мобільності висококваліфікованої робочої сили визнається як потенційна небезпека глобалізації, що має найбільший вплив на країни периферії.

У зв'язку з глобалізацією ринків та розвитком міжнародної торгівлі зростає роль транснаціональних корпорацій у формуванні глобальної системи охорони інтелектуальної власності. Діяльність ТНК в умовах глобалізації має суперечливі наслідки для країн. Зіткнення інтересів ТНК і країн відбувається за наступними напрямками: конкуренція між ТНК в масштабах світової економіки (як між ТНК і країнами, так і між самими ТНК); складний комплекс взаємовідносин між ТНК і країнами-реципієнтами (їх населенням, діловими та офіційними колами). Цікаво, що останнім часом критика щодо діяльності ТНК з боку країн периферії дещо послабилася, в той час як країни центру (з основним базуванням ТНК в них) висловлюють більше занепокоєння з приводу негативного впливу ТНК. Зокрема, йдеться про можливість ТНК обирати, право якої країни застосовувати (шляхом вибору певної територіальної прив'язки своєї діяльності). Це стосується не тільки податкового законодавства, але й стандартів охорони інтелектуальної власності. Суперечності між країнами і ТНК у сфері науково-технологічного розвитку характеризуються тим, що стратегічні довгострокові альянси ТНК часто охоплюють всі стадії виробничого процесу — від наукових розробок до процесу власне виробництва і збуту.

Домінуючою тенденцією є та, що ТНК і країни центру спільно чинять тиск на країни периферії з метою нав'язування на власних умовах глобального режиму охорони інтелектуальної власності. Необхідність встановлення високого рівня міжнародної охорони вони зазвичай аргументують тим, що досконала охорона є перед-

умовою технологічного прогресу та підвищення світового рівня економіки. Країни центру наполягають на уніфікації системи охорони інтелектуальної власності, що означає приведення національних режимів охорони інтелектуальної власності у відповідність до певних (часто занадто високих) стандартів і висувається як попередня умова міжнародного інвестування, інноваційної діяльності та торгівлі товарами з використаними об'єктами інтелектуальної власності.

У зв'язку з інтернаціоналізацією винахідництва об'єктивно зростає вплив глобальної системи охорони інтелектуальної власності. Глобалізація охорони інтелектуальної власності, що супроводжується підвищенням ступеню уніфікації правового поля, створює сприятливі умови для залучення більшої кількості учасників до спільних проєктів з розробки нових технологій. Надійна охорона інтелектуальної власності забезпечує надходження фінансових ресурсів для здійснення інноваційних проєктів, стимулює процес передачі технологій за межі національних кордонів, сприяє підвищенню якості цього процесу і забезпечує стимул для здійснення спільних розробок на транснаціональному рівні. Крім цього встановлення високого рівня охорони в одній країні-учасниці тягне за собою підвищення рівня охорони в інших країнах-учасницях, отже глобалізація режиму охорони сприяє розвитку глобальної економіки в цілому. Втім, переваги отримують в першу чергу країни центру.

Загроза глобалізації у сфері інтелектуальної власності для країн периферії пов'язана з гармонізацією національних режимів охорони до єдиних стандартів. Уніфікований режим охорони інтелектуальної власності, що характеризується надто високими для цих країн стандартами, створює монополію країн центру і ТНК на знання і технології, підвищуючи ціни на такі технології та обмежуючи конкурентоспроможність країн периферії. Звісно, це негативно позначається на економічному розвитку останніх. У зв'язку з нееквівалентним характером обміну інформацією та технологіями зростає занепокоєння щодо обмеження доступу країн периферії до знань і технологій (особливо у сфері генетики і медицини).

Інтелектуальна власність є інститутом, що має забезпечувати суспільний розвиток. Як зазначено в розділі 1.3, певний рівень охорони інтелектуальної власності є необхідним для забезпечення власників правами на використання результатів їх інноваційної діяльності та, відповідно, для науково-технічного прогресу. Однак встановлення монополії на права інтелектуальної власності

ті (шляхом впровадження занадто високих стандартів охорони) може спричинити збідніння «банку знань» людства. У зв'язку з гармонізацією національних режимів охорони інтелектуальної власності в напрямку уніфікації сучасні тенденції формування системи охорони загрожують незбалансованістю такої системи із суспільними інтересами.

Проблема глобалізації у сфері інтелектуальної власності пов'язана з розмежуванням учасників відносин інтелектуальної власності на дві категорії — власники таких прав (винахідники, автори, їх правонаступники) і користувачі інформації та технологій. В межах такої класифікації країни центру, які створюють технології, виступають як власники прав інтелектуальної власності, а країни периферії, які відтворюють технології, виконують роль користувачів. Так, характерною рисою глобалізації у сфері інтелектуальної власності є передача інформації, що має переважно односторонній характер: від власників прав інтелектуальної власності (найчастіше з країн центру) — до користувачів технологій (країн з нижчим рівнем економічного розвитку). Із зазначеної характеристики глобалізації (одностороннього відтоку інформації) випливає важлива проблема глобалізації, яка пов'язана, передусім, з рівнем економічного розвитку країни-учасниці глобалізації, — нерівномірність розподілу доходів від інтелектуальної власності між країнами.

Здійснені Міжнародним валютним фондом дослідження виявили показники нерівномірності відтоку інформації та обміну нею між країнами. Згідно з результатами дослідження світової торгівлі 1999 р., США отримали 36,5 млрд дол. США від експорту товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, сплативши іншим країнам 13,3 млрд дол. Таким чином прибуток США становив більш ніж 23 млрд дол. США [102]. Жодна інша країна не мала прибутку вище 1 млрд дол. США. Велика Британія була другою за розміром чистого прибутку (900 млн дол. США). Франція, Німеччина, Канада, Австралія зіткнулися з проблемою дефіциту товарів інтелектуальної власності, в той час як бідні країни взагалі не отримали доходу від міжнародного обміну технологіями та інформацією. Очевидно, що підвищення рівня охорони інтелектуальної власності в умовах глобалізації може ускладнити проблему нерівномірності розподілу доходів. Однак головний внутрішній конфлікт глобальної системи охорони інтелектуальної власності полягає у встановленні монополії країн центру і транснаціональних корпорацій на права інтелектуальної власності, які за своїм призначенням мають бути суспільними та служити інтересам людства.

Складні сучасні процеси в сфері інтелектуальної власності призвели до появи радикальних рухів опонентів системи охорони, які дотримуються досить екстравагантних поглядів. Нині в США популярною течією є рух противників авторського права, що був започаткований В. Лессігом та одержав назву «Копі Лефт» (*Copy Left*). На думку В. Лессіга і його послідовників, прагнення правонаступників авторського права максимально довго зберігати контроль за правом використання творів є зрозумілим, однак така монополія негативно впливає на інтереси суспільства. На думку Дж. Глассмана, наукового співробітника Американського інституту підприємництва (*American Enterprise Institute*), впровадження системи охорони інтелектуальної власності стало однією з причин того, що технологічний прогрес перетворився «з шляху до свободи на шлях до рабства». Противники авторського права вважають, що вже найближчим часом може виникнути ситуація, за якої стане неможливим використовувати тексти й цитати в цілях створення нових творів. Саме тому юрист Дж. Циттман, засновник дослідницького Центру Беркмана з питань Інтернету та суспільства (*Berkman Center for Internet and Society*), вважає, що дії американських законотворців, спрямовані на охорону інтелектуальної власності, є «неконституційними і фанатичними». Дослідник Р. Бойнтон дійшов висновку, що єдиним вільним простором, де закони авторського права поки що безсилі, залишається мережа Інтернет. Однак і тут ситуація змінюється з часом. Кіновиробники та компанії звукозапису в останні роки розпочали практику використання програм, які дозволяють викривати користувачів, які неправомірно здійснюють запис кінофільмів та музичних творів. Нещодавно було розроблене програмне забезпечення, призначене для пошуку в мережі Інтернет частин тексту, скопійованих з того чи іншого джерела. До таких програм належать, зокрема, «*WCopyfinder*» і «*iThenticate*», що використовуються юридичними фірмами, котрі захищають інтереси письменників та журналістів.

Як правило, нові технології створюються в країнах центру, а країни периферії не здійснюють значного вкладу до світового «банку» технологічних знань. Отже низький рівень охорони інтелектуальної власності дозволяє останнім здобувати технології за низькими цінами. Нагадаємо, що ефективність вимірюється відношенням між вкладом (*input*) та віддачею (*output*). Разом з тим, запозичення зарубіжних технологій уповільнює розвиток національної інноваційної сфери таких країн. Інноваційна діяльність країн з недостатнім рівнем охорони інтелектуальної власності

характеризується низькими показниками, оскільки національні винахідники (автори) усвідомлюють високу ймовірність втрати доходів від своєї інтелектуальної діяльності. Але важливо зазначити, що економіка країн периферії не характеризується значними показниками росту навіть за умов відсутності охорони. З іншого боку, вважають М. Валлерстайн і М. Моджі, високий рівень охорони може прискорити темпи інноваційної діяльності в країнах периферії [145, р. 72]. Таке твердження, на нашу думку, вимагає корекції: як зазначено у попередньому розділі, розвитку інноваційної діяльності сприяє не високий, а оптимальний (середній) рівень охорони, тобто режим, за якого збалансовані інтереси власників прав інтелектуальної власності і суспільства.

В цілях обчислення рівня охорони інтелектуальної власності західні економісти запропонували 100-бальну шкалу виміру. В результаті порівняння систем охорони інтелектуальної власності різних країн було розроблено метод оцінки, який охоплює всі елементи системи (правове поле, адміністративну та судову системи). За цим методом, на 1993 р. систему охорони інтелектуальної власності Німеччини оцінювали дещо вище 90 балів; показник ефективності системи охорони США та деяких європейських країн перевищував 80; в Мексиці становив близько 75 балів; в Аргентині — 30—40 балів. На думку дослідників, які підтримують необхідність встановлення високого рівня охорони інтелектуальної власності (М. Валлерстайн, М. Моджі, Р. Шоін), тільки система охорони, що обчислюється не нижче 70-ти балів, здатна позитивно впливати на розвиток економіки країни [145, р. 69].

Противники високого рівня глобальної охорони відстоюють необхідність створення диференційованої світової системи охорони інтелектуальної власності (тобто системи, за якої показник національного режиму охорони дещо нижчий 70-ти балів). Концепція диференційованого режиму охорони інтелектуальної власності відповідає Угоді ГАТТ і полягає в застосуванні щодо країн периферії режиму охорони з певними винятками для забезпечення останніх адекватними умовами участі у світовій торгівлі.

Оцінюючи вплив Угоди ТРІПС на економічний розвиток країн, не можна говорити виключно в межах дихотомії — позитивний або негативний. Прийняття Угоди різними країнами по-різному позначається на їх розвиткові. На думку С. Селл, Угода має велике значення для інноваційного прогресу, економічного розвитку і глобального поділу праці [132, р. 9]. Разом з тим, розширюючи та забезпечуючи охорону інтелектуальної власності, Угода ТРІПС спричиняє підвищення цін на інформацію і технології, що відпо-

відає інтересам країн центру. Країни периферії, натомість, будучи користувачами цих технологій, відчувають негативний вплив від зростання цін. Дискусія про негативне значення уніфікованого глобального режиму охорони інтелектуальної власності для людства розпочалася лише після прийняття Угоди ТРІПС і набуває все більших масштабів. Однією з причин цього, вірогідно, є те, що відбувається усвідомлення суспільством та урядами країн негативних соціальних та економічних наслідків впровадження глобальної системи охорони. До того ж переговори про прийняття Угоди відбувалися за участю лише небагатьох країн периферії. Нині такі країни найбільш гостро заявляють про негативний вплив Угоди на економічний розвиток.

Прийняття Угоди ТРІПС викликало виникнення табору її противників, які зосереджують критичні аргументи, передусім, на двох аспектах охорони інтелектуальної власності: охороні форм життя та фармацевтичної продукції. Дійсно, негативні наслідки уніфікації правового поля у сфері інтелектуальної власності позначились, передусім, на сільському господарстві та охороні прав на сорти рослин. Дискусія виникла між представниками біотехнологічної, фармацевтичної і хімічної галузей промисловості США, з одного боку, та спілками американських фермерів, захисниками навколишнього середовища, об'єднаннями з захисту прав людини та споживачів, з іншого. В 1993 р. на етапі переговорів про прийняття Угоди ТРІПС, тисячі індіанських фермерів протестували проти Угоди, аргументуючи свою позицію тим, що імплементація положень цього міжнародного документу обмежить їх права зберігати, відтворювати і створювати нові види насіння [137, р. 293]. Набула значних масштабів кампанія проти «біопіратства» (біопіратством вважається несанкціоноване вилучення генетичних ресурсів і традиційних знань суспільства). На думку противників «біопіратства», ТНК дещо змінюють запозичені у суспільства винаходи біотехнологічної індустрії, одержують патенти на них, а потім здійснюють продаж продукції населенню за високими цінами. На думку прихильників такої позиції, американські корпорації є найбільшими «піратами» в біотехнологічній індустрії. Противники високого рівня охорони інтелектуальної власності стверджують, що правова охорона прав на сорти рослин спричинила виникнення вкрай несприятливої ситуації: вертикальна інтеграція корпорацій, зайнятих селекційною діяльністю та переробкою агрохімічної та харчової продукції, призвела до зосередження до 30 % світового ринку насіння у десятих ТНК. У зв'язку з цим зазначається, що фермери традиційно ви-

рощували, зберігали насіння, здійснювали експериментальну діяльність з ним, приумножуючи біологічну варіативність планети. Така практика була припинена з прийняттям у серпні 1994 р. Конгресом США змін до Закону про охорону сортів рослин, згідно з якими діяльність фермерів з продажу та зберігання насіння без одержання дозволу та сплати роялті стала вважатися незаконною.

Інший табір опонентів Угоди ТРІПС сформувався з приводу патентування фармацевтичної продукції. Введення вимоги щодо патентування фармацевтичних препаратів викликало слушні закиди щодо антигуманного характеру патентної політики, дисбалансу суспільних і комерційних інтересів. Вимога щодо патентування фармацевтичної продукції стала серйозною проблемою для країн периферії, оскільки означала підвищення цін на медичні препарати. Відповідно до ст. 27.2, 27.3 та 27.1 Угоди ТРІПС, країни-учасниці взяли на себе зобов'язання захищати всі патентопридатні фармацевтичні продукти патентами.

Нині дослідники у сфері інтелектуальної власності ведуть дискусії щодо проблеми суспільного призначення авторського права. Оцінюючи вплив глобалізації у сфері авторського права, Сенат США зазначив: «Уніфікація законодавства про авторське право є вкрай важливою для стимулювання вільного надходження захищених творів на ринки та забезпечення використання комерційної вартості таких творів на світових ринках на користь американських власників авторського права» [177]. На думку А. Сторі, однак, американські законодавці, проголошуючи подібні гасла, не переймаються проблемами охорони, скажімо, досягнень національної культури Нігерії або ж Бразилії, а переслідують в цих країнах інтереси власних виробників (зокрема, компанії «*Microsoft*») або останнього голлівудського блокбастеру [94, р. 130].

Внаслідок уніфікації правового поля у сфері авторського права в умовах глобалізації країни периферії зустрілися з проблемою дисбалансу інтересів авторів та користувачів (суспільства). Угода ТРІПС та Бернська конвенція містять положення, якими встановлені мінімальні стандарти охорони авторського права. Втім, жоден з цих правових документів не встановлює максимальний рівень охорони (ст. 7.6 Бернської конвенції). Наприклад, відповідно до Бернської конвенції, термін дії авторського права до недавнього часу становив життя автора та 50 років після його смерті; за ініціативою урядів США і ЄС, такий строк в США та країнах ЄС був подовжений до 70 років (Франція та Німеччина, щоправ-

да, застосовували 70-річний термін дії ще до прийняття Європейської Директиви 1993 р.). Тенденція збільшення терміну дії авторського права означає збідніння «суспільного архіву» творів внаслідок встановлення більш тривалого періоду їх перебування у статусі приватної власності. Впровадження тривалого терміну дії авторського права обмежує розвиток творчої діяльності суспільства, науки і культури та, врешті-решт, порушує права людини (такі, наприклад, як право на знання, свободу слова тощо), адже законодавчо закріплена заборона суспільству використовувати певний твір виключає можливість створювати нові оригінальні твори на основі створених раніше.

Дисбаланс інтересів власників авторського права і суспільства обумовив виникнення проблеми обмеженого доступу в країнах периферії до комп'ютерних технологій, що спричиняє в них уповільнення обміну знаннями. Можна виділити два різновиди комп'ютерних програм: такі, що є власністю певного власника протягом строку дії авторського права на них; ті, що є доступними та існують, зокрема, в просторі Інтернет, і є результатом спільного вкладу кількох розробників. Найвідомішими програмами першого типу є «*Windows*» та «*Word*». На відміну від програм, що є загальнодоступними, програми першого типу є підконтрольними певному власникові (такому, як, наприклад, компанія «*Microsoft*»). Користувач може одержати ліцензію на використання такої програми на визначених власником умовах. Плата за використання програми компанії «*Microsoft*» є досить високою і встановлюється без врахування фінансових можливостей певного регіону (очевидно, що вони є різними, наприклад, для Оксфордського або Гарвардського університетів та учбових закладів Азії, Африки чи Південної Америки). Більш того, в межах ліцензії на свої програмні продукти компанія «*Microsoft*» зберігає за собою ексклюзивні права на всі вихідні коди програм, в той час як зміна, вдосконалення ресурсних кодів є єдиним способом розробки нових комп'ютерних програм. Тому не дивно, що протести проти узурпації знань комп'ютерної індустрії компанією «*Microsoft*» набувають все більш серйозного характеру, а дії компанії тлумачаться судами як недобросовісна конкуренція, що стримує розвиток комп'ютерних технологій у світі.

Видавництва країн периферії зустрічаються з проблемами перекладу творів і одержання прав на опублікування книг. В 1960-их рр. в деяких країнах Африки та Азії розпочалися протистояння певним положенням Бернської конвенції та концепції авторського права в цілому. Такі протистояння були зумовлені, передуд-

сім, неможливістю видавництв країн периферії здійснювати літературні переклади творів на національні мови та придбавати ліцензії для повторного опублікування творів, що були опубліковані раніше, але не розповсюджувалися на території Азії або Африки (або ж ціна на які була занадто високою). В 1971 р. Бернська конвенція була доповнена додатком, метою прийняття якого було вирішення проблем країн периферії. Втім проблема доступу до літератури в деяких країнах продовжує існувати й зараз у зв'язку з неоднозначним тлумаченням у додатку до Бернської конвенції терміну «країна, що розвивається».

Досить гострою постає проблема ускладнення доступу до творів фольклору, створених в результаті компіляції матеріалу традиційного твору або внесення незначних змін до нього. В 1996 р. німецька група «*Enigma*» випустила хіт «Повернення до чистоти», 5 млн примірників якого були розпродані в різних регіонах світу. Розкриваючи передісторію виникнення цього музичного твору, зазначимо, що ця пісня була виконана фольклорною групою з Тайваню, що прибула на гастролі на запрошення Міністерства культури Франції. Міністерство випустило компакт-диск концерту тайванської групи і пізніше здійснило його продаж музичному магнату М. Крету, який записав музичний твір на диску групи «*Enigma*». Такі дії фактично неможна кваліфікувати як неправомірні, оскільки, відповідно до класичної теорії авторського права (втіленої як в положеннях Бернської конвенції, так і в нормах Угоди ТРІПС), твір підлягає охороні, якщо він є оригінальним, втілений на матеріальному носіїві та носить творчий характер. В нашому випадку тайванському музичному твору бракувало оригінального характеру, оскільки твір був народною піснею. Так, зазначаючи, що усна література і народні твори не можуть вважатися інтелектуальною власністю певної особи, видавець з Кенії Г. Чавака пояснює: «в результаті... компіляції матеріалу та оприлюднення матеріалу певною особою (найчастіше — в країнах центру) твір набуває авторського права, і ніхто не зможе використовувати твір без її дозволу» [79, р. 20].

Глобалізація обумовила виникнення і поширення практики виробництва і розповсюдження товарів, створених з порушенням прав інтелектуальної власності. Посилення глобального режиму охорони внаслідок укладення Угоди ТРІПС призвело до зростання рівня «піратства» в країнах периферії. Несанкціоноване виробництво і розповсюдження контрафактних і «піратських» товарів приносить порушникам прав інтелектуальної власності високі прибутки і характеризується для порушників порівняно низьким

ризиком виявлення порушень і застосування санкцій до них. В умовах технологічного прогресу виробництво товарів не вимагає значних витрат ресурсів. Відповідно до даних досліджень Організації економічного співробітництва та розвитку (1998 р.) і Міжнародної торгової палати (1997 р.), кількість несанкціонованих товарів досягла 5—7 % світової торгівлі (близько 250 млрд євро за рік). Найбільших масштабів «піратство» досягло у сфері виробництва аудіовізуальної продукції. В 2000 р. майже 9 млн аудіовізуальних товарів (CD, DVD, аудіокасети) були конфісковані митними органами ЄС. Європейська комісія зазначає, що «піратство» підриває ринок художніх творів та промислових товарів, спричиняє вкрай негативний вплив на інвестиційну та інноваційну діяльність і розвиток малих підприємств в ЄС. Виробництво «піратських» фармацевтичних препаратів, медичного обладнання, харчових продуктів, алкогольних напоїв, сигарет, іграшок, деталей для літаків та автомобілів є небезпечним для суспільства. До 1999 р. Світова організація з охорони здоров'я виявила близько 770 «піратських» фармацевтичних препаратів, більшість з яких не містили активних інгредієнтів, а до складу деяких навіть входили небезпечні речовини. В 1995 р. в Нігерії внаслідок вживання «піратського» фармацевтичного препарату загинуло 2500 осіб, в Гаїті того ж року загинуло 89 осіб. Така статистика доводить небезпечний характер «піратства». Крім цього, «піратство» призводить до втрат значних сум податкових платежів як у країні походження товару, так і в країні-споживачеві.

«Піратство» значною мірою обумовлене глобалізаційними процесами, що позначаються підвищенням рівня взаємозалежності країн центру і країн периферії та відкриттям національних кордонів. Відомо, що рівень розвитку економіки країн центру і периферії є різними. Отже, проблема «піратства» не може бути вирішена без застосування щодо країн периферії особливого «диференційованого» режиму охорони інтелектуальної власності та цінової реформи з одночасним впровадженням системи перевірок і запобігання порушенням прав інтелектуальної власності.

Негативний вплив високого рівня глобальної охорони інтелектуальної власності полягає у стримуванні розвитку молодих індустрій та сприянні домінуванню ТНК. Важливою перевагою для країн периферії в умовах низького рівня охорони є використання і відтворення ними іноземних технологій без витрат на їх придбання. Але в деяких галузях промисловості вартість відтворення технологій для таких країн є еквівалентною вартості розробки.

Можливість відтворення технологій є важливою передумовою інноваційного розвитку для країн периферії, адже останні неспроможні здійснювати витрати на розробки подібних технологій, які були б співрозмірними з витратам ТНК. Разом з тим, як зазначає М. Валлерстайн, не розмір бюджету є визначальним фактором інноваційного прогресу, а рівень інноваційного і творчого потенціалу певної країни [145, pp. 82—3]. Країни периферії мають поставити за пріоритетне завдання збагачення національних технологічних баз і здійснення активної інноваційної діяльності.

На нашу думку, головна небезпека глобалізації полягає в спробі «зрівняння» країн з різним рівнем економічного розвитку встановленням єдиних стандартів охорони (тобто, уніфікація правового поля різних країн), що призводить до нерівномірного розподілу доходів від інтелектуальної власності між країнами. Основний внутрішній конфлікт глобалізації полягає у загостренні проблеми світової економічної нерівноваги, що пов'язано з нав'язуванням країнами центру і ТНК єдиних стандартів глобального економічного середовища (в тому числі охорони інтелектуальної власності). Впровадження уніфікованої системи охорони інтелектуальної власності в країнах з докорінно різним рівнем економічного розвитку в умовах глобалізації має суперечливий вплив на економіку країн периферії. Для вирішення проблеми світової економічної нерівноваги необхідним є застосування диференційованого режиму охорони інтелектуальної власності, що має встановлюватися з урахуванням показників стану національної економіки кожної країни.

У зв'язку з цим К. Лоуренс зазначає, що, оскільки країни знаходяться на різних стадіях економічного розвитку, мають відмінні за характером інститути, пріоритети тощо, вони не можуть і не повинні здійснювати політику відкритих дверей всі одразу і в однаковій мірі. Разом з тим, неможна протистояти силам глобалізації, необхідно поступово навчитися управляти цим процесом, спрямовуючи економіку в її русло. Глобалізація потенційно може мати позитивний вплив на національні економіки. К. Лоуренс вважає, що необхідно відмовитися від спроб нав'язати західну модель глобалізації методами, що нагадують шокową терапію при переході від планової економіки до ринкової, або шляхом тотального дерегулювання фінансових ринків. Для того, щоб глобалізація була ефективною, а нові технології впроваджувалися належним чином, варто дотримуватися певних засад міжнародної поведінки: інформаційної відкритості і прозорості, обмеження незаконної торгівлі та будь-яких форм корупції. Ані глобалізація,

ані будь-яка форма міжнародного співробітництва та інтеграції не можуть дати позитивних наслідків, якщо суб'єкти і об'єкти глобалізації не дотримуватимуться міжнародних правових норм.

Висновки до розділу 2

1. Підвищення значення інтелектуальної власності у глобальній економіці та сучасна інтенсифікація торговельних відносин зумовили необхідність створення глобальної системи охорони інтелектуальної власності. Становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності означає встановлення єдиних стандартів охорони, або, інакше кажучи, уніфікацію національних законодавств у сфері інтелектуальної власності.

2. Ініціаторами формування глобальної системи охорони інтелектуальної власності виступили країни центру. Прийняття Угоди ТРІПС позначило початок ери глобалізації у сфері охорони інтелектуальної власності. Як документ, що встановлює мінімальні стандарти охорони інтелектуальної власності та юридичну відповідальність за недотримання зобов'язань країнами-учасницями, Угода ТРІПС була розроблена приватним сектором США, після чого втілена на глобальному рівні. Країни периферії змушені погодитися на приєднання до Угоди ТРІПС з огляду на застосування країнами центру певних економічних і політичних стимулів. Отже, Угода ТРІПС стала результатом цілеспрямованих зусиль американського бізнесу та інструментом втручання США в національні економіки країн периферії.

3. Використовуючи Угоду ТРІПС як правову підставу для впливу на країни периферії, уряд США застосовує заходи двостороннього і багатостороннього впливу на країни з недостатнім рівнем охорони інтелектуальної власності, маючи при цьому на меті встановлення в цих країнах занадто високих стандартів охорони (під загрозою застосування санкцій) для забезпечення охорони прав американських власників. Уніфікація режимів охорони без врахування особливостей економічного розвитку країн периферії призводить до загострення проблеми світової економічної нерівноваги як основного внутрішнього конфлікту глобалізації.

4. Уніфікований режим охорони інтелектуальної власності, що характеризується надто високими для країн периферії стандартами, створює монополію країн центру і ТНК на знання і технології, підвищуючи ціни на такі технології та обмежуючи конкурентоспроможність країн периферії, таким чином негативно впливає

на економіку останніх. У зв'язку з нееквівалентним характером обміну інформацією та технологіями країни периферії обмежені у доступі до знань і технологій (особливо у сфері генетики і медицини), що створює перешкоди для прогресу цих країн.

5. З огляду на розв'язання проблеми світової економічної нерівноваги необхідним є застосування диференційованого підходу до розробки режиму охорони інтелектуальної власності в країнах периферії. Такий підхід має враховувати рівень економічного розвитку країн периферії та передбачати винятки правового регулювання відносин інтелектуальної власності для таких країн.

6. Вдосконалення глобальної системи охорони інтелектуальної власності має відбуватися з урахуванням наступного:

— країни периферії мають бути забезпечені широкими можливостями вибору при імплементації багатосторонніх угод (зокрема, розширено перехідний період приєднання країн периферії до Угоди ТРІПС);

— країни центру і ТНК мають відмовитись від практики здійснення тиску на країни периферії (в т. ч. шляхом застосування двосторонніх міждержавних засобів впливу);

— Угоду ТРІПС слід переглянути, зокрема, країнам периферії необхідно надати можливість вибору національної стратегії охорони фармацевтичної продукції і в деяких інших галузях; в межах Угоди ТРІПС має бути розроблене положення про передачу технологій згідно з суспільним призначенням інтелектуальної власності;

— здійснення цінової реформи щодо товарів, які містять об'єкти інтелектуальної власності, з одночасним впровадженням системи перевірок і запобігання порушенням прав інтелектуальної власності має стати ефективним способом подолання проблеми «піратства» в умовах глобалізації;

— науково-технологічне співробітництво країн периферії з країнами центру має сприяти розвитку науково-дослідної діяльності та підвищення конкурентоспроможності національних інноваційно-технологічних баз країн периферії.

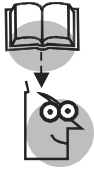

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Коли були підписані Паризька конвенція про охорону промислової власності та Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів?

2. Чому США можна вважати головним ідеологом та ініціатором політики глобалізації у сфері інтелектуальної власності?

3. Що таке Список «Спеціальні 301»?
4. Механізми, які застосовують США для глобального регулювання інтелектуальної власності.
5. Що таке «новий комерційний інструмент політики» ЄС?
6. Як розуміють «паралельний імпорт»?
7. Основні положення Угоди ТРІПС.
8. Пріоритети науково-технологічного співробітництва ЄС.
9. Зростання ролі транснаціональних корпорацій у формуванні глобальної системи охорони інтелектуальної власності.
10. Нерівномірність розподілу доходів від інтелектуальної власності між країнами.
11. Проблеми авторського права у зв'язку з мережею Інтернет.
12. Що таке «біопіратство»?
13. Проблеми обмеженого доступу країн периферії до комп'ютерних технологій.
14. Проблеми перекладів творів, які постають перед видавництвами країн периферії.
15. Проблема доступу до творів фольклору, створених у результаті компіляції матеріалу традиційного твору або внесення незначних змін до нього.
16. Масштаби виробництва і збуту контрафактних і «піратських» товарів.
17. Дилема «уніфікована система охорони інтелектуальної власності — диференційований режим охорони інтелектуальної власності» щодо країн з різним рівнем економічного розвитку.

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ

3.1. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Процес глобалізації соціального та економічного середовища не може обійти Україну, яка з метою забезпечення належного рівня міжнародної конкурентоспроможності та завоювання позиції гідного учасника міжнародних науково-технологічних відносин має інтегруватися у глобальний економічний простір. Нині Україна стала об'єктом глобалізаційних процесів, однак вона ще недостатньо готова ані до глобальної конкуренції, ані до глобальної інтеграції. Вступ України до глобального простору та приєднання до європейських інтеграційних процесів значною мірою залежатиме від розробки національної стратегії інтеграції України до системи міжнародного науково-технологічного співробітництва.

Роль і місце країни у світовому господарстві та міжнародному поділі праці (МПП) залежить від динаміки розвитку національної економіки, ступеню її відкритості й залучення до МПП, рівня її адаптації до міжнародного господарського життя. Україна поки що незначною мірою впливає на МПП та інтеграційні процеси світової економіки. Для набуття перспектив розвитку України в найближче десятиліття необхідно збалансувати відносини з країнами ЄС. Пріоритетним завданням для України є налагодження ефективного співробітництва з ЄС, що відповідає концепції ЄС, проголошеній ще в 1993 р. на зустрічі в Копенгагені (ЄС заявив про розширення на схід за рахунок країн Центральної та Східної Європи) [6].

В 1998 р. Україна та ЄС уклали Угоду про партнерство і співробітництво (*Partnership and Cooperation Agreement*), яка поставила перед Україною завдання реструктуризації економіки, заміни механізму співробітництва з ЄС і підготовки національного правового поля для забезпечення положень Угоди. В 2005 р. було підписано План дій Україна — ЄС (*EU — Ukraine Action Plan*).

У березні 2007 р. Україна та ЄС уклали Європейську угоду про сусідство та партнерство на 2007—2013 рр. (*European Neighbourhood and Partnership Instrument*), яка визначила основні напрямки співробітництва України та ЄС. Відповідно до останньої, пріоритетами національного розвитку для України мають стати, зокрема, розвиток демократії, адміністративна та судова реформи, розвиток науки та освіти, регуляторна та соціальна реформи, покращання інвестиційного клімату та розвиток торгівлі.

В Європейській угоді про сусідство та партнерство зазначається, що адміністративна реформа та вдосконалення системи соціального забезпечення є передумовами створення розвинутого інституційного середовища і забезпечення прозорості та публічності діяльності державних органів. Судова та адміністративна реформи дозволять знизити рівень правопорушень. Відповідно до Європейської угоди, від України очікується, зокрема, приведення Цивільного, Кримінального кодексів і Кодексу про адміністративні правопорушення України у відповідність до європейських стандартів та здійснення заходів щодо вдосконалення судової системи.

Відповідно до Європейської угоди, реформа системи освіти сприятиме демократичному розвитку України, забезпеченню соціальної стабільності та конкурентоспроможності національної економіки й успішній інтеграції України до європейського дослідницького простору. Підтримка наукових та технологічних зв'язків між ЄС та Україною мають важливе значення для економічного розвитку України, зазначається в Європейській угоді про сусідство та партнерство. Результатом реформи у сфері освіти має стати зростання потенціалу дослідницьких структур (людських і матеріальних ресурсів) та розвиток національної науки.

План дій Україна — ЄС передбачає широкий спектр пріоритетних напрямів регуляторної реформи України, включаючи вдосконалення митного і податкового законодавства, правового поля у сфері захисту прав споживачів, фінансових послуг, розвитку малого і середнього бізнесу, прав інтелектуальної власності, законодавства про недобросовісну конкуренцію.

Країні, яка перебуває на перехідному етапі й відчуває дефіцит капітальних ресурсів, а також обмеженість зовнішніх економічних зв'язків, необхідно приділяти першочергову увагу врахуванню сучасних тенденцій світової економіки. Динаміка національної економіки і рівень міжнародної конкурентоспроможності значною мірою залежать від розробки ефективної системи охорони інтелектуальної власності та стратегії розвитку національ-

ної технологічної бази. Ефективність системи охорони інтелектуальної власності залежить від створення економічних, правових та організаційних механізмів, що у своїй тісній взаємодії здатні забезпечити адекватну охорону інтелектуальної власності та забезпечити науково-технічний прогрес.

Прорив країн периферії до країн центру можливий за умови підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Щоб стати учасницею сучасних глобальних процесів, забезпечити належний рівень конкурентоспроможності та стати гідним учасником глобальних науково-технічних відносин Україна має поставити за мету активну участь в міжнародному технологічному обміні. Для цього необхідно розвинути національний науково-технічний потенціал, а також адаптувати стратегію науково-технічного розвитку, економічні та соціальні механізми до вимог часу. Україні надзвичайно важливо визначити та реалізувати стратегію високотехнологічного розвитку, яка базується на концепції технологічного лідерства в певних галузях і на концепції гармонізації науково-технологічної сфери з глобальними трансформаціями.

Проблема розбудови національної стратегії інтеграції України до міжнародного інноваційно-технологічного середовища є пріоритетною з огляду на вступ України до СОТ. Інтеграція у всесвітню торговельну систему передбачає виконання певних норм і стандартів, визначених текстами угод, які адмініструє СОТ (зокрема, Угода ТРІПС) [177]. Приєднання до цієї організації Китаю та наміри Росії щодо вступу до неї свідчать про завершення процесу становлення СОТ як справді глобальної економічної інституції. Вступ України до СОТ може стати поштовхом для становлення ринкового господарства в Україні, здійснення більш радикальних адміністративних і структурних реформ, прискорення інтеграції до світових та європейських економічних і політичних структур. Позитивними наслідками приєднання України до СОТ для виробників, споживачів і макроекономічного стану в цілому, є, зокрема, посилення стимулів для інновацій шляхом впровадження ефективної системи охорони інтелектуальної власності, позитивний ефект від чого країна зможе відчутти вже через 3—5 років. Для макроекономічного становища країни позитивним наслідком інтеграції є створення передумов для захисту конкурентного середовища і боротьби з корупцією, а також розвиток нових технологій для збільшення обсягу торгівлі товарами і послугами. Все це поліпшить позиції України в економічному й політичному аспектах, що позитивно впливатиме на наближення до Європейського Союзу.

Нагадуємо читачеві, що у навчальному посібнику І. І. Дахна «Міжнародна торгівля» (К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 296 с.) містяться розділ 4 «Правова база міжнародної торгівлі» та розділ 13 «Україна і Світова організація торгівлі». Там читач знайде додаткову інформацію про СОТ.

Прискорення процесів глобалізації та загострення геоекономічної конкуренції зумовлює актуалізацію питання щодо розробки національної стратегії інноваційного розвитку. Важливим завданням для України є побудова економіки, в основу якої буде покладено інноваційну модель розвитку, для чого необхідним є перехід до інноваційного підприємництва на мікрорівні господарювання. Результати наукової, науково-технічної, інноваційної праці постають вирішальними структуроутворюючими чинниками поетапного переходу на інноваційний тип економічного розвитку господарських систем різного рівня та забезпечення їх високої ефективності. Жвавий інноваційний розвиток є чинником ефективного використання науково-технічного потенціалу і економічного зростання, а також підвищення конкурентоспроможності як окремих підприємств і галузей, так і національної економіки України в цілому.

Національна інноваційна політика має бути сформована з огляду на запобігання нераціональному використанню ресурсів, у зв'язку з чим необхідним є виокремлення базових галузей, створення дієвого механізму стимулювання пріоритетних виробників і вдосконалення на цій основі структури виробництва. Україна має багатий науково-технічний потенціал і розгалужену мережу наукових організацій. Структура національної промисловості і сфери послуг представлена рядом секторів (авіакосмічна промисловість, суднобудування, енергетичне машинобудування, металургійна, хімічна промисловість, послуги з розробки програмного забезпечення тощо), які можуть бути використані з метою зростання національного експорту. Втім статистичні дані свідчать про негативні тенденції національного інноваційного розвитку впродовж останніх років.

Структурні зміни в економіці України впродовж 2001—2005 років характеризуються втратою позицій галузями, які визначають науково-технічний прогрес (див. рис. 3.1.). Відповідно до даних Міністерства економіки України, впродовж 2001—2005 років частка ВВП у виробництві машин та устаткування постійно і стрімко знижувалась, а в 2005 р. залишалась на рівні 2004 р. Динаміка трансформації структури промисловості свідчить про зростаюче технологічне відставання України від розвинених країн світу.

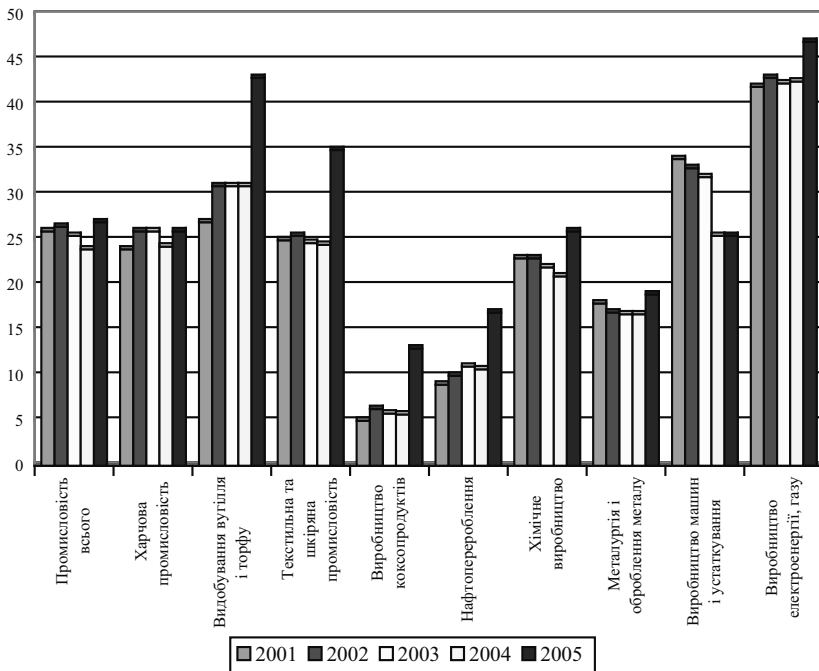

Рис. 3.1. Частки ВВП у випуску за видами промислової діяльності (%), 2001—2005 рр.
Складено за даними Міністерства економіки України

За даними Інституту економіки та прогнозування, в Україні продукції, що належить до 5-го технологічного укладу, випускається лише 4 %, тоді як 3-й технологічний уклад складає майже 58 %, а 4-ий — 38 %. Частка високотехнологічної продукції в структурі ВВП становить менше 1 %. Кількість підприємств промисловості, що впроваджували інновації, не перевищує 8 % від загальної кількості. Наукоємність промислового виробництва України є значно нижчою від світового рівня.

Інноваційна активність промислових підприємств характеризувалася тенденцією до зниження впродовж 2003—2006 рр. (див. рис. 3.2).

Кількість підприємств, що впроваджували інновації, та їх питома вага у загальній кількості промислових підприємств стрімко знижувалися впродовж 2003—2005 років і відзначилися тенденцією до стабілізації в 2006 р. (див. табл. 3.1 і рис. 3.3).

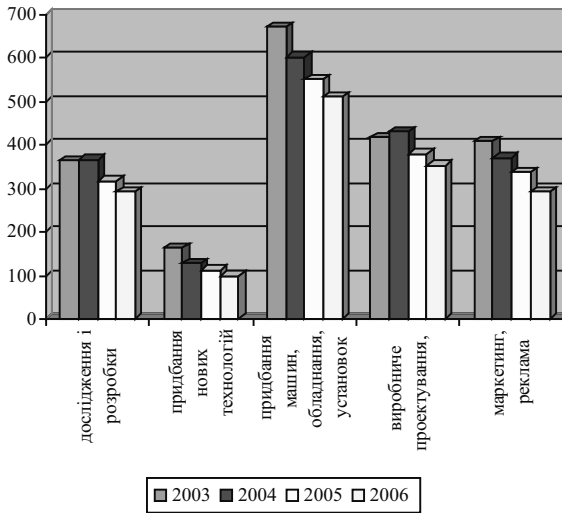

Рис 3.2. Кількість інноваційно активних підприємств за напрямками проведених інновацій (одиниць), 2003—2006 рр. Складено за даними Державного комітету статистики України [43].

Таблиця 3.1

КІЛЬКІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ВПРОВАДЖУВАЛИ ІННОВАЦІЇ, 2000–2006 рр. [43]

	2000		2005		2006	
	Всього	у % до загальної кількості промислових підприємств	Всього	у % до загальної кількості промислових підприємств	Всього	у % до загальної кількості промислових підприємств
Всього	1491	14,8	810	8,2	999	10,0
з них проводили комплексну механізацію та автоматизацію виробництва	174	1,7	323	3,3	510	5,1
впроваджували нові технологічні процеси	416	4,1	402	4,1	272	2,7

	2000		2005		2006	
	Всього	у % до загальної кількості промислових підприємств	Всього	у % до загальної кількості промислових підприємств	Всього	у % до загальної кількості промислових підприємств
з них освоювали виробництво нових видів продукції	1372	13,7	630	6,4	466	4,7
з них нових видів техніки	202	2,0	156	1,6	154	1,5

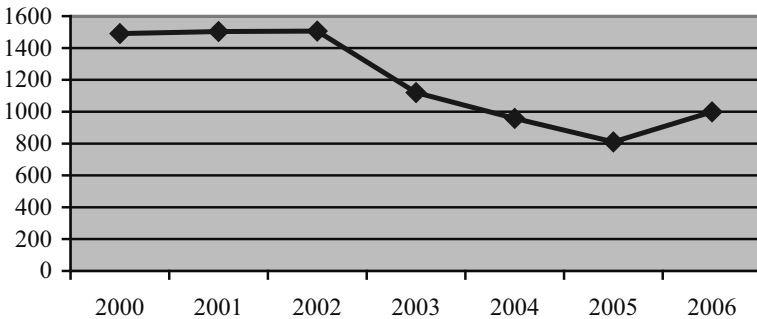

Рис. 3.3. Кількість підприємств, що впроваджували інновації, 2000–2006 рр. (одиниць). Складено за даними Державного комітету статистики України [43]

В Україні спостерігається різке скорочення державного фінансування науково-технічної сфери, що спричиняє постійне і стрімке зменшення чисельності виконавців наукових та науково-технічних робіт і дослідників (див. рис. 3.4) та виїзд вчених і спеціалістів за кордон.

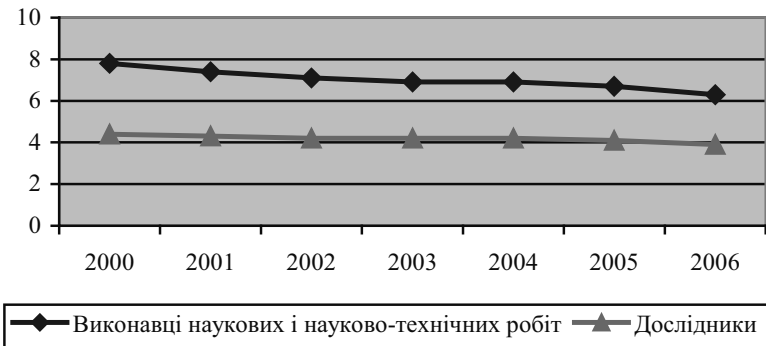

Рис. 3.4. Чисельність виконавців наукових та науково-технічних робіт і дослідників в розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення, 2000—2006 рр. *Складено за даними Державного комітету статистики України [43]*

Важливими чинниками зниження активності в галузі винахідництва і раціоналізаторства є погіршення матеріально-технічних і фінансових умов діяльності у сфері науки і техніки; падіння престижності діяльності у цій сфері; нерозвиненість нових інститутів науково-технічної діяльності в умовах ринкової економіки; недостатня ефективність системи охорони інтелектуальної власності та стимулювання інноваційної діяльності й конкурентних відносин; недоліки у сфері освіти. Проблема інтеграції України до системи міжнародного науково-технологічного співробітництва полягає в технологічній неоднорідності України та міжнародного наукового співтовариства. Відставання національної бази накопичення інформації та трансферу технологій, недостатній розвиток природоохоронних, ресурсозберігаючих технологій, певна ізолюваність України від світового наукового співтовариства, недосконалість національної концепції науково-технологічної політики є іншими чинниками, які перешкоджають розвиткові конкуренції в науково-технологічному секторі.

Відповідно до дослідження Державного комітету статистики України 2006 р., факторами, які перешкоджають здійсненню інноваційної діяльності, були вартісні, а саме, нестача власних коштів (зазначили 80,1 % опитаних підприємств), значні витрати на нововведення (55,5 %), недостатня фінансова підтримка держави (53,7 %). Іншими факторами перешкоджання здійснення іннова-

ційної діяльності є недосконалість законодавчої бази (40,4 %), відсутність кваліфікованого персоналу (20 %), нестача інформації про ринки збуту (17,4 %) і про нові технології (17,3 %) [43].

Статистичні дані, наведені в графіках (рис. 3.5, 3.6, 3.7, 3.8), свідчать про те, що впродовж останніх років в Україні спостерігалася неоднозначні тенденції у сфері реєстрації прав на об'єкти інтелектуальної власності. Як бачимо з рис. 3.5, з 1992 по 1996 рр. показники надходження національних заявок на винаходи були нестабільними. З 1996 по 2003 рр. кількість заявок характеризувалася тенденцією до зростання; у 2004 р. відбулося значне зменшення кількості заявок у порівнянні з 2003 р. Нестабільність таких показників свідчить про відсутність сприятливих умов для винахідницької діяльності в Україні, що пов'язано з погіршенням матеріально-технічних і фінансових умов діяльності у сфері науки і техніки. Крім цього спад винахідницької діяльності може бути пов'язаний з комерціалізацією цієї сфери, внаслідок чого певна частина комерційно непривабливих винаходів не заявлялася на одержання правової охорони. Динаміці надходження заявок на винаходи від іноземних заявників притаманні стабільно низькі показники.

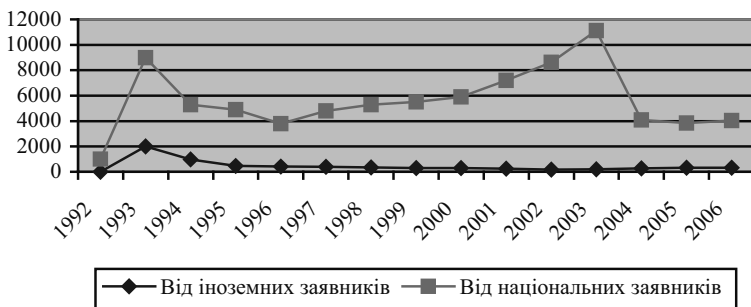

Рис. 3.5. Надходження заявок на винаходи, 1992—2006 рр.

Складено за даними Державного департаменту інтелектуальної власності України [155]

Динаміка надходження заявок на корисні моделі від національних заявників характеризується позитивними показниками, значне збільшення кількості заявок відбулося за період з 2003 по 2006 рр. (рис. 3.6). Порівняно з 2000 р. у 2006 р. кількість заявок на корисні моделі збільшилася в 22 рази. Втім, частково це поясню-

ється низьким вихідним рівнем (в 2000 р. було подано лише 376 заявок). Слід взяти до уваги і розширення кола об'єктів корисної моделі (раніше таким об'єктом могло бути лише конструктивне виконання пристрою, але не речовина та спосіб). Рівень активності іноземних заявників з 1995 по 2002 рр. залишався стабільно низьким, а починаючи з 2003 р. характеризується слабкою тенденцією до зростання.

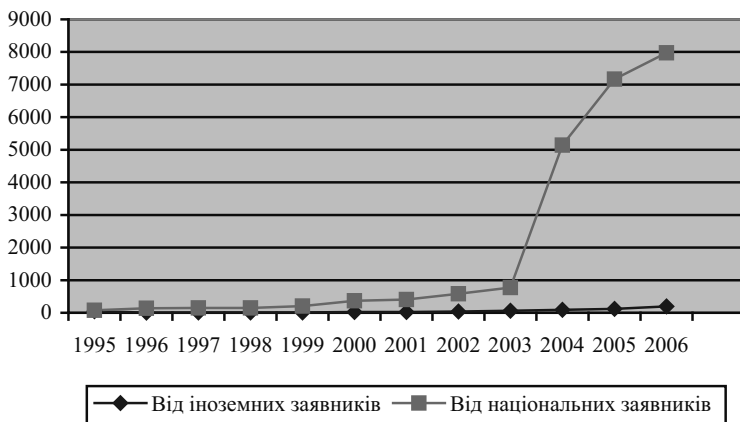

Рис. 3.6. Надходження заявок на корисні моделі, 1995—2006 рр.
Складено за даними Державного департаменту інтелектуальної власності України [155]

Нестабільною є ситуація в галузі реєстрації прав на промислові зразки (рис. 3.7). Динаміка надходження національних заявок за період з 1992 по 1999 рр. була нестабільною; з 2000 по 2003 рр. вона почала характеризуватися значними темпами росту. Кількість поданих заявок на промислові зразки у 2004 р. значно скоротилася порівняно з 2003 р. і знову зросла в 2005—2006 рр. Нестабільність показників свідчить про недостатній рівень зацікавленості виробників у ринку високотехнологічних виробів в Україні.

В цілому, як випливає з табл. 3.2 і рис. 3.8, динаміка надходжень заявок на об'єкти права промислової власності свідчить про поступове збільшення звернень винахідників за реєстрацією своїх прав, однак ця тенденція є нестабільною (табл. 3.2).

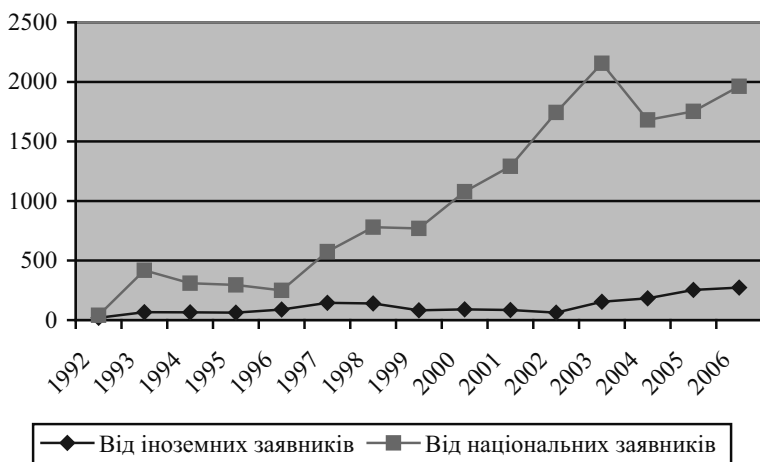

Рис. 3.7. Надходження заявок на промислові зразки, 1992—2006 рр.
 Складено за даними Державного департаменту інтелектуальної власності України [155]

Таблиця 3.2

НАДХОДЖЕННЯ І РОЗГЛЯД ЗАЯВОК НА ОБ'ЄКТИ ПРАВА ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ТА РЕЄСТРАЦІЯ ОХОРОННИХ ДОКУМЕНТІВ ЗА 2000—2006 роки [155]

Об'єкти промислової власності		Кількість поданих заявок						
		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Винаходи:	20-річні в т. ч. за процедурою РСТ	3372 1378	3380 1365	3147 1379	3103 1281	5778 1422	5592 1750	5930 2142
	декларативні	3867	5433	7041	9502	—	—	—
Корисні моделі		376	434	622	839	5232	7286	8171
Промислові зразки		1135	1376	1806	2310	1863	2010	2236
Знаки для товарів і послуг за національною процедурою		6272	8583	11 324	13 772	13 960	16 366	20 813

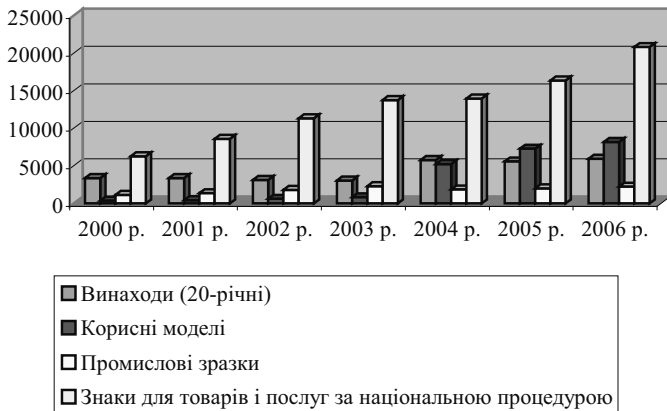

Рис. 3.8. Динаміка надходження заявок на об'єкти права промислової власності [155]

За даними Державного комітету статистики України, протягом останніх років спостерігається постійне зменшення кількості впроваджених у виробництво раціоналізаторських пропозицій: порівняно з 2005 р. в 2006 р. їх кількість зменшилась на 5,5 %, з 2004 р. — на 10 %, з 2003 р. — на 13 %, з 2002 — на 22 %, з 2001 р. на 26 % [43].

Орієнтація України на інноваційний тип розвитку актуалізує проблему трансферу технологій та стратегій комерціалізації інтелектуального продукту. Для країн з перехідною економікою активізація такого трансферу є вагомим фактором реструктуризації економіки і джерелом збільшення надходжень до державного бюджету. Проблема розвитку національної конкурентоспроможності у сфері трансферу технологій пов'язана з необхідністю вирішення трьох найважливіших завдань:

- створення конкурентного інтелектуального продукту;
- забезпечення прав інтелектуальної власності ефективною її охороною;
- становлення ринку інтелектуальної власності, що сприятиме комерційному використанню інтелектуального продукту.

Створенням конкурентного інтелектуального продукту можна досягти загального підвищення конкурентоспроможності української економіки. Для цього необхідне стимулювання інноваційного розвитку для масового пошуку ефективних способів технологіч-

них змін і швидкої підтримки позитивних знахідок. Головним завданням інноваційної політики України повинно стати забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і виробничого потенціалів, розробка та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки.

Інноваційна політика має включати:

— вдосконалення законодавства в цілях пріоритетного розвитку інноваційного підприємництва (в т. ч. створення сприятливих умов для залучення приватних інвестицій в інноваційну інфраструктуру);

— організація моніторингу за виділеними бюджетними ресурсами і ефективністю їх використання перерозподільними структурами, перехід на контрактні відносини між державними замовниками і суб'єктами інноваційного підприємництва;

— координація дій державних структур, бізнесу і громадських організацій у сфері розвитку інноваційного підприємництва на принципах соціального партнерства;

— розвиток інноваційної інфраструктури.

Завдання державної інноваційної політики полягає в тому, щоб належним чином компенсувати винахідникам ефект, який інновації мають для суспільства. Така компенсація може набувати вигляду як прямого надання фінансових ресурсів через систему пільгового кредитування, оподаткування, митного обкладення, грантів тощо, так і непрямого — через надання повністю чи частково безоплатних послуг в інфраструктурній, інформаційній, правовій та інших сферах.

Для розвитку інноваційної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах інтеграції України до міжнародного інноваційно-технологічного простору необхідно здійснити реформу системи державного управління і наділити державні органи функціями сприяння розвитку інноваційно-технічного потенціалу. Крім цього Україна має поглибити міжнародну кооперацію шляхом активізації участі держави в глобальних або регіональних проектах високотехнологічного розвитку. В межах державного бюджету необхідно збільшити видатки на фінансування розвитку академічного, освітянського і виробничого секторів науки. Концентрація зусиль держави на здійсненні фундаментальних і прикладних досліджень за напрямками, в котрих Україна має значний науковий, технічний і виробничий потенціал, і які можуть сприяти виходу національної продукції на світовий ринок, є передумовою розвитку конкурентосп-

роможної національної економіки. І, нарешті, перспективи інтеграції України до глобального економічного простору визначатимуться дією низки факторів і залежатимуть, зокрема, від розбудови ефективної системи охорони інтелектуальної власності в напрямку приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних зобов'язань України.

Розвиток конкурентоспроможності інноваційно-технологічної сфери України вимагає вдосконалення внутрішньої структури і організації інноваційно-технологічного середовища в напрямку адаптації до змін зовнішнього середовища, а також поглиблення міжнародної кооперації шляхом активізації участі України в глобальних або регіональних проектах високотехнологічного розвитку. Так, перед Україною стоїть завдання здійснення реформи у сфері науки з метою пристосування до вимог ринкової інноваційної економіки; забезпечення ефективної інтеграції науково-технічного потенціалу в систему міжнародного науково-технологічного співробітництва. Пріоритетами для України мають стати:

- концентрація ресурсів на здійсненні фундаментальних і прикладних досліджень за напрямками, в котрих Україна має значний науковий, технологічний і виробничий потенціал, і які можуть сприяти виходу національної продукції на світовий ринок;

- впровадження механізмів підтримки прикладних досліджень і розробок, розширення участі малого і середнього бізнесу в науково-технологічному та інноваційному розвитку;

- фінансування розвитку академічного, освітянського і виробничого секторів науки;

- вдосконалення національної системи охорони інтелектуальної власності;

- розвиток і впровадження в Україні новітніх інформаційних технологій.

Україна, яка має великий досвід і розвинутий науково-технічний потенціал, опинилася у становищі зростаючого відставання від провідних технологічних центрів. Актуальною стає необхідність опрацювання якісно нового підходу до розвитку науково-технічного потенціалу та створення ефективної системи охорони інтелектуальної власності.

В часи СРСР панував правовий нігілізм, в умовах якого залишалися незахищеними вітчизняні винаходи. Монополія державної власності, що існувала впродовж тривалого часу, довго спотворювала розуміння суспільством суті інтелектуальної власності, а головне — командно-адміністративна економіка не ство-

рювала належних стимулів для технічного прогресу. Правова охорона винахідництва почала розвиватися тільки після приєднання 1965 року Радянського Союзу до Паризької конвенції про охорону промислової власності. Із набуттям незалежності в Україні досить інтенсивно відбувалося становлення системи охорони інтелектуальної власності. Відразу став відчуватися недостатній рівень охорони прав винахідників і авторів, виникла потреба у вдосконаленні законодавства у сфері інтелектуальної власності та приведенні його у відповідність до світових стандартів.

3.2. РОЗБУДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ

Процес становлення національної системи охорони інтелектуальної власності України ще незавершений, але основи правового регулювання вже закладені. Це створює простір для поступового розвитку інших її важливих компонентів. Після здобуття незалежності в 1991 р. Україна успадкувала деякі законодавчі акти СРСР, які мали набрати чинності з 1 січня 1992 р., але цього не сталося у зв'язку з розпадом СРСР. До 1991 р. характерними рисами законодавства у сфері інтелектуальної власності було обмежене правове поле, що складалося з кількох десятків статей Цивільного кодексу 1963 р., які вже не відповідали новим умовам. Вони створювалися для командно-адміністративної економіки, а настали ринкові часи. В період з 1991 по 1994 рр. відбулося закладення законодавчого фундаменту й створення базових організаційних структур системи охорони інтелектуальної власності:

— підтвердження участі України в міжнародних угодах у сфері інтелектуальної власності (Паризька конвенція про охорону промислової власності, Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків, Договір про патентну кооперацію, Всесвітня конвенція про авторське право);

— прийняття низки спеціальних законів України: «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про авторське право і суміжні права»;

— внесення положень про охорону прав інтелектуальної власності до інших законів, які регулюють окремі сфери соціально-економічної діяльності (наприклад, до Закону України «Про власність»);

— прийняття нормативних актів, що захищають економічні інтереси творчих працівників (Постанови Кабінету Міністрів України «Про розміри відрахувань до фондів творчих спілок України за використання творів літератури та мистецтва» від 03.03.1992, «Про мінімальні ставки авторської винагороди за використання творів літератури і мистецтва» від 18.11.1994);

— створення в 1992 р. у складі Комітету з науково-технічного прогресу при Кабінеті Міністрів України Державного патентного відомства України;

— створення у 1992 р. на базі Українського республіканського агентства з авторських і суміжних прав Державного агентства з авторських і суміжних прав (ДААСП) у складі Кабінету Міністрів України.

У період з 1995 по 1999 рр. відбулося запровадження курсу на радикалізацію соціально-економічних реформ (жовтень 1994 р.) і прийняття Україною важливих міжнародних зобов'язань, що включали заходи із запровадження міжнародних стандартів охорони інтелектуальної власності. Ними були:

— помітне розширення міжнародно-правової основи охорони авторського права і суміжних прав внаслідок приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів та Женевської конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм;

— закріплення в 1996 р. у Конституції гарантій охорони прав інтелектуальної власності (статті 41, 54);

— подальший розвиток спеціального національного законодавства з розповсюдженням його на ряд нових, нетрадиційних для України сфер регулювання (прийняття Законів України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996, «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 05.11.1997, «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 18.06.1999 р., а також внесення змін і доповнень до чинного законодавства;

— істотне розширення регулювання окремих аспектів інтелектуальної власності в інших законах («Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про інформаційні агентства», «Про рекламу», «Про видавничу діяльність», «Про професійних творчих працівників і творчі союзи», «Про кінематографію» тощо);

— запровадження порядку державної реєстрації прав автора на твори науки, літератури, мистецтва (Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва» від 18.07.1995);

— здійснення перших спроб врегулювання проблем розповсюдження аудіовізуальних творів і примірників фонограм (Указ Президента України «Про впорядкування торгівлі деякими підакцизними товарами, зв'язаними з використанням аудіовізуальних творів та примірників фонограм» від 20.05.1998, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження правил роздрібно-ї торгівлі примірниками аудіовізуальних творів і фонограм» від 04.11.1997);

— для підготовки і перепідготовки кадрів у сфері інтелектуальної власності створено Інститут інтелектуальної власності (1997 р.) в Києві.

В 2000 р. завершився кризовий період розвитку економіки України і було заявлено про стратегію переходу до інноваційної моделі розвитку. У вересні 2000 р. прийнято Програму інтеграції України до Європейського Союзу. Стала активнішою політика щодо приєднання України до СОТ. Помітний тиск на Україну в питаннях охорони інтелектуальної власності почали чинити США. Цьому періоду притаманні такі особливості:

— посилення комплексного підходу до вдосконалення системи охорони інтелектуальної власності, про що свідчать, зокрема, прийняття нових Цивільного, Господарського, Кримінального та Митного кодексів України, Указу Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» від 27.04.2001 тощо;

— інтенсифікація участі України в системі міжнародних конвенцій і договорів з інтелектуальної власності (ратифікація договорів ВОІВ про виконання і фонограми та авторське право, прийнятих Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р.), участь України в Протоколі до Мадридської Угоди про міжнародну реєстрацію знаків, в Ніццькій угоді про міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків і Міжнародній конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення;

— вдосконалення законодавства України в напрямку модернізації і розширення спектру регулювання об'єктів інтелектуальної власності та приведення правового поля у відповідність до міжнародних норм (підвищення цивільно-правової, адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності; прийняття Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності» для приведення законодавства у відповідність до Угоди ТРІПС);

— концентрація заходів охорони авторського права і суміжних прав на сфері виробництва і розповсюдження оптичних дисків для лазерних систем зчитування, незаконного виробництва і розповсюдження аудіовізуальної продукції.

Про розбудову національної системи охорони інтелектуальної власності свідчив поступовий розвиток судової практики (див. рис. 3.9). З 2001 р. по 2006 р. у провадженні судів загальної юрисдикції, господарських судів всіх інстанцій розглядалося 1096 судових справ щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності. Відповідно до даних Державного департаменту інтелектуальної власності, більшість справ стосувалися прав на торговельні марки [155]. Наведені дані свідчать про збільшення кількості судових справ до 2006 року і зменшення в 2006 році.

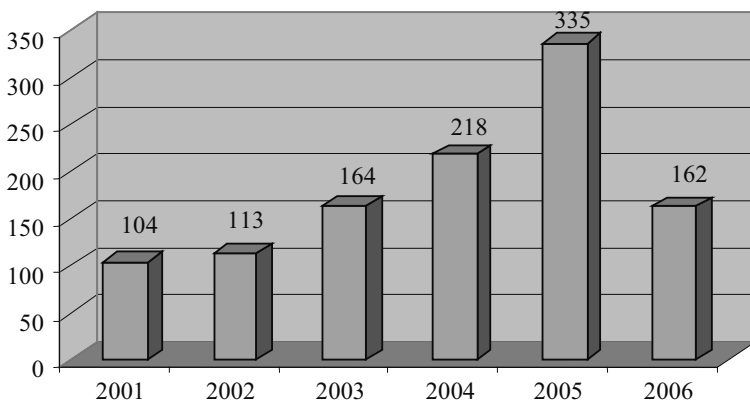

Рис. 3.9. Кількість спорів щодо об'єктів права промислової власності, що розглядались у судах в 2001—2006 рр. [155]

Становлення й розвиток системи охорони інтелектуальної власності в Україні характеризується поетапним розширенням сфери її регулюючої дії; зростаючою адаптацією до міжнародних норм регулювання; посиленням концентрації на тих об'єктах охорони, що зазнають найбільшого впливу новітніх технологій; розбудовою розгалуженої структури органів, що прямо чи опосередковано забезпечують діяльність у сфері інтелектуальної власності (рис. 3.10).

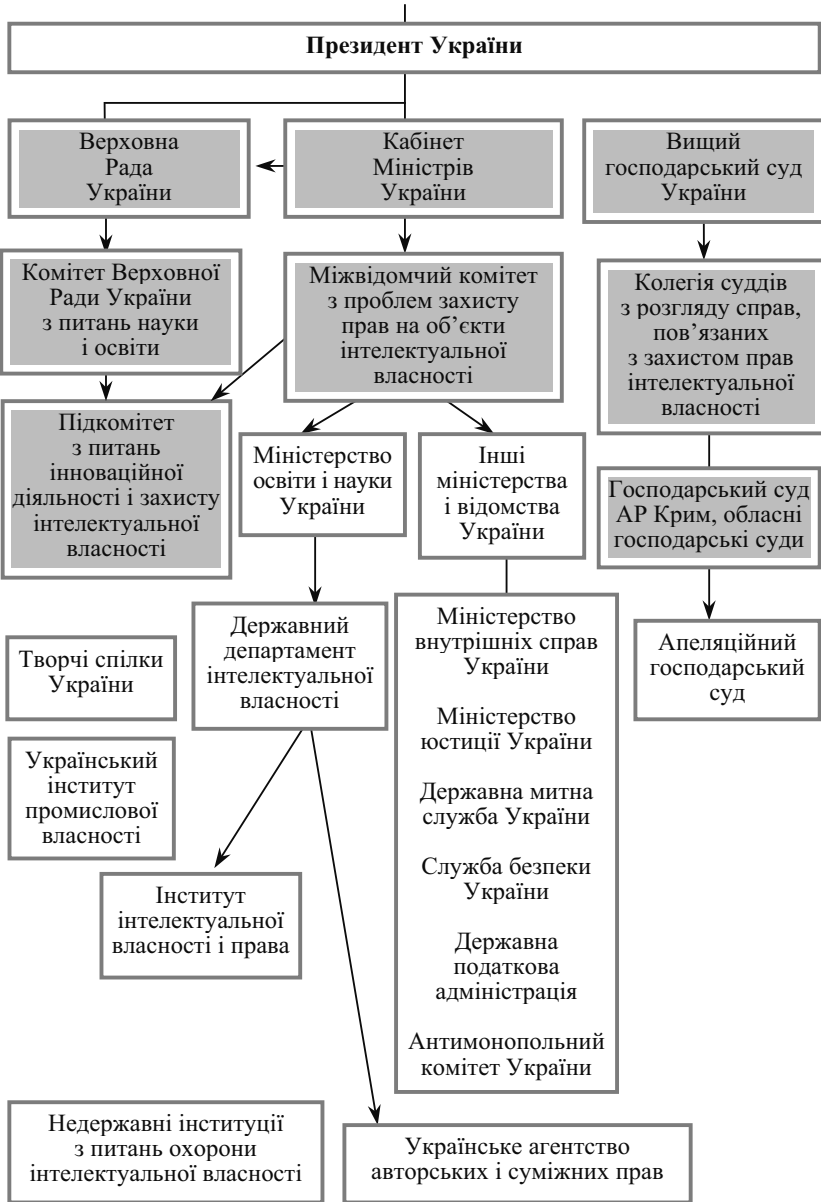

Рис. 3.10. Національна система органів у сфері інтелектуальної власності

Аналіз структури національної системи органів у сфері інтелектуальної власності в Україні дозволяє зробити висновок, що національна система державних і недержавних органів перебуває у завершальній фазі свого становлення [59, сс. 18—22]. Втім, в період закладення основ національної системи охорони інтелектуальної власності виявилися серйозні недоліки її функціонування. Це істотно вплинуло на розвиток національного науково-технічного і творчого потенціалу, стримало становлення інноваційної моделі розвитку України, ускладнило відносини з провідними країнами світу. Стало зрозумілим, що без ефективного і невідкладного вирішення інституційних проблем перспективи соціально-економічного прогресу України, її національної безпеки, входження в світове співтовариство як розвинутої держави можуть бути поставлені під сумнів.

В цілому розвиток національної системи охорони інтелектуальної власності здійснюється в напрямку гармонізації до глобальної системи охорони інтелектуальної власності. Національна система органів у сфері охорони інтелектуальної власності вже сформована, основи правового регулювання відносин інтелектуальної власності закладені. Але Україною досі не розроблено стратегії інтеграції до світового науково-технічного співробітництва, а показники темпів національної інноваційної діяльності залишаються невтішними. Національна стратегія охорони інтелектуальної власності, в умовах інтеграції України до глобального економічного простору, має базуватися на розробці правових положень, здатних сприяти розвитку інноваційної діяльності, спрямованих на встановлення балансу інтересів власників прав інтелектуальної власності та суспільства. В наступному параграфі розглядаються основні проблеми та перспективи розвитку національної системи охорони інтелектуальної власності як передумови успішної інтеграції України до системи міжнародного науково-технологічного співробітництва.

3.3. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ УКРАЇНИ

Нагальна необхідність ефективної охорони інтелектуальної власності для України зумовлюється проголошеною стратегією побудови цивілізованих ринкових відносин, інтеграції в систему міжнародного інноваційного співробітництва, забезпечення соціальної орієнтації національної економіки та інноваційного

соціально-економічного розвитку. Без сумніву, становлення ефективної системи охорони інтелектуальної власності є нагальною необхідністю для України у зв'язку з її намірами інтегрувати до глобального простору.

В рамках розробки ефективної системи охорони інтелектуальної власності держава має забезпечити дієву правову охорону об'єктів інтелектуальної власності. Аналіз проблемних аспектів національного правового поля у сфері інтелектуальної власності дозволяє дійти висновку, що основними серед них є охорона прав виробників аудіовізуальної продукції, комп'ютерних програм і баз даних. Створенню в нашій країні ефективної системи охорони інтелектуальної власності перешкоджають недоліки правового поля; нерозвиненість судової практики і відсутність спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності; зневага суспільства до прав інтелектуальної власності; відсутність належного інформаційного забезпечення діяльності у сфері інтелектуальної власності. Серед проблем правового регулювання інтелектуальної власності в Україні найважливішими є відсутність нормативно-правового забезпечення розвитку франчайзингу, ефективної охорони торговельних марок, фірмових найменувань, раціоналізаторських пропозицій, порід тварин; охорони фольклору, народних художніх промислів, а також наявність численних прогалин в антимонопольному законодавстві [59, сс. 27—42]. Вдосконалення національного правового поля у сфері інтелектуальної власності дозволить підвищити конкурентоспроможність національної економіки та сприятиме інтеграції України до світового технологічного співтовариства.

Інтелектуальна власність формує досить специфічний сегмент ринку, який в Україні вже існує. Проблема створення в Україні сучасного ринку інтелектуальної власності полягає в тому, що нині інноваційні підприємства, засновані на сучасних науково-технічних досягненнях, є далеко не головним чинником розвитку національної економіки. Вкрай необхідним для держави є запровадження підприємництва, заснованого на науково-технічних досягненнях, які мають попит на світовому ринку. Ефективне функціонування конкурентоспроможного ринку інтелектуальної власності неможливе без системи оцінки та обліку інтелектуальної власності. В Україні здійснені певні кроки до створення нормативно-методичної бази та організаційної структури, що забезпечує процес оцінки інтелектуальної власності. Головним у вирішенні зазначеної проблеми має стати прийняття закону щодо оцінки та оціночної діяльності об'єктів інтелектуальної власності.

ті. Відсутність нормативно-правового регулювання питань, пов'язаних з необхідністю здійснення оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності, зумовлює необхідність розробки нормативних актів, які б визначали порядок оцінки таких об'єктів.

Інноваційну діяльність в Україні стримують невирішені на державному рівні фінансові та техніко-економічні проблеми, зокрема слабкий розвиток матеріально-технологічної й виробничої бази, складнощі фінансування ризикових інноваційних процесів, відсутність стрункої системи обліку та порядку визначення ціни об'єктів інтелектуальної власності. Нематеріальні активи містять у собі закладені їх розробником витрати, пов'язані з їх створенням та правовим захистом; ціна на них має визначатися з урахуванням їх технологічної цінності, балансової вартості, прибутковості, надійності їх захисту, ступеню новизни, економічного ефекту, ціни аналога тощо. Обмеження інноваційної діяльності є наслідком неефективного державного впливу в цій сфері (в т.ч. через відсутність антимонопольного та патентно-ліцензійного регулювання питань технологічного оновлення виробництва). Національні підприємства фактично позбавлені стимулів до інноваційної діяльності. Отже, найближчим часом необхідно розробити інструментарій, який би дозволив наблизитися до реалістичних вартісних оцінок інтелектуальної власності, заснувати та розвинути відповідні соціальні, політичні, економічні інститути.

Проблема адаптації системи охорони інтелектуальної власності України до загальносвітових технологічних змін обумовлена виникненням принципово нових можливостей відтворення об'єктів, що захищаються правом інтелектуальної власності. Науково-технічна революція спричинила істотну диференціацію структури системи охорони інтелектуальної власності та ускладнення її механізмів. Особливого значення набуває охорона нових технологічних об'єктів, до яких належать комп'ютерні програми, біотехнології, інтегральні мікросхеми, цифрові технології. Частково ці проблеми вже врегульовані ВОІВ та Угодою ТРІПС. Водночас виник надзвичайно складний комплекс проблем, пов'язаний з інформаційними потоками, комерційною та іншою діяльністю в мережі Інтернет і необхідністю пристосування структур захисту інтелектуальної власності до діяльності з використанням новітніх інформаційних технологій. У випадку нежиття своєчасних заходів для усунення цієї проблеми Україні в близькій перспективі загрожує істотне відставання національної системи охорони інтелектуальної власності, що перешкоджатиме конкурентоспроможності національної економіки.

Для формування дієвої системи охорони інтелектуальної власності необхідне створення ефективної судової системи. Чинне законодавство України передбачає досить широкий спектр засобів захисту прав інтелектуальної власності. Однак це не означає, що такі засоби ефективно застосовуються, адже реалізація кожного з них вимагає створення досить складного механізму, в котрому мають взаємодіяти як самі правовласники, так і компетентні державні органи та громадські організації. І якщо система цивільно-правових заходів та адміністративного захисту є більш-менш усталеною, то проблема судового захисту стоїть надзвичайно гостро. Аналіз практики останніх років показує, що в Україні, як і в інших державах пострадянського простору, існує тенденція до збільшення кількості спорів у сфері інтелектуальної власності. Хоча однозначної статистики з цього питання немає, за деякими оцінками до 85 % спорів щодо порушень прав інтелектуальної власності вирішуються мирно (в позасудовому порядку, в тому числі шляхом переговорів). Особливістю спорів у сфері інтелектуальної власності, які підлягають розгляду в судах, є те, що вони, як правило, стосуються технічних та інших спеціальних питань, котрі не можуть бути вирішені судом загальної юрисдикції або господарським судом без залучення фахівців-експертів. Ефективним вирішенням проблеми може стати створення спеціалізованого судового органу, до компетенції якого належав би розгляд всіх спорів про порушення прав інтелектуальної власності. Створення такого суду дало б можливість розвантажити цивільні суди від невластивих для їх компетенції справ та забезпечити кваліфіковане та швидке вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності. Адже нині переважені кримінальними та цивільними справами судді, не маючи досвіду та належного рівня спеціальної підготовки, не в змозі кваліфіковано діяти у новій, невідомій їм сфері діяльності.

Більш того, жоден з інститутів судової експертизи (ані науково-дослідні установи судової експертизи Міністерства юстиції України і Міністерства охорони здоров'я, ані експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України) не має в своєму штаті фахівців з інтелектуальної власності, які б мали достатній досвід та кваліфікацію для проведення цього виду експертиз. Нині лише один з п'яти діючих в Україні науково-дослідних інститутів судової експертизи (Київський НДІСЕ) намагається проводити експертні дослідження з питань інтелектуальної власності. Однак можливості КНДІСЕ в цій сфері дуже обмежені, оскільки Інсти-

тут не має атестованих експертів з цієї спеціальності. Добір фахівців, що здійснюють разові завдання, невеликий: патентні повірені та співробітники Державного департаменту інтелектуальної власності. Для ефективної роботи експертний орган з питань інтелектуальної власності повинен мати фахівців, щонайменше, дев'яти експертних спеціальностей, а в деяких випадках необхідне залучення водночас декількох експертів з різною базовою підготовкою.

Вимагає реформування система міжнародної реєстрації винаходів, корисних моделей, промислових зразків, торговельних марок, географічних зазначень за рахунок коштів винахідників (розробників). З кількох десятків тисяч зареєстрованих винаходів, торговельних марок, промислових зразків і корисних моделей в Державному департаменті інтелектуальної власності Міністерства освіти і науки України тільки близько двох десятків пройшли перереєстрацію в Європейському патентному відомстві та дістали визнання на міжнародному рівні. Це пояснюється тим, що для отримання міжнародного патенту винахіднику необхідно витратити близько 20 тис. дол. США, а державні і комерційні структури, в яких працюють розробники, не готові профінансувати такі реєстраційні збори та патентні мита. Міжнародна реєстрація цих небагатьох українських винаходів була здійснена виключно за рахунок міжнародних наукових грантів. Уряд України не надав жодної фінансової підтримки винахідникам для патентування перспективних винаходів в Європі, США і Японії.

Формування розгалуженої державної системи охорони інтелектуальної власності значно підвищило б ефективність охорони прав авторів і винахідників, адже утворення підрозділів з питань захисту прав інтелектуальної власності у складі МВС та Держмитслужби мало відчутний позитивний вплив. Такі підрозділи доцільно утворити в СБУ та Мінекономіки. Досвід більшості країн світу переконує, що створення ринку інтелектуальної власності починалося з об'єднання зусиль державних інституцій (від авторських агенцій до поліції та податкових служб). Необхідним для України нині є досягнення найвищого рівня координації діяльності органів виконавчої влади та застосування ними перевірених світовою практикою заходів боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності.

Проблема неефективності системи державних органів полягає насамперед в нестачі ресурсів (як фінансових, так і фахових), відсутності технічного забезпечення спеціалізованих органів і некваліфікованості державних службовців. Необхідно вирішити

питання формування бюджету Інституту промислової власності. В США, наприклад, на фінансування Патентного відомства витрачаються значні видатки бюджету, а Патентне відомство забезпечує великі надходження до бюджету (в т. ч. прибуток від міжнародного обміну технологіями). Як правило, за умов функціонування ефективної патентної системи, державний орган, уповноважений здійснювати діяльність у сфері патентування, забезпечує надходження до бюджету доходів, розмір яких значно перевищує суму бюджетних видатків, спрямованих на його фінансування. Якщо наділити патентний орган правом використовувати частину доходів від діяльності з видачі патентів та ліцензування, такі ресурси можуть бути ефективно використані в адміністративних цілях.

Важливими проблемами є відсутність національної системи інформації з питань інтелектуальної власності, неналежний рівень фахової підготовки суддів, працівників органів МВС, СБУ, митної та податкової служб та інших спеціалістів, діяльність яких пов'язана з відносинами інтелектуальної власності. Нині в межах системи охорони інтелектуальної власності функціонує ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності і права»; сформовано й укомплектовано кваліфікованими викладацькими кадрами спеціалізовані кафедри; в деяких вищих навчальних закладах запроваджені учбові курси з предмету інтелектуальна власність. Втім, проблема підвищення рівня освіти й кваліфікації посадових осіб, зайнятих у сфері державного регулювання інтелектуальної власності, залишається актуальною. З огляду на це необхідно забезпечити підготовку фахівців з цих питань на умовах державного замовлення, зокрема, за направленням органів державної влади, закладів освіти, науки, культури.

Проблема традиційної недооцінки значення інтелектуальної власності в економічному, соціальному і суспільному житті країни успадкована від СРСР. Така недооцінка має поступитися місцем традиції поваги й підтримки інтелектуальної власності. Зазначена проблема, зокрема, проявляється при визначенні джерел надходження коштів до бюджету, коли поза увагою держави залишаються важливі сфери національної індустрії, які є потенційним найбільш перспективним джерелом приросту ВВП. Тим часом в США підприємства й організації, пов'язані з усіма формами ліцензованого використання об'єктів інтелектуальної власності, щороку забезпечують до 5 % приросту ВВП. Якщо ж говорити про прибутки від інтелектуальної власності в США, то вони перевищують показники таких галузей, як літакобудування

та сільське господарство. Аналогічна картина спостерігається в Німеччині, Японії та інших країнах центру. Прямий результат правомірного, упорядкованого використання в загальнодержавних масштабах об'єктів інтелектуальної власності — це сотні тисяч сталих робочих місць, відчутне звування тіншового сектору економіки, її успішний стабільний розвиток.

Проблеми інноваційного розвитку, що зумовлені недостатнім забезпеченням інтересів національних авторів і виконавців, найбільшою мірою пов'язані з відсутністю ефективної охорони об'єктів авторського права і суміжних прав, що спричиняє поширення «піратства» у зазначеній сфері. С. Лебідь виділяє наступні форми протиправної діяльності у сфері інтелектуальної власності:

— незаконне ввезення й подальше розповсюдження шляхом оптового продажу контрафактних компакт-дисків з записом музики, фільмів, комп'ютерних програм;

— незаконне виробництво аудіокасет, відеокасет і компакт-дисків з порушенням авторських прав та подальше їх розповсюдження шляхом оптової торгівлі в регіонах України;

— дрібнооптова й роздрібна торгівля аудіовізуальною продукцією на лотках, у кіосках, на ринках, у місцях, не призначених для торгівлі, не маркованою голографічними марками (всупереч Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм»);

— порушення авторських прав на ринку комп'ютерного програмного забезпечення (так зване «комп'ютерне піратство») у формі незаконного відтворення й розповсюдження комп'ютерних програм на носіях інформації (дискетах, компакт-дисках), незаконної інсталяції програмного забезпечення на комп'ютерну техніку, використання неліцензійного комп'ютерного програмного забезпечення при здійсненні господарської діяльності (у бухгалтерському обліку, виробничій діяльності, наданні комп'ютерних послуг) [38, с. 26].

Проблема «піратства» постала для України не лише на національному, а також на міжнародному рівні, викликавши жорстку реакцію уряду США. 30 квітня 1999 р. у доповіді Офісу ТП США вперше відзначається, що Україна заступила Болгарію як країна, що являє найбільшу загрозу промисловості музичних компакт-дисків в Європі. «Східноєвропейські експортери — «пірати», які зазвичай пов'язані з організованими злочинними угрупованнями, перемістили свої операції в Україну, яка нині вважається найбільш проблемною територією в Європі», повідомлялося в інформації агентства «Рейтер» від 11.06.1999 р. Така оцінка призвела

до переведення України до списку «пильного спостереження», який складається Офісом ТП США згідно з положеннями відповідних законів. 5 червня 2000 р. в ході візиту Президента США Б. Клінтона в Україну сторонами було узгоджено Спільний план дій по боротьбі з «піратством» в галузі оптичних носіїв інформації. 13 березня 2001 р. Офіс ТП США визначив Україну як «пріоритетну іноземну країну» (*Priority Foreign Country*) «Списку 301». 7 серпня 2001 р. уряд США прийняв рішення про призупинення спеціального статусу безмитної торгівлі з Україною у зв'язку з її нездатністю зупинити незаконне виробництво оптичних носіїв інформації, а 24 серпня реалізував це рішення. ТП США заявив, що Україна є найбільшим експортером нелегальної аудіовізуальної продукції, у зв'язку з чим американська промисловість зазнає щорічних збитків у розмірі 200 млн доларів США. 20 серпня 2001 р. США оголосили про свій намір запровадити санкції проти України з огляду на невирішення нею питання щодо вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності; США висунули вимогу про прийняття Закону України «Про особливості підприємницької діяльності у сфері виробництва, експорту та імпорту дисків для лазерних систем зчитування». 23 січня 2002 р. американська сторона визнала неадекватними дії української влади та ввела проти України фінансові санкції на український експорт на суму 75 млн дол. США. У звіті Офісу ТП США за 2004 рік зазначалося, що Україна залишається «пріоритетною іноземною країною», тобто лідирує у списку найбільш серйозних порушників прав інтелектуальної власності. Звіт відзначав необхідність вжиття заходів щодо подолання «піратства» у сфері оптичних носіїв інформації, реформування митної політики з метою припинення використання митної території України в цілях перевезення і збереження «піратських» компакт-дисків з інших країн-порушників (зокрема, Росії), а також вирішення проблеми неправомірного відтворення торговельних марок. У звіті підкреслювалося, що нездатність України адекватно захистити права інтелектуальної власності серйозно підриває її спроби розвинути торгівлю й залучити інвестиції, а також створює перешкоди для вступу України до Світової організації торгівлі [176; 177].

Наприкінці квітня 2005 р. Верховна Рада України прийняла у другому читанні поправки до проекту Закону «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування». У відповідь, 31 серпня 2005 р. уряд США скасував торговельні санкції, запроваджені в 2002 р. Крім

цього, останнім часом було впроваджено комплекс організаційно-правових заходів щодо створення дієвого механізму протидії нелегальному виготовленню й розповсюдженню «піратської» продукції. Законом України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм» було встановлено нові форми регулювання виробництва цієї продукції через впровадження системи маркування кожного примірника аудіовізуальних творів і фонограм, а також створено Єдиний реєстр одержувачів контрольних марок. Звіт ТП США від 23.01.2006 р. відзначав прогрес України у сфері охорони інтелектуальної власності і проголосив поновлення щодо нашої країни Генеральної системи преференцій, скасованої в 2001 р., та виключення України зі списку порушників «найбільш пильного спостереження». Генеральна система преференцій (ГСП) передбачає митні пільги при ввезенні товарів в США.

Забезпечення прав авторів і виконавців вимагає підвищення адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення авторського права і суміжних прав. Досвід країн-членів Міжнародної асоціації інтелектуальної власності, кількість яких сягає 80-ти, свідчить, що для створення ефективної системи кримінального переслідування необхідно впровадити запобіжні кримінальні санкції за неправомірне використання авторського права; органи перевірки мають бути уповноважені конфіскувати «піратську» продукцію та обладнання для її виробництва, а також документацію як докази злочину; суд має накладати попередню судову заборону, яка б діяла до кінця процесу і підкріплювалася суворими санкціями за порушення; судовий розгляд таких справ має відбуватися оперативно. Порівнявши середні величини максимальних штрафних санкцій та строків ув'язнень в Україні з іншими країнами, можна зробити висновок, що розміри штрафів залежно від рівня суспільної небезпеки протиправного діяння в Україні та в інших країнах зростають, а строки ув'язнення в Україні за подібні протиправні дії мають один рівень — два роки. В Кримінальному кодексі України максимальний термін ув'язнення за порушення авторського права саме такий. А у світі в середньому цей строк становить десять років. В той самий час у країнах з низьким рівнем «піратства» (США, Франція) санкції збільшуються вдвічі. Отже, чинні правові механізми боротьби з «піратством» в Україні не повною мірою відповідають світовим тенденціям. Для подолання «піратства» в Україні необхідно підвищити рівень покарань за злочини в цій сфері залежно від рівня суспільної небезпеки правопорушень (покарання має бути адек-

ватним суспільній небезпеці злочинів) та підвищити рівень правової культури й правосвідомості суспільства.

З огляду на інтеграцію до глобального інноваційно-технологічного простору Україна повинна розробити національну стратегію охорони інтелектуальної власності, здатну позитивно вплинути на розвиток національної інноваційно-технологічної сфери. Це можливо за умови розробки національного правового поля, покликаного забезпечувати охорону як прав власників, так і інтересів суспільства — тобто за умови встановлення оптимального режиму охорони. Оскільки національне законодавство України характеризується низьким рівнем охорони інтелектуальної власності, що пов'язано з недосконалою законодавчою базою, розбудова правового поля України у сфері інтелектуальної власності має відбуватися в напрямку забезпечення власників інтелектуальної власності належним рівнем охорони їх прав. Законодавство України у сфері інтелектуальної власності характеризується великою кількістю прогалин.

Відсутність належного правового регулювання у сфері охорони комп'ютерних програм зумовлює незахищеність прав виробників таких програм і спричиняє зниження інноваційної активності у сфері комп'ютерних технологій. Україна повинна сформулювати гнучкий підхід до охорони комп'ютерних програм, який би не суперечив її зобов'язанням і надав можливість залучення норм патентного права. Для ефективної охорони комп'ютерних програм в законодавстві слід передбачити не лише можливість охорони нормами авторського й патентного права, а також розробити типові договори на створення й використання комп'ютерних програм, які доцільно виділити в окрему групу договорів в Цивільному кодексі України.

З огляду на заповнення прогалини щодо правового регулювання режиму охорони комерційних найменувань слід прийняти спеціальний закон про комерційні (фірмові) найменування. Комплексний спеціальний закон повинен вирішити проблему співвідношення прав на комерційне найменування та суміжні об'єкти промислової власності — торговельні марки, найменування місця походження товару. Необхідно розробити і прийняти також закон про охорону комерційної таємниці (секретів виробництва).

Важливого значення набула проблема правового регулювання охорони доменних імен. З метою надання статусу об'єкта інтелектуальної власності доменному імені доцільно здійснити перенесення доменного імені до сфери права інтелектуальної власності

шляхом реєстрації доменного імені або його розпізнавальної частини як торговельної маркі.

Необхідність вдосконалення правового регулювання відносин франчайзингу пов'язана зі зростанням його ролі, що зумовлено зменшенням частки традиційного виробництва і витісненням його сектором сфери послуг, а також суцільною інформатизацією економіки, за умов якої інтелектуальна власність стає основним капіталом. Здійснення підприємницької діяльності на умовах договору франчайзингу знижує підприємницький ризик, оскільки в цьому випадку відбувається використання бізнесу, репутація та імідж якого вже сталі, який довів свою ефективність. Договірна передача прав інтелектуальної власності на умовах франчайзингу сприяє малим підприємствам і фізичним особам-підприємцям у налагодженні стабільного прибуткового бізнесу. У зв'язку з цим розробка правового поля в сфері регулювання договору франчайзингу в Україні має стати для національного законодавця пріоритетним завданням. Договір франчайзингу є самостійним інститутом договірного права, який з прийняттям Цивільного кодексу України представлений в національному законодавстві як окремий вид договірних відносин — договір комерційної концесії. Втім положення Цивільного кодексу мають загальний характер, а спеціальне законодавство, яке б розвивало норми кодексу щодо договору комерційної концесії, нині відсутнє.

На міжнародному рівні Україна має зосередитися на вирішенні проблеми адаптації національного законодавства до міжнародних вимог, зокрема положень Угоди ТРІПС та інших міжнародних договорів. Незважаючи на прогрес адаптації українського законодавства до міжнародних норм, повна відповідність чинних національних правових норм вимогам Угоди ТРІПС ще не досягнута. З огляду на це мають бути внесені зміни і доповнення до Кримінального кодексу і Кодексу про адміністративні правопорушення України з метою посилення санкцій за порушення прав інтелектуальної власності. В Митному кодексі України з метою розвитку положень щодо протидії переміщенню на митну територію України товарів, що порушують права інтелектуальної власності, слід визначити заходи недопущення переміщення через митний кордон України таких товарів або предметів.

Як зазначено в розділі 2, незважаючи на те, що міжнародні угоди мають на меті уніфікацію правового поля країн-учасниць глобалізації, норми Угоди ТРІПС носять гнучкий характер, що дозволяє Україні врахувати особливості економічного розвитку при формуванні національного режиму охорони інтелектуальної

власності. Відповідно до ст. 1.1 Угоди ТРІПС, спосіб імплементації положень Угоди може бути вільно визначений межами національного права та практикою застосування права певною країною. Положення Угоди ТРІПС мають бути розвинуті в межах національного законодавства в цілях розробки ефективної національної системи охорони інтелектуальної власності та розвитку конкурентних відносин.

При розробці національної стратегії інтеграції до глобального економічного простору Україна повинна поставити за мету підвищення конкурентоспроможності країни, що вимагає розробки оптимального національного режиму охорони інтелектуальної власності в межах міжнародних зобов'язань України. Поповнення прогалін законодавства, усунення його колізій, про які йшлося вище, приведення національного правового поля у сфері інтелектуальної власності у відповідність до світових стандартів мають відбуватися в напрямку забезпечення національного інноваційного потенціалу належним рівнем охорони. Просування цим шляхом дозволить Україні успішно інтегруватися до міжнародного інноваційно-технологічного простору і закріпити позиції конкурентоспроможного актора в глобальній економіці.

Висновки до розділу 3

1. Успішне входження України до глобального економічного простору залежить від розробки ефективної національної стратегії інтеграції до системи міжнародного інноваційного співробітництва, спрямованої на розвиток конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу. Пріоритетним завданням для України після вступу до СОТ є створення зони «вільної торгівлі плюс» з ЄС. Глобалізація вимагає від України не просто формального виконання вимог світового співтовариства, а цілеспрямованої підготовки національної економіки до інтеграції в глобальний економічний простір.

2. У зв'язку з поглибленням глобалізаційних процесів та інтеграцією до міжнародної системи науково-технологічного співробітництва Україна постала перед завданням розвитку національної інноваційної сфери, має значний досвід і розвинутий науково-технічний потенціал. Але Україна відстає від провідних технологічних центрів світу, що актуалізує необхідність розробки якісно нового підходу до розвитку науково-технічного потенціалу та стратегії входження до міжнародного інноваційного середовища.

3. Структурні зміни в економіці України впродовж 2001—2005 років характеризуються втратою позицій галузями, які визначають науково-технічний прогрес. Інноваційна активність промислових підприємств характеризувалася тенденцією до зниження впродовж 2000—2006 рр. Скорочення державного фінансування науково-технічної сфери спричиняє постійне і стрімке зменшення чисельності виконавців наукових та науково-технічних робіт і дослідників та виїзд вчених і спеціалістів за кордон. Впродовж 1992—2007 рр. в Україні спостерігалися неоднозначні тенденції у сфері реєстрації прав на об'єкти інтелектуальної власності. Нестабільність таких показників свідчить про відсутність сприятливих умов для винахідницької діяльності в Україні, що пов'язано з погіршенням матеріально-технічних і фінансових умов діяльності у сфері науки і техніки та недосконалою системою охорони інтелектуальної власності.

4. В Україні закладено основи національної системи охорони інтелектуальної власності, хоча економічні та правові механізми такої системи ще не повністю відповідають сучасним тенденціям науково-технічного розвитку. Вимагають вирішення проблеми створення в Україні сучасного ринку інтелектуальної власності, відсутність системи обліку та порядку визначення ціни на об'єкти інтелектуальної власності, адаптації системи охорони інтелектуальної власності до загальносвітових технологічних змін, відсутність ефективної судової системи, системи інформації з питань інтелектуальної власності, традиційної недооцінки значення інтелектуальної власності в економічному, соціальному і суспільному житті країни.

5. Правовому полю України у сфері інтелектуальної власності притаманна наявність численних прогалин — таких, як відсутність нормативно-правового забезпечення розвитку франчайзингу, комп'ютерних технологій, комерційних найменувань. Досі відсутня система ефективної охорони об'єктів авторського права і суміжних прав, що негативно впливає як на стабільний розвиток на національному рівні, так і у відносинах України з США та іншими країнами центру. Залишається актуальним завдання адаптації національного законодавства до світових стандартів (зокрема, Угоди ТРІПС).

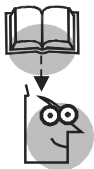
6. Реформа системи державного управління, концентрація зусиль держави на здійсненні фундаментальних і прикладних досліджень, поглиблення міжнародної кооперації шляхом активізації участі України в глобальних і регіональних проектах високо-технологічного розвитку, фінансування розвитку академічного,

освітянського і виробничого секторів науки на достатньому рівні, розвиток і впровадження в Україні новітніх інформаційних технологій і, нарешті, створення повноцінної національної системи охорони інтелектуальної власності шляхом розробки ефективного законодавства у сфері інтелектуальної власності є важливими завданнями України в її стратегії інтеграції до міжнародного інноваційно-технологічного простору. Науково-технічний потенціал нашої країни дозволяє сподіватися, що за умови послідовного виконання стратегічних завдань інтеграції до міжнародного інноваційно-технологічного простору, Україна має шанс затвердити позиції конкурентоспроможного суб'єкта глобальної економіки.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

- 1. Основні напрямки сучасної політики ЄС щодо України.*
- 2. Основні тенденції національного інноваційного розвитку України.*
- 3. Еволюція законодавства України у сфері інтелектуальної власності.*
- 4. Показники діяльності заявників України у сфері промислової власності.*
- 5. Стратегічні економічні імперативи України.*
- 6. Основні заходи інноваційної політики України.*
- 7. Пріоритети міжнародного науково-технологічного співробітництва України.*
- 8. Який нині орган в Україні опікується питаннями правової охорони інтелектуальної власності?*
- 9. Основні проблеми правової охорони об'єктів інтелектуальної власності в Україні.*
- 10. «Піратство» в Україні.*
- 11. Шляхи удосконалення законодавства України у сфері інтелектуальної власності.*

РОЗДІЛ 4

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

4.1.1. Формування авторського права у прецедентній правовій системі

Історія інституту авторського права починається з виникненням друкованої преси в Англії наприкінці XV століття, коли зростає попит на літературні твори, зароджується видавнича справа. Із зростанням значення преси влада, надаючи видавцям монополійні права на публікацію книг, впроваджує контроль за видавничою діяльністю. Перші закони про авторське право були інструментами державного нагляду. В 1557 р. королева Марія Тюдор схвалила Хартію Організації книговидавців, відповідно до якої тільки члени Організації мали право на видавництво книг. До того ж друкуватися могли лише ті твори, дозвіл на які був наданий короною. Організація була уповноважена конфісковувати несанкціоновані примірники — таким чином створилася монополія видавця на друк та розповсюдження творів. Отримуючи від автора дозвіл на твір, книговидавець одержував ексклюзивне авторське право на нього та сплачував автору символічний гонорар. Отже, у XVI ст. автор визнавався носієм авторського права тільки *de facto*, а авторське право належало виключно видавцям [70, с. 1135—37]. До XVIII ст. королівська влада зберігала контроль над друком і продажем книжок. Так, на першому етапі розвитку авторського права ані права автора, ані прибутковість, ані інтереси культурного розвитку не були визначальними чинниками охорони прав авторів і видавців.

Діяльність Організації книговидавців характеризувалася двома особливостями: по-перше, авторське право виникало з акту, встановленого державою, а не як природне право автора; по-друге, воно супроводжувалося створенням монополії, суть якої полягала в тому, що книговидавці могли вільно встановлювати ціни на книги без врахування рівня цін на ринку. Для американських колоній королівська влада встановила систему ліцензій,

якими було обмежено можливості друку. В 1662 р. головний суд Массачусетсу видав наказ, згідно з яким книговидавцям заборонялося друкувати твори без отримання ліцензії на них. В 1673 р. Массачусетс (перший серед англійських колоній в Північній Америці) прийняв закон про авторське право. Хоча американські книговидавці могли захищати свої права за допомогою англійських законів, законодавче регулювання їх прав на місцевому рівні давало більш широкі можливості. Однак і закон Массачусетсу не встановлював юридичний статус авторів як власників прав інтелектуальної власності, а наділяв такими правами тільки видавців. Система ліцензій не задовольняла американських книговидавців — першим виявив протест проти ліцензійної системи Вільям Натхед, який у 1680 р. створив маленьку друкарню в м. Джеймстаун (Вірджинія), яку, втім, невдовзі було закрито урядом колонії.

Після 137-річного існування монополії Організації книговидавців Король Карл II запропонував здійснювати цензуру в судах шляхом створення посади інспектора з питань преси, який призначатиметься королівською владою. Незабаром після призначення інспектор здійснив серію перевірок будинків книговидавців та наказав знищити залишки літератури антимонархічного спрямування. Дія Ліцензійного акту була припинена в 1694 р. З цього часу починає формуватися видавничий ринок та поновому постає питання отримання авторами матеріальної винагороди. На практиці ситуація змінилася в 1710 р. з прийняттям Статуту королеви Анни, який регулював питання продажу й друку книг в Англії. Статут королеви Анни 1710 р. часто називають першим в історії законом про авторське право, оскільки в ньому вперше визнається інститут авторства.

Статут вперше обмежив авторське право певним строком: було встановлено два рівні охорони авторського права. Перший розповсюджувався на твори, опубліковані після набрання сили Статутом, та встановлював строк авторського права впродовж 14 років, а також наділив авторів правом на поновлення цього терміну на додатковий 14-річний строк, якщо автор живий на час закінчення першого терміну. Другий рівень охорони наділяв видавців ексклюзивними правами на твори, опубліковані до набрання чинності Статутом, на строк 21 року без права його поновлення. Статут запобігав монополії на продаж книг та встановлював інститут суспільного надбання шляхом обмеження терміну дії авторського права та позбавлення власника авторського права можливості забороняти використання свого твору після того, як цей

твір куплено [170]. Винагорода автору, однак, залишалася мінімальною, оскільки для отримання гонорару за твір автор повинен був передати це право видавцю. Таким чином рукопис не мав ринкової ціни до тих пір, доки автор не передав свої права видавцеві. Очевидно, що Статут Анни був ретельно продуманою спробою приборкання монополій, які поступово набували загрозливого характеру в Англії. Статут перемістив акцент охорони прав з видавця на автора як на центральну фігуру авторського права. Без сумніву, це був значний крок на шляху до становлення сучасної охорони авторського права. Найбільшим досягненням Статуту було не стільки визнання прав автора, скільки впровадження інституту суспільного надбання (до цього часу визнавалися лише інтереси видавців та королівської влади). Отже, значення Статуту королеви Анни полягало в радикальному зміщенні фокусу концепції авторського права із зазначених груп на автора та суспільство.

Статут значно розширив доступ суспільства до літературних творів: якщо особа вважала, що продаж книги здійснюється за занадто високою ціною, вона мала право подати скаргу на ім'я громадського представника з проханням про зниження ціни. Запровадження положення є свідченням того, що розробники проекту Статуту дійсно переслідували мету забезпечення інтересів суспільства.

З часом перед судом постали фундаментальні питання значення авторського права: кому воно повинно служити — авторові, видавцю, королівській владі або ж народу? У XVIII ст. суди Англії заслухали дві справи. У першій з них *Tonson v. Collins*¹ книговидавці виступили з аргументом про те, що автор повинен мати довічне право здійснювати контроль за друком свого твору. Група видавців за змовою ініціювали справу, в якій відповідач, продавець книг Коллінз опублікував твір, а позивач Тонсон вимагав визнання довічного авторського права на цей твір. Сторони домовились про те, що не допустять апеляції, адже остаточною інстанцією, яка б мала розглядати справу в апеляційному порядку, була б Палата Лордів, яка вже втілила свої переконання в Статуті Анни. Рішенням суду, однак, було встановлено, що справа була ініційована за змовою, а тому справу *Tonson v. Collins* було припинено [95, pp. 44—46]. Отже, ця спроба впливу на законодавство виявилася невдалою.

¹ *Tonson v. Collins* 1 Wm. Blackstone 301, 96 Eng. Rep. 169 [1761]. *Reargued*: 1 Wm. Blackstone 322, 96 Eng. Rep. 180, 1762.

Наступна справа *Millar v. Taylor*² стала першим прецедентом у сфері авторського права. В 1769 р. поет Томсон продав видавцю Ендрю Міллару права на поему «Пори року». Міллар опублікував поему в 1729 р. та набув, відповідно до Статуту Анни, авторське право на строк 28 років. Після закінчення строку, коли твір став суспільним надбанням, інший видавець — Роберт Тейлор знов опублікував поему. Міллар подав позов і виграв: суд вирішив, що факт створення твору породжує право власності на цей твір, яким Міллар володів довічно внаслідок передачі йому цього права автором. Таким чином суддя Лорд Мансфілд своїм рішенням започаткував доктрину «літературної власності» та проголосив правило: «оскільки справедливим є отримання автором матеріальної винагороди за його винахід та працю, справедливим є те, що інша особа не може використовувати його ім'я без дозволу автора. Саме автор повинен вирішувати, коли публікувати твір та, взагалі, чи слід його публікувати. Він також вправі не просто обирати час опублікування, але й визначати спосіб опублікування твору, обсяг тощо».

Історія авторського права США почалася ще до прийняття Конституції країни. Вільні від обмежень королівської влади та колоніальних губернаторів, американські видавці активно друкували «піратські» примірники творів, а американські автори були мало зацікавлені в написанні нових творів. В 1790 р. Конгрес США встановив охорону інтересів авторів та видавців в Акті про авторське право, історія якого бере початок зі спроб Н. Вебстера запровадити в усіх штатах закон про авторське право, який би наділяв охороною і автора, і видавця. Прихильниками ідеї про необхідність прийняття першого національного закону про авторське право були також Джеремі Белкнеп, засновник Історичної спілки штату Массачусетс, автор новели «Лісники» (першого американського твору, авторське право на який отримало охорону на федеральному рівні в 1792 р.). Розробником закону був знаменитий Томас Пейн, революційно налаштований памфлетист, який проніс ненависть до цензури крізь все своє життя і творчість. Н. Вебстер, чий словник був найпопулярнішим виданням в США, виступив як найбільш впливовий лобіст. Починаючи з 1782 р., Н. Вебстер працював над розробкою законодавства окремих штатів. Після поразки в штатах Нью-Йорк та Нью-Джерсі Вебстеру врешті вдалося переконати законодавчу владу штату Коннектікут прийняти в січні 1783 р. перший американсь-

² *Millar v. Taylor*, in Burr (4th ed.), p. 2303, 98 English Reports, p. 201, 1769.

кий закон про авторське право — «Закон для заохочення розвитку літератури й талантів». Відповідно до нього кожен автор, який мав місце проживання в США, був уповноважений здійснювати контроль за друком, опублікуванням та продажем свого твору протягом 14 років та наділявся правом поновлювати такий строк ще на 14-річний термін. Закон містив вимогу про обов'язок автора «забезпечувати суспільство необхідною кількістю примірників твору». Таким чином вперше було зафіксовано принцип балансу інтересів суспільства та особистих матеріальних інтересів автора, який послужив фундаментом доктрини «добросовісного» використання твору. Закон штату Коннектикут став моделлю першого національного закону 1790 р. Незабаром після перемоги в Коннектикуті Вебстер переконав законодавців штатів Массачусетс, Нью-Йорк, Нью-Джерсі, Нью-Гемпшир, Вірджинія, Делавер, Пенсільванія та Меріленд ухвалити свої закони, які наберуть чинності після перейняття такої практики іншими штатами. Вебстер, Медісон та інші розробники водночас усвідомили, що авторське право є однією з галузей, регулювання якої повинно здійснюватися на федеральному рівні [140, pp. 138—141].

Після прийняття першого федерального закону про авторське право 1790 р. Н. Вебстер продовжував працювати над його редакцією, а в 1802 р. йому вдалося внести зміни, спрямовані на розширення переліку об'єктів, на які розповсюджується охорона (плани, гравюри тощо). В 1831 р. зусиллями Вебстера було розширено строк авторського права, який на той час становив 14 р. з правом поновлення на додаткові 14 років, до 28 років з можливістю поновлення на 14-річний термін. Вебстер прагнув встановлення довічної охорони авторського права, незважаючи на положення Конституції, яке містило обмеження зазначеного строку. Термін авторського права був збільшений у 1831 р., а після цього — знов у 1976 р. [146].

Із збільшенням населення США в першій половині XIX ст. розширювалася читацька аудиторія і зростав попит на літературу. Протягом перших п'ятидесяти років позаминулого століття кількість компаній, які займалися продажем книг, зростає вдвічі в кожному великому місті східної частини США. Кількість таких компаній в місті Нью-Йорк, скажімо, збільшилась з 60-ти в 1800 р. до 340 в 1850 р. Єдиною проблемою американських авторів був попит населення винятково на продукцію, подібну до творів Вальтера Скотта. На 1830 р. тільки в м. Філадельфія 10 видавництв друкували виключно твори цього романіста [80, pp. 30—31].

Розвиток авторського права в цей час був обмежений юридичними та культурними перешкодами. Історик Ліман Рей Паттерсон однією з причин недосконалості правового регулювання авторського права вважає багатозначність та конфліктність цілей авторського права, які встановлювалися американським законодавством. З одного боку, закони штатів про авторське право, відповідно до Статей угоди про конфедерацію (*Articles of Confederation*), проголошували, що призначенням авторського права є, перш за все, забезпечення інтересів автора. Конституція Сполучених Штатів, однак, встановлювала, що авторське право служить інтересам народу та призначене задовольняти суспільні інтереси. Перший федеральний закон вбачав в авторському праві привілей уряду. А ідея про те, що авторське право повинно бути спрямоване на обмеження та запобігання створенню монополій, мала відображення у справі *Wheaton v. Peters* — рішенні, яке мало важливе значення для становлення американського авторського права.

В 1834 р. Верховний суд Сполучених Штатів виніс рішення у справі *Wheaton v. Peters*. Справа виникла зі спору між двома репортерами Верховного Суду США. Генрі Вітон протягом багатьох років вів записи судових справ. Його наступник Річард Піттерс вирішив додати до своїх записів про справи звіти, що були опубліковані Вітоном раніше. Вітон звернувся до Верховного Суду з позовом про визнання свого авторського права. Суд виніс таке рішення: автор має авторське право на твір та може вимагати усунення порушення цього права та отримати компенсацію за таке порушення, однак, таке право є відмінним від безстрокового й невід'ємного права на публікацію твору після того, як цей твір було опубліковано. Це рішення було закріплене в Конституції США наступним чином: «для патентів та творів притаманні ексклюзивні права обмеженої тривалості, що призначено служити інтересам суспільства»³.

Між тим, в 30-их рр. XIX ст. в Англії припинилися суперечки між авторами та видавцями. Автор тепер мав більш привілейоване становище; автори та видавці дійшли згоди про те, що надійна система охорони авторського права є передумовою успіху обох сторін.

В 1853 р. в США Окружний суд заслухав справу *Stowe v. Thomas*, ініційовану *Гарріет Бічер Стоу проти Ф. Томмаса*, видавника німецькомовного періодичного видання «*Die Freie*

³ *Wheaton v. Peters*, 33 U.S. (8 Peters), p. 591. January, 1834.

Presse», який опублікував німецький переклад книги «Хатина дяді Тома» та здійснив його продаж на території США без дозволу автора. Апеляційний суд Третього округу пояснив у рішенні, що, публікуючи твір, автор «передає думки, відчуття, знання та відкриття світові», чим позбавляється ексклюзивного права на володіння ними. Стосовно перекладу суд зазначив: «Концепція, викладена іншою мовою, не може складати композиції, з якої вона була запозичена, так само, як не може бути названа «копією» тієї книги». Суддя Роберт Гріер висловив думку, яку сорок років раніше повідомив світові Т.Джефферсон. «Ідея автора стала спільною власністю читачів, які не можуть бути позбавлені права на її використання... Право на літературну власність, таким чином, після публікації не може втілюватися в ідеях, концепціях чи плодах уяви поета чи романіста, запозичених з мови, ідіом, стилю твору, його зовнішнього вигляду або з показу,» — зазначив Гріер. «Я читав літературний переклад поем Бернса у прозу французькою мовою; однак, назвати їх копіями оригіналу було б так само неправильно, як і власне перекладом». Таким чином Гріер сформулював досить жорстке визначення ідеї на 27 років раніше винесення рішення у справі *Baker v. Selden*⁴ в якій Верховний суд США зазначив: «Вирішуючи питання про порушення авторського права, слід вирішити питання **не про те**, чи використав відповідач думки, ідеї, інформацію або відкриття, запозичені з оригіналу, **а про те**, чи може його твір вважатися новим твором, створення якого вимагало запозичення винаходу, вчення чи рішення, або використання транскрипту частини оригіналу або оригіналу в повному обсязі, з внесенням простих змін»⁵.

Протягом десятиріч американські автори були незадоволені низьким рівнем доходів внаслідок поширення такого явища, як «піратство». Росія, як і США, не поспішала приєднуватися до міжнародних договорів про авторське право. З 30-их до 80-их років XIX ст. британські автори й політичні лідери відстоювали необхідність укладення договору про авторське право, який би обмежив «піратство». В січні 1837 р. 55 британських письменників і поетів подали до Конгресу США петицію з вимогою про укладення двостороннього договору про авторське право. Сенатор Генрі Клей вносив законопроект про прийняття такого договору п'ять разів впродовж 1837-1842 рр. Однак всі п'ять спроб розгля-

⁴ *Baker v. Selden*, 101 U.S. 99. Circuit Court of the United States, for the Southern District of Ohio, October, 1879.

⁵ *Stowe v. Thomas*, 23 Federal Cases 201 (No. 13, 514). 2 American Law Register 210. Circuit Court of the United States, for the Eastern District of Pennsylvania, October 1853.

ду проекту були невдалими, оскільки зустрічали серйозний опір продавців книг і типографій. Серед прихильників думки про необхідність прийняття договору були видатні американські автори та політичні лідери такі, як Вашингтон Ірвінг, Едвард Еверетт та Джон Куїнсі Адамс, а також видавництва *Appleton* і *Putnam*. В 1842 р. улюблений письменник американського читача Чарльз Діккенс здійснив подорож у Сполучені Штати, де переконував у важливості укладення міжнародного договору. Однак читацька аудиторія не була зацікавлена в підвищенні рівня охорони авторського права, оскільки за умов «піратства» мала можливість купувати твори Ч. Діккенса за низькими цінами. Пригнічений рабством та незадовільною ситуацією, що склалася у сфері охорони авторського права у Сполучених Штатах, Ч. Діккенс повернувся в Англію та опублікував у 1843 р. свої критичні враження про подорож у творі «Американські записки». Парадоксально, але нелегальні примірники цього твору були розпродані в США у кількості 50 тис. за три дні.

Шлях до укладення міжнародного договору про охорону авторського права був тривалим: проекти договору подавалися на розгляд Конгресу США в 1854, 1858 і 1860 рр., однак жодного разу договір не був схвалений. Тим часом поширення «піратства» призводило до переповнення ринку дешевою літературою. Ще до громадянської війни 1861-64 рр. великі американські видавництва, як правило, з розташуванням в Нью-Йорку або Бостоні, домовились штучно утримувати ціни на «піратські» примірники європейських творів відповідно до так званого «принципу етикету». Згідно з цим принципом, якщо основне видавництво оголошує про намір випустити у світ твір іноземного автора, воно повинно проставити ціну на творі або повідомити її листом, адресованим іншим видавцям. Принцип був запроваджений видавцем Генрі Хольтом у виступі перед Сенатом. «Принцип етикету» поклав початок «джентльменському» встановленню цін та впровадженню партнерських відносин між видавцями.

Останньою спробою переконати уряд укласти міжнародний договір про авторське право було створення спілок видавців в найбільших містах сходу Америки. В 1888 р. Спілка типографій ухвалила резолюцію про необхідність укладення договору. Переговори про укладення договору тривали із зими 1890—91 рр., остаточно закон було прийнято обома палатами Конгресу і підписано Президентом Бенджаміном Харрісоном у березні 1891 р.

Таким чином авторське право США та Англії почалося з гострого конфлікту економічних інтересів. Спочатку — конфлікт між

видавцем та автором, пізніше — між останнім та інтересами суспільства. Багато часу знадобилося американському суспільству, щоб досягнути істини, проголошену Марк Твенем на слуханнях Сенату з питань патентів та проекту закону про авторське право в 1886 р.: «Я сподіваюся, що колись настане час, коли в очах закону літературна власність стане такою ж святинею, як віскі, або будь-яка інша річ, що забезпечує життєво важливі потреби». Усвідомлення значення інтелектуальної власності було першим кроком на шляху до розуміння потреби в гармонізації охорони інтелектуальної власності.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 року започаткувала процес уніфікації охорони авторського права. 5 грудня 1887 р. Велика Британія ратифікувала Бернську конвенцію. Це були перші кроки на шляху до становлення глобальної системи охорони інтелектуальної власності.

4.1.2. Еволюція концепції патенту в США

Еволюцію концепції патенту доцільно розглянути на прикладі того, як уявлення про патент та його значення змінювалося в США з першої половини XIX ст. та яким чином відбулося становлення патентної охорони в її сучасному вигляді.

Роль патенту різко зросла наприкінці XIX — на початку XX ст. З прийняттям рішення у справі *Henry v. A. B. Dick Co.* в 1912 р. Верховний Суд США надав інституту патенту ще більшої сили. Компанія *A. B. Dick Co.* володіла патентом на мімеографічну машину, яку було продано разом з ліцензією. Нагадаємо читачеві, що мімеографічна машина є друкувальною машинкою, що використовувалася до 1970-их рр. і відзначалася дешевою ціною друку одного примірника. Відповідно до ліцензії, покупці мімеографічної машини зобов'язувалися купувати чорнила компанії *A. B. Dick Co.*, хоча дія патенту не розповсюджувалася на чорнила. Така практика відома як нав'язування додаткових зобов'язань при наданні ліцензій на патент. Верховний Суд змирився з такою практикою, ухваливши, що власник патенту «може встановлювати будь-яку ціну або інші умови, які він вважає необхідними, як плату за надання ліцензії на патент, включаючи вимогу щодо покупки незапатентованої продукції для її застосування у поєднанні з запатентованим механізмом» [105, р. 6]. Однак вже в 1917 р. виникла концепція зловживання патентом, що була втілена в Розділі 3 Акту Клайтона 1914 р. (*Clayton Act*), відповідно до

якого заборонялося застосування положень щодо встановлення додаткових зобов'язань при видачі патенту. В 1917 р. Верховний Суд змінив рішення у справі *Henry v. A. B. Dick Co.* та у справі *Motion Picture Patents Co. v. Universal Film Mfg.* і заборонив застосування додаткового зобов'язання у вигляді вимоги ліцензії щодо купівлі кіноплівки до запатентованого кінопроектора. Згідно з судовим рішенням, застосовуючи таку схему, власник патенту створює монополію на незапатентовану продукцію, розширюючи дію патенту на об'єкти, що не є патентопридатними [108, р. 1—2]. Починаючи з цього часу суди продовжували вести політику заохочення вільної конкуренції. Патентні права відтоді тлумачилися як «монопольні» і почали підкорюватися антимонопольній політиці. Концепція зловживання патентами набула найбільшого розвитку в 1940-их рр., коли були прийняті рішення у справах *Mercoird Corp. v. Minneapolis-Honeywell Regulator Co.* та *Morton Salt Co. v. G.S. Suppiger. Co.* На думку деяких дослідників, однак, такі рішення започаткували ситуацію у правовому полі, за якої порушники мали можливість уникати відповідальності за порушення патентів [108, рр. 1—2].

Антипатентний рух, що характеризувався розвитком антимонопольного законодавства та судовими рішеннями, які обмежували дію патентів, призвів до виникнення питання про економічну доцільність взагалі існування патентної охорони винаходів. Більшість справ закінчувалися прийняттям рішень про недійсність патентів, а власники патентів все частіше звинувачувались у встановленні монопольно високих цін на винаходи, які вже перебували в суспільному надбанні. У зв'язку з тенденцією визнання патентів недійсними та застосуванням низьких санкцій щодо порушників американські компанії почали шукати інші способи захисту від конкуренції, такі як охорона комерційної таємниці, «добровільні» експортні квоти (в автомобільній індустрії) тощо. Однак альтернативні форми охорони не могли бути застосовані в багатьох галузях промисловості. За відсутності ефективного законодавства про патенти в 1940—80-их рр. негативного впливу зазнали деякі галузі промисловості, зокрема виробництво побутової електроніки.

Патентна охорона в США почала вдосконалюватися тільки в 1980 р., коли Верховний Суд змінив ставлення до патентів. У справі *Dawson Chemical Co. Et Al v. Rohm & Haas Co.*⁶ суд за-

⁶ *Dawson Chemical Co. Et Al v. Rohm & Haas Co.*, 448 U.S. 176 (1980) Supreme Court of the United States, June 27, 1980.

значив, що «політика вільної конкуренції глибоко втілилася в праві... але політика стимулювання винахідництва, яка має про- низувати патентну систему, залишається поза увагою» [105, р. 20]. В цей час вперше було зрівняно інтереси власників патентів із засадами вільної конкуренції. Закінчилась епоха домінування антімонопольних поглядів над патентним правом в судовій системі.

Важливим досягненням у становленні ефективної системи охорони патентами було створення в 1982 р. Апеляційного суду Федерального округу США. Виникнення Суду обумовило важливі зміни в політиці США у сфері охорони інтелектуальної власності. Однією з проблем, що зумовила необхідність створення Суду, було неадекватне застосування окржними (федеральними) судами положень патентного права. Деякі суди виносили рішення на користь порушників, інші сприяли інтересам власників патентів. Наприклад, з 1945 по 1957 рр., було зареєстровано в чотири рази більше випадків визнання патентів недійсними Судом Сьомого округу, ніж Судом Другого округу. Порушники доклали зусиль для того, щоб їх справи розглядалися в окржних судах, чия політика була більш толерантною у вирішенні патентних спорів, в той час як власники патентів були зацікавлені в розгляді справ судами з більш жорсткими поглядами (такими вважалися суди П'ятого, Шостого та Сьомого округів).

З виникненням Патентного суду в 1982 р. рішення, що виносилися з приводу патентних спорів, стали послідовними з точки зору застосування правових критеріїв визнання правопорушень. Збільшився розмір відшкодування власникам патентів, чий права були порушені. Суд запровадив новий спосіб підрахунку втраченого прибутку (шляхом включення до нього витрат на трудові і фінансові ресурси) та розпочав практику відшкодування втраченого прибутку.

Важливе значення у становленні системи патентної охорони мали рішення, прийняті Судом в 1983 р. та 1986 р. У справі *Smith International, Inc. v. Hughes Tool Co.* Суд зазначив, що, оскільки патентні права є такими, що виключають права інших, суди вправі встановлювати постійні судові заборони на користь патентів, які були визнані дійсними та права на які було порушено. Це рішення Суду позначило початок ери домінування прав власників патентів над суспільними інтересами. У справі *Polaroid Corp. v. Eastman Kodak Co.* компанія Polaroid висунула позов до компанії Kodak, в якому звинуватила останню у порушенні патенту на фотоапарат. Суд США округу Массачусетс вирішив, що Kodak

дійсно порушив патент позивача та, ґрунтуючись на рішенні у справі *Smith International, Inc. v. Hughes Tool Co.*, встановив заборону на вчинення такого порушення в майбутньому. Таким чином створення Патентного суду сприяло встановленню ефективної охорони прав власників патентів, посприявши монополії на патентні права.

В 1980-их рр. відбулося послаблення антимонопольної політики щодо прав на патенти, а саме антимонопольне право визнало, що права інтелектуальної власності, включаючи права на патенти, не завжди створюють монополію та, навіть, не завжди мають вплив на ринок. Отже, 1980-ті роки позначилися важливими змінами в політиці США у сфері охорони інтелектуальної власності, які ознаменували посилення значення патентного права США після епохи судового скептицизму, який панував більшу частину двадцятого століття. З цього часу патенти стали беззаперечно вважатися цінним економічним ресурсом.

4.2. ОХОРОНА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ І США: ПОРІВНЯЛЬНІ АСПЕКТИ

4.2.1. Охорона винаходів за законодавством України і США

В процесі гармонізації законодавства з міжнародними стандартами охорони Україна значно наблизилася національне правове поле до законодавства країн центру. При розробці національної стратегії інноваційно-технічного розвитку України доцільно використати досвід з охорони прав інтелектуальної власності США. Порівняльний аналіз законодавства України і США в сфері інтелектуальної власності свідчить про те, що Україна значно вдосконалила своє авторське право, в той час як національний режим охорони промислової власності (патентне право) поки що багато в чому поступається міжнародним стандартам. Ефективна система охорони винаходів в межах патентного права є необхідною передумовою розвитку національної економіки. Інноваційно-технічний розвиток безпосередньо залежить від правового забезпечення інтересів національних винахідників. З'ясуємо питання про те, чи відповідає національне законодавство України про охорону прав на винаходи сучасним вимогам на прикладі

країни, де зазначені права надійно захищені, поважаються в суспільстві та забезпечують розвиток інноваційної діяльності. Отже, здійснимо порівняльний аналіз положень патентного права України і США.

Нині чинним у США є Закон про патенти 1952 р., який поширює охорону на винаходи, промислові зразки та сорти рослин. Розділ 35 Зводу законів Сполучених Штатів «Патенти» є великим за розміром федеральним законом, який об'єднує положення, представлені в українському законодавстві, зокрема, в законах «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», Цивільному, Цивільному процесуальному, Кримінальному, Митному кодексах і Кодексі про адміністративні правопорушення.

Відповідно до законодавства США, об'єктами винаходу можуть бути нові й корисні процеси, способи, технології, машини, склади матеріалу, вироби та вдосконалення (способу, машин, виробів, матеріалів). Пункт 2 ст. 459 Цивільного кодексу України встановлює, що об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технологій. Відповідно до п. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо) та процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

Параграфи 102 і 103 Закону про патенти США визначають умови патентопридатності винаходів — тобто вимоги, яким має відповідати заявлене технічне рішення для видачі патенту: новизна, неочевидність, корисність. Відповідно до § 102 (а) Закону про патенти США, особа не має права на патент, якщо винахід був відомим або використовувався іншими особами у США, або запатентованим і опублікованим у США чи інших країнах до того, як заявник патенту здійснив своє відкриття [88]. Втім законодавство США не позбавляє охорони винаходи, які раніше були відомими або використовувалися за межами США. В багатьох країнах, у тому числі і в Україні, такого лояльного для винаходів положення законодавство не містить. Суть зазначеного положення зводиться до того, що американський законодавець вірить у малоімовірність обізнаності заявника у сфері виробничого ринку інших країн. Але у випадку опублікування інформації про певний винахід в іншій країні припускається можливим, що заявник міг

володіти знаннями про такий винахід, отже, винахід не може відповідати критерію новизни.

Критерій неочевидності вимагає, щоб винахід був неочевидним для спеціаліста певної галузі на час отримання патенту. Вирішуючи питання про відповідність винаходу критерію неочевидності, суди США беруть до уваги такі фактори:

- наявність певної наукової проблеми, що існувала протягом тривалого часу, але не була втілена в технологічному рішенні;
- історія вирішення цієї проблеми іншими винахідниками;
- потенційний комерційний успіх від винаходу;
- ймовірність відтворення технологічного рішення конкурентами.

Законодавство США містить спеціальний порядок визнання винаходу «неочевидним» для так званих «комбінованих патентів», тобто для винаходів, які містять елементи, що були відомими раніше. Критерій неочевидності як умова патентопридатності означає, що патент не може бути одержано, якщо суть винаходу була очевидною для особи, яка володіє певними знаннями в галузі цього винаходу на момент його створення. Законодавство України не передбачає порядку визнання винаходу неочевидним і не визначає критеріїв, які повинен брати до уваги Державний департамент інтелектуальної власності при прийнятті рішення про видачу патенту. «Корисність» в законодавстві США є формальним критерієм, що пов'язано з ліберальною політикою Патентного відомства та судів США (було видано чимало патентів, які не могли мати практичного застосування).

Зі вступом в силу 1 січня 2004 р. Цивільного кодексу України термін «патентоздатність» винаходу було замінено на «придатність» у зв'язку з тим, що український законодавець розмежував поняття «придатності» та «здатності», зазначивши, що «здатність» притаманна лише живим істотам, в той час як неживі продукти і технології можуть бути лише придатними для патентування. Ст. 459 Цивільного кодексу встановлює, що умовами придатності винаходу є новизна, винахідницький рівень і придатність для промислового використання. Таке положення продубльоване також в Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (ст. 7). Зазначений Закон наділяє винаходи охороною за умови, якщо винахід «не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі» (п. 1 ст. 6 Закону). На відміну від законодавства США, закони України лише містять вказівку на умови придатності винаходу, а порядок визначення відповідності винаходів таким критеріям залишається

поза межами правового регулювання, що негативно впливає на національну практику прийняття рішення про видачу патентів.

Строк дії патенту за законодавством США становить 20 років і обчислюється з дня подання заявки. Однак є виняток: якщо видача патенту затримується через перегляд апеляції Палатою апеляцій з патентних спорів і пріоритетних конфліктів або Федеральним судом, і патент видається внаслідок винесення рішення в такому перегляді, термін дії патенту продовжується на період розгляду, але не більш ніж на 5 років (§ 154 (a)(2), (b)(2)). Тривалий час термін дії патенту в США становив 17 років і обчислювався від дати видачі патенту. Нині в Україні, як і в США, строк дії патенту на винахід становить 20 років і обліковується від дати подання заявки (п. 4 ст. 6 Закону). Пункт 3 ст. 465 Цивільного кодексу зазначає, що строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід спливає через 20 років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід.

Різними в законодавстві США і України є умови визнання осіб винахідниками. П. 4 ст. 8 Закону України зазначає: не визнаються винахідниками фізичні особи, які не здійснили особистого творчого внеску у створення винаходу, а надали винахіднику тільки технічну, організаційну чи матеріальну допомогу при його створенні. Законодавство США виглядає менш вибагливим у визнанні осіб винахідниками: винахідники можуть подати заявку на патент спільно, навіть якщо вони фактично не працювали разом або одночасно, або кожний заявник не здійснив якісно або кількісно однакового внеску до предмету кожної заявки на патент.

Більш досконалим та прозорим у законодавстві США (на відміну від українського законодавства) є порядок визначення статусу винаходу як службового. В США винахідник більш захищений законодавством, він вважається первинним власником патентних прав. Роботодавець володіє винаходом свого найманого працівника, якщо працівник уклав контракт про передачу винаходу роботодавцеві. Таким чином передача патентних прав працівниками своїм роботодавцям регулюється договірним законодавством Сполучених Штатів [81]. В Україні відносини, пов'язані зі службовими об'єктами інтелектуальної власності, регулюються на користь роботодавця: майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать спільно працівникові та юридичній або фізичній особі, де або у якої працівник працює, якщо інше не встановлено договором (ст. 429 Цивільного кодексу). Тільки осо-

бисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт належать працівникові, що його створив. Аналогічні норми проголошені Цивільним кодексом щодо об'єктів права інтелектуальної власності, створених на замовлення (ст. 430 Цивільного кодексу). До введення в дію Цивільного кодексу законодавство України не давало відповіді на питання, чи має роботодавець право на безоплатне використання винаходу свого працівника. Як бачимо, новий Цивільний кодекс заповнив прогалину в українському законодавстві щодо визнання права власності роботодавця на винахід найманого працівника.

Глава 11 Закону США про патенти визначає порядок подання заявки на патент. Аналогічно вимогам українського законодавства щодо подання заявки (ст. 12—15 Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі») законодавство США встановлює вимоги щодо форми заявки (письмова), сплати мита тощо. Різними є вимоги щодо змісту заявки: відповідно до законодавства США, заявка повинна містити опис, креслення та присягу (§ 111 (2) Закону про патенти); згідно із Законом України — заявку про видачу патенту на винахід, опис, формулу, креслення винаходу, реферат (п. 5 ст. 12 Закону). Отже, українське законодавство містить більше формальностей, які ускладнюють процедуру подання заявки.

Заявка на патент, за законодавством США, може подаватися не пізніше одного року після пропозиції винаходу до продажу, здійснення продажу або публічного використання. Спочатку здійснюється так звана формальна експертиза, після чого експерти перевіряють заявку за сутністю заявленого винаходу. Від дати подання заявки до видачі патенту минає близько двох років. Процедура прискорюється, якщо винахіднику виповнилося 65 років, він хворіє або винахід стосується енергозбереження чи охорони навколишнього середовища, або якщо заявка базується на результатах здійсненого заявником, чи за його дорученням патентного пошуку. Американський заявник має докласти зусиль для переконання експерта Патентного відомства не лише в тому, що заявлений винахід відповідає вимогам патентопридатності, але й довести останньому важливість свого винаходу для суспільства, розвитку науки тощо [141]. Заявка повинна описувати винахід «найкращим чином» (*best mode*), оскільки у випадку виявлення наміру приховати найкращий аспект винаходу від конкурентів навіть виданий патент може бути визнано недійсним. До того ж, у майбутньому такому заявникові може бути відмовлено у видачі інших патентів. Під час подання заявки заявник несе обов'язок

«бути чесним» (*duty of candor*), тобто давати щирі свідчення щодо винаходу. У випадку недотримання такого обов'язку заявникові може бути відмовлено в подальшому розгляді заявки або в задоволенні позову (якщо такий факт буде виявлено в процесі судового розгляду позову про порушення патенту).

Порядок одержання патенту в Україні регулює розділ IV Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Для одержання патенту зацікавлена особа подає до Державного департаменту інтелектуальної власності (Інститут промислової власності) заявку, складену за встановленою формою, і комплект необхідних документів. Як і в США, в Україні заявка проходить дві стадії: спочатку формальну експертизу, під час якої перевіряється комплектність, правильність оформлення, наявність підписів, печаток тощо; потім — кваліфікаційну експертизу, завданням якої є перевірка відповідності заявленого винаходу умовам патентопридатності. Отримання патенту на винахід в Україні є процедурою більш складною, ніж отримання патенту на промисловий зразок або корисну модель. Це пов'язано зі скороченим порядком видачі патентів на останні — після проведення формальної експертизи і позитивних її результатів приймається рішення про видачу патенту. Державний департамент інтелектуальної власності за позитивним результатом проходження заявкою формальної експертизи не має сумнівів щодо новизни і промислової придатності промислового зразка або корисної моделі.

З моменту прийняття правильно оформленої заявки до розгляду, тобто з часу проведення формальної експертизи, розпочинається перебіг строку чинності патенту. У випадку неподання заявником клопотання про проведення експертизи за сутністю поданої заявки протягом 3 років, заявка вважається відкликаною. За результатом експертизи за сутністю заявка відхиляється або приймається рішення про видачу патенту, яке зумовлює подальші публікацію, реєстрацію та видачу патенту. І. Дахно зазначає, що публікацію відомостей про заявку називають «відкладеною заявкою», а експертизу за сутністю — «відкладеною експертизою», адже вона відбувається не автоматично й не одразу після закінчення формальної експертизи, як у США й ЄСРП. «Відкладена експертиза» відома в практиці окремих країн, зокрема Німеччини [17, с. 13].

До набрання чинності Цивільним кодексом від 16.01.2003 р. в Україні існував інститут так званого деклараційного патенту на винахід. Законом «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» встановлювалося, що при позитивному результаті експертизи

заявки на локальну новизну видавався деклараційний патент на винахід. За клопотанням будь-якої особи та за наявності документа про сплату збору за проведення кваліфікаційної експертизи Державний департамент інтелектуальної власності проводив кваліфікаційну експертизу винаходу, під час якої перевіряв відповідність заявленого винаходу умовам придатності, і приймав рішення про видачу або про відмову у видачі патенту строком на 6 років. Відповідно до нововведення Цивільного кодексу, з 1 січня 2004 р. Державний департамент інтелектуальної власності не приймає заявки про видачу таких патентів. Тепер патент на винахід видається після проведення державної науково-технічної експертизи, що відновить втрачений останнім часом авторитет запатентованого винаходу.

Якщо процедура отримання патенту в США триває приблизно 2 роки, то в Україні цей строк є довшим. Основним недоліком Закону України про винаходи є відсутність чітко визначених строків кожного з етапів розгляду заявки. Строки розгляду заявки на винахід умовно можна поділити на три етапи: перший етап — подання заявки до початку експертизи по суті; другий — експертиза по суті і прийняття рішення за заявкою; третій — видача патенту або оскарження рішення про відмову у його видачі. О. О. Підропригора зазначає, що перший етап розгляду складної заявки триває близько трьох років, другий — один рік, третій — два [49]. В цілому заявка може розглядатись до 6 років. Отже, Україна обрала досить складний, тривалий та переобтяжений формальностями шлях розгляду заявки.

Глава 12 Закону США про патенти регулює порядок оскарження рішення про відмову у видачі патенту. Згідно з § 134, особа, якій двічі було відмовлено у видачі патенту, може оскаржити рішення старшого експерта в Палаті апеляцій з патентних спорів. Незадоволений рішенням Палати заявник може подати апеляцію до Апеляційного суду США федерального округу Колумбія. Проте, подаючи апеляцію, заявник позбавляється права на подання цивільного позову Комісару окружного суду США округу Колумбія. Як бачимо, незадоволений заявник має альтернативу: оскаржити рішення в Апеляційному суді або ж подати цивільний позов Комісару окружного суду. В Україні можливості оскарження рішення про невидачу патенту вужчі, ніж у США (рис. 4.1).

Стаття 24 Закону України про винаходи встановлює, що заявник може подати заперечення на рішення про відмову до Апеляційної палати. Рішення останньої є остаточним і може бути скасоване лише судом. Як бачимо, українське законодавство позбав-

лене додаткової інстанції на взірць американського Комісара в окружному суді. Відповідно до ст. 24 Закону України, заявник може оскаржити рішення про відмову у видачі патенту в судовому порядку або до Апеляційної палати протягом 2 місяців від дати одержання відповідного рішення. До речі, змінами до Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 22.05.2003 р. строк позовної давності був скорочений (з 6 до 2 місяців).

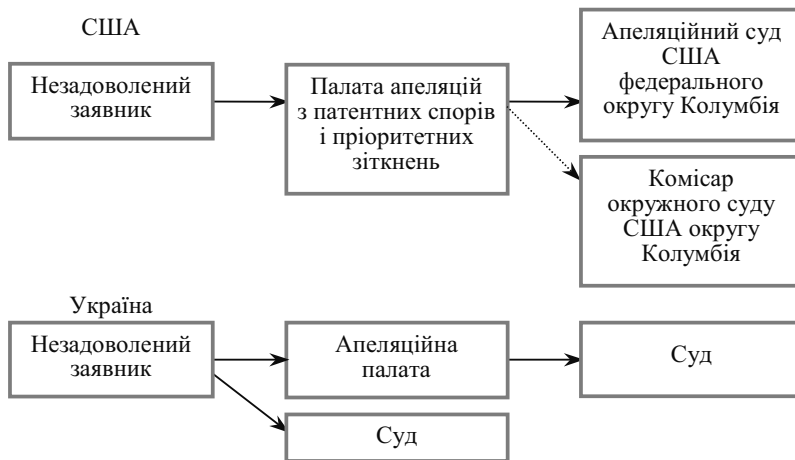

Рис. 4.1. Порядок оскарження рішення про відмову у видачі патенту відповідно до законодавства України і США

Глава 29 Закону США про патенти визначає засоби захисту прав у випадку порушення патенту. Власник порушеного патенту може використати такі засоби судового захисту:

- попередня й постійна судові заборони;
- грошова компенсація, яка зазвичай відповідає втраченому прибутку, встановленій або можливій виплаті за користування патентом і відсотковим відрахуванням;
- прогресивна компенсація;
- прокурорський збір.

Значним досягненням законодавства США про патенти є визначення способів виміру грошової компенсації за неправомірне використання патенту. Двома такими традиційними способами є відшкодування втраченого прибутку і плата за користування патентом. Спосіб виміру втраченого прибутку застосовується, якщо власник патенту і порушник конкурують на одному ринку. Ком-

пенсація не може бути меншою, ніж обґрунтована плата за використання патенту. Отже, потерпіла сторона має право на одержання компенсації прибутку, втраченого через зменшення обсягів продажу, падіння ціни і зростання витрат, довівши ці причини збитків. Правило перевірки всіх обставин справи для вирішення питання про виплату компенсації було сформульоване Верховним суддею з митних і патентних апеляцій Мерлі у справі *Panduit Corp. v. Stahlin Bros. Fibre Works Inc.*, яке проголошує, що для одержання як компенсації прибутку від продажу, який мав би місце за відсутності порушення, власник патенту має довести:

- наявність попиту на запатентований винахід;
- відсутність аналогів винаходу, права на які не було порушено;
- виробничі та ринкові можливості задоволення попиту;
- розмір прибутку, який він одержав би при цьому [24, сс. 177—79].

Пункт 2 ст. 34 Закону України встановлює, що у випадку порушення патенту власник має право вимагати припинення такого порушення, відшкодування заподіяних збитків і поновлення порушених прав. Статтею 432 Цивільного кодексу України впроваджені додаткові заходи судового захисту. Відповідно, у випадку порушення прав інтелектуальної власності суд може ухвалити рішення про:

- застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження доказів;
- зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням прав інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених в цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;
- застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Незважаючи на неодноразове внесення змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (зміни від 10.01.2002 р., 04.07.2002 р., 15.05.2003 р. і 22.05.2003 р.), ситуація

в сфері охорони прав на винаходи в Україні не покращувалася, оскільки ці зміни мали радше декларативний характер, а концепція залишалася незмінною. З прийняттям Книги IV Цивільного кодексу України «Право інтелектуальної власності» ситуація змінилася на краще, оскільки нові положення заповнили деякі прогалини національного законодавства; вирішено питання права інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з виконанням трудового договору та на замовлення; впроваджені додаткові заходи судового захисту прав інтелектуальної власності; вдосконалено порядок одержання патенту.

Аналіз національного правового поля України дозволяє зробити висновок, що, на відміну від країн центру, для яких характерним є високий рівень охорони прав інтелектуальної власності, законодавство України в достатній мірі не забезпечує охорону прав авторів і винахідників. Українське законодавство досі не містить чітко встановлених строків розгляду заявок на отримання патентів на винаходи і переобтяжує порядок одержання патентів формальностями, що перешкоджає розвитку інноваційної діяльності. Україні бракує досвіду з судового розгляду справ про порушення патентів. Законодавство США чітко формулює обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді позову, способи виміру грошової компенсації тощо, а українське законодавство містить лише уніфіковані (загальні для всіх інститутів цивільного права) процесуальні положення Цивільного процесуального кодексу України. Очевидно, що такі положення не можуть бути ефективно застосовані при розгляді справ про порушення патентів на винаходи, оскільки не враховують специфіки права інтелектуальної власності. Законодавство України про патенти на винаходи має бути розширене й доповнене для усунення вказаних вище недоліків та прогалин.

4.2.2. Правове регулювання авторського права в Україні та США

Законодавство України про авторське право розвивається в напрямку гармонізації з міжнародними стандартами охорони. Тому важливо розглянути засади охорони авторського права в країні, яка пройшла шлях становлення авторського права і постала світовим економічним лідером — США. Нині, на етапі розвитку національного законодавства про авторське пра-

во, вважаємо за доцільне звернутися до досвіду Сполучених Штатів.

Авторське право в США формувалося з практики — судові рішення, втілюючись у правових нормах, ставали відправними положеннями правового регулювання зазначеної сфери, сформувавши систему дієвої охорони авторського права. Україна успадкувала засади правового регулювання авторського права від Радянського Союзу, де законодавство про авторське право складалося з кількох десятків статей Цивільного кодексу УРСР 1963 р. Розбудову правового поля у сфері авторського права і суміжних прав Україна розпочала з прийняття 23.12.1993 р. Закону № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права». У 2003 р. було ухвалено Цивільний кодекс України, який закріпив режим охорони прав авторів та їх правонаступників, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва.

Авторське право у США регулюється на федеральному рівні Законом (Актом) про авторське право 1976 року, який встановлює, що охороні підлягають твори оригінального характеру, зафіксовані будь-яким матеріальним носієм, та містить перелік об'єктів, які віднесено до поняття «твір», а саме:

- твори літератури;
- музичні твори, включно з словами (текстом);
- драматичні твори, включно з музикою;
- пантоміми та хореографічні постановки;
- ілюстрації, графічні твори, скульптури;
- аудіовізуальні твори;
- звукозаписи;
- твори архітектури.

Хоча цей перелік не є вичерпним, більшість творів підпадають під один із зазначених об'єктів. Наприклад, комп'ютерні програми та бази даних реєструються як «літературні твори», а карти й архітектурні плани — як «ілюстрації, графічні твори, скульптури». Під літературними розуміють твори, відмінні від аудіовізуальних і виражені словами, цифрами або іншими вербальними чи цифровими символами, або індексами залежно від форми матеріального вираження цих творів (книги, періодичні видання, рукописи, магнітофонні записи, фільми, касети або перфокарти). До категорії літературних творів відносять каталоги, довідники та інші види компіляції даних.

На ранньому етапі становлення законодавства про авторське право терміни «автор» та «твір» дістали широкого тлумачення у Верховному Суді США в результаті прийняття рішень з двох пер-

ших позовів у сфері авторського права. Під час слухання й ухвалення рішення у справі *Burrow-Giles v. Sarony* 1884 року суд опротестував пропозицію Конгресу про виключення фотографії з об'єктів авторського права в Законі про авторське право. Таке рішення Конгресу аргументувалося тим, що фотографія є суто механічним процесом, що не вимагає авторського підходу, а тому не може бути визнана твором. Суд зазначив у рішенні, що фотографія «становить гармонійне, характерне і витончене» зображення свого предмета і є значно більшим, ніж просте механічне відтворення, а саме справжнім твором мистецтва, продуктом інтелектуальної творчості автора [24, с. 124].

Перелік об'єктів авторського права (творів), відповідно до ст. 433 Цивільного кодексу України, є ширшим порівняно з законодавством США. Відповідно в Україні творами є:

- 1) літературні та художні твори, зокрема:
 - романи, поеми, статті та інші письмові твори;
 - лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
 - драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори;
 - музичні твори (з текстом або без тексту);
 - аудіовізуальні твори;
 - твори живопису, архітектури, скульптури та графіки;
 - фотографічні твори;
 - твори ужиткового мистецтва;
 - ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки;
 - переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів;
 - збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності;
- 2) комп'ютерні програми (охороняються як літературні твори);
- 3) компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності;
- 4) інші твори.

Під «іншими творами» Цивільний кодекс розуміє об'єкти авторського права, визначені Законом «Про авторське право і суміжні права» — зокрема, похідні твори, про які не згадує Цивільний кодекс. Компіляції даних (бази даних) або іншого матеріалу охороняються авторським правом тільки в частині, що не стосується авторського права на дані або матеріал, що є складовими компіляції.

Законодавство США встановлює необхідні вимоги, яким повинен відповідати твір для того, щоб на нього розповсюджувалася охорона. По-перше, такий твір повинен бути «оригінальним». Закон встановлює, що твір не може бути простим механічним втіленням попереднього твору, а також не може складатися з кількох слів чи короткої фрази. Якщо твір є компіляцією, він, окрім простої алфавітної систематизації, має містити елемент «оригінальності». У рішенні, винесеному в справі *Feist Publications, Inc. v. Rural Telephone Service Co.* у 1991 році, Верховний Суд США визнав, що необхідною умовою охорони авторського права є оригінальний та винахідницький характер твору. Таким чином видання чужого телефонного довідника не було визнано порушенням авторського права, хоч він і був створений з використанням інформації довідника компанії *Rural Telephone Service Co.* Суд постановив: «Оригінальність у тій формі, як цей термін використовується в авторському праві, означає, що твір було самостійно створено автором, і що він містить елементи творчості. З певністю можна сказати, що необхідний рівень елементів творчості дуже низький, але навіть цієї мінімальної кількості цілком достатньо. Більшість творів досить просто одержують визнання, оскільки вони містять елементи творчості, якими примітивними, посередніми або тривіальними вони б не були». Суд дійшов висновку, що звичайний телефонний довідник був позбавлений найменшого елемента творчості. Розташування інформації в алфавітному порядку було визнано «перевіреною справою», «рядовим переліком фактичних даних, розміщених у звичайному форматі» — таким, що не складає об'єкту авторського права.

По-друге, твір має бути зафіксований у будь-якій доступній сприйняттю формі, відомій нині або розробленій згодом, яку може бути сприйнято, відтворено або передано чи безпосередньо, чи за допомогою спеціального обладнання або пристрою, — тобто закріпленій за матеріальним носієм. Авторське право на федеральному рівні надається з моменту закріплення твору за певним матеріальним носієм. Якщо твір було закріплено, Закон про авторське право має перевагу перед законами штату. Якщо ж твір не зафіксовано на матеріальному носіїві, на нього розповсюджується охорона відповідно до законодавства штату. Таким чином, особа, яка створила імпровізацію у звичайній обстановці, не записуючи її, має право захистити свої інтереси, що порушені несанкціонованим записом цієї імпровізації, в суді тільки на підставі законодавства штату. Якщо ж виконавець зафіксував свій твір (написанням слів на папері або магнітофонним записом), тоді

особу, яка створила несанкціоновані копії магнітофонного запису вірша або пісні, можна притягти до відповідальності за ці дії відповідно до федерального законодавства США.

Згідно з п. 2 ст. 433 Цивільного кодексу України, твори визнаються об'єктами авторського права без виконання будь-яких формальностей та незалежно від завершеності, призначення, цінності твору, способу чи форми їх вираження — як оприлюднені, так і неоприлюднені, як завершені, так і незавершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети.

Закон про авторське право США встановлює, що охороні підлягають також компіляції та похідні твори. Авторське право на компіляцію чи похідний твір розповсюджується тільки на автора такого твору незалежно від авторського права на твір, що існував до цього, і не впливає на межі та тривалість авторського права на твір, який був основою для створення компіляції чи похідного твору (§103). Компіляцією є «збирання та впорядкування матеріалів, що існували раніше, чи даних, які розміщені таким чином, що в результаті складають оригінальний авторський твір». Прикладом компіляції може бути збірка найвідоміших музичних творів вісімнадцятого сторіччя. Кожний окремий твір цієї збірки не є об'єктом авторського права, оскільки строк авторського права на нього закінчився. Однак збірка в цілому є оригінальним новим твором, й тому захищається згідно з законодавством. Компіляції, що підлягають охороні авторським правом, можуть бути переліком нових даних або даних, що перебувають в суспільному надбанні, на які розповсюджується чи не розповсюджується авторське право (справа *Baldwin Cooke Co. v. Keith Clark, Inc.*⁷). Для того, щоб бути об'єктом авторського права, компіляція повинна бути результатом збирання та впорядкування конкретних фактів, які існують ізольовано; тобто компіляція є синтезом (справа *Triangle Publications v. New England Newspaper Pub. Co.*⁸).

Відповідно до § 101, похідним твором визнається твір, що ґрунтується на одному або кількох творах, які існували раніше (наприклад, переклад, музичне аранжування, інсценізація, літературний виклад, кіноверсія, звукозапис, художня репродукція, скорочення, короткий виклад або будь-яка інша форма переробки, трансформації або адаптації оригінального твору). Похідним твором є твір, що є переробкою, анотацією, розвитком або будь-

⁷ *Baldwin Cooke Co. v. Keith Clark, Inc.*, D.C.111.1974, 383 F.Supp. 650, affirmed 505 F.2d 1250, supplemented 420 F.Supp. 404.

⁸ *Triangle Publications v. New England Newspaper Pub. Co.*, D.C.Mass.1942, 46 F. Supp. 198.

якою іншою зміною вже наявного твору, який в цілому є оригінальним авторським твором. У справі *Reyher v. Children's Television Workshop* книга стала втіленням спогадів автора про розповідь матері-росіянки. Такий твір було визнано похідним, оскільки він фактично був переробкою попереднього твору, що перебував на той час у суспільному надбанні.

Особливий інтерес становить позов *West Publishing Co. v. Mead Data Central, Inc.* (1987 р.). Комп'ютерна юридична база даних «Lexis» оголосила про свій намір долучити до судових рішень «зоряні сторінки», які б містили посторінковий розподіл неофіційних федеральних і місцевих повідомлень компанії *West Publishing*. Суд задовольнив позов компанії *West Publishing*, яка вважала, що такі дії порушують її авторське право на компіляцію та впорядкування судових справ. Суд вирішив, що розміщення справ у певній послідовності становить авторство компанії *West Publishing*.

Ст. 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає статус так званих складених творів, які у прецедентному праві віднесені до категорії «компіляції». Закон зазначає, що автору збірника та інших складених творів належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування). При цьому особа, що склала цей збірник (упорядник), має дотримуватися прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору. Автори творів, включених до складеного твору, зберігають виключні права на використання своїх творів і мають право використовувати свої твори незалежно від складеного твору, якщо інше не передбачено авторським договором з упорядником збірника.

Закон про авторське право США не розповсюджує охорону на ряд творів, які не відповідають певним умовам або підлягають охороні, наприклад, патентного права. Відповідно до § 102 (b) Закону, авторське право не поширюється на будь-яку ідею, процедуру, процес, систему, метод роботи, концепцію, принцип або відкриття, незалежно від форми, в якій вони описані, пояснені, проілюстровані або включені до такого твору. Цей принцип втілений у справі *Baker v. Selden*, рішення в якій було ухвалене Верховним Судом 1879 р. і встановило три важливі положення авторського права:

— авторське право на твір не поширюється на ідеї, концепції і системи, а розповсюджується тільки на форму їх втілення;

⁹ *Reyher v. Children's Television Workshop*, D.C.N.Y.1975, 387 F.Supp. 869, affirmed 533 F.2d 87, certiorari denied 97 S.Ct. 492.

— відтворення твору, який підлягає охороні авторським правом, з метою використання незахищеної патентом ідеї, концепції чи системи, не є порушенням;

— бланки або форми, що використовуються для запису інформації, не підпадають під дію авторського права — на них розповсюджуються норми патентного права.

Останнє положення відображене в § 201(с) Закону: бланкові форми, такі як хронометражні карти (робочі аркуші), міліметровий папір, бухгалтерські книги, щорічники, банківські чеки, картки учасника змагання, адресні книги, бланки для запису судових рішень, бланки замовлення тощо, розроблено для запису інформації і як такі інформації не містять. Вони не є предметом авторського права і заявки на їх реєстрацію не можуть бути прийняті до розгляду. До того ж, бланкова форма, яка не містить або містить незначну кількість вписаної інформації, не має оригінального характеру.

Законодавство США не відносить до об'єктів авторського права назви, імена, короткі фрази й лозунги, оскільки зрозуміло, що зазначені категорії є занадто малими, щоб відповідати вимогам щодо оригінальності й фіксованості. Виключення ідей і відкриттів з об'єктів авторського права пояснюється тим, що на зазначені об'єкти інтелектуальної власності розповсюджується охорона патентного права.

Відповідно до законодавства України, авторське право не поширюється на ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі. Правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Відповідно до ст. 10 Закону «Про авторське право і суміжні права», не є об'єктами авторського права:

— повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;

— твори народної творчості (фольклор);

— видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;

— державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;

- грошові знаки;
- розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого роду).

§ 106 Закону США про авторське право наділяє власників авторського права ексклюзивними правами, які відрізняються від тих прав, які має особа — утримувач примірнику твору. Ці права включають наступне:

- право на відтворення авторського твору;
- право на створення похідних творів з використанням первісного твору;
- право на розповсюдження примірників творів;
- право публічно представляти авторський твір;
- право публічно показувати авторський твір.

Здійснення ексклюзивних прав обмежується згідно з положеннями Конституції та певних законів. Доктрина «добросовісного» використання (*fair use*) розвивалася у Сполучених Штатах протягом багатьох років і є результатом прагнення суду збалансувати права авторів та інтереси суспільства. Ця доктрина базується на переконанні, що не будь-яке відтворення твору має бути заборонено, особливо у таких сферах, як інформація, освіта та наука. «Добросовісне» використання є привілеєм осіб, які не наділені авторським правом на твір, використовувати цей твір належним чином без дозволу особи, яка має авторське право на нього. Доктрина була сформульована судовою практикою і нині закріплена в Законі про авторське право. Для визначення дій «добросовісними» суд звертається до чотирьох факторів:

- мета і характер використання, включаючи питання про те, чи носить використання комерційний характер або має на меті некомерційну освітню діяльність;
- природа авторського твору;
- обсяг твору, що було використано;
- вплив використання твору на зміну попиту та пропозиції на цей твір на ринку.

Іноді важко визначити, чи є використання «добросовісним». Згадані чотири фактори можуть суперечити один одному. Це добре простежується на наступному прикладі. Розглянемо дію першого фактору — мета і характер використання твору. Для того, щоб використання твору мало «добросовісний» характер, твір має бути використано з чесною, обґрунтованою, дозволеною ме-

тою (рішення у справі *Tennessee Fabricating Co. v. Moultrie Mfg. Co.*)¹⁰. Скажімо, використання певного твору мало комерційний характер, що говорить на користь визначення такого користування «недобросовісним». Однак, факт, що твір був використаний з метою критики, говорить про «добросовісність» його використання. В 1991 році суд федерального округу штату Нью-Йорк виніс рішення у справі *Basic Books, Inc. v. Kinko'S Graphics Corporation*. Суд визнав, що, створюючи копії окремих розділів книжок та здійснюючи їх продаж студентам, корпорація *Kinko'S Graphics* порушила авторське право «недобросовісним» використанням об'єкту авторського права. Найважливішим мотивом для суду у визначенні використання «недобросовісним» був комерційний характер діяльності компанії. Суд зазначив, що за інших обставин дії відповідача могли б бути визнані як «добросовісне» використання об'єкту авторського права. Аналізуючи фактор природи (походження) твору, припустимо, що наш твір є первинним, новим у своєму роді зразком. Таким чином, другий фактор говорить про те, що використання такого твору є «недобросовісним». У випадках, якщо такий твір не був опублікований, особливо важко довести «добросовісність» його використання. Відтворення або обнародування твору в повному обсязі не можуть вважатися «добросовісним» використанням. Однак використання навіть невеликої частини твору може бути розцінене як «недобросовісне», якщо воно здійснюється порушником з метою заощадження часу та витрат, які лягають таким чином на власника авторського права. Припустимо, що у нашому випадку тільки невеликі розділи твору були використані з метою критики, що говорить на користь висновку про те, що використання було «добросовісним». Втім, якщо такі розділи складатимуть суттєву частину твору, третій фактор говоритиме про «недобросовісність» використання. При визначенні характеру використання авторського права суди вирішили, що копіювання книг вважається «недобросовісним», якщо воно має на меті задоволення того ж самого попиту на тому ж ринку, оскільки таке копіювання є спробою уникнення витрат на створення твору. У справі *Stigwood Group Ltd. v. O'Reilly* відповідач представив рок-оперу «Ісус Христос — суперзірка» у виконанні, яке суттєво відрізнялось від виконання позивача, наділеного охороною авторським правом. Таке виконання було визнане «недобросовісним», оскільки було цілком

¹⁰ *Tennessee Fabricating Co. v. Moultrie Mfg. Co.*, C.A.Ga.1970, 421 F.2d 279, certiorari denied 90 S.Ct. 1819, 398 U.S. 928, 26 L. Ed.2d 91.

новим твором з використанням музики та тексту позивача¹¹. При вирішенні питання про «добросовісність» використання принципово важливо визначити питання про те, чи має місце продаж використаного твору (мова йде про комерційний характер використання). У випадках використання незначної частини твору (в нашому випадку невеликих за розміром розділів) суди, як правило, виносять висновок про відсутність істотного впливу на ринок і аналізують цей фактор на користь «добросовісного» використання твору.

Виносячи рішення, суди в залежності від ситуації визначають, який із зазначених факторів має перевагу. В нашому випадку найбільш вірогідним було б рішення про те, що використання авторського твору є «добросовісним». З наведеного прикладу видно, що процес визначення характеру використання є складним і багатоетапним і застосовується з урахуванням особливостей кожного окремого випадку.

Здійснення ексклюзивних прав обмежується не лише доктриною «добросовісного» використання. Закон про авторське право у сфері цифрових технологій 1998 року (*The Digital Millenium Copyright Act*) містить окремий розділ «Обмеження ексклюзивних прав: здійснення авторських прав бібліотеками та архівами». Розділ 108 Закону надає бібліотекам та архівам право відтворювати та розповсюджувати копії статей періодичних видань, розділів книг тощо та надсилати їх для користування іншим бібліотекам і архівам, якщо таке відтворення не має комерційної мети, колекція бібліотеки або архіву є публічно доступною та відтворена копія твору містить знак про авторське право. Бібліотекам дозволено робити не більше трьох копій неопублікованого твору, якщо метою копіювання є утримання певного матеріалу у фонді бібліотеки. Бібліотеки вправі робити не більше трьох копій творів, що були опубліковані, з метою заміни твору, що був знищений чи пошкоджений. Слід зазначити, що Законом про авторське право у сфері цифрових технологій 1998 року ці права було розширено порівняно з правами, викладеними у старій редакції Закону про авторське право. До вступу в силу Закону 1998 року такі права обмежувалися можливістю бібліотек створювати лише одну копію для зазначених цілей. Згідно з чинним законодавством США, бібліотеки та архіви мають право відтворювати, розповсюджувати, показувати й застосовувати у цифровому вигляді

¹¹ *Stigwood Group Ltd. v. O'Reilly*, D.C. Conn.1972, 346 F. Supp. 376, reversed on other grounds 530 F.2d 1096, certiorari denied 97 S. Ct. 135.

будь-який твір лише протягом останніх 20-ти років дії авторського права на нього з метою утримання у фонді, дослідження чи використання у навчальних цілях.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор наділений особистими немайновими і майновими правами. Ст. 14 Закону зазначає, що автору належать такі особисті немайнові права:

- вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

- забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо автор твору бажає залишитись анонімом;

- вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;

- вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

Особливість немайнових прав автора полягає в невідчужуваності особистих немайнових прав — тобто в неможливості цих прав бути переданими (відчуженими) іншим особам. Майнові ж права автора можуть бути відчужені, після чого особа, якій такі права передані, стає суб'єктом авторського права.

До майнових прав, що належать автору або іншій особі, ст. 15 Закону відносить виключне право на використання твору у будь-якій формі і будь-яким способом та виключне право дозволяти або забороняти використання твору іншими особами. Виключне право дозволяти чи забороняти використання твору іншими особами дає автору право дозволяти або забороняти:

- відтворення творів;
- публічне виконання і публічне сповіщення творів;
- публічну демонстрацію і публічний показ;
- будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;

- переклади творів;
- переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів;

- включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;

— розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору;

— подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором;

— здавання в майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі або у формі, яку зчитує комп'ютер;

— імпорт примірників творів.

За будь-яке використання твору автор має право вимагати виплати винагороди, яка може здійснюватися у формі одноразового (паушального) платежу, відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті) або комбінованих платежів. Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі або у договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» передбачає можливість використання об'єктів авторського права суспільством. Так, дозволяється без згоди автора використовувати цитати з творів, твори у «виправданому поставленою метою» обсязі для ілюстрацій, звукозаписів навчального характеру, виставок, аукціонів, ярмарок (у випадках некомерційного використання) тощо. Ст. 22 Закону передбачає право архівів та бібліотек без згоди автора відтворювати примірники творів у випадках, якщо:

1) відтворюваним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і якщо це відтворення здійснюється за запитами фізичних осіб за умови, що:

— бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання і приватного дослідження;

— відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру;

2) відтворення здійснюється для збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також якщо відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Закон передбачає випадки вільного відтворення примірників твору для навчання, а також вільного копіювання, модифікації та декомпіляції комп'ютерних програм (ст. 23, 24). Положення закону про можливість використання творів суспільством мають вкрай важливе значення для забезпечення балансу між правами автора і суспільства.

§ 101 Закону США про авторське право дає визначення твору, створеному в порядку виконання службових обов'язків: це твір, створений працівником у межах своєї роботи за наймом, а також твір, спеціально замовлений для використання його як внеску до колективного твору у вигляді частини кінофільму або іншого аудіовізуального твору, компіляції, інструкції, відповіді на тест, а також у формі атласу; якщо сторони окремо домовляються, підписавши письмовий документ про те, що даний твір має вважатися твором, здійсненим у порядку виконання службових обов'язків. § 201 (b) Закону визначає, що автором вважається роботодавець, а не творчий працівник, якщо між роботодавцем і працівником не укладено угоди про інше. Незважаючи на детальність визначення, поняття твору, що створюється у порядку виконання службових обов'язків, неоднозначно тлумачиться у рішеннях апеляційних судів.

Авторське право осіб, які здійснюють свій внесок у вигляді статей до журналів та інших колективних творів, та осіб, які володіють авторським правом на такий колективний твір, ще донедавна було нерегульованим. § 101 Закону 1976 р. визначає колективний твір як такий, в якому зібрано низку внесків, кожен з яких є окремим, самостійним твором, а разом складають одне колективне ціле. Можна сказати так: на відміну від творів, створених спільною працею (або у співавторстві), колективний твір є об'єднанням внесків, які є окремими, незалежними творами, зведеними в єдине ціле *без наміру*. За Законом 1990 року для забезпечення дотримання передбачених законом формальностей, автори статей часто передавали свої права видавцеві колективного твору, що давало можливість видавцеві використати таку статтю в цілях, що виходили за межі первинної публікації. Чинний § 201

(с) роз'яснює, що авторське право на індивідуальний творчий внесок первинно належить його автору. За відсутності спеціального письмового документу про передачу прав автором власник авторського права на колективний твір не володіє авторським правом на окремий внесок до твору, і вважається, що він одержав лише привілей відтворити й розповсюдити цей внесок у вигляді єдиного твору (§201 (с)).

Згідно із законодавством України, твір є службовим, якщо автор створює його при виконанні службових обов'язків на підставі службового завдання або трудового договору. Статус службового твору визначається ст. 429 Цивільного кодексу і ст. 16 Закону «Про авторське право і суміжні права». До 1 січня 2004 р. авторське право на службові твори визначалося ст. 16 Закону «Про авторське право і суміжні права». Тоді діяло правило: авторське особисте немайнове право на службовий твір належить його автору, а виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором або договором між автором і роботодавцем. 1 січня 2004 р. набрав чинності Цивільний кодекс, стаття 429 якого визначила, що особисті немайнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт. У певних випадках окремі особисті немайнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт можуть належати юридичній або фізичній особі, де або у якій працює працівник. Очевидно, що така норма покращує становище автора, однак, ускладнює положення роботодавця. Відповідно до ст. 369 Цивільного кодексу, співвласники майна, яке перебуває у спільній сумісній власності, володіють і користуються ним спільно за згодою всіх співвласників. Втім, згідно зі ст. 429, для забезпечення себе правами на твір роботодавець може укласти договір з працівником (трудовий або авторський). Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання службового твору визначається трудовим договором або договором між автором і роботодавцем.

Позначення твору знаком авторського права та його реєстрація не є обов'язковими умовами охорони твору авторським правом. З 1978 р. в Сполучених Штатах почало діяти положення про автоматичне виникнення авторського права. До 1978 року діяло правило, згідно з яким необхідною умовою охорони твору була його обов'язкова реєстрація. Для твору, опублікованого після 1 березня 1989 року, позначення авторського права є добровільним. Однак, опубліковані до 1 березня 1989 року твори повинні

містити таке позначення, інакше на них не розповсюджується захист. Хоч позначення твору є нині добровільним заходом згідно з законодавством США, воно має певні переваги, оскільки інформує громадськість про те, що твір захищається авторським правом (і таким чином «відлякує» потенційних порушників) та ідентифікує власника авторського права та рік першої публікації (таким чином надає третім особам контактну інформацію для отримання ліцензії).

Знак авторського права складається з трьох елементів: символу або слова «*Copyright*» чи абрєвіатури «*Copr.*»; року першої публікації твору; імені власника авторського права на твір. Якщо твір не було опубліковано, позначення має містити слово «Неопублікований твір» («*Unpublished Work*») та рік його створення.

Закон про авторське право наділяє зареєстрований твір певними перевагами:

— якщо твір зареєстрований протягом п'яти років з дати його опублікування, реєстрація служить в суді первісним доказом дійсності авторського права на твір;

— якщо реєстрація здійснена протягом 3 місяців після опублікування твору, власник авторського права звільняється від сплати судових зборів;

— запис про реєстрацію твору вноситься до реєстру творів.

Реєстрація авторського права на твір може бути здійснена в будь-який час. Для реєстрації до Відомства з питань авторського права необхідно подати заповнену належним чином реєстраційну форму; внести податок за реєстрацію у розмірі 20 дол.; депонувати твір, який підлягає реєстрації. Внесення примірників є необхідним для подальшого їх використання та розміщення в Бібліотеці Конгресу (§ 407).

Відповідно до Закону 1998 р. (*Sonny Bono Copyright Term Extension Act*), на твори розповсюджуються три рівні охорони в залежності від часу їх написання:

— для написаних після 1 лютого 1978 року творів авторське право діє протягом всього життя автора та 70 років після його смерті. Якщо твір створено у співавторстві, то 70-річний строк відраховується з моменту смерті останнього із співавторів. На створені за договором твори, а також на анонімні твори й такі, що були написані під псевдонімом, розповсюджується 95-річний строк охорони, який обчислюється з дня опублікування твору, чи строк 120 років з часу написання такого твору;

— твори, створені до 1 січня 1978 року і не опубліковані до цього часу, автоматично підпадають під охорону. На них, як пра-

вило, розповсюджується той самий строк дії авторського права, як і на першу категорію. Закон встановлює, що строк авторського права для таких творів не може закінчитись раніше 31 грудня 2002 року, а стосовно творів, опублікованих після 31 грудня 2002 року, раніше 31 грудня 2047 року;

— остання категорія представлена творами, написаними й опублікованими (чи зареєстрованими) до 1 січня 1978 року. Авторське право на такі твори діяло протягом 28 років з часу їх опублікування (чи реєстрації) та могло бути поновлене на додатковий 28-річний термін. Чинне законодавство розширило строк поновлення авторського права з 28 до 67 років, надаючи творам загальний строк охорони 95 років [165].

Як і в США, в Україні авторське право має автоматичний характер, тобто виникає внаслідок факту створення твору. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Відповідно до ст. 11 Закону «Про авторське право і суміжні права», особа, яка має авторське право, для повідомлення суспільства про свої права може використовувати знак охорони авторського права — ©, ім'я особи, яка має авторське право, та рік першої публікації твору.

Автор або особа, яка має авторське право на твір, може зареєструвати своє авторське право на твір (оприлюднений чи неоприлюднений) у державному реєстрі. Реєстрація може бути здійснена у будь-який час протягом строку охорони авторського права. Порядок реєстрації визначається Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір». Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, здійснюється Міністерством освіти і науки (МОН) в особі Державного департаменту інтелектуальної власності, що діє у складі зазначеного міністерства. МОН складає і періодично видає каталоги всіх державних реєстрацій.

§ 501 Закону США розкриває суть порушення авторського права. Рішення у справі *Universal Athletic Sales Co. v. Salkeld* проголосило, що позивач повинен довести факт копіювання твору та істотної схожості двох творів, щоб довести порушення відповідачем авторського права¹². Для виявлення порушення суди прово-

¹² *Universal Athletic Sales Co. v. Salkeld*, C.A.Pa.1975, 511 F.2d 904, certiorari denied 96 S.Ct. 122, 423 U.S. 863, 46 L.Ed.2d 92. See also, *Triangle Publications, Inc. v. Sports Eye, Inc.*, D.C.Pa, 1976, 415 F. Supp. 682.

дять тест, який полягає в з'ясуванні питання про те, чи дійсно відповідач використав матеріал позивача, що охороняється авторським правом; якщо ж так, то чи має місце подібність двох творів, яка б дозволила зробити висновок про «недобросовісність» використання (справа *Becker v. Loew's, Inc*)¹³. Відповідно до рішення у справі *Mazer v. Stein*, авторське право охороняє оригінальність твору, а не його новизну чи вимисел, а тому не має місця порушення авторського права без «копіювання» твору¹⁴. Порушенням авторського права визнається відтворення важливої за значенням або великої за обсягом частини твору (з рішення у справі *Toksvig v. Bruce Pub. Co.*)¹⁵. Визначаючи питання про те, яка частина твору була використана, суд вивчає такі обставини, як цінність використаної частини, значення цієї частини для твору в порівнянні з іншими, ціль, якій запозичена частина слугує у творі, та чи є загроза того, що використаний матеріал впливатиме на витіснення оригіналу з ринку або спричинятиме перешкоду його продажу (рішення у справі *Carr v. National Capital Press, Inc.*)¹⁶. Рішенням у справі *Johns & Johns Printing Co. v. Paull-Pioneer Music Corporation* було сформульоване правило про те, що наявність наміру не є обов'язковою умовою визнання особи відповідальною за порушення авторського права¹⁷. В результаті рішення суду округу північної Флориди у справі *Playboy Enterprises, Inc. v. Fren* в 1993 році було вироблене правило, згідно з яким намір не є необхідною підставою для встановлення порушення авторського права. Суд прийшов до висновку, що оператор електронного періодичного видання порушив авторське право журналу «Playboy», розмістивши в Інтернеті фотографії з журналу. Водночас суд вирішив у цій справі: «не має значення, знав відповідач про порушення авторського права, чи ні». Намір не є підставою відповідальності за вчинення порушення авторського права.

Суд може накласти тимчасову або остаточну судову заборону на вчинення певних дій на певний строк як захід запобігання по-

¹³ *Becker v. Loew's, Inc.*, C.C.A.111.1943, 133 F.2d 889, certiorari denied 63 S.Ct. 1438, 319 U.S. 772, 87 L.Ed. 1720, rehearing denied 64 S.Ct. 30, 320 U.S. 811, 88 L.Ed. 490.

¹⁴ *Mazer v. Stein*, Md.1954, 74 S.Ct. 460, 347 U.S. 201, 98 L.Ed. 630, rehearing denied 74 S.Ct. 637, 347 U.S. 949, 98 L.Ed. 1096.

¹⁵ *Toksvig v. Bruce Pub. Co.*, C.A.Wis.1950, 181 F.2d 664. See also, *Christianson v. West Pub. Co.*, C.C.A. Cal.1945, 149 F.2d 202; *Dymow v. Balton*, C.C.A.N.Y.1926, 11 F.2d 202.

¹⁶ *Carr v. National Capital Press, Inc.*, 1934, 71 F.2d 220, 63 App.D.C. 210. See also, *Greenbie v. Noble*, D.C.N.Y.1957, 151 F.Supp. 45.

¹⁷ *Johns & Johns Printing Co. v. Paull-Pioneer Music Corporation*, C.C.A.Mo.1939, 102 F.2d 282. See also, *Alden-Rochelle, Inc., et al. v. American Soc. Of Composers, Authors and Publishers*, D.C.N.Y.1948, 80 F. Supp. 888.

рушенням авторського права (§ 502). У справі *Ideal Toy Corp. v. Adanta Novelties Corp.* суд виніс попередню судову заборону, якою відповідач позбавлявся права на продаж ляльок по тій причині, що його ляльки були вдягнені в такий самий одяг, як і ляльки позивача. Позивач довів необхідність винесення судової заборони шляхом переконання суду в тому, що одяг ляльок був настільки подібний, що сприяв введенню покупців в оману¹⁸.

§ 503 Закону зазначає, що після винесення остаточного рішення суд може вилучити та знищити всі примірники твору, що були створені чи використовувалися з порушенням ексклюзивних прав автора. Відшкодуванню підлягають фактичні збитки власника авторського права, незаконні прибутки порушника, а також інші встановлені законом збитки. Особи, винні у порушенні авторського права, сплачують штраф у розмірі від 500 до 20 000 дол. Така сума може бути збільшена на розсуд суду до 100 000 дол., якщо суд дійшов висновку, що порушення було вчинене навмисно.

Встановлення суми збитків за порушення авторського права належить до компетенції суду. Так, скажімо, у справі *Runge v. Lee* суд присудив відповідачеві сплатити 80 000 дол. на користь позивача, незважаючи на те, що початковою сумою позову була сума 64 253 дол.¹⁹ Рішенням у справі *F. W. Woolworth Co. v. Contemporary Arts* було проголошене правило про те, що збитки, які стягуються з порушника авторського права за незаконні дії, не мають на меті покарати порушника, а спрямовані на відвернення незаконного збагачення порушника та компенсацію збитків власника. Однак суд вирішив, що присуджені позивачеві 5000 дол. за неправомірні дії відповідача, які полягали в порушенні авторського права на скульптуру кокер спанієля, не є перебільшеною сумою, хоча, продаючи скульптуру, відповідач отримав дохід лише 899,16 дол.²⁰ При визначенні розмірів збитків суд не повинен застосовувати точний математичний метод підрахунку, а обґрунтовано визначає приблизний їх «справедливий» розмір. Питання про віднесення витрат на розгляд справи в суді вирішується на розсуд суду. Крім того, суд може зобов'язати сторону, яка виграла справу, сплатити витрати за послуги адвоката (§ 505).

¹⁸ *Ideal Toy Corp. v. Adanta Novelties Corp.*, D.C.N.Y.1963, 223 F.Supp. 866.

¹⁹ *Runge v. Lee*, C.A.Cal.1971, 441 F.2d 579, certiorari denied 92 S.Ct. 197, 404 U.S. 887, 30 L.Ed.2d 169.

²⁰ *F. W. Woolworth Co. v. Contemporary Arts*, C.A.Mass.1951, 193 F.2d 162, affirmed 73 S.Ct. 222, 344 U.S. 228, 97 L.Ed. 276, clarification denied 76 S.Ct. 37, 350 U.S. 810, 100 L.Ed. 727.

Злочином у сфері авторського права § 506 Закону визнає навмисне правопорушення, яке має на меті отримання прибутку, що карається штрафом та (або) позбавленням волі. У випадку звинувачення особи у вчиненні злочину суд, крім заходів покарання, про які йшлося вище, вправі конфіскувати та знищити чи іншим способом розпорядитися контрафактними примірниками, а також обладнанням, що було використане для виробництва цих примірників (§ 506). Позовна давність у цивільних та кримінальних справах становить 3 роки (§ 507).

Порушенням авторського права, відповідно до законодавства України, є використання твору без дозволу автора будь-яким способом. Ст. 432 Цивільного кодексу визначає способи судового захисту права інтелектуальної власності. Якщо суд визнає порушення права інтелектуальної власності, він може постановити про:

- застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;

- зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;

- вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;

- вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;

- застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності;

- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення.

Сполучені Штати розвивають співробітництво у сфері охорони авторського права з іншими країнами. В 1988 році США приєдналися до Бернської конвенції, метою якої є взаємне визнання авторського права країнами-учасницями та розвиток міжнародних норм щодо охорони авторського права. Європейські держави, а разом з ними і США, прийняли уніфіковане законодавство про авторське право. В результаті підписання конвенції відбули-

ся суттєві зміни в системі охорони авторського права США, його власники отримали надійну охорону [145]. У грудні 1994 року Президент США Б. Клінтон підписав Уругвайський договірний акт, який засвідчив приєднання США до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), включаючи Угоду ТРИПС. 28 жовтня 1998 р. Президент Б. Клінтон підписав Закон про авторське право у сфері цифрових технологій, яким були введені в дію Договори ВОІВ про авторське право та про виконання і фонограми.

Важливе значення для розвитку національної системи охорони авторського права України мають підписані між США та Україною угоди: Угода про торговельні відносини між Україною та Сполученими Штатами Америки від 6 травня 1992 р., Угода про співробітництво в дослідженні і використанні космічного простору в мирних цілях від 22 листопада 1994 р. та Договір про співробітництво у сфері науки і технологій (1994 р.).

Законодавство України у сфері авторського права і суміжних прав розвивається в напрямку гармонізації до міжнародних стандартів охорони. Очевидно, що міжнародні стандарти охорони формувалися під впливом законодавства і досвіду Сполучених Штатів. Саме тому правові основи регулювання авторського права і суміжних прав в Україні схожі на положення американського законодавства.

На відміну від США, Україні бракує досвіду судового розгляду справ про порушення авторського права і суміжних прав, висококваліфікованих кадрів та взагалі належного рівня правової культури громадян. Крім цього, вкрай актуальною залишається проблема неправомірного використання об'єктів авторського права і суміжних прав (здебільшого, «піратство» аудіовізуальних творів), що ставить під загрозу інтеграцію України до глобального економічного простору та погіршує імідж країни на міжнародній арені.

4.3. Міжнародний досвід охорони комп'ютерних програм і перспективи становлення національного законодавства України

Нині не лише Україна — весь світ — поставлений перед проблемою недосконалої охорони комп'ютерних програм. Для формування національної стратегії охорони важливо звернутися до досвіду охорони комп'ютерних програм в США. Ця найбільш технологічно розвинута країна першою започаткувала пра-

вову охорону комп'ютерних програм. Її досвід може стати в нагоді Україні.

На першому етапі виникнення комп'ютерних програм, в 1950-их рр. програми в США підлягали охороні положеннями ліцензійних договорів про охорону комерційної таємниці. В середині 1960-их рр. з розвитком комп'ютерних технологій та поживленям процесу інвестування створення комп'ютерних програм постало питання про залучення інших заходів охорони. Виявилось, що охорона комп'ютерних програм нормами законодавства про комерційну таємницю та ліцензійного договору є недосконалою. Законодавство про авторське право виявилось на той час найбільш досконалим для забезпечення комп'ютерних програм охороною. Переваги авторського права для охорони комп'ютерних програм полягали в наступному:

- авторське право встановлювало досить тривалий строк охорони проти несанкціонованого відтворення;
- порядок реєстрації твору не вимагав значних витрат;
- для надання комп'ютерній програмі охорони авторським правом програма повинна була відповідати мінімальному рівню творчого характеру.

Федеральний закон про авторське право, що був чинним з 1964 р., встановлював строк охорони 28 років, а також надавав можливість продовження на додаткові 28 років. Після опублікування твору автор був наділений можливістю зареєструвати твір у Відомстві з питань авторського права. Авторське право охороняло «вираз» твору, однак не розповсюджувалося на ідею. В 1964 р. Відомство з питань авторського права ухвалило рішення про здійснення реєстрації комп'ютерних програм як об'єктів авторського права. Обов'язковою вимогою реєстрації було депонування повного тексту комп'ютерної програми до Відомства, що було обґрунтовано конституційним призначенням авторського права, яке полягає у сприянні розвитку та розповсюдженні знань.

Впродовж 1960—70-их рр. невелика кількість програм була зареєстрована у Відомстві з питань авторського права (1200 зареєстрованих програм за період з 1964 до 1978 р.). Це відбувалося тому, що деякі компанії були незадоволені вимогою про необхідність депонування повного тексту вихідного коду програми, що означало оприлюднення програми та розкриття комерційної таємниці та позбавляло їх можливості охороняти програми за допомогою законодавства про комерційну таємницю. Інші не поклали надії на реєстрацію як на дієву охорону комп'ютерної програми. Однак найважливішою причиною малої кількості заре-

єстрованих програм було те, що комп'ютерна програма на той час не була «масовим» продуктом, а тому не вимагала охорони, яку покликане надавати авторське право. Авторське право спрямоване на охорону «масових» продуктів, в той час як проблему охорони «немасового» продукту більш вдало могли вирішити норми права про комерційну таємницю [145].

Незабаром після започаткування процедури реєстрації комп'ютерних програм Патентне відомство США висловило свої погляди на можливість патентування комп'ютерних програм, зазначивши, що програма або інтелектуальні процеси, втілені в ній, не можуть бути патентоспроможними. Відповідно до розділу 101 Зводу законів США, лише механізми (*machines*), вироби (*manufactures*), склади матеріалу (*compositions of matter*) та процеси (*processes*) є патентоспроможними. Процеси, що стали результатом чисісь інтелектуальної діяльності, навіть якщо вони закріплені за матеріальним носієм, були визнані непатентоспроможними як «процеси ментальної діяльності». Політика Патентного відомства виявилася узгодженою з рекомендаціями Комісії, що була скликана Президентом для обговорення стратегії формування ефективної охорони комп'ютерних програм. Комісія визнала, що винаходи у сфері комп'ютерної діяльності не можуть бути об'єктами патентної охорони. Але незважаючи на прийняті Верховним судом США рішення у справах *Gottschalk v. Benson* та *Parker v. Flook* про виключення алгоритмів з-під патентної охорони, розробники комп'ютерних програм не втрачали надію на визнання програм об'єктами патентної охорони.²¹

Впродовж 1960-70-их рр. відбувся значний поступ у сфері комп'ютерних технологій. Важливі зміни 1980-их рр. розширили масштаби комп'ютерної індустрії та вдосконалили систему охорони прав інтелектуальної власності в зазначеній сфері. По-перше, відбулося представлення світові персонального комп'ютеру. По-друге, в 1980 р. Закон про авторське право був доповнений положенням про розширення переліку об'єктів авторського права комп'ютерними програмами. Такі зміни в законодавство про авторське право були внесені з рекомендації Національної Комісії з використання нових технологій авторських творів (*National Commission on New Technological Uses of Copyrighted Works — CONTU*), скликаної Конгресом США. На думку Комісії, авторське право якнайкраще може «впоратися» з проблемою охорони комп'ютерних програм. Було зазначено, що у випадку

²¹ *Gottschalk v. Benson*, 409 U.S. 63 (1972) and *Parker v. Flook*, 437 U.S. 584, 1978.

охорони комп'ютерних програм законодавство про комерційну таємницю є безсилим, оскільки з першим продажем програми комерційна таємниця стає загальнодоступною.

На початку 1980-их рр. Відомство США з питань патентів та торгових знаків (*U.S. Patent and Trademark Office*) змінило свої погляди щодо патентоспроможності комп'ютерних програм. Це було пов'язано з прийняттям в 1981 р. Верховним судом США рішення, відповідно до якого комп'ютерна програма визнавалася патентоспроможною. В середині 1980-их рр. Відомство почало практику з видачі патентів на комп'ютерні програми. Тепер тільки «математичні алгоритми в абстракції» вважалися непатентоспроможними.

Наприкінці 1980-их рр. поміж розробників комп'ютерних програм зросло занепокоєння щодо рівня охорони інтелектуальної власності, необхідного для зберігання та подальшого розвитку інноваційної активності в комп'ютерній індустрії. Усвідомивши, що комп'ютерна індустрія стає прибутковою сферою, ряд комп'ютерних компаній розпочали активну діяльність з розробки комп'ютерних програм. Звісно, ці компанії були зацікавлені у надійній охороні комп'ютерних програм, адже їх створення вимагало значних інвестицій. З часом ці компанії утворили табір рішучих прихильників забезпечення комп'ютерних програм охороною як нормами авторського, так і патентного права. До нього увійшли компанії *IBM Corporation*, *Apple Computer Corp.*, *Digital Equipment Corp.* Цікаво, що *IBM Corp.* була поміж розробників програмного забезпечення, які на початку 1970-их рр. відстоювали у Верховному суді США неможливість охорони комп'ютерних програм нормами патентного права.

Розробники комп'ютерних програм у Сполучених Штатах захищають продукти програмного забезпечення шляхом застосування різноманітних правових механізмів таких, як норми авторського, патентного права і права про комерційну таємницю. Ліцензійні договори часто доповнюють зазначені форми охорони. Охорона комп'ютерних програм, однак, характеризується значною кількістю суперечностей, що ускладнюють її застосування та породжують дискусії серед дослідників.

Влітку 1986 р. Апеляційний суд Третього округу підтвердив рішення суду на користь компанії *Whelan Associates, Inc.* у справі про авторське право на комп'ютерну програму, ініційовану проти компанії *Jaslow Dental Laboratories*²². Комп'ютерна програма

²² *Whelan Associates, Inc. v. Jaslow Dental Laboratories, Inc.* 797 F. 2d 1222 (3d Cir. 1986).

відповідача, призначена для впорядкування даних стоматологічної лабораторії, містила схожі дані та структуру файлів програми позивача. Шляхом застосування тесту суд вирішив, що мало місце порушення авторського права. Суть тесту зводилася до дослідження програми щодо того, чи мало місце використання «виразу» ідеї програми. Однак пізніше застосований тест було піддано критиці, оскільки суди прийшли до висновку, що існує кілька способів неправомірного відтворення функції комп'ютерної програми, не обов'язково шляхом використання «виразу». Потенційний порушник має можливість здійснити неправомірне використання програми шляхом відтворення «методу», «системи» або «процесу», які не підлягають охороні авторським правом. Цей прецедент змусив дослідників поставити питання про недосконалість правової охорони комп'ютерних програм нормами авторського права у зв'язку з виключенням певних об'єктів програми з під авторської охорони.

У випадку комп'ютерної програми норми авторського права можуть бути застосовані для охорони від загального відтворення програми, а також від копіювання комп'ютерного коду (такі порушення входять до поняття «літературних»). Авторське право також забезпечує охорону комп'ютерних програм від деяких «нелітературних» порушень, таких як відтворення екранних заставок (*screen displays*). Суттєвий недолік авторської охорони полягає в неможливості запобігти створенню конкуруючої комп'ютерної програми з використанням ідеї існуючої.

Недосконалість охорони комп'ютерних програм нормами авторського права змусила дослідників звернутися до ідеї впровадження патентної охорони. Однак, впроваджена на початку 1960-их рр. у США практика з видачі патентів на комп'ютерні програми стала приводом для дискусій, що продовжують бути актуальними й нині.

Прихильники ідеї необхідності охорони комп'ютерних програм нормами патентного права в США часто зосереджують свої аргументи на положенні Закону про патенти, яким встановлено, що новизна, неочевидність та корисність «процесів» робить програми патентоспроможними. Програма є процесом, оскільки вона може втілювати певний процес. Позиція Відомства з питань патентів та торгових знаків полягає у відмові видавати патенти на комп'ютерні програми як такі, однак, дає згоду на патентування «процесів комп'ютерних програм». Відстоюючи доцільність патентної охорони комп'ютерних програм, прихильники посиляються на конституційний принцип патентного права сприяти

розвиткові «корисних ремесел», наполягають на тому, що патентне право має такий самий потенціал для розвитку комп'ютерної індустрії, як і для регулювання інших технологічних сфер.

Інша група дослідників у сфері комп'ютерних технологій виступають проти ідеї патентної охорони комп'ютерних програм. Аргументи табору опонентів зводяться до наступного. По-перше, вони ставлять під сумнів компетентність Відомства з питань патентів та торгових знаків щодо видачі патентів на комп'ютерні програми. По-друге, зазначають, що навіть якщо припустити, що Відомство з часом видаватиме «гідні комп'ютерні патенти», то постає питання, чи сприятиме така практика розвитку інноваційної діяльності у комп'ютерній індустрії.

Противники «комп'ютерних» патентів зосереджують увагу на так званих «недосконалих» патентах (*«bad» patents*), що видаються Відомством з питань патентів та торгових знаків. Іноді Відомство видає патенти на винаходи, що на час їх видачі вже були відомі в інших штатах. Деякі патенти видаються на «очевидні» винаходи, не варті патентної охорони. Врешті-решт, противники патентної охорони комп'ютерних програм посилаються на некомпетентність Відомства, яка полягає у відсутності адекватної класифікації комп'ютерних програм та нестачі фахівців належної освіти й досвіду у сфері комп'ютерних технологій, що унеможлиблює здійснення професійної діяльності з видачі патентів на програми.

Друга група аргументів противників ідеї патентної охорони ґрунтується, здебільшого, на економічному підході до проблеми. Збільшення кількості патентів може призвести до падіння інноваційної активності у зв'язку з основним призначенням патенту, що полягає в обмеженні доступу суспільства до «банку» знань. Необхідність залучення значних фінансових ресурсів для одержання патенту також породжує проблему створення перешкод для винахідницької діяльності.

Деякі фахівці у сфері комп'ютерних технологій та математики висловлюють занепокоєння з приводу видачі патентів на алгоритми. На їх думку, алгоритми є відкриттями фундаментальної істини, а тому повинні бути загальнодоступними суспільству. «Приховування» алгоритмів від суспільства може значно стримати дослідницьку діяльність.

Позиція щодо недоцільності охорони комп'ютерних програм нормами патентного права була підтримана рішеннями Верховного Суду США у трьох справах, відповідно до яких було сформульоване правило про те, що алгоритми комп'ютерних програм не відповідають умовам патентоспроможності.

Нині очевидним є той факт, що патенти на комп'ютерні програми здатні забезпечити значно досконалішу охорону, ніж норми авторського права. Перевага патентної охорони для комп'ютерних програм полягає у можливості захистити певний алгоритм, втілений в комп'ютерній програмі, від використання його іншими особами без дозволу. Зрозуміло, що авторське право надає вужчі можливості, охороняючи лише «вираз» ідеї та залишаючи поза межами охорони саму ідею програми.

Дискусії щодо охорони комп'ютерних програм виникають також з приводу одночасного застосування норм авторського та патентного права. У спільному звіті Відомства з питань патентів та торгових знаків та Відомства з питань авторського права США 1991 р. містилися оптимістичні зауваження з приводу співіснування двох форм охорони комп'ютерних програм: комплексний підхід до охорони не спричинить виникнення значних проблем, адже авторське право охороняє лише «вираз» ідеї, в той час, як норми патентного права спрямовані на охорону «процесів» програми. Однак, без сумніву, одночасне застосування норм авторського та патентного права все-таки породжує колізії та створює загрозу підривання економічного та суспільного призначення патентної системи. Щоразу за необхідності одержати охорону комп'ютерної програми розробник постає перед вибором форми охорони: на яку властивість програми орієнтуватися — її творчий характер або «корисність».

Дослідження проблеми охорони комп'ютерних програм закономірно приводить до питання: можливо, комп'ютерні програми за своєю природою не можуть підпадати під режим охорони жодного об'єкту інтелектуальної власності, оскільки є «гібридними» за суттю? У зв'язку з тим, що програма містить два об'єкти винаходу (пристрій і спосіб), кожен з них має захищатися з урахуванням характерної лише йому специфіки.

Так, Франція, наприклад, встановлюючи охорону для комп'ютерних програм в межах законодавства про авторське право, віднесла комп'ютерну програму до тієї ж категорії, що й промислові ремесла — об'єкт інтелектуальної власності, строк охорони якого складає 25 років (на відміну від строку охорони авторського права, що є значно тривалішим). Німецькі суди дійшли висновку, що для задоволення програмою вимоги щодо «оригінальності» її автор повинен довести, що програма стала результатом творчої діяльності програміста. Однак, першою країною, яка спробувала застосувати спеціальний підхід до правової охорони комп'ютерних програм, була Японія. Міністерство міжнародної торгівлі та про-

мисловості Японії рекомендувало впровадження 15-річного строку охорони комп'ютерних програм від несанкціонованого відтворення, а також встановлення вимоги щодо «оригінальності» програми як необхідної умови реєстрації програми авторським правом. Такі пропозиції, однак, не були втілені урядом в життя. Нині комп'ютерні програми в Японії охороняються як спеціальна категорія. Законодавство Японії містить положення, яким обмежено сферу дії авторського права щодо програм: мови, правила, алгоритми програми не підлягають охороні авторським правом.

Нині практично в усьому світі прийнята модель охорони комп'ютерних програм нормами авторського права, що зумовлено процесами глобалізації та уніфікації законодавства.

Вперше на глобальному рівні питання охорони комп'ютерних програм обговорювала в 1971 р. Консультативна група урядових експертів ВОІВ. У 1978 р. ВОІВ схвалила «Типові положення про охорону програмного забезпечення обчислювальних машин». Становлення національної охорони комп'ютерних програм в багатьох країнах було пов'язане з їх приєднанням до Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів, згідно з якою комп'ютерні програми належать до категорії об'єктів, які охороняються як літературні твори. Охорона комп'ютерних програм нормами авторського права на міжнародному рівні закріплена також в Договорі ВОІВ про авторське право, Директиві ЄС про правову охорону комп'ютерних програм, Угоді ТРІПС.

Застосування більшістю країн моделі охорони комп'ютерних програм нормами авторського права не означає відмову від застосування так званої подвійної охорони із застосуванням норм патентного права. В країнах — членах Бернської конвенції ефективно використовуються переваги авторської охорони комп'ютерних програм з одночасною компенсацією її недоліків шляхом застосування правових норм, зокрема, патентного права. Як правило, мова йде про ті випадки, коли комп'ютерна програма є частиною технологічного процесу, технічного пристрою тощо і тому може бути визнана об'єктом патентної охорони. Таким шляхом має йти і Україна.

Як країна-учасниця Бернської конвенції, з огляду на необхідність дотримання вимог Угоди ТРІПС при створенні національної охорони комп'ютерних програм Україна обрала охорону комп'ютерних програм авторським правом. В Україні комп'ютерна програма стала користуватись охороною згідно з Законом України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., який містить визначення комп'ютерної програми як літе-

ратурного твору, що повністю відповідає міжнародним вимогам, яких Україна зобов'язалася дотримуватися.

Україна має сформуванати гнучкий підхід до охорони комп'ютерних програм, який би не суперечив її зобов'язанням, однак надав можливість залучення норм патентного права при охороні комп'ютерних продуктів. Для ефективної охорони комп'ютерних програм в законодавстві слід передбачити не лише можливість охорони зазначеного об'єкту інтелектуальної власності нормами авторського та патентного права, а також розробити типові договори на створення і використання комп'ютерних програм, які доцільно виділити в окрему групу договорів в Цивільному кодексі України. Законодавство про недобросовісну конкуренцію, охорону комерційної таємниці необхідно доповнити спеціальними нормами, спрямованими на запобігання неправомірного використання й відтворення комп'ютерних програм. Використання алгоритмів, реалізованих у комп'ютерній програмі, може бути визнане неправомірним, якщо такий алгоритм є конфіденційною інформацією, а тому підпадає під законодавство про комерційну таємницю. Очевидним залишається той факт, що охорона комп'ютерних програм має бути комплексною. Законодавство України слід розширити спеціальним законом про охорону прав на комп'ютерні програми, який визначить об'єкти комп'ютерної програми, що підлягають охороні в межах законодавства про авторське право; об'єкти винаходів при патентуванні комп'ютерних програм, законодавчо закріпивши сферу дії патентної охорони щодо процесів комп'ютерної програми; закріпити право на державну реєстрацію комп'ютерних програм з визначенням процедури її здійснення та передбачити ведення реєстру; додати положення про те, що імпорт, виготовлення, поширення й використання апаратних засобів, метою яких є зняття технічного захисту з комп'ютерних програм, є незаконними; закріпити права законного користувача програми на виготовлення її копій, дозволених ліцензійною угодою, або ж однієї копії за умови, що така копія необхідна для використання програми. В межах Кодексу про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу доцільно розробити, відповідно, адміністративні та кримінальні заходи, спрямовані на попередження і невідкладне припинення контрафактних дій [158].

Врахування зазначених рекомендацій при формуванні національного режиму охорони комп'ютерних програм сприятиме розвитку комп'ютерної індустрії та підвищенню рівня економіки України.

Висновки до Розділу 4

1. Охорона авторського права виникла в Англії та набула подальшого розвитку в Сполучених Штатах Америки. В цих країнах вперше усвідомили необхідність запровадження правової охорони інтересів авторів та видавців, після чого розширили сферу охорони авторського права на інші об'єкти, в тому числі на комп'ютерні програми.

2. Законодавство України розвивається в напрямку гармонізації до міжнародних стандартів охорони, які формувалися під впливом законодавства країн центру, зокрема, США. Втім, природа становлення правового поля України у сфері інтелектуальної власності значно відрізняється від історії формування відповідної охорони в США. Законодавство про інтелектуальну власність виникло в США зі звичаїв та прецедентів. В Україні засади правового регулювання були закладені шляхом запозичення правових норм із законодавства країн центру. Зокрема, помітним є вплив законодавства США на правову охорону інтелектуальної власності в Україні.

3. В процесі гармонізації законодавства до міжнародних стандартів Україна значно наблизилася національне правове поле до законодавства країн центру. Порівняльний аналіз законодавства США і України у сфері охорони інтелектуальної власності свідчить про необхідність підвищення рівня охорони її об'єктів в Україні. На відміну від країн центру, для яких характерним є високий рівень охорони прав інтелектуальної власності, законодавство України достатньою мірою не забезпечує адекватної охорони прав авторів і власників об'єктів інтелектуальної власності.

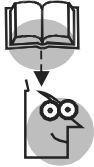
4. Законодавство України недостатньо врегульовує правовідносини у зв'язку з деякими об'єктами інтелектуальної власності (зокрема, комп'ютерними програмами і комерційною тасмницею). Національне законодавство не встановлює чітких строків розгляду заявок на отримання патентів на винаходи і переобтяжує порядок одержання патентів формальностями. Актуальною є проблема неправомірного використання об'єктів авторського права і суміжних прав. Врешті, Україні бракує досвіду судового розгляду справ про порушення прав інтелектуальної власності, висококваліфікованих фахівців та належного рівня загальної правової культури громадян. Правові засади охорони інтелектуальної влас-

ності США доцільно використати для розвитку відповідних положень законодавства України і практики його застосування.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

- 1. З якою метою англійська королева Марія Тюдор створила Організацію книговидавців?*
- 2. Яка англійська колонія у Північній Америці першою ухвалила закон про авторське право?*
- 3. Історичне значення Статуту Анни (1710 р.).*
- 4. Як розуміють поняття «суспільне надбання»?*
- 5. Зміст доктрини літературної власності.*
- 6. Коли і де було ухвалено перший закон США про авторське право?*
- 7. Що означає нав'язування додаткових зобов'язань при наданні ліцензії на патент?*
- 8. Недоліки сучасного патентного законодавства України.*
- 9. Як розуміють автоматичний характер авторського права?*
- 10. Проблеми охорони комп'ютерних програм.*
- 11. Що означає поняття «подвійна охорона комп'ютерних програм»?*
- 12. Напрями вдосконалення законодавства України про інтелектуальну власність.*

ВИСНОВКИ

1. Глобалізація є об'єктивним явищем сучасності, в процесі якого необхідно подолати внутрішні суперечності глобальної економіки, що загострюють старі та породжують нові проблеми національних економік. Як імперативна вимога сучасного суспільства і науково-технічного прогресу, глобалізація є прогресом в стратегічній перспективі. Однак нині вона характеризується перевагами для одних суб'єктів глобалізації та втратами для інших.

Основний внутрішній конфлікт глобалізації — загострення світової економічної нерівноваги, що виражається в нееквівалентності обміну між суб'єктами глобалізації. Нерівномірність розподілу переваг глобалізації пов'язана з монополією країн центру і ТНК на транснаціональний капітал. Контроль країн центру і ТНК над міжнародними науково-технічними зв'язками спричиняє дискримінацію країн периферії та обмежує доступ глобальної спільноти до новітніх технологій.

Хоча в довгостроковій перспективі глобалізації немає альтернативи, тенденції її розвитку не є прямолінійними, а наслідки важко передбачити. Вирішення проблем глобалізації вимагає об'єднання глобальних ресурсів і зусиль світової спільноти.

2. Інтелектуальна власність в інноваційній економіці. Процеси глобалізації розгортаються в умовах постіндустріальної (інноваційної) економіки. У зв'язку зі швидким економічним ростом 1950-60-их рр. відбулося підвищення ролі науки і технологій як основного фактору виробництва.

В умовах науково-технічного прогресу рушійною силою стає нематеріальна (інтелектуальна) власність, що перетворюється на провідний чинник економічного зростання та міжнародного обміну, радикальних структурних зрушень, стає головним фактором у визначенні ринкової вартості високотехнологічних компаній і формуванні високого рівня конкурентоспроможності. В умо-

вах інноваційної економіки інтелектуальна власність виступає як товар і капітал. Як товар інтелектуальна власність — це нематеріальний актив, що використовується у господарській діяльності та може бути швидко і без значних витрат відтворений і розповсюджений. Як капітал інтелектуальна власність є нематеріальними ресурсами (знання, досвід, інформація), що використовуються суб'єктом господарювання у матеріальному виробництві для зменшення матеріальних затрат у його процесі. Зростання значення інтелектуальної власності зумовлено необхідністю розвитку науково-технічного потенціалу для підвищення конкурентоспроможності та вимагає розробки ефективної системи її охорони.

3. Правові та економічні відносини у сфері інтелектуальної власності є взаємопов'язаними та існують нерозривно. Економічні відносини інтелектуальної власності виникають тоді, коли результати інтелектуальної діяльності стають об'єктами комерціалізації. Метою економічного регулювання є одержання прибутку, досягнення конкурентних позицій на ринку та можливості впливати на ринкову кон'юнктуру. Право інтелектуальної власності є агентом впливу на параметри інноваційної економіки, механізмом охорони об'єктів інтелектуальної власності в процесі їх комерціалізації. Метою правового регулювання відносин інтелектуальної власності є забезпечення охорони прав в процесі створення і використання її об'єктів.

Економічне й правове регулювання відносин інтелектуальної власності ускладнюється специфічним характером її інституту в порівнянні з інститутом матеріальної власності. Інтелектуальна діяльність є кумулятивним процесом: її продукти розповсюджуються вільно в просторі та часі й стають базою для створення нових творів і винаходів. Іншою важливою характеристикою інтелектуальної власності є те, що відтворення інтелектуальних товарів не вимагає значних фінансових і часових витрат, а виявлення порушень прав інтелектуальної власності є вкрай складним. Відносини інтелектуальної власності характеризуються надзвичайно високим ступенем динамічності й різнобічності. Зміст поняття «інтелектуальна власність», його структура постійно розширюються та якісно оновлюються. Особливістю права інтелектуальної власності є територіальний характер прав інтелектуальної власності і можливість одночасного використання об'єкту інтелектуальної власності необмеженим колом осіб. Складний характер інтелектуальної власності утруднює розробку ефективного режиму її охорони.

4. Оптимальний режим охорони інтелектуальної власності. Проблема оптимального режиму охорони інтелектуальної власності пов'язана з необхідністю досягнення балансу між інтересами власників прав інтелектуальної власності та суспільними інтересами шляхом забезпечення стимулів до здійснення інноваційної діяльності й доступу суспільства до інформації та технологій.

Охорона інтелектуальної власності забезпечує стимул для здійснення інноваційної діяльності і є необхідною передумовою її розвитку. Забезпечуючи власників прав інтелектуальної власності доходами, така охорона є, передусім, привілеєм власників. Як випливає з економічного аналізу, в умовах низького рівня охорони власники прав не можуть одержати дохід від інтелектуальної діяльності або навіть відшкодувати витрати на її здійснення, що викликає спад інноваційної діяльності. Занадто високий рівень охорони, втім, завдає шкоди інтересам суспільства, оскільки обмежує доступ суспільства до інформації та технологій, створюючи перешкоду процесу обміну знаннями. Оптимальний режим охорони інтелектуальної власності забезпечується рівнем охорони, яка, з одного боку, ефективно виконує функцію запобігання і попередження порушенням прав інтелектуальної власності та стимулює здійснення інноваційної діяльності, а з іншого — достатньою мірою надає суспільству доступ до знань і технологій. В досягненні та збереженні цього балансу полягає основна проблема ефективного режиму охорони інтелектуальної власності.

5. Баланс відносин інтелектуальної власності. Виконуючи роль агента впливу на економічний розвиток, право інтелектуальної власності забезпечує регулювання балансу між інтересами власників прав і суспільства. Механізмами досягнення балансу в сфері інтелектуальної власності є норми авторського і патентного права.

Авторське і патентне право містять положення, спрямовані як на забезпечення власників певними правовими гарантіями охорони, так і на обмеження монополії власників на права інтелектуальної власності. До правових положень, покликаних виконувати цю функцію, належать, зокрема, обмеження охорони певним строком; встановлення вимог для одержання патенту на винахід щодо новизни, винахідницького рівня і промислової придатності, необхідності розкриття інформації про винахід в заявці на одержання патенту тощо. Такі правові положення застосовуються в національних законодавствах та в міжнародній системі охорони

інтелектуальної власності для встановлення і збереження зазначеного балансу.

6. Глобальна система охорони інтелектуальної власності. Необхідність створення глобальної системи охорони інтелектуальної власності на сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин зумовлена підвищенням значення інтелектуальної власності у глобальній економіці та інтенсифікацією торговельних відносин. Розбудова глобальної системи охорони інтелектуальної власності відбувається в напрямку встановлення єдиних стандартів охорони, або, інакше кажучи, шляхом уніфікації національних законодавств у сфері інтелектуальної власності.

Правові та організаційні засади міжнародної системи охорони інтелектуальної власності почали формуватися ще у другій половині XIX ст. Нині основи глобальної системи охорони інтелектуальної власності вже закладено — укладено багатосторонні конвенції і договори, створено систему міжнародних органів та інституцій, які в процесі своєї діяльності створюють правове поле для регулювання відносин інтелектуальної власності на регіональному і міжнародному рівнях.

Становлення глобальної системи охорони відбувалося з ініціативи країн центру. Глобальне регулювання у сфері інтелектуальної власності відбувається в межах угод, прийнятих ВОІВ, якими закріплені обов'язкові для всіх країн-учасниць стандарти. Основним документом, що визначив сучасні вимоги глобальної системи охорони інтелектуальної власності, є Угода ТРІПС. Історія прийняття Угоди ТРІПС свідчить про роль США як головного ідеолога та ініціатора глобалізації у сфері інтелектуальної власності. Формування стратегії глобальної охорони відбувається також під егідою Європейського Союзу. Його зусилля спрямовані на уніфікацію правового поля у цій сфері. Нав'язування занадто високих стандартів охорони інтелектуальної власності та тиск акторів-глобалізаторів на країни периферії призводить до неоднозначних наслідків. Уніфікація режимів охорони інтелектуальної власності без врахування особливостей економічного розвитку країн периферії спричиняє загострення проблеми світової економічної нерівноваги.

Характерною особливістю глобалізації у сфері інтелектуальної власності є її концентрація в країнах центру, які дозвано надають технології користувачам з країн з нижчим рівнем економічного розвитку. Водночас країни периферії не здатні залучати фінансові ресурси, еквівалентні тим, що їх вкладають з метою інноваційної діяльності країни центру й ТНК. Проблема країн пери-

ферії полягає також в обмеженні доступу до новітніх (насамперед інформаційних) технологій внаслідок їх зосередження в провідних ТНК. Проблема глобалізації у сфері інтелектуальної власності полягає у створенні монополій, розширенні контролю західних компаній над ринками та високих цінах на високотехнологічні товари. Підвищення рівня охорони інтелектуальної власності в країнах центру внаслідок уніфікації законодавства поглиблює проблему нерівномірності розподілу доходів, що негативно позначається на інтересах країн периферії.

Оптимальний режим глобальної охорони інтелектуальної власності має бути сформований з урахуванням особливостей моделі національної економіки (зокрема, впливу зарубіжних технологій на рівень винахідництва, розміру економіки, рівня продуктивності та інноваційної діяльності в країні) і залежно від рівня економічного розвитку кожної окремої країни. З огляду на це щодо країн периферії в умовах глобалізації має застосовуватися диференційований режим охорони інтелектуальної власності.

7. Монополія на інтелектуальну власність та економічна конкуренція. Внутрішній конфлікт глобальної системи охорони інтелектуальної власності загострюється у зв'язку з монополією власників на права інтелектуальної власності, які за своїм призначенням є суспільними і мають служити інтересам людства. Встановлення монополії власників на права інтелектуальної власності спричиняє збідніння «банку знань» людства. Розвиток конкурентних відносин сприяє зростанню темпів інноваційної діяльності й досягненню балансу між інтересами власників і суспільства. Досягнення зазначеного балансу можливе за умови здійснення державної політики стимулювання інноваційної активності. Політика обмеження конкуренції, зі свого боку, призводить до виникнення монополістичних структур на ринку, внаслідок чого винахідники утримують високі ціни. За таких обставин відбувається уповільнення інноваційного розвитку та обмеження доступу до продуктів інноваційної діяльності (найбільший вплив такі процеси справляють на бідний сегмент соціуму). Усвідомлення того, що ринкова конкуренція сприяє розвитку інноваційної діяльності, сприятиме збагаченню національних технологічних баз в країнах периферії.

В міжнародному контексті важливо, що Угода ТРІПС містить положення, спрямовані на заохочення конкурентних відносин (зокрема, положення про паралельний імпорт, обмеження ексклюзивних прав, обов'язкові (примусові) ліцензії).

8. Національні та міжнародні правила охорони інтелектуальної власності. Відповідно до ст. 1.1 Угоди ТРІПС, спосіб імплементації положень Угоди може бути вільно визначений межами національного права та практикою його застосування певною країною. Таким чином, хоча міжнародні правила охорони інтелектуальної власності призначені служити уніфікації правового поля країн, Угода ТРІПС не встановлює уніфікованих правил, а залишає місце для втілення національної політики в законодавстві у сфері інтелектуальної власності. Такі можливості мають бути використані країнами периферії для впровадження норм про стимулювання й заохочення конкуренції. З огляду на це застосування єдиних стандартів охорони в межах Угоди ТРІПС у країнах периферії має відбуватися з урахуванням наступних позицій:

- встановлення щодо країн периферії спеціальних обмежень при імплементації багатосторонніх угод;
- впровадження контролю за передачею технологій;
- припинення країнами центру практики здійснення невідправданого тиску на країни периферії;
- перегляд Угоди ТРІПС з метою скасування проблемних аспектів та доопрацювання деяких положень (зокрема, країнам периферії необхідно надати можливість вибору стратегії патентування фармацевтичних препаратів; в межах Угоди ТРІПС має бути розроблене положення про передачу технологій та суспільне призначення інтелектуальної власності);
- здійснення цінової реформи з одночасним впровадженням практики перевірок та запобігання порушенням прав інтелектуальної власності, що має стати ефективним заходом подолання «піратства» в країнах периферії;
- науково-технологічне співробітництво країн периферії з ЄС є заходом розвитку науково-дослідної діяльності та підвищення конкурентоспроможності національних інноваційно-технологічних баз країн периферії.

9. Глобалізація інтелектуальної власності та Україна. Процес глобалізації соціального і економічного середовища не може обминути Україну, яка з метою забезпечення позиції конкурентоспроможного суб'єкта міжнародних науково-технічних відносин повинна розробити національну стратегію інтеграції до глобального економічного простору та підвищити ефективність системи охорони інтелектуальної власності.

Для того, щоб залучитися до новітніх глобальних процесів, Україна має забезпечити належний рівень міжнародної конку-

рентоспроможності, що дозволить їй взяти активну участь у міжнародному технологічному обміні. Розвиток конкурентоспроможності інноваційно-технологічної сфери України вимагає трансформації системи державного управління з метою наділення державних органів функціями сприяння розвитку інноваційно-технічного потенціалу, вдосконалення інноваційно-технологічного середовища з метою його адаптації до змін зовнішнього середовища, а також поглиблення міжнародної кооперації шляхом активізації участі країни в глобальних або регіональних проектах високотехнологічного розвитку. Для інтеграції України до системи міжнародного науково-технологічного співробітництва пріоритетами України мають стати наступні завдання:

- концентрація ресурсів на здійсненні фундаментальних і прикладних досліджень за напрямками, в котрих Україна має значний науковий, технологічний і виробничий потенціал, і які можуть сприяти виходу національної продукції на світовий ринок;

- впровадження механізмів підтримки прикладних досліджень і розробок, розширення участі малого і середнього бізнесу в науково-технічному та інноваційному розвитку;

- забезпечення фінансування розвитку академічного, освітнянського і виробничого секторів науки;

- створення ефективної національної системи охорони інтелектуальної власності шляхом розробки ефективного законодавства у сфері інтелектуальної власності; розвиток і впровадження в Україні новітніх інформаційних технологій.

10. Система охорони інтелектуальної власності України. З огляду на інтеграцію до глобальної системи інноваційно-технологічного співробітництва Україна повинна розробити національну стратегію охорони інтелектуальної власності, здатну позитивно вплинути на розвиток національної інноваційно-технічної сфери. Це можливо за умови розробки та імплементації правових положень, спрямованих на забезпечення охорони як прав власників інтелектуальної власності, так і інтересів суспільства — тобто за умови встановлення оптимального режиму охорони.

В процесі гармонізації національного законодавства до світових стандартів Україна створила національну систему охорони інтелектуальної власності, яка, однак, досі не є дієвим механізмом. Система охорони інтелектуальної власності в Україні знаходиться на завершальній стадії формування, але її ефективність гальмується недостатнім правовим регулюванням відносин інтелектуальної власності, нерозвиненим ринком інтелектуальної

власності, недосконалим розвитком органів регулювання діяльності у цій сфері, відсутністю системи знань та інформації, недостатнім рівнем правової свідомості й культури. В умовах обмеженої платоспроможності та низького рівня правосвідомості населення діють потужні стимули до придбання і споживання продукції, виготовленої з порушенням прав інтелектуальної власності. Високим залишається рівень правопорушень у сфері авторського права і суміжних прав, що надає підстави для звинувачення України в низьких стандартах охорони інтелектуальної власності.

Система охорони інтелектуальної власності в Україні характеризується поступовим розвитком в напрямку приведення економічних і правових механізмів охорони у відповідність до міжнародних стандартів і розширенням кола об'єктів інтелектуальної власності. Особливість національного правового регулювання України у сфері інтелектуальної власності (на відміну від законодавства країн центру, в яких стандарти охорони часто є занадто високими) полягає в тому, що національне правове поле характеризується недостатнім рівнем охорони прав інтелектуальної власності. Законодавчій базі притаманні недоліки. Розбудова національного законодавства України має відбуватися насамперед в напрямку забезпечення власників інтелектуальної власності належною охороною їх прав.

Проблеми національного режиму охорони інтелектуальної власності повинні бути розв'язані якомога швидше. Це вимагає об'єднання зусиль органів управління та інститутів громадянського суспільства. Вдосконалення національної системи охорони інтелектуальної власності України вимагає усунення наступних недоліків системи:

— вдосконалення нормативно-правової бази шляхом прийняття спеціальних законів про охорону комерційних (фірмових) найменувань, комп'ютерних програм, комерційну концесію (франчайзинг); оптимізація процедури одержання патентів на винаходи; посилення юридичної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності;

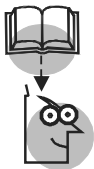
— створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності для підвищення ефективності судової гілки влади в цій сфері; удосконалення судової практики;

— адаптація системи охорони інтелектуальної власності до загальносвітових технологічних змін, що вимагає розв'язання проблем правового регулювання використання об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет, доменних імен тощо, а також

приведення законодавства України у відповідність до міжнародних вимог;

— реформування системи освіти і розробки програм підготовки фахівців у сфері охорони інтелектуальної власності, що має призвести до відходу від традиційної недооцінки значення інтелектуальної власності в економічному, соціальному і суспільному житті країни; зростання рівня правової свідомості й культури населення; вдосконалення кваліфікації державних службовців, задіяних в органах, що здійснюють регулювання системи охорони інтелектуальної власності.

Охорона інтелектуальної власності, встановлена на оптимальному рівні, є передумовою конкурентоспроможності України та її успішної інтеграції до глобальної економіки. Вирішення національних проблем охорони сприятиме стимулюванню авторів та винахідників до здійснення інноваційної діяльності, покращенню міжнародного іміджу України, надходженню інвестицій, підвищенню ефективності національної економіки та в цілому — прискоренню економічного розвитку нашої країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов В. Интеллектуальна власність і комп'ютерне авторське право. — К., 2005. — 519 с.
2. Белорус О. Экономическая система глобализма: Монография. — К., 2003. — 380 с.
3. Белорус О. Глобалізм і тіньова економіка // Економічний часопис-XXI. — 2002. — № 5. — С. 24—25.
4. Белорус О. Імперативи стратегії розвитку України в умовах глобалізації // Економіка України. — 2001. — № 11. — С. 4—13.
5. Белорус О. Проблеми трансформації та модернізації транзитивних країн в умовах глобалізму // Економічний часопис-XXI. — 2007. — № 7—8. — С. 3—8.
6. Бжезинский Зб. Выбор. Мировое господство или глобальное лидерство. — М., 2006. — 288 с.
7. Бутнік-Сіверський О. Интеллектуальный капитал: теоретический аспект // Интеллектуальный капитал. — 2002. — № 1. — С. 16—28.
8. Вачевський М. Соціально-економічний механізм використання науково-технічної творчості: Теорія і практика. — Львів, 2001. — 204 с.
9. Гапоненко А. Управление знаниями. — М., 2001. — 52 с.
10. Глобалізація и безпека розвитку: Монографія / Білорус О., Гончаренко М., Зленко В. — К., 2002. — 789 с.
11. Глобальные трансформации и стратегии развития. Монография / Белорус О., Лукьяненко Д. — К., 2000. — 424 с.
12. Голиков В. Информатизация как фактор постиндустриального развития // Економіка і прогнозування. — 2003. — № 1. — С. 9—22.
13. Гура В. Третій світ і глобальні реалії // Політика і час. — 2001. — № 6. — С. 41—47.
14. Дахно И. Англо-русский толковый словарь по интеллектуальной собственности (Словарь И. Дахно). — К., 1997. — 384 с*.

* 2007 року у Києві опубліковано книгу І. І. Дахно «Энциклопедический англо-русский словарь по интеллектуальной собственности». Містить 1148 термінів. Словарь 1997 р. містить 818 термінів. Разом у двох книгах — близько 2 тисяч термінів.

15. *Дахно И.* Патентно-лицензионная работа. — К., 1996. — 252 с.
16. *Дахно И.* Патентоведение. — Харьков, 1997. — 313 с.
17. *Дахно І.* Право інтелектуальної власності / Навч. посібник. — К., 2002. — 200 с.
18. *Дилигенский Г.* Глобализация в человеческом измерении // *Мировая экономика и международные отношения.* — 2002. — № 7. — С. 4—16.
19. *Дмитрієва С.* Деякі аспекти правової охорони зазначення походження товару в Україні // *Право України.* — 2003. — № 2. — С. 79—81.
20. *Дозорцев В.* Интеллектуальные права. Понятие. Система. Задачи кодификации. — М., 2003. — 415 с.
21. *Долгов С.* Единая валюта в странах Европейского союза — евро: проблемы и перспективы // *Деньги и кредит.* — 1998. — № 7.
22. *Дорошенко О.* Судова експертиза в інтелектуальній власності: яким шляхом йти? / *Право України.* — 2002. — № 2. — С. 103—106.
23. *Захист прав інтелектуальної власності в контексті вступу до СОТ:* Навч. посібник / *Пятницький В.* — К., 2001. — 80 с.
24. *Захист прав інтелектуальної власності. Досвід Сполучених Штатів Америки.* Зб. док., мат., статей / *Упоряд. Святоцький О.* — К., 2003. — 366 с.
25. *Зернецька О.* Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини. — К., 1999. — 351 с.
26. *Зернецька О.* Нове «диджитальне» диво. Нові глобальні тенденції в інформаційно-комунікаційному секторі світової економіки // *Політика і час.* — 2002. — № 12. — С. 34—40.
27. *Зинов В.* Управление интеллектуальной собственностью. — М., 2003. — 511 с.
28. *Зинов В., Самарян К.* Интеллектуальный капитал как базовая характеристика ценности бизнеса // *Интеллектуальная собственность.* — 2001. — № 5—6. — С. 23—25.
29. *Иноземцев В.* «Глобализация» национальных хозяйств и современный экономический кризис // *Проблемы теории и практики управления.* — 1999. — № 3. — С. 18—23.
30. *Иноземцев В.* Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. — М., 2000. — 302 с.
31. *Интеллектуальна власність в Україні: правові засади та практика:* У 4 т. / *Довгий С., Дроб'язко В., Жаров В. та ін.* — К., 1999.
32. *Катица Ю.* Экспорт-импорт технологий: правовое регулирование. — К.: Национальная академия наук Украины. Центр интеллектуальной собственности и передачи технологий. — 2000. — 106 с.
33. *Кернз В.* Вступ до права Європейського Союзу. — К., 2002.
34. *Козлова О.* Порівняльний аналіз міжнародного та національного законодавства щодо правової охорони комерційних (фірмових) найменувань // *Интеллектуальная собственность.* — 2003. — № 4. — С. 17—21.
35. *Козырев А.* Оценка интеллектуальной собственности. — М.: Экспертное бюро. — 1997. — 289 с.

36. *Кокізиук С.* Корпорації в ХХІ веці // Мірові дискусії. — 2000. — № 29. — С. 7—9.
37. *Колятин В.* Інтелектуальна власність (виключальні права). — М., 2000. — 480 с.
38. *Лебідь С.* Позитивні зрушення у боротьбі з правопорушеннями // Інтелектуальна власність. — 2002. — № 1. — С. 25—27.
39. *Лицишин М.* Проблеми захисту в Україні інтелектуальної власності // Підприємництво, господарство і право. — 2003. — № 6. — С. 135—136.
40. *Мелюхин И.* Інформаційне суспільство: істоти, проблеми, тенденції розвитку. — М., 1999. — 208 с.
41. *Мельников М.* Піратство як злочин у галузі авторського права та суміжних прав: погляд на проблему // Право України. — 2003. — № 4. — С. 72—74.
42. *Мочерный С.* К вопросу о постиндустриальном обществе // Экономика Украины. — 2002. — № 9. — 2002.
43. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. — К., 2006. — 350 с.
44. *Олейко В.* Інтелектуальний капітал: методологічні аспекти // Інтелектуальна власність. — 2003. — № 6. — С. 43—46.
45. *Патон Б.* Інноваційний шлях розвитку економіки України. В кн.: Україна на порозі ХХІ століття: уроки реформ і стратегія розвитку. Матеріали наукової конференції. — К., 2001. — С. 60.
46. *Пахомов Ю., Лук'яненко Д., Губський Б.* Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. — К., 1997. — 238 с.
47. *Пейтив В., Черновская В.* Развивающийся мир: глобализация или регионализация? // Мировая экономика и международ. отношения. — 2000. — № 7. — С. 39—47.
48. *Підпригора О., Підпригора О.* Право інтелектуальної власності України: Навч. посібник. — К., 1998. — 336 с.
49. *Підпригора О.* Проблеми правового регулювання інтелектуальної власності за законодавством України: Автореф. дис. док. юр. наук. — Харків, 1999.
50. *Пічкур О.* Особливості інноваційної діяльності на сучасному етапі // Інтелектуальна власність. — 2003. — № 122. — С. 34—39.
51. *Потехіна В.* Використання міжнародного досвіду для становлення національного законодавства України у сфері охорони комп'ютерних програм в умовах глобалізації // Матеріали виступів міжнародної науково-практичної конференції «Правова охорона комп'ютерних програм. Концепція нового закону щодо охорони прав на комп'ютерні програми». — К., 2004.
52. *Потехіна В.* Значення охорони інтелектуальної власності в умовах глобалізації. // Підприємництво, господарство і право. — 2005. — № 6. — С. 151—154.
53. *Потехіна В.* Економічний аналіз авторського права з метою визначення оптимального рівня його охорони // Збірник наукових праць

Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. — 2005. — № 42. — С. 120—130.

54. *Потехіна В.* Захист прав інтелектуальної власності в умовах глобалізації у зовнішній політиці США // Інтелектуальна власність. — 2004. — № 4.

55. *Потехіна В.* Охорона авторського права у Сполучених Штатах Америки // Інтелектуальна власність. — 2004. — № 2. — С. 39—45.

56. *Потехіна В.* Патентна охорона винаходів та її значення для інноваційного розвитку // Збірник наукових праць Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. — 2005. — № 44. — С. 151—160.

57. *Потехіна В.* Проблеми охорони інтелектуальної власності в умовах глобалізації в країнах, що розвиваються // Збірник наукових праць Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України. — 2004. — № 41. — С. 140—151.

58. *Потехіна В.* Становлення авторського права у прецедентній правовій системі // Інтелектуальна власність. — 2004. — № 5. — С. 10—15.

59. Проблеми охорони інтелектуальної власності в Україні: Аналітична доповідь Українського Центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова // Національна безпека і оборона. — 2001. — № 10 (22). — 68 с.

60. *Рач В., Чугуєвець С.* Інтелектуальна власність як базове поняття нової економіки // Інтелектуальна власність. — 2003. — № 6. — С. 39—42.

61. *Рокіцьолі Е.* Чи потрібно захищати свою культуру? // Інтелектуальна власність. — 2002. — № 2—3. — С. 15—16.

62. *Сергеев А.* Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. — М., 2004. — 752 с.

63. *Святоцький О.* Правова охорона інтелектуальної власності в Україні // Право України. — 1999. — № 4. — С. 16.

64. *Скаленко А.* Глобальные резервы роста: Информация + интеллект + инновации. — Ин-т мировой экономики и международных отношений НАН Украины. — К., 2002. — 428 с.

65. *Соловійов В.* Інформаційне суспільство, інтелектуальна власність та економіка, що базується на знаннях // Інтелектуальна власність. — 2003. — № 12. — С. 39—45.

66. *Філіпенко А.* Економічний розвиток сучасної цивілізації: Навч. посібник. — К., 2000. — 174 с.

67. *Чубукова О.* Інформаційна економіка // Актуальні проблеми економіки. — 2001. № 11—12. — С. 14—16.

68. *Чухно А.* Постиндустриальная экономика: Теория, практика и их значение для Украины // Экономика Украины. — 2001. — № 12. — С. 49—54.

69. *Щербак Ю.* Україна: Виклик і вибір. Перспектива України в глобалізованому світі ХХІ ст. — К., 2004 — 578 с.

70. *Abrams, Howard B.* The historic foundation of American copyright law: exploding the myth of common law copyright // *Wayne Law Review*. — 1983. — Vol. 29. — № 3. — P. 1135—1137.

71. Afghan city, free of taliban, returns to rule of the thieves // *New York Times*. — Jan. 6, 2002.

72. *Allison J., Lemley M.* Who's patenting what? An empirical exploration of patent prosecution // *53 Vanderbilt Law Review*. — 2000.

73. *Altbach Ph.* The subtle inequalities of copyright. — In: *Copyright and development: inequality in the information age*. — Boston: Bellagio Publishing Network, 1995. — 109 p.

74. *Aoki K.* (Intellectual) property and sovereignty: Notes toward a cultural geography of authorship // *Stanford Law Review* 48. — 1996. — P. 1293—1356.

75. *Bello J.* Some practical observations about WTO settlement of intellectual property disputes // *Virginia Journal of International Law*. — 1997. — P. 365.

76. *Bhagwati J.* In defense of globalization. — Oxford University Press, 2004. — 307 p.

77. *Braithwaite J., Drahos P.* Global business regulation. — Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

78. *Castells M.* The rise of the network society. — Oxford: Blackwell, 1996.

79. *Chavaka H.* International copyright and Africa: The unequal exchange / In: P. Altbach (ed.) *Copyright and development: Inequality in the information age*. — Chestnut Hill, Mass.: Bellagio Publishing Network Research and Information Center, 1995.

80. *Clark A.* The movement for international copyright in nineteenth century America. — Washington: The Catholic University of America Press, 1960. — P. 30—31.

81. *Cohen W., Merrill S.* Patents in the knowledge-based economy, 2003. — 352 p.

82. *Cohen W., Nelson R., Walsh J.* Protecting their intellectual assets: Appropriability conditions and why U. S. manufacturing firms patent (or not) // NBER Working Paper 7522.

83. *Cornish W.* Intellectual property: Patents, copyright, trade marks, and allied rights. — London: Sweet & Maxwell, 1989. — 200 p.

84. *De la Dehesa G.* Winners and Losers in globalization. — Blackwell Publishing, 2006. — 235 p.

85. *Dreyfuss R.* The federal circuit: A case study in specialized courts // *New York University Law Review*, № 64. — 1989.

86. *Easterlin R.* The worldwide standard of living since 1800 // *Journal of Economic Perspectives*. — 2000.

87. *Elias S.* Patent, copyright & trademark: An intellectual property desk reference. — 6th ed., 2003. — 512 p.

88. Environmental regulation and development: World Bank Working Paper 1448, 1995.

89. *Fisher B., Steinhardt R.* Section 301 of the Trade Act of 1974 // Law and policy in international business // N 14. — 1982. — 605 p.
90. *Foray D.* L'économie de la connaissance. Paris: La Découverte, 2000. — 124 p.
91. *Gallini N.* The economics of patents: Lessons from recent U.S. patent reform // Journal of Economic Perspectives 16(2). — 2002. — P. 131—154.
92. *Giddens A.* The consequences of modernity. — Cambridge: Polity, 1990. — P. 64.
93. *Glazier S.* Patent strategies for business. — 3d ed. — 2000.
94. Global intellectual property rights: Knowledge, access and development / Edited by Drahos P. and Mayne R. — Palgrave: Oxfam, 2002. — 321 p.
95. *Goldstein P.* Copyright's highway: The law and lore of copyright from Gutenberg to the celestial jukebox. — New York: Hill and Wang, 1994. — P. 44—46.
96. *Gordon W.* A property right in self-expression: Equality and individualism in the natural law of intellectual property // Yale Law Journal. — 1993.
97. *Harvey D.* The Condition of postmodernity. — Oxford: Blackwell, 1989.
98. *Hausman J., MacKie-Mason J.* Price discrimination and patent policy // 19 RAND Journal of Economics 253. — 1988.
99. *Held D., Mc Grew T., Perraton J. and Goldblatt D.* Global Transformations. — Cambridge: Polity, 1999. — P. 16.
100. *Helliwell J.* Globalization: myths, facts and consequences. — Benefactors Lecture: C. D. Howe Institution. — October 23, 2000.
101. Heritage Foundation: 2001 Index of Economic Freedom, 2000.
102. International Monetary Fund: Balance of Payments, 2001. — Vol. 55.3.
103. *Jaffe A., Lerner J.* Innovation and its discontents: How our broken patent system is endangering innovation and progress, and what to do about it. — Princeton University Press, 2007. — 236 p.
104. *Jaffe A.* The U.S. patent system in transition: Policy innovation and the innovation process // 29 Research Policy 531. — 2000. — P. 539—540.
105. *Kastriner L.* The revival of confidence in the patent system // Journal of the Patent and Trademark Office Society 73. — 1991. — P. 6.
106. *Kiely R.* Empire in the age of globalization: US hegemony and neoliberal disorder. — London: Pluto Press, 2005.
107. *Kingston W.* Direct protection of innovation. — Dordrecht: Kluwer Academic, 1987.
108. *Kobak Jr. J.* The misuse defense and intellectual property litigation // Boston University Journal of Science and Technology Law. — 1995. — P. 1—2.
109. *Labich K.* The innovators // Fortune. — 6 June, 1988. — P. 27—32.

110. *Landes W., Posner R.* The economic structure of intellectual property law. — The Belknap Press of Harvard University Press, 2003. — 442 p.
111. *Lazar A.* Developing countries and authors' rights in international copyright // Copyright Law Symposium. — New York and London: Columbia University Press, 1971. — P. 14.
112. *Lazarus D.* Lazarus at Large / The San Francisco Chronicle, Oct. 19, 2001.
113. *Liebesny F.* Patents as sources of information // F. Liebesny (ed.). — London: Butterworth, 1972. — P. 117—119.
114. *Loewenstein J.* The author's due: Printing and the prehistory of copyright. — Chicago: The University of Chicago Press, 2002. — 349 p.
115. *Machlup F.* An economic review of the patent system // Studies of the US Patent System No. 15: US Senate Sub-committee on Patents, Trademarks, and Copyrights. — Washington D.C.: US Government Printing Office, 1958. — P. 80.
116. *Maddison A.* Monitoring the World Economy, 1820—1992. — Development Centre of the Organisation for Economic Cooperation and Development, 1995. — 255 p.
117. *Mazer R.* From T-shirts to terrorism // Washington Post. — Sept. 30, 2001.
118. *Merges R.* Commercial success and patent standards: Economic perspectives on innovation // California Law Review. — Vol. 76. — 1988. — P. 805—76.
119. *Mergers R., Nelson R.* On the complex economics of patent scope // Columbia Law Review 90. — 1990. — P. 839—916.
120. *Mott F.* Golden Multitudes. — New York: McMillan Co., 1947.
121. *Nims H.* Unfair competition and trademarks. — 4th ed., 1947. — P. 101.
122. OECD: Technology and the economy. The key relationships. — Paris, 1992. — P. 50—51.
123. *Omaji P.* Infringement by unauthorized importation under Australian intellectual property laws // European Intellectual Property Review. — 1997. — Vol. 10. — P. 565—566.
124. *Parr R.* IP leverage: Facilitating corporate value creation, in from ideas to assets: Investing wisely in intellectual property. — Bruce Berman Ed., 2002. — P. 271, 282.
125. *Patterson L.* Copyright in historical perspective. — Nashville: Vanderbilt University Press, 1968. — P. 130—142.
126. *Reitzel D., Roberts N, Lydn D., Severance J.* Contemporary business law, 1990. — 831 p.
127. *Robinson J.* The economics of imperfect competition. — London: Macmillan, 1933. — P. 188—195.
128. *Scherer F., Ross D.* Industrial market structure and economic performance. — 3d ed. — Boston, MA: Houghton Mifflin, 1990. — P. 494—496.

129. *Scherer F.* The economic effects of compulsory patent licensing. — New York: New York University Graduate School of Business Administration, 1977.

130. *Schumpeter J.* Business cycles. — New York: McGraw-Hill, 1939.

131. *Scotchmer S., Green J.* Novelty and disclosure in patent law // 21 RAND Journal of Economics 131. — 1990.

132. *Sell S.* Private power, public law. The globalization of intellectual property rights. — The George Washington University: Cambridge University Press, 2003.

133. *Sherer F.* The patent system and innovation in pharmaceuticals. /Paper presented to «Colloque de Toulouse: Brevets pharmaceuticaques, innovations et sante publique». — Toulouse. Jan. 28—30, 1999. — P. 12.

134. *Siwek S.* Copyright industries in the U.S. economy: The 2000 report, prepared for the International Intellectual Property Alliance by Economists, Inc., 2000.

135. *Steiner P.* Book review // 44 University of Chicago Law Review. — 1977. — P. 873, 882.

136. *Stiglitz J.* Globalization and its discontents. — W.W. Norton & Company, 2003. — 288 p.

137. *Sullivan P.* Value-driven intellectual capital: How to convert intangible corporate assets into market value. — John Wiley & Sons, Inc., 2000. — 276 p.

138. *Sutherland J.* TRIPS, cultural politics and law reform // Prometheus. — 1998. — P. 293.

139. *Tam P.-W.* More patents, please! Tech companies urge staffers to submit innovative ideas; cash awards, plaques at H-P // Wall Street Journal. — Oct. 3, 2002. — P. B1.

140. *Tebbel J.* A history of book publishing in the United States. — Vol. 1. — New York: R.R.Bowker, 1972. — P. 138—141.

141. The digital dilemma: Intellectual property in the information age. — Committee on Intellectual Property Rights in the Emerging Information Infrastructure: National Research Council, 2000 — 364 p.

142. *Thompson G.* Between hierarchies and markets: The logic and limits of network forms of organization. — Oxford: Oxford University Press, 2003. — P. 194—195.

143. US Senate. Senate Finance Committee. Intellectual property rights: Hearings before the Subcommittee on international trade of the Senate Finance committee. 99th Congress. — 1986. — P. 162—164.

144. *Walisser B.* L'intelligence De L'economie. Paris: Jdile Jacob, 1994. — 282 p.

145. *Wallerstein M., Mogee M., Schoen R.* Global dimensions of intellectual property rights in science and technology. — National Research Council, 1993.

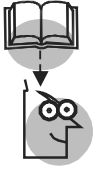
146. *Webster N.* Origin of the copy-right laws // A Collection of Papers on Political, Literary and Moral Subjects. — New York: Webster & Clark, 1843.

147. *Wegner H.* Patent law in biotechnology, chemicals and pharmaceuticals. — New York: Stockton Press, 1994. — P. 267.
148. *Whipple R.* A new era in licensing // *Les Nouvelles*, 22. — 1987. — P. 109—110.
149. World Bank: The quality of growth, 2000.
150. World Bank's world development Report 2000/2001: Attacking poverty. — OUP: New York, 2001.
151. *Yen A.* Restoring the natural law: Copyright as Labor and Possession // *51 Ohio State Law Journal* 517. — 1990.

Електронні джерела

152. *Анатова Н.* Трансформація ринків в інформаційній економіці. — <http://intellect.org.ua>.
153. *Глазьев С.* Россия: Периферия или полюс мировой экономики. — <http://www.imperativ.net>.
154. *Делягин М.* Мировой кризис. Общая теория глобализации. — <http://www.imperativ.net>.
155. Державний департамент інтелектуальної власності України. Реєстрація прав на об'єкти інтелектуальної власності. — <http://www.sdip.gov.ua>.
156. Заседание МВФ и ВБ в Праге. — <http://liga.kiev.ua>.
157. *Иноземцев В.* К истории становления постиндустриальной хозяйственной системы (1973-2000). — <http://scd.centro.ru>.
158. Концепція правової охорони комп'ютерних програм в Україні, розроблена Державним агентством України з авторських і суміжних прав і авторським колективом у складі Жукова В., Капіці Ю., Курикіна Б., Синькова М., Тимофієнка Л. та ін. — <http://unicyb.kiev.ua>.
159. *Новиков М.* Экономика интеллектуальной собственности. — <http://www.libertarium.ru>.
160. Обговорення економіки в контексті взаємозв'язків глобалізація — людина — держава. — www.strategy.org.ua.
161. Перспективи інноваційного розвитку України, аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень. — <http://niss.gov.ua>.
162. Пиратам привольнее всего в России! / *Зеркало недели*, 2004, № 32 (507). — <http://www.zerkalo-nedeli.com>.
163. Посол США: Украинский закон о лазерных дисках содержит лазейки для пиратов. *Україна-Ru. Новости.* — <http://www.ukraine.ru/news>.
164. Украина свернула мощности по производству CD. *Україна-Ru. Новости.* — <http://www.ukraine.ru/news>.
165. Copyright Law in the United States (BitLaw). — <http://www.bitlaw.com/copyright/>.

166. Globalization, Free trade, Foreign Aid. — <http://www.newsbatch.com/globalization.htm>.
167. History of Industrial Property Rights. — <http://www.jpo.go.jp>.
168. Interactive Digital Software Association. The IDSA's Anti-Piracy Program: Combating Piracy Around the World and on the Internet. — <http://www.idsa.com/piracy.html>>.
169. Motion Picture Association of America. Valenti Warns of Potentially Devastating Economic Impact of Copyright Theft. — <http://mpaa.org>.
170. Theft of American Intellectual Property: Fighting Crime Abroad and At Home. A Report from Senator J. Biden, Feb. 12, 2002. — <http://biden.senate.gov/IPREPORT.pdf>.
171. The History of Copyright. — <http://www.copyrighthistory.com>.
172. The International Intellectual Property Alliance. Copyright Industries in the US Economy — The 2000 Report. — http://www.iipa.c9om/copyright_us_economy.html.
173. The Work of USTR — Intellectual Property. U.S. Department of State. International Information Programs. — <http://usinfo.state.gov>.
174. The World Intellectual Property Organization. — <http://www.wipo.org>.
175. The World Trade Organization. — <http://www.wto.org>.
176. United States Copyright Office. Library of Congress. — <http://www.loc.gov/copyright>.
177. U.S. Releases Special 301 Report on Intellectual Property, May 1, 2003. — <http://www.usembassy.it>.
178. US Senate Judiciary (1996) Senate Report No. 104-315, 104th Cong. 2nd Sess. 10 July. — <http://www.public.asu.edu>.
179. 2002 Special 301 Decision. U.S. Trade Representative Robert B.Zoellick, April 30, 2002. — <http://www.usembassy-china.org.cn>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

УГОДА ПРО ТОРГОВЕЛЬНІ АСПЕКТИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

*Переклад Українського Центру міжнародної інтеграції
<http://wto.inform.org.ua>*

ЧАСТИНА I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

ЧАСТИНА II. СТАНДАРТИ ЩОДО НАЯВНОСТІ, СФЕРИ ДІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Авторське право та суміжні права
2. Товарні знаки
3. Географічні зазначення
4. Промислові зразки
5. Патенти
6. Компонування (топографії) інтегральних мікросхем
7. Захист нерозголошеної інформації
8. Контроль за практикою антиконкурентних дій у договірних ліцензіях

ЧАСТИНА III. ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1. Загальні зобов'язання
2. Цивільно-правові та адміністративні процедури і засоби правового захисту
3. Тимчасові заходи
4. Спеціальні вимоги щодо заходів на кордоні
5. Кримінальні процедури

ЧАСТИНА IV. НАБУТТЯ ТА ПІДТРИМАННЯ ЧИННОСТІ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ВІДПОВІДНІ ПРОЦЕДУРИ *INTER PARTES*

ЧАСТИНА V. ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК

ЧАСТИНА VI. ДОМОВЛЕНОСТІ НА ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД

ЧАСТИНА VII. ІНСТИТУЦІЙНІ ДОМОВЛЕНОСТІ: ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Члени,

бажаючи зменшити викривлення і перешкоди в міжнародній торгівлі та беручи до уваги необхідність сприяти ефективній і належній охороні прав інтелектуальної власності, а також з метою гарантування того, що заходи та процедури, спрямовані на забезпечення права інтелектуальної власності, самі не стануть бар'єрами для законної торгівлі;

визнаючи з цією метою необхідність нових норм та правил щодо:

(а) можливості застосування основних принципів ГАТТ 1994 та міжнародних угод або конвенцій з інтелектуальної власності, які мають відношення до цієї Угоди;

(б) забезпечення адекватними стандартами та принципами, що стосуються можливості надання, сфери дії і використання пов'язаних із торгівлею прав інтелектуальної власності;

(с) забезпечення ефективними та відповідними примусовими засобами захисту пов'язаних із торгівлею прав інтелектуальної власності з урахуванням розбіжностей національних законодавчих систем;

(д) забезпечення ефективними і швидкими процедурами для багатостороннього запобігання та врегулювання суперечок між урядами;

(е) заходів на перехідний період, спрямованих на якнайбільш повну участь у кінцевих результатах переговорів;

визнаючи необхідність багатосторонньої системи принципів, норм та правил міжнародної торгівлі сфальсифікованими товарами;

визнаючи, що права інтелектуальної власності є приватними правами;

визнаючи основні цілі державної політики, що лежать в основі національних систем охорони інтелектуальної власності, включаючи цілі, пов'язані з розвитком та технологіями;

визнаючи також специфічні потреби найменш розвинених країн-Членів у максимально гнучкому підході при впровадженні законів у національному законодавстві та з метою надання їм можливості створити міцну і життєздатну технологічну базу;

підкреслюючи важливість зменшення напруги шляхом досягнення жорстких зобов'язань у врегулюванні суперечок у питаннях з торговельних аспектів інтелектуальної власності через багатосторонні процедури;

прагнучи встановити на основі взаємної підтримки відносини між СОТ та Всесвітньою

організацією інтелектуальної власності (яка далі в цій угоді іменується ВІПО), а також з іншими відповідними міжнародними організаціями,

цим домовляються про наступне:

ЧАСТИНА I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

Стаття 1

Характер та сфера дії зобов'язань

1. Члени надають чинності положенням цієї Угоди. Члени можуть, але не зобов'язані передбачати у своєму законодавстві більш високий

рівень охорони, ніж цього вимагає ця Угода, за умови, що така охорона не порушує положень цієї Угоди. Члени є вільними у визначенні відповідного методу впровадження положень цієї Угоди у межах їх власної законодавчої системи та практики.

2. Для цілей цієї Угоди термін «інтелектуальна власність» означає всі об'єкти інтелектуальної власності, які підпадають під дію розділів 1—7 Чащини II.

3. Члени надають режим, передбачений цією Угодою, підданим інших Членів.²³ Що стосується відповідного права інтелектуальної власності, то підданими інших Членів вважаються такі фізичні або юридичні особи, які відповідають критеріям права на захист, передбаченим у Паризькій конвенції (1967), Бернській конвенції (1971), Римській конвенції та у Договорі з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем, якщо всі Члени є членами СОТ, що підписали ці конвенції²⁴. Будь-який Член, що скористається можливостями, передбаченими у параграфі 3 Статті 5 або параграфі 2 Статті 6 Римської конвенції, має сповістити Раду з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності («Рада ТРІПС»), як передбачено цими положеннями.

Стаття 2

Конвенції з інтелектуальної власності

1. Що стосується Чащин II, III та IV цієї Угоди, Члени повинні дотримуватися Статей 1—12 та Статті 19 Паризької конвенції (1967).

2. Ніщо у Чащинах I—IV цієї Угоди не означає часткової або повної відміни існуючих зобов'язань, які Члени можуть мати щодо інших Членів згідно з Паризькою, Бернською, Римською конвенціями та Договором з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем.

Стаття 3

Національний режим

1. Кожний Член повинен надати підданим інших Членів режим не менш сприятливий, ніж той, який він надає своїм підданим щодо

²³ Термін «піддані», коли вживається в цій Угоді, означає у випадку Члена СОТ з окремою митною територією особу, фізичну або юридичну, яка мешкає постійно або яка має реальне чи діюче промислове або комерційне підприємство на такій митній території.

²⁴ У цій Угоді «Паризька конвенція» означає Паризьку конвенцію про захист промислової власності: «Паризька конвенція (1967)» означає Стокгольмський акт цієї Конвенції від 14 липня 1967 року. «Бернська конвенція» означає Бернську конвенцію про захист творів літератури та мистецтва: «Бернська конвенція (1971)» означає Паризький акт цієї Конвенції від 24 липня 1971 року. «Римська конвенція» означає Міжнародну Конвенцію про захист права виконавців, виробників фонограм та радіомовних організацій, прийняту в Римі 26 жовтня 1961 року. «Договір з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем» (Договір ІПІЦ) означає Договір з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем, прийнятий у Вашингтоні 26 травня 1989 року. «Угода СОТ» означає Угоду про створення СОТ.

охорони інтелектуальної власності²⁵, за винятками, які вже передбачені, відповідно, у Паризькій конвенції (1967), Бернській конвенції (1971), Римській конвенції або в Договорі з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем. Що стосується виконавців, виробників фонограм та радіомовних організацій, таке зобов'язання застосовується лише щодо прав, передбачених цією Угодою. Будь-який Член, що скористається можливостями, передбаченими у Статті 6 Бернської конвенції (1971) або у параграфі 1(b) Статті 16 Римської конвенції, має сповістити Раду ТРІПС, як передбачено в цих положеннях.

2. Члени можуть скористатися винятками, дозволеними у параграфі 1, щодо судових та адміністративних процедур, включаючи зазначення адреси для послуги або призначення представника в межах юрисдикції Члена, лише у тому випадку, коли такі винятки необхідні для забезпечення відповідності до законів та правил, які не суперечать положенням цієї Угоди, коли такі дії не застосовуються у такий спосіб, який означав би приховане обмеження торгівлі.

Стаття 4

Режим нації,

яка користується найбільшими перевагами

Стосовно охорони інтелектуальної власності, то будь-яка перевага, сприяння, пільга або імунітет, що надається Членом підданам будь-якої іншої країни, повинні бути негайно і безумовно надані підданам всіх інших Членів. Це зобов'язання не поширюється на будь-яку перевагу, сприяння, пільгу або імунітет, надані Членом:

(а) що є результатом дії міжнародних угод із судової допомоги або із захисту права у широкому розумінні і які не зводяться до охорони інтелектуальної власності;

(б) відповідно до положень Бернської конвенції (1971) або Римської конвенції, які визначають, що наданий режим є результатом не національного режиму, а режиму, наданого в іншій країні;

(с) стосовно прав виконавців, виробників звукозаписів та радіомовних організацій, не передбачених цією Угодою;

(д) що є результатом дії міжнародних угод, які мають відношення до захисту інтелектуальної власності, і набрали чинності до введення в дію Угоди про СОТ при тому, що про такі угоди сповіщено Раду ТРІПС, і які не встановлюють самочинну або невиправдану дискримінацію проти підданих інших Членів.

²⁵ Для цілей Статей 3 та 4 «захист» включає питання, що впливають на наявність, отримання, сферу дії, збереження та контроль за виконанням прав інтелектуальної власності, а також ті питання, які впливають на використання прав інтелектуальної власності, що окремо розглядаються у цій Угоді.

Стаття 5
*Багатосторонні угоди
про набуття та чинність охорони прав*

Зобов'язання за Статтями 3 та 4 не застосовуються до процедур, передбачених у багатосторонніх угодах, укладених під егідою ВІПО, які стосуються набуття та підтримання чинності прав інтелектуальної власності.

Стаття 6
Вичерпання прав

Для цілей врегулювання суперечок за цією Угодою, згідно з положеннями Статей 3 та 4, ніщо в цій Угоді не використовується для вирішення питання вичерпання прав інтелектуальної власності.

Стаття 7
Цілі

Захист та контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності повинні сприяти запровадженню технологічних нововведень та передачі і розповсюдженню технологій для обоюдної вигоди виробників і користувачів технологічних знань у такий спосіб, що сприяє соціальному та економічному добробуту, а також балансу прав і обов'язків.

Стаття 8
Принципи

1. Члени можуть при формулюванні або внесенні змін та доповнень до своїх законів і правил здійснювати заходи, необхідні для захисту здоров'я та харчування населення, а також спонукати суспільний інтерес у секторах, життєво важливих для їх соціально-економічного та технологічного розвитку, за умови, що такі заходи узгоджуються з положеннями цієї Угоди.

2. Відповідні заходи за умови, що вони відповідають положенням цієї Угоди, можуть бути необхідні, щоб запобігти зловживанню правами інтелектуальної власності власниками цих прав або використанню практики, яка непомірно обмежує торгівлю чи негативно впливає на передачу технологій між країнами.

ЧАСТИНА II
СТАНДАРТИ ЩОДО НАЯВНОСТІ,
СФЕРИ ДІЇ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розділ I: Авторське право та суміжні права

Стаття 9

Відношення до Бернської конвенції

1. Члени повинні виконувати Статті 1—21 Бернської конвенції (1971) та Додатка до неї. Однак Члени не мають прав або обов'язків за цією Угодою стосовно прав, які надаються за Статтею 6-*bis* згаданої Конвенції або похідних від неї прав.

2. Захист авторського права поширюється на вислови, а не на ідеї, процедури, способи дії або математичні концепції як такі.

Стаття 10

Комп'ютерні програми та бази даних

1. Комп'ютерні програми у вихідному або об'єктному коді охороняються подібно до охорони, що надається літературним творам за Бернською конвенцією (1971).

2. Компіляція даних або іншої інформації в електронній чи іншій формі, яка завдяки відбору або упорядкуванню її змісту є результатом інтелектуальної творчої діяльності, охороняється як така. Така охорона не поширюється власне на дані або інформацію і не стосується будь-якого авторського права, яке вже існує на самі дані або інформацію.

Стаття 11

*Право на здійснення
комерційного прокату (оренди)*

Що стосується принаймні комп'ютерних програм та кінематографічних творів, Член забезпечує авторів та їх правонаступників правом дозволяти або забороняти комерційний прокат оригіналів або копій авторських творів широкому загалу. Член звільняється від цього зобов'язання стосовно кінематографічних творів, якщо такий прокат не призведе до широкого розповсюдження копій таких творів, що значно послаблює виключні права на репродукування, що надаються цим Членом авторам та їх правонаступникам. Що стосується комп'ютерних програм, це зобов'язання не застосовується до комерційного прокату (оренди), якщо сама програма не є суттєвим об'єктом комерційного прокату (оренди).

Стаття 12

Строк захисту

Якщо строк захисту твору, крім фотографічного твору або твору прикладного мистецтва, обчислюється на основі, іншій, ніж тривалість життя людини, такий строк повинен бути не меншим 50 років від кінця календарного року дозволеної відповідною особою публікації, або у разі, коли такої дозволеної відповідною особою публікації протягом 50 років від часу створення цього твору не було, — то 50 років від закінчення календарного року створення такого твору.

Стаття 13

Обмеження та винятки

Члени дотримуються обмежень та винятків стосовно виключних прав у певних випадках, які не суперечать звичайному використанню твору та не призводять до надмірної шкоди законним інтересам власника прав.

Стаття 14

Охорона прав виконавців, виробників фонограм (звукозаписів) та радіомовних організацій

1. Стосовно запису їхнього виконання на фонограмі, виконавцям надається можливість запобігти наступних дій у разі, якщо записи здійснюються без їхнього дозволу; наприклад, під час виступу та відтворення такого запису. Виконавцям також надається можливість запобігти наступних дій, якщо вони здійснюються без їхнього дозволу: ефірне мовлення та пряма публічна трансляція виконань їх виступу в прямому ефірі для широкого загалу.

2. Виробники фонограм повинні мати право дозволяти або забороняти пряме чи опосередковане відтворення своїх фонограм.

3. Телерадіомовні організації мають право забороняти наступні дії, якщо вони здійснюються без їхнього дозволу: запис, відтворення та ретрансляцію через радіомовні засоби, а також передачу телевізійними засобами. Якщо Члени не надають таких прав телерадіомовним організаціям, вони забезпечують власників авторського права щодо змісту передачі можливість запобігти здійснення вищезгаданих дій згідно з положеннями Бернської конвенції (1971).

4. Положення Статті 11 щодо комп'ютерних програм застосовуються *mutatis mutandis* до виробників фонограм та будь-яких інших власників прав щодо фонограм, як визначено в законодавстві Члена. Якщо за станом на 15 квітня 1994 року Член мав діючу систему виплати справедливої винагороди власникам прав за комерційний прокат фонограм, він може зберегти таку систему за умови, що комерційний прокат

фонограм не може завдати суттєвої шкоди виключним правам власників прав на фонограму на відтворення копій власників цих прав.

5. Строк захисту, що надається за цією Угодою виконавцям та виробникам фонограм, триває принаймні до закінчення 50-річного періоду, відлік якого починається від кінця календарного року, в якому було зроблено запис твору або в якому твір було виконано. Згідно з параграфом 3 строк захисту триває щонайменше 20 років, починаючи від закінчення календарного року, коли була зроблена передача.

6. Щодо прав, наданих згідно з параграфами 1, 2 та 3, будь-який Член може передбачити умови, обмеження, винятки та застереження настільки, наскільки це дозволяється за Римською конвенцією. Однак положення Статті 18 Бернської конвенції (1971) також застосовуються *mutatis mutandis* до прав виконавців у фонограмах та виробників фонограм у фонограмах.

РОЗДІЛ 2: ТОВАРНІ ЗНАКИ

Стаття 15

Об'єкт, що охороняється

1. Будь-яке позначення або сполучення позначень, за допомогою яких можна відрізнити товари або послуги одного підприємства від товарів або послуг іншого підприємства, являють собою товарний знак. Такі позначення, зокрема слова, включаючи власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи та комбінації кольорів, а також будь-яке сполучення таких позначень мають право бути зареєстровані як товарні знаки. Якщо позначенню не притаманна здатність відрізнити відповідні товари та послуги, Члени можуть запровадити реєстрацію в залежності від розрізнявальної здатності, що набувається завдяки використанню. Члени можуть вимагати як умову реєстрації, щоб позначення сприймалися візуально.

2. Параграф 1 не слід тлумачити таким чином, що він перешкоджає Члену відмовляти у реєстрації товарного знака на інших підставах за умови, що вони не суперечитимуть положенням Паризької конвенції (1967).

3. Члени можуть передбачити, що реєстрація залежатиме від використання. Однак фактичне використання товарного знака не повинно бути умовою для подання заявки на реєстрацію. Заявка не повинна відхилятися лише на тій підставі, що використання, яке передбачалося, не відбулося до закінчення трирічного періоду від дня подання заявки.

4. Характер товарів або послуг, для яких має використовуватися товарний знак, ні в якому разі не повинен бути перешкодою для реєстрації товарного знака.

5. Члени повинні публікувати кожний товарний знак або до його реєстрації, або відразу після того, як він був зареєстрований, і надавати достатні можливості для подання звернення про анулювання реєстрації. Крім того, Члени можуть надавати можливість для подання заперечення проти реєстрації товарного знака.

Стаття 16

Права, що надаються

1. Власник зареєстрованого товарного знака повинен мати виключне право забороняти всім третім сторонам, які не мають згоди власника, використовувати в процесі торгівлі ідентичні або схожі позначення для товарів чи послуг, які є ідентичними або схожими на ті, стосовно яких реєструється товарний знак, де таке використання призвело б у результаті до ймовірності плутанини. У випадку використання ідентичного позначення для ідентичних товарів або послуг ймовірність сплутати їх повинна вважатися презумпцією. Вищезгадані права не повинні завдавати жодної шкоди існуючим пріоритетним правам і не повинні впливати на можливість Членів визнавати ці права чинними в залежності від їх використання.

2. Стаття 6-*bis* Паризької конвенції (1967) застосовується *mutatis mutandis*. При визначенні, чи є товарний знак загально відомим, Члени повинні брати до уваги обізнаність відповідного сектора широкого загалу про цей товарний знак, у тому числі відомість на території відповідного Члена, яка була отримана в результаті просування товарного знака.

3. Стаття 6-*bis* Паризької конвенції (1967) застосовується *mutatis mutandis* щодо товарів або послуг, відмінних від тих, для яких зареєстровано товарний знак, за умови, що використання цього товарного знака відносно таких товарів або послуг вказувало б на зв'язок між такими товарами або послугами та власником зареєстрованого товарного знака, і при цьому є ймовірність, що інтересам власника зареєстрованого товарного знака буде завдано шкоди в результаті такого використання.

Стаття 17

Винятки

Члени можуть надавати обмежені винятки з прав, що надає товарний знак, таких як чесне використання описових термінів, за умови, що такі винятки враховують законні інтереси власника товарного знака та третіх сторін.

Стаття 18

Строк захисту

Первісна реєстрація, а також кожне наступне продовження реєстрації товарного знака має здійснюватися на строк не менше семи років. Продовження реєстрації товарного знака може здійснюватися необмежено.

Стаття 19

Вимога використання

1. Якщо для збереження реєстрації необхідне використання, то реєстрація може бути анульована лише після невикористання протягом безперервного принаймні трирічного періоду, якщо тільки власником товарного знака не будуть надані вагомі причини, що ґрунтуються на існуванні перешкод для такого використання. Обставини, які є перешкодою для використання товарного знака, що виникають незалежно від волі власника товарного знака, такі як обмеження імпорту або інші урядові вимоги для товарів і послуг, що захищаються цим товарним знаком, повинні визнаватися як поважні причини для невикористання.

2. Використання товарного знака іншою особою за умови контролю з боку власника знака повинно визнаватися як використання товарного знака з метою збереження реєстрації.

Стаття 20

Інші вимоги

Використання іншого товарного знака в процесі торгівлі не повинно невикористовано ускладнюватися спеціальними вимогами, такими, як використання разом з іншим товарним знаком, використання у спеціальній формі або використання у такий спосіб, який шкодить здатності відрізнити товари або послуги одного підприємства від товарів або послуг іншого. Це не усуває вимоги, яка визначає використання товарного знака, що ідентифікує підприємство, яке виробляє товари або послуги, разом, але без поєднання з ним, з товарним знаком, що вирізняє специфічні товари або послуги такого підприємства.

Стаття 21

Ліцензування та передача прав

Члени можуть визначати умови ліцензування та передачі прав на товарні знаки; це означає, що примусове ліцензування товарного знака не дозволяється і що власник зареєстрованого товарного знака має право передавати право на товарний знак разом з передачею підприємства або без передачі підприємства, якому належить товарний знак.

РОЗДІЛ 3: ГЕОГРАФІЧНІ ЗАЗНАЧЕННЯ

Стаття 22

Захист географічних зазначень

1. Географічними зазначеннями, для цілей цієї Угоди, є зазначення, які визначають товар як такий, що походить з території Члена, регіону або місцевості на його території, коли дана якість, репутація або інші характеристики товару значною мірою пов'язані з його географічним походженням.

2. Щодо географічних зазначень Члени повинні забезпечити для зацікавлених сторін законні способи, щоб запобігти:

(а) використання будь-яких засобів визначення або представлення товару, який свідчить або передбачає, що товар походить з географічної території іншої, ніж реальне місце походження, у такий спосіб, що вводить в оману широкий загал стосовно географічного походження товару;

(б) будь-якого використання, яке є актом недобросовісної конкуренції в значенні зазначеному в Статті 10-*bis* Паризької конвенції (1967).

3. Країна-Член, *ex officio*, якщо дозволяє її законодавство або на прохання зацікавленої сторони, відмовляє у реєстрації товарного знака або признає недійсною реєстрацію товарного знака, який містить або складається з географічного зазначення, стосовно товарів, які не походять із зазначеної території, якщо використання зазначення у товарному знаку для таких товарів на території цієї країни має характер, котрий вводить в оману широкий загал щодо реального місця походження цих товарів.

4. Захист згідно з параграфами 1, 2 та 3 повинен застосовуватися проти географічного зазначення, яке, хоча у буквальному розумінні правильно визначає територію, регіон або місцевість походження товарів, але викликає у широкого загалу хибне уявлення, що товар походить з іншої території.

Стаття 23

Додатковий захист географічних зазначень для вин та спиртних напоїв

1. Кожний Член повинен забезпечити для зацікавлених сторін законні засоби, що перешкоджають використанню географічних зазначень, які ідентифікують вина, для вин, що не походять з місця, визначеного даним географічним зазначенням, або зазначень, які характеризують спиртні напої, щодо спиртних напоїв, що не походять з місця, визначеного даним географічним зазначенням, навіть коли реальне походження товару вказане або географічне зазначення використане у перек-

ладі чи супроводжується такими словами, як «сорт», «тип», «стиль», «імітація» тощо²⁶.

2. У реєстрації товарного знака для вин, який містить у собі або складається з географічного зазначення, що ідентифікує вина, або товарного знака для спиртних напоїв, який містить у собі чи складається з географічного зазначення, що ідентифікує спиртні напої, відмовляють або така реєстрація вважається недійсною *ex officio*, якщо це дозволяється згідно з законодавством Члена або на прохання зацікавленої сторони, щодо таких вин чи спиртних напоїв, які не мають цього походження.

3. У випадку існування омонімічних географічних зазначень для вин захист надається для кожного зазначення, згідно з положеннями параграфа 4 Статті 22. Кожний Член повинен визначити практичні умови, які дозволяють розрізнити такі омонімічні зазначення, з урахуванням необхідності забезпечення справедливого режиму для відповідних виробників і запобігання введення споживачів в оману.

4. З метою спрощення захисту географічних зазначень для вин в Раді ТРІПС проводяться переговори стосовно встановлення багатосторонньої системи сповіщення та реєстрації географічних зазначень для вин, які відповідають вимогам для отримання захисту на території Членів, що беруть участь у системі.

Стаття 24

Міжнародні переговори: винятки

1. Члени домовляються провести переговори, спрямовані на посилення захисту окремих географічних зазначень за Статтею 23. Положення параграфів 4—8 далі не повинні використовуватися Членом для відмови від проведення переговорів або укладення двосторонніх чи багатосторонніх угод. У контексті таких переговорів Члени повинні прагнути розглядати питання про безперервне застосування цих положень до окремих географічних зазначень, використання яких було предметом таких переговорів.

2. Рада ТРІПС повинна постійно розглядати застосування положень цього Розділу: перший такий розгляд проводиться протягом двох років від дати набрання чинності Угодою СОТ. Будь-яке питання, що впливає на виконання зобов'язань згідно з цими положеннями, може бути винесено на розгляд Ради, яка на прохання Члена проводить консультації з будь-яким Членом або Членами з питання, з якого не було можливо знайти задовільне рішення шляхом двосторонніх або багатосторонніх консультацій між зацікавленими Членами. Рада повинна здійснювати

²⁶ Незважаючи на перше речення Статті 42, Члени можуть, з огляду на ці зобов'язання, натомість передбачити контроль за обов'язковим виконанням шляхом адміністративного впливу.

такі заходи, які можуть бути погоджені для спрощення дії та подальшого досягнення цілей цього Розділу.

3. При впровадженні положень цього Розділу Члени не повинні послаблювати охорону географічних зазначень, що існувала на території цього Члена безпосередньо до дати набрання чинності Угодою СОТ.

4. Жодне з положень цього Розділу не вимагає, щоб Член перешкодив неперервному і аналогічному використанню певних географічних зазначень іншого Члена, що ідентифікують вина або спиртні напої, стосовно товарів або послуг будь-яким із своїх підданих або мешканців, які постійно використовували це географічне зазначення щодо таких самих або зв'язаних з ними товарів чи послуг на території цього Члена або (а) протягом принаймні 10 років, що передують 15 квітня 1994 року, або (б) добросовісно до цієї дати.

5. Якщо було подано заяву на реєстрацію чи товарний знак був добросовісно зареєстрований або якщо права на товарний знак були отримані завдяки добросовісному використанню:

(а) до дати застосування цих положень в цій країні, як визначено у Частині VI; або

(б) до того, як географічне зазначення одержало захист у країні свого походження:

заходи, прийняті з метою впровадження положень цього Розділу, не повинні ущемляти права на реєстрацію чи чинні права на зареєстрований товарний знак або право використовувати товарний знак на тій підставі, що товарний знак ідентичний з географічним зазначенням або подібний до нього.

6. Ніщо в цьому Розділі не вимагає від Члена застосовувати положення цього Розділу щодо географічного зазначення будь-якого іншого Члена до товарів або послуг, для яких відповідне зазначення ідентичне з прийнятим у розмовній мові терміном, що означає загальноприйняту назву таких товарів або послуг на території цього Члена. Ніщо в цьому Розділі не вимагає від Члена застосовувати положення цього Розділу щодо географічного зазначення будь-якого іншого Члена щодо продуктів виноробства, для яких відповідні зазначення є ідентичними із звичайною назвою сорту винограду, що існує на території цього Члена на дату набрання чинності Угодою СОТ.

7. Член може передбачати, що будь-який запит, зроблений згідно з цим Розділом у зв'язку з використанням або реєстрацією товарного знака, має бути поданий упродовж п'яти років після того, як факт використання іншою особою зазначення, що охороняється, стало широко відомим на території Члена або після дати реєстрації товарного знака на території цього Члена за умови, що цей товарний знак був опублікований на цю дату, якщо така дата передує даті, коли факт використання іншою особою став відомим на території цього Члена за умови, що географічне зазначення не було використано або зареєстровано недобросовісно.

8. Положення цього Розділу ні у який спосіб не ущемляють право будь-якої особи використовувати в торгівлі ім'я цієї особи або ім'я по-

передника цієї особи у бізнесі (господарській діяльності), крім випадків, коли таке ім'я використовується таким чином, що це вводить в оману широкий загал.

9. Згідно з цією Угодою немає жодних зобов'язань щодо захисту географічних зазначень, які не охороняються в країні свого походження, або охорону яких у країні їхнього походження припинено, або які більше не живаються у цій країні.

РОЗДІЛ 4: ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ

Стаття 25

Вимоги щодо охорони

1. Члени повинні забезпечувати охорону незалежно розроблених промислових зразків, які є новими або оригінальними. Члени можуть передбачити, що зразки не є новими або оригінальними, якщо вони не дуже відрізняються від відомих зразків або комбінацій ознак відомих зразків. Члени можуть передбачити, що такий захист не поширюється на зразки через, головним чином, технічні або функціональні міркування.

2. Кожний Член повинен гарантувати, що вимоги щодо забезпечення охорони текстильних зразків, особливо щодо будь-яких витрат, експертизи або публікації, суттєво не зменшать можливості звертатися і отримувати таку охорону. Члени вільні виконувати це зобов'язання через закон про промислові зразки або авторське право.

Стаття 26

Охорона прав

1. Власник промислового зразка, що охороняється, повинен мати право перешкоджати третім сторонам, які не мають дозволу власника на виробництво, продаж або імпорту продукції, яка містить у собі або включає зразок, який є копією або майже скопійований зі зразка, що охороняється, якщо такі дії здійснюються з комерційною метою.

2. Члени можуть надавати обмежені винятки щодо охорони промислових зразків за умови, що такі винятки не будуть безпідставно суперечити нормальному застосуванню промислових зразків, що охороняються, і не будуть безпідставно завдавати шкоди законним інтересам власників промислових зразків, що охороняються, з урахуванням законних інтересів третіх сторін.

3. Захист надається на щонайменше 10 років.

Розділ 5: ПАТЕНТИ

Стаття 27

Патентоспроможні об'єкти

1. За положеннями параграфів 2 та 3 патенти видаються для будь-яких винаходів, незалежно від того, чи є вони продуктами або процесами в усіх сферах технології за умови, що вони є новими, мають винахідницький рівень і є промислово придатними.²⁷ За параграфом 4 Статті 65, параграфом 8 Статті 70 та параграфом 3 цієї Статті, патенти видаються і патентні права використовуються без будь-якої дискримінації за місцем створення винаходу, сферою технології та незалежно від того, чи є продукція зарубіжного чи вітчизняного виробництва.

2. Члени можуть не допускати патентування винаходів, перешкодження комерційного використання яких на їх території необхідно для захисту громадського порядку або суспільної моралі, включаючи охорону життя або здоров'я людей, тварин чи рослин, або яке необхідне, щоб запобігти завданню значної шкоди навколишньому природному середовищу за умови, що такий виняток не зроблено тільки тому, що використання заборонено їх законодавством.

3. Члени можуть також не дозволяти патентування:

(а) діагностичних, терапевтичних та хірургічних методів лікування людини або тварин;

(б) рослин та тварин, крім мікроорганізмів, та важливих біологічних процесів для продукування рослин або тварин, крім небіологічних та мікробіологічних процесів. Однак Члени повинні забезпечити захист сортів рослин або через патенти, або *sui generis* ефективну систему, або завдяки їх комбінації. Положення цього підпараграфа буде переглянуто через 4 роки після набрання чинності Угодою СОТ.

Стаття 28

Права, що надаються

1. Патент повинен надавати його власнику такі виключні права:

(а) коли об'єктом патенту є продукт, — перешкоджати третім сторонам, які не мають дозволу власника, виробляти, використовувати, пропонувати до продажу, продавати або імпортувати²⁸ для цих цілей зазначений продукт;

(б) коли об'єктом патенту є процес, — перешкоджати третім сторонам, які не мають дозволу власника, використовувати процес або: вико-

²⁷ Для цілей цієї Статті термін «винахідницький рівень» та «промислово придатний» Члени можуть вважати синонімами термінів «неочевидний» та «корисний» відповідно.

²⁸ Це право, подібно до інших прав, передбачених цією Угодою щодо використання, продажу, імпорту або іншого способу розповсюдження товарів, підлягає положенням Статті 6.

ристовувати, пропонувати на продаж, продавати або імпортувати для цих цілей принаймні продукт, який було безпосередньо отримано шляхом цього процесу.

2. Власники патенту також повинні мати право передавати або передавати у спадщину патент чи укласти ліцензійні угоди.

Стаття 29

Умови для заявників на отримання патенту

1. Члени повинні вимагати від заявників, які бажають одержати патент, щоб вони розкривали суть свого винаходу достатньо ясно і повно з тим, щоб кваліфікована у відповідній галузі особа могла використати винахід, а також можуть вимагати від заявників вказати найкращий відомий їм спосіб використання винаходу на дату подання заявки або при домаганнях на пріоритет — на дату пріоритету.

2. Члени можуть вимагати від заявника, який бажає одержати патент, надати інформацію, яка стосується його відповідних заявок та видачі йому іноземних патентів.

Стаття 30

Винятки з прав, що надаються

Члени можуть надавати обмежені винятки з виключних прав, що надаються патентом, за умови, що такі винятки не будуть суттєво суперечити нормальному використанню патенту та завдавати суттєвої шкоди законним інтересам власника патенту, з огляду на інтереси третіх сторін.

Стаття 31

Інше використання без дозволу власника прав

Якщо законодавство Члена дозволяє інше використання²⁹ об'єкта патенту без дозволу власника прав, включаючи використання урядом або третіми сторонами з дозволу уряду, повинні враховуватися наступні положення:

(а) дозвіл на таке використання слід розглядати, виходячи з його індивідуальних властивостей;

(б) таке використання може бути дозволене лише у тому разі, якщо до такого використання запропонований користувач зробив зусилля з метою отримати дозвіл від власника прав на прийнятних комерційних умовах і що такі зусилля не мали успіху у прийнятний період часу. Член може тимчасово відмовитися від цієї вимоги у випадку надзвичайної ситуації в країні чи інших обставин крайньої необхідності або у

²⁹ «Інше використання» означає використання інше, ніж дозволене за Статтею 30.

випадках некомерційного використання в інтересах суспільства. Однак у випадках надзвичайної ситуації в країні або інших обставин крайньої необхідності власник прав повинен якомога швидше, наскільки це практично можливо, бути поінформований про це. У випадку некомерційного використання в інтересах суспільства, коли уряд або підрядник не здійснюючи патентного пошуку знає або має очевидні підстави, щоб знати, що чинний патент використовується або буде використовуватися урядом чи для уряду, власник прав повинен бути негайно поінформований про це;

(с) сфера та тривалість такого використання повинні обмежуватися цілями, для яких воно було дозволене, а у випадках використання напівпровідникових технологій це має бути лише громадське некомерційне використання або для виправлення практики, яку після судового чи адміністративного розгляду визнано антиконкурентною;

(d) таке використання не повинно бути винятковим;

(е) таке використання не повинно передаватися, за винятком, коли воно передається разом з тією частиною підприємства або діловими зв'язками та репутацією, що пов'язані з таким використанням;

(f) будь-яке таке використання повинно дозволятися переважно для забезпечення внутрішнього ринку Члена, який дозволив таке використання;

(g) дозвіл на таке використання повинен супроводжуватися відповідальністю, підлягати відповідному захисту законних інтересів уповноважених осіб, які надали дозвіл, і припиняється, якщо припиняються і навряд чи відновляться знову обставини, які до цього призвели. Компетентні органи влади повинні мати право переглядати, на мотивований запит, питання про те, чи продовжують існувати ці обставини;

(h) власник прав повинен отримувати адекватну компенсацію, виходячи з обставин кожного випадку, та з урахуванням економічної вартості дозволу;

(i) законна сила будь-якого рішення щодо дозволу такого використання повинна підлягати судовому розгляду або іншому незалежному розгляду у відповідному вищому органі влади цього Члена;

(j) будь-яке рішення щодо компенсації, надане стосовно такого використання, повинне підлягати розгляду в судовому порядку або іншому незалежному розгляду у відповідному вищому органі влади цього Члена;

(k) Члени не зобов'язані застосовувати умови, викладені у підпараграфі (b) та (f), де таке використання дозволяється для виправлення практики, яку визначено після судового або адміністративного процесу як антиконкурентну. Необхідність виправлення анти конкурентної практики може враховуватися при визначенні суми компенсації у таких випадках. Компетентні органи повинні мати право відмовити у припиненні дозволу, якщо навряд чи знову виникнуть обставини, які призвели до надання дозволу;

(l) коли дозволено таке використання патенту («другий патент»), який не може використовуватися без порушення іншого патенту («перший патент»), слід застосовувати такі додаткові умови:

(i) винахід, що заявляється у другому патенті, повинен включати важливі технічні переваги великого економічного значення у порівнянні з винаходом, що заявляється у першому патенті;

(ii) власник першого патенту повинен мати право на перехресну ліцензію за прийнятними умовами на використання винаходу, що заявляється у другому патенті;

(iii) використання, дозволене щодо першого патенту, не повинно передаватися, за винятком, коли також передаються права за другим патентом.

Стаття 32

Анулювання / Втрата права

Повинна існувати можливість судового перегляду будь-якого рішення щодо анулювання або втрати права на патент.

Стаття 33

Строк дії охорони

Строк дії охорони не повинен закінчуватися до закінчення двадцятирічного періоду від дати подання заявки.³⁰

Стаття 34

Патенти на спосіб виготовлення продукту; обов'язок доведення

1. Для цілей цивільного судочинства стосовно порушень прав власників згідно з параграфом 1(b) Статті 28, якщо суттю патенту є спосіб отримання продукту, органи судової влади повинні мати право наказувати відповідачу довести, що спосіб для отримання ідентичного продукту відрізняється від запатентованого способу. У зв'язку з чим Члени повинні передбачати, що принаймні за однієї з наступних обставин будь-який ідентичний продукт, коли він виробляється без дозволу власника патенту, повинен, за відсутністю доказу протилежного, вважатися отриманим в результаті запатентованого способу:

(a) якщо продукт, отриманий запатентованим способом, є новим;

(b) якщо існує значна ймовірність того, що ідентичний продукт був виготовлений із

використанням даного способу і власник патенту був не в змозі шляхом прийнятних зусиль визначити спосіб, який фактично використовувався.

³⁰ Зрозуміло, що ті Члени, які не мають системи надання попередніх охоронних документів (*original grant*), можуть передбачити, що строк дії охорони має визначитися від дати направлення заявки до системи надання таких попередніх охоронних документів (*original grant*).

2. Будь-який Член повинен мати можливість передбачати, що «обов'язок доведення», про який ідеться у параграфі 1, повинен існувати тільки для порушника, який підозрюється, якщо виконуються умови, передбачені в підпараграфі (а), або лише якщо виконуються умови, передбачені в підпараграфі (б).

3. При наведенні доказів протилежного слід враховувати законні інтереси відповідача у захисті його виробничих та комерційних таємниць.

РОЗДІЛ 6: КОМПОНУВАННЯ (ТОПОГРАФІЙ) ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ

Стаття 35

Відношення до Угоди ІПІЦ

Члени домовляються забезпечувати охорону компонувань (топографій) інтегральних мікросхем (далі в цій Угоді — «топографії») відповідно до Статей 2—7 (окрім параграфу 3 Статті 6), Статті 12 та параграфу 3 Статті 16 «Угоди про інтелектуальну власність стосовно інтегральних мікросхем» і, крім того, дотримуватися наступних положень.

Стаття 36

Обсяг охорони

За положеннями параграфу 1 Статті 37 Члени повинні вважати незаконними такі дії, якщо вони здійснюються без дозволу власника прав:³¹ імпортування, продаж або розповсюдження в інший спосіб з комерційною метою інтегральних мікросхем, топографіям яких надано охорону, інтегральних мікросхем, складовою частиною яких є інтегральні мікросхеми, топографіям яких надано охорону, або вироби, які містять таку інтегральну мікросхему, лише доти, поки в ній містяться незаконно вироблені інтегральні мікросхеми.

Стаття 37

Дії, що не потребують дозволу власника прав

1. Незважаючи на Статтю 36, жоден з Членів не повинен вважати незаконним здійснення будь-яких дій, про які ідеться у цій Статті щодо інтегральних мікросхем, складовою частиною яких є незаконно відтворена топографія, або щодо будь-якого продукту, що містить таку інтегральну мікросхему, якщо особа, що виконує або організує такі дії, не знала або не мала розумних підстав, щоб знати, купуючи інтегральну

³¹ Термін «власник права» у цьому розділі слід розуміти як термін, що має таке ж значення, що і термін «власник права» в Угоді ІПІЦ.

мікросхему або продукт, що містить таку інтегральну мікросхему, що він включає незаконно відтворену топографію. Члени повинні забезпечити, що після того, як особа отримала належне повідомлення про те, що топографію було відтворено незаконно, ця особа може виконувати будь-яку з дій стосовно запасу продукції, який вона має у своєму розпорядженні або який вона замовила до цього моменту, але на неї накладається зобов'язання виплатити власнику прав суму, еквівалентну прийнятній винагороді, яка сплачувалася б за вільно домовленою ліцензією стосовно такої топографії.

2. Умови, викладені у підпараграфіях (а)—(к) Статті 31, слід застосовувати *mutatis mutandis* у випадку будь-якого примусового ліцензування топографії або її використання урядом чи на користь уряду без дозволу на те власника прав.

Стаття 38

Строк дії охорони

1. Для Членів, що вимагають реєстрації як умови охорони, строк дії охорони топографій не повинен закінчуватися раніше, ніж через 10 років, відлік яких починається від дати подання заявки на реєстрацію або від дати її першого комерційного використання будь-де в світі.

2. Для Членів, що не вимагають реєстрації як умови охорони, топографії повинні бути під охороною протягом не менше ніж 10 років, відлік яких починається від дати її першого комерційного використання будь-де в світі.

3. Незважаючи на положення параграфів 1 та 2, Член може передбачити, що така охорона втрачає чинність через 15 років після створення топографії.

РОЗДІЛ 7: ЗАХИСТ НЕРОЗГОЛОШУВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стаття 39

1. При забезпеченні ефективного захисту проти недобросовісної конкуренції, як передбачено Статтею 10-*bis* Паризької конвенції (1967), Члени повинні надавати захист нерозголошуваної інформації згідно з параграфом 2, а також даних, що надаються Урядом та урядовим установам згідно з параграфом 3.

2. Фізичні та юридичні особи повинні мати можливість перешкоджати тому, щоб інформація, яка законно знаходиться під їх контролем, розголошувалась, збиралась або використовувалась іншими особами

без їхньої згоди у такий спосіб, який суперечить чесній комерційній практиці,³² якщо така інформація:

(а) є секретною у тому розумінні, що вона як єдине ціле або у точній сукупності та поєднанні її компонентів не є загально відомою або доступною для осіб у колах, що звичайно мають справу з інформацією, про яку йдеться;

(б) має комерційну цінність через те, що вона є секретною;

(с) зберігається у секреті внаслідок вжиття за відповідних обставин певних заходів особою, яка законно здійснює контроль за цією інформацією.

3. Члени, вимагаючи як умову отримання дозволу на збут фармацевтичної продукції або продукції сільськогосподарської хімії, у якій використовуються нові хімічні речовини, надання нерозголошуваних даних випробувань або інших даних, отримання яких потребує значних зусиль, повинні захищати такі дані від нечесного комерційного використання. Крім того, Члени повинні захищати такі дані від розкриття, окрім тих випадків, коли це необхідно для захисту населення або якщо не вжито заходів для забезпечення захисту таких даних від нечесного комерційного використання.

РОЗДІЛ 8: КОНТРОЛЬ ЗА ПРАКТИКОЮ АНТИКОНКУРЕНТНИХ ДІЙ У ДОГОВІРНИХ ЛІЦЕНЗІЯХ

Стаття 40

1. Члени домовляються, що деяка ліцензійна практика або умови, які мають відношення до прав інтелектуальної власності, що обмежують конкуренцію, можуть мати негативні наслідки для торгівлі і можуть бути перешкодою для передачі та розповсюдження технологій.

2. Ніщо в цій Угоді не перешкоджає Членам визначати у своєму законодавстві ліцензійну практику та умови, які можуть в окремих випадках означати зловживання правами інтелектуальної власності, що негативно впливатиме на конкуренцію на відповідному ринку. Як передбачено вище, Член може прийняти, згідно з іншими положеннями цієї Угоди, відповідні заходи для попередження або контролю такої практики, які, наприклад, можуть включати виняткові умови щодо зворотної передачі покупцем ліцензії технічної інформації продавцю ліцензії, умови, що перешкоджають оскарженню законності та примусовому пакетному ліцензуванню, у світлі відповідних нормативних правових актів цього Члена.

³² Для цього положення «спосіб, який суперечить чесній комерційній практиці» означає принаймні таку практику, як порушення контракту, порушення довіри та спонукання до порушення, і включає придбання інформації, що не підлягає розкриттю третіми сторонами, які знали або не могли не знати, що з цим придбанням пов'язана така практика.

3. Кожний Член повинен, отримавши відповідне прохання, консультуватися з будь-яким іншим Членом, який має підстави вважати, що власник прав інтелектуальної власності, який є підданим або мешканцем Члена, до якого адресовано прохання щодо консультації, дотримуватися практики, що порушує закони та правила Члена, що подав прохання, щодо об'єкта положень цього Розділу, і який прагне забезпечити дотримання такого законодавства, не завдаючи шкоди будь-якій дії згідно з цим законом та повній свободі у прийнятті остаточного рішення будь-якого Члена. Член, до якого адресовано прохання, повинен приділяти повну та щирю увагу і надавати відповідні можливості для консультацій із Членом, що звернувся з таким проханням, і співпрацювати шляхом надання відкритої для широкого загалу неконфіденційної інформації, яка торкається предмета обговорення, а також іншої інформації, якою володіє Член згідно з внутрішнім законодавством і до укладення взаємно прийнятних домовленостей щодо забезпечення її конфіденційності Членом, який звернувся з проханням.

4. Члену, піддані або мешканці якого є суб'єктом судочинства на території іншого Члена стосовно підозри у порушенні законів та правил цього іншого Члена щодо предмета цього Розділу, на його прохання надається можливість для консультування з іншим Членом за такими ж умовами, які передбачені у параграфі 3.

ЧАСТИНА III

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розділ I: Загальні зобов'язання

Стаття 41

1. Члени повинні гарантувати, що процедури щодо захисту прав інтелектуальної власності, як визначено в цій частині, передбачаються їхнім законодавством з тим, щоб дозволити ефективні заходи проти будь-якої дії, що порушує права інтелектуальної власності, яка підлягає під цю Угоду, включаючи термінові заходи, спрямовані на запобігання порушень та заходи, що стримують від подальших порушень. Ці процедури повинні застосовуватися таким чином, щоб уникнути створення бар'єрів для законної торгівлі та забезпечити гарантії проти їх зловживань.

2. Процедури, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності, повинні бути справедливими та рівними для всіх. Вони не повинні бути безпідставно ускладнені, вартість їх здійснення не повинна бути високою або супроводжуватися значними матеріальними затратами, містити безпідставні часові обмеження або невинуваті затримки.

3. Рішення по суті справи бажано викласти у письмовій формі і обґрунтовано. Вони повинні бути доступними принаймні для сторін судо-

чинства без невинуватих затримок. Рішення по суті справи повинні базуватись лише на свідченнях, щодо яких сторонам було надано можливість бути почутими.

4. Сторони судочинства повинні мати можливість перегляду органом судової влади остаточних адміністративних рішень та, за дотримання юридичних положень законодавства Члена стосовно важливості справи, принаймні юридичних аспектів першого судового рішення по суті справи. Однак не повинно існувати жодних зобов'язань щодо надання можливості перегляду виправдання у кримінальних справах.

5. Зрозуміло, що ця Частина не створює жодних зобов'язань щодо запровадження судової системи для захисту прав інтелектуальної власності, відмінної від тієї, що застосовується для контролю за виконанням закону в цілому і не впливає на можливість Членів контролювати виконання свого законодавства в цілому. Ніщо в цій частині не створює жодних зобов'язань стосовно розподілу ресурсів між захистом прав інтелектуальної власності та виконанням законодавства в цілому.

Розділ 2: Цивільно-правові та адміністративні процедури і засоби правового захисту

Стаття 42

Чесні та справедливі процедури

Члени повинні зробити доступними для власників прав³³ цивільно-судові процедури стосовно захисту будь-якого права інтелектуальної власності, що охоплюються цією Угодою. Відповідачі повинні мати право на письмові повідомлення, які мають бути своєчасними, містити достатньо докладний виклад, в тому числі підставу для претензій. Сторонам повинно бути дозволено бути представленими незалежними адвокатами, а процедури не повинні накладати надмірно обтяжливі вимоги щодо обов'язкової особистої присутності. Всі сторони таких процедур повинні належним чином отримати право для підтвердження своїх претензій і для представлення всіх відповідних доказів. Процедура повинна забезпечувати засоби визначення та захисту конфіденційної інформації, якщо це не буде суперечити існуючим конституційним вимогам.

Стаття 43

Докази

1. Якщо Сторона надала розумний доказ, достатній для обґрунтування її претензій, і навела доказ на підтвердження претензій, який зна-

³³ Для цієї частини термін «власник права» включає федерації та асоціації, юридичний статус яких дозволяє мати такі права.

ходиться під контролем протилежної сторони, органи судової влади повинні мати право вимагати, щоб цей доказ був представлений протилежною стороною, що за отриманням у відповідних випадках умов, які гарантують захист конфіденційної інформації.

2. У випадках, коли сторона судового розгляду добровільно і не без достатніх підстав відмовляє у доступі до необхідної інформації, або іншим чином не забезпечує її у прийнятний період, або встановлює значні перешкоди у здійсненні процедури, пов'язаної із заходом щодо захисту прав, — Член може надавати органам судової влади право приймати попередні та заключні рішення, ствердні або заперечні, на основі представленої їм інформації, включаючи скаргу або доказ, представлений стороною, яка зазнала негативних наслідків через відмову у доступі до інформації, що підлягає під забезпечення сторонам можливості бути заслуханими, з питань доказів або свідчень.

Стаття 44 *Судова заборона*

1. Органи судової влади повинні мати право вимагати від сторони припинити порушення прав інтелектуальної власності та *inter alia* запобігти введенню до комерційних каналів під їх юрисдикцією імпортованих товарів, що ввозяться з порушенням прав інтелектуальної власності, відразу після проходження такими товарами митного кордону. Члени не зобов'язані надавати такі повноваження стосовно об'єкта, що охороняється, придбаного або замовленого стороною до того, як вона дізналася або мала достатні підстави, щоб дізнатися про те, що торгівля таким об'єктом означає порушення прав інтелектуальної власності.

2. Незважаючи на інші положення цієї Частини і за умови виконання положень Частини 2, де конкретно розглядається використання прав без дозволу власника прав урядами або третіми сторонами, які мають дозвіл уряду, Члени можуть обмежити заходи судового захисту, що існують проти такого використання виплатою компенсації згідно з підпараграфом (h) Статті 31. В інших випадках повинні застосовуватися заходи судового захисту за цією Частиною або, якщо такі заходи судового захисту суперечать законодавству Члена, повинні передбачатися пояснювальне рішення або компенсація.

Стаття 45 *Завдана шкода*

1. Органи судової влади повинні мати право вимагати від порушника сплачувати власнику прав збитки у розмірі, достатньому для адекватної компенсації шкоди, якої зазнав власник прав через порушення його прав інтелектуальної власності порушником, який свідомо або маючи достатні підстави для свідомої дії брав участь у порушенні.

2. Органи судової влади повинні також мати право вимагати від порушника сплатити власнику прав витрати, які можуть включати відповідну винагороду адвокату. У відповідних випадках Члени можуть дозволити судовим органам вимагати стягнення прибутку та/або сплати встановлених раніше збитків навіть у випадках, коли порушник несвідомо або маючи достатні підстави щоб знати, брав участь у порушенні.

Стаття 46

Інші заходи усунення порушення прав

З метою створити ефективний засіб проти порушення прав інтелектуальної власності органи судової влади повинні мати право вимагати вивести з комерційних каналів без будь-якої компенсації товари, стосовно яких були порушення, таким чином, щоб уникнути завдання будь-якої шкоди власнику прав, або, якщо це не суперечить існуючим конституційним вимогам, знищити такі товари. Органи судової влади повинні також мати право вимагати без будь-якої компенсації виведення з комерційних каналів матеріалів та обладнання, які були значною мірою використані для виробництва товарів, що порушують права інтелектуальної власності, таким чином, щоб зменшити ризик подальших порушень. При розгляді таких вимог слід враховувати необхідність співвідношення між серйозністю порушення та призначених заходів усунення порушення прав інтелектуальної власності, а також інтересами третіх сторін. Стосовно товарів з фальсифікованим товарним знаком недостатньо простого усунення незаконно використаного товарного знака, крім виняткових випадків, щоб дозволити введення товарів до комерційних каналів.

Стаття 47

Право інформації

Члени можуть передбачити, що органи судової влади повинні мати право, якщо це буде відповідати серйозності порушення, вимагати від порушника інформувати власника прав про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні товарів та послуг, що порушують його права, а також про їхні канали розповсюдження.

Стаття 48

Відшкодування відповідачу

1. Органи судової влади повинні мати право наказувати стороні, за вимогою якої було вжито заходів і яка порушила процедури захисту прав, надати стороні, яка зазнала хибних обмежень або була позбавлена права, адекватну компенсацію за шкоду, завдану їй внаслідок такого зловживання. Органи судової влади також повинні мати право вимагати

від заявника сплатити витрати відповідача, які можуть включати оплату відповідних послуг адвоката.

2. Що стосується застосування будь-якого законодавчого акта, що має відношення до захисту прав інтелектуальної власності, то Члени повинні звільняти лише громадські органи управління та офіційних осіб від зобов'язання щодо відповідних заходів усунення порушення прав інтелектуальної власності, якщо дії сумлінно виконуються або призначаються в процесі застосування цього законодавчого акта.

Стаття 49

Адміністративні процедури

Якщо в результаті адміністративних процедур за конкретними обставинами справи може бути виданий наказ щодо адміністративних процедур за конкретними обставинами справи, такі процедури повинні відповідати принципам, еквівалентним по суті тим, що визначені в цьому Розділі.

Розділ 3: ТИМЧАСОВІ ЗАХОДИ

Стаття 50

1. Органи судової влади повинні мати право вимагати виконання негайних та ефективних тимчасових заходів з метою:

(а) запобігання порушень будь-якого права інтелектуальної власності і, зокрема, запобігати введенню до комерційних каналів під їх юрисдикцією товарів, включаючи імпортовані товари, відразу після проходження митного кордону;

(б) збереження відповідних доказів відносно інкримінованого порушення.

2. Органи судової влади повинні мати право ухвалювати принаймні попередні заходи *inaudita altera parte* там, де це доречно, особливо коли будь-яке відстрочення може завдати непоправної шкоди власнику прав або коли є очевидний ризик того, що доказ буде знищено.

3. Органи судової влади повинні мати право вимагати від заявника надати всі прийнятні можливі докази з метою задовольнити їх з достатнім рівнем певності у тому, що заявник є власником права і що права заявника були порушені або невідворотно будуть порушені, і видати заявнику судове розпорядження щодо забезпечення застави або еквівалентної гарантії, достатньої для того, щоб захистити відповідача і запобігти зловживанню.

4. Коли попередні заходи прийняті *inaudita altera parte*, слід негайно повідомити сторони, чиїх інтересів це торкається, щонайпізніше — після виконання заходів. Розгляд з правом бути заслуханим має відбувати-

ся на прохання відповідача з метою вирішити, протягом прийнятного періоду після повідомлення про заходи, чи необхідно ці заходи змінити, скасувати або підтвердити.

5. Органи влади, які застосовуватимуть тимчасові заходи, можуть вимагати від заявника надати іншу інформацію, необхідну для ідентифікації товарів, про які йдеться.

6. Без порушення положень параграфу 4 тимчасові заходи, вжиті на основі параграфів 1 та 2, повинні, на прохання відповідача, бути скасовані, або дію їх має бути призупинено, якщо судовий розгляд, що веде до прийняття рішення за конкретними обставинами справи, не почався протягом прийнятного періоду, який має бути визначений органом судової влади, що прийняв судове розпорядження про такі заходи, якщо це дозволяється законодавством Члена, або за відсутністю такого визначення, не перевищує більш тривалий з двох періодів: 20 робочих днів або 31 календарний день.

7. Коли тимчасові заходи скасовуються або вони втрачають чинність через будь-яку дію чи бездіяльність заявника, або, як згодом з'ясувалося, не було ніякого порушення чи загрози порушення прав інтелектуальної власності, органи судової влади повинні мати право прийняти щодо заявника судове розпорядження на прохання відповідача надати відповідачу належну компенсацію за будь-яку шкоду, завдану цими заходами.

8. Тою мірою, якою будь-які тимчасові заходи можуть вимагатися в результаті адміністративних процедур, такі процедури повинні відповідати принципам, еквівалентним по суті тим, які визначені в цьому Розділі.

РОЗДІЛ 4: СПЕЦІАЛЬНІ ВИМОГИ ЩОДО ЗАХОДІВ НА КОРДОНІ³⁴

Стаття 51

Призупинення переміщення через митний кордон

Члени повинні, згідно з викладеними нижче положеннями, прийняти процедури³⁵ для того, щоб надавати можливість власнику прав, який має дійсні підстави підозрювати, що може відбуватися імпортування товарів з фальсифікованим товарним знаком або товарів, створених з

³⁴ Якщо Член скасував майже всі види контролю за рухом товарів через свій кордон з іншим Членом, з яким він становить частину митного союзу, на такому кордоні не потрібно вимагати застосування положень цього Розділу.

³⁵ Тобто, не повинно бути жодних зобов'язань застосовувати такі процедури до імпорту товарів, випущених на ринок в іншій країні власником права інтелектуальної власності або за його згодою, чи до транзитних товарів.

порушенням авторських прав,³⁶ подати до компетентних органів, адміністративних або судових, письмову заяву з проханням, щоб митні органи затримали ці товари і не випускали їх у вільний обіг. Члени можуть уможливити подання такої заяви стосовно товарів, які мають відношення до іншого порушення прав інтелектуальної власності, за умови виконання вимог цього розділу. Члени також можуть забезпечити відповідні процедури стосовно призупинення переміщення через митний кордон товарів, що порушують права інтелектуальної власності, призначених для експорту з їх території.

Стаття 52

Заява

Від будь-якого власника права, який ініціює процедури за Статтею 51, слід вимагати забезпечення відповідного доказу, який задовольнив би компетентні органи у тому, що за законодавством країни імпорту існує *prima facie* порушення прав інтелектуальної власності власника такого права і надати достатньо докладний опис товарів з тим, щоб митні органи могли їх легко розпізнати. Компетентні органи повинні інформувати заявника протягом прийнятого періоду часу про те, чи прийняли вони заяву, і якщо це визначено компетентними органами, про період, протягом якого митні органи вживатимуть заходи.

Стаття 53

Застава або еквівалентна гарантія

1. Компетентні органи повинні мати право вимагати від заявника надати заставу або еквівалентну гарантію, достатні для захисту відповідача та компетентних органів, а також щоб запобігти зловживанню. Така застава або еквівалентна гарантія не повинні безпідставно утримувати від звернення до цих процедур.

2. Якщо відповідно до заяви згідно з цим Розділом проходження митного кордону товарами, що включають промислові зразки, патенти, топографії інтегральних мікросхем або інформацію, яка не підлягає розголошенню, у вільний обіг, було припинено митними органами на

³⁶ Для цілей цієї Угоди:

(а) термін «товари з фальсифікованим товарним знаком» означає будь-які товари, в тому числі упаковку, які без дозволу містять товарний знак, ідентичний законно зареєстрованому для таких товарів товарному знаку, або який не можна відрізнити в основних його аспектах від такого товарного знака і який, таким чином, порушує права власника даного товарного знака згідно із законодавством країни імпортування;

(б) термін «товари, виготовлені з порушенням авторських прав» означає будь-які товари, які є копіями, зробленими без згоди власника права або особи, належним чином уповноваженої власником права у країні виробництва, і які безпосередньо або опосередковано виготовлені з продукту, де виготовлення такої копії вважається порушенням авторського права або суміжних з ним прав згідно з законом країни імпортування.

підставі рішень, інших, ніж рішення судових або інших незалежних органів, і період часу, передбачений Статтею 55, закінчився без надання тимчасового права на звільнення товарів належним чином уповноваженими органами, і при тому, що всі інші умови імпортування були виконані, власник, імпортер або одержувач таких товарів повинен отримати право на їх проходження митного кордону при внесенні такої застави, суми якої достатньо для захисту власника прав від будь-якого порушення. Виплата такої застави не повинна заважати будь-яким іншим засобам судового захисту, до яких може звернутися власник прав; зрозуміло, що застава повертається, якщо власник прав не зміг протягом прийнятого періоду часу домогтися в суді права на позов.

Стаття 54

Повідомлення про призупинення

Слід негайно повідомити імпортера та заявника про призупинення проходження митного кордону товарами згідно зі Статтею 51.

Стаття 55

Тривалість призупинення

Якщо протягом періоду, що не перевищує 10 робочих днів після того, як заявник отримав повідомлення про призупинення, митні органи не були поінформовані про те, що судовий розгляд, який веде до рішення за конкретними обставинами справи, ініційований стороною іншою, ніж відповідач, або що уповноважені органи належним чином вжили тимчасових заходів, що продовжили призупинення проходження митного кордону товарами, товари повинні пройти митний кордон при тому, що всі інші умови імпорту або експорту були виконані: у відповідних випадках це часове обмеження може бути подовжене ще на 10 робочих днів. Якщо судовий розгляд, що веде до прийняття рішення за конкретними обставинами справи, ініційовано, — перегляд, включаючи право бути вислуханим, має відбуватися на прохання відповідача з метою вирішити протягом прийнятого періоду часу, чи слід ці заходи змінити, скасувати або підтвердити. Незважаючи на вищевикладене, якщо призупинення проходження митного кордону товарами здійснюється або продовжується згідно з тимчасовими судовими заходами, слід застосовувати положення параграфа 6 Статті 50.

Стаття 56

Відшкодування збитків імпортеру та власнику товарів

Відповідні органи повинні мати право вимагати від заявника сплатити імпортеру, одержувачу вантажу або власнику товарів відповідне відшкодування за будь-яку шкоду, якої вони зазнали через незаконне

затримання товарів або помилкове затримання товарів, які пройшли митний кордон за Статтею 55.

Стаття 57

Право на інспекцію та інформацію

Без завдання шкоди захисту конфіденційної інформації Члени повинні забезпечити компетентні органи правом надавати власнику прав достатні можливості для проведення силами митних органів інспектування будь-яких товарів з тим, щоб підкріпити доказами претензії власника права. Компетентні органи повинні також мати право надавати імпортеру еквівалентні можливості для інспектування будь-яких таких товарів. У разі прийнятого позитивного рішення за конкретними обставинами справи, Члени можуть надати компетентним органам право інформувати власника прав про імена та адреси відправника вантажу, імпортера та одержувача вантажу, а також про кількість товарів.

Стаття 58

Дія ex officio

Якщо Члени вимагають від компетентних органів діяти за своєю власною ініціативою і припиняти проходження через митний кордон товарів, щодо яких вони одержали *prima facie* доказ порушення права інтелектуальної власності:

(а) компетентні органи можуть у будь-який час зажадати від власника права будь-якої інформації, яка може допомогти їм у виконанні своїх повноважень;

(б) слід негайно повідомити імпортера та власника права про призупинення. Якщо імпортер подав до компетентних органів апеляцію проти призупинення проходження митного кордону, то призупинення має залежати від умов, *mutatis mutandis*, викладених у Статті 55;

(с) Члени повинні звільнити як органи державної влади, так і офіційних осіб від обов'язку вжити відповідні заходи щодо усунення правопорушень лише у тому разі, якщо дії були виконані з чесними намірами.

Стаття 59

Заходи щодо усунення правопорушень

Без порушення інших прав на позов, доступним для власника прав, та згідно з правом відповідача домагатися перегляду органом судової влади, компетентні органи повинні мати право вимагати знищення товарів, що порушують право, або вилучення їх згідно з принципами, викладеними у Статті 46. Щодо товарів з фальсифікованим товарним знаком органи не повинні дозволяти реекспорт товарів, що порушують

право, у тому ж стані або піддавати їх різним митним процедурам, окрім виняткових обставин.

Стаття 60
Import de minimis

Члени можуть не застосовувати вищезгадані положення до незначної кількості товарів некомерційного призначення, які містяться в особистому багажі осіб або відправляються малими партіями.

РОЗДІЛ 5: КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕДУРИ

Стаття 61

Члени повинні забезпечити застосування кримінальних процедур та штрафів принаймні у випадках навмисної фальсифікації товарного знака або з порушенням авторських прав у комерційних масштабах. Заходи покарання повинні включати ув'язнення та/або грошові штрафи, достатні для того, щоб служити засобом стримування відповідно до рівня покарання, який застосовується у випадках злочинів відповідної тяжкості. У відповідних випадках заходи покарання повинні також включати накладення арешту, конфіскацію та знищення товарів, що порушують право, та будь-яких матеріалів або обладнання, які значною мірою були використані при вчиненні порушення. Члени можуть передбачити застосування кримінальних процедур та покарання і в інших випадках порушення прав інтелектуальної власності, особливо коли вони вчинені навмисно та в комерційних масштабах.

ЧАСТИНА IV
НАБУТТЯ ТА ПІДТРИМАННЯ
ЧИННОСТІ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ТА ВІДПОВІДНІ ПРОЦЕДУРИ *INTER PARTES*

Стаття 62

1. Члени можуть вимагати як умову набуття та підтримання чинності прав інтелектуальної власності згідно з Розділами 2—6 Частини II виконання прийнятних процедур та формальностей. Такі процедури та формальності повинні відповідати положенням цієї Угоди.

2. Якщо отримання прав інтелектуальної власності підпадає під право, яке надається або реєструється, Члени повинні забезпечити, що процедури надання або реєстрації, які повинні відповідати основним умовам набуття права, дозволяють надання або реєстрацію права про-

тягом прийняттого періоду часу з тим, щоб уникнути негарантованого скорочення періоду захисту.

3. Стаття 4 Паризької конвенції (1967) повинна застосовуватися *mutatis mutandis* для знаків послуг.

4. Процедури, що стосуються набрання та підтримання чинності права інтелектуальної власності, і, якщо законодавство Члена передбачає такі процедури, адміністративне скасування та *inter partes* процедури, такі як оскарження, скасування та анулювання, повинні базуватися на загальних принципах, викладених у параграфах 2 та 3 Статті 41.

5. Остаточні адміністративні рішення у будь-якій з процедур згідно з параграфом 4 повинні підлягати перегляду у судовому порядку або подібною до судової влади структурою. Однак не повинно існувати жодних зобов'язань щодо можливості для такого перегляду рішень у випадках невдалого оскарження або адміністративного скасування відміни за умови, що підстави для таких процедур можуть стати предметом процедур анулювання.

ЧАСТИНА V **ЗАПОБІГАННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ СУПЕРЕЧОК**

Стаття 63 **Відкритість**

1. Закони та правила, а також остаточні судові рішення та адміністративні норми загального застосування, які набирають чинності через відношення Члена до змісту цієї Угоди (наявність та сфера дії прав набрання, контроль за виконанням та запобігання зловживання правами інтелектуальної власності) повинні бути обнародовані або, якщо таке обнародування не можна здійснити, поширені у такий спосіб, щоб надати можливість органам влади та власникам прав ознайомитися з ними національною мовою. Угоди, що стосуються змісту цієї Угоди, які діють між урядом або державними установами Члена та урядом або державними установами іншого Члена, повинні бути обнародовані.

2. Члени повинні повідомити Раду ТРПС про закони та правила, про які йдеться у параграфі 1, з метою допомогти Раді робити розгляд дії цієї Угоди. Рада повинна намагатися звести до мінімуму тягар, який несуть Члени при виконанні цього зобов'язання, і може вирішити зняти зобов'язання повідомляти про такі закони та правила безпосередньо до Ради у разі успішного завершення консультацій з ВПО про створення загального реєстру, який міститиме ці закони та правила. Рада також повинна розглядати у цьому зв'язку будь-які дії, що вимагаються стосовно повідомлень згідно з зобов'язаннями за цією Угодою, які впливають з положень Статті 6-ter Паризької конвенції (1967).

3. Кожний Член повинен бути готовий у відповідь на письмове прохання іншого Члена, надати такого роду інформацію, про яку йдеться у параграфі 1. Член, маючи підстави вважати, що конкретне судове рішення, або адміністративні норми, або двостороння угода у сфері прав інтелектуальної власності торкається його прав за цією Угодою, може також подати письмове прохання про надання доступу до нього або про те, щоб його повідомляли достатньо детально про такі конкретні судові рішення, адміністративні норми або двосторонні угоди.

4. Ніщо в параграфах 1, 2 та 3 не вимагає від Члена розкривати конфіденційну інформацію, що перешкоджала б виконанню закону, або у будь-який інший спосіб суперечила б суспільним інтересам, або завдала шкоди законним комерційним інтересам окремих підприємств, державних чи приватних.

Стаття 64

Врегулювання суперечок

1. Положення Статей XXII та XXIII ГАТТ 1994 так, як вони були розроблені та застосовані у Домовленості про врегулювання суперечок, повинні застосовуватися при проведенні консультацій та врегулюванні суперечок за цією Угодою, якщо інше спеціально не передбачено у цій Угоді.

2. Підпараграфи 1(b) та 1(c) Статті XXIII ГАТТ 1994 не повинні застосовуватися для врегулювання суперечок за цією Угодою протягом періоду 5 років від дати набрання чинності Угодою СОТ.

3. Протягом періоду часу, про який йдеться у параграфі 2, Рада ТРІПС повинна розглянути сферу та тип скарг, вид яких передбачений у підпараграфах 1(b) та 1(c) Статті XXIII ГАТТ 1994, поданих згідно з цією Угодою, і надіслати Конференції Міністрів свої рекомендації для ухвалення. Будь-яке рішення Конференції Міністрів щодо ухвалення таких рекомендацій або продовження періоду згідно з параграфом 2 повинно бути прийняте лише шляхом консенсусу, а ухвалені рекомендації повинні бути дійсними для всіх Членів без процесу подальшого формального ухвалення.

ЧАСТИНА VI

ДОМОВЛЕНОСТІ НА ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД

Стаття 65

Домовленості на перехідний період

1. За положеннями параграфів 2, 3 та 4 жоден з Членів не зобов'язаний застосовувати положення цієї Угоди до закінчення загального періоду тривалістю один рік від набрання чинності Угодою СОТ.

2. Країна-Член, що розвивається, має право відстрочити ще на 4 роки дату застосування, як визначено у параграфі 1, положень цієї угоди, крім Статей 3, 4 та 5.

3. Будь-який інший Член, який перебуває у процесі переходу від планово-централізованої до ринкової вільно-підприємницької економіки і який здійснює структурні реформи в системі інтелектуальної власності і стикається з особливими проблемами у підготовці та впровадженні законодавства та регулювання щодо прав інтелектуальної власності, також може скористатися періодом відстрочення, передбаченим у параграфі 2.

4. Тою мірою, якою країна-Член, що розвивається, зобов'язана за цією Угодою розширити охорону запатентованих виробів на сфері технологій, які не мають такої охорони на його території на загальну дату застосування цієї Угоди для цього Члена, як зазначено у параграфі 2, вона може відстрочити застосування положень стосовно запатентованих виробів Розділу 5 Частини II щодо таких сфер технологій на додатковий період у 5 років.

5. Член, що користується перехідним періодом згідно з параграфами 1, 2, 3 або 4, повинен гарантувати, що будь-які зміни в його законодавстві, правилах та практиці, зроблені протягом цього періоду, не призведуть до зниження рівня виконання положень цієї Угоди.

Стаття 66

Найменш розвинені країни-Члени

1. Враховуючи особливі потреби та вимоги найменш розвинених країн-Членів, їхні економічні, фінансові та адміністративні обмеження, а також необхідність гнучкого підходу при створенні життєздатної технологічної бази, від таких Членів не вимагається застосовувати положення цієї Угоди, крім Статей 3, 4 та 5 протягом 10 років від дати застосування визначеної згідно з параграфом 1 Статті 65. Рада ТРІПС повинна за належно обґрунтованим проханням найменш розвинутої країни-Члена продовжити цей період.

2. Розвинені країни-Члени повинні забезпечити стимули для підприємств та організацій на їх територіях з метою сприяння та стимулювання передачі технологій найменш розвинутим країнам-Членам з тим, щоб надати їм можливість створити міцну і життєздатну технологічну базу.

Стаття 67

Технічне співробітництво

З метою спрощення впровадження цієї Угоди розвинені країни-Члени повинні забезпечувати, на прохання та за взаємно узгодженими умовами, технічне і фінансове співробітництво на користь країн-Чле-

нів, що розвиваються, та найменш розвинених країн-Членів. Таке співробітництво повинне включати допомогу в підготовці законів та правил про охорону і контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності, а також заходи, спрямовані на запобігання зловживання ними, і повинні включати підтримку стосовно створення та зміцнення національних відомств і установ, що мають відношення до цієї сфери, в тому числі щодо підготовки кадрів.

ЧАСТИНА VII **ІНСТИТУЦІЙНІ ДОМОВЛЕНОСТІ: ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ**

Стаття 68

Рада з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності

Рада ТРІПС повинна стежити за виконанням цієї Угоди і, зокрема, дотриманням Членами своїх зобов'язань щодо неї, а також повинна надавати Членам можливість проводити консультації з питань, що відносяться до торговельних аспектів прав інтелектуальної власності. Вона повинна також виконувати інші зобов'язання, визначені для неї Членами, і, зокрема, надавати їм будь-яку допомогу, з проханням про яку вони звернуться у контексті процедур врегулювання суперечок. При виконанні своїх функцій Рада ТРІПС може консультуватися й отримувати інформацію з будь-яких джерел, які вона вважатиме за належні. Консультуючись у ВІПО, Рада повинна шукати можливості створення протягом одного року від свого першого засідання відповідних шляхів співпраці з органами цієї Організації.

Стаття 69

Міжнародне співробітництво

Члени домовляються співробітничати один з одним з метою ліквідації порушень прав інтелектуальної власності у міжнародній торгівлі товарами. З цією метою вони повинні створити на своїй території контактні пункти у своїх адміністративних органах, повідомити про це і бути готовими обмінюватися інформацією про торгівлю товарами, що порушують права. Вони повинні, зокрема, сприяти обміну інформацією та співробітництву між митними органами стосовно торгівлі товарами з фальсифікованими товарними знаками та піратськими копіями продукції.

Стаття 70

Охорона прав на існуючий об'єкт інтелектуальної власності

1. Ця Угода не означає виникнення зобов'язань щодо дій, які відбулися до дати застосування Угоди для даного Члена.

2. Якщо інше не передбачене цією Угодою, ця Угода означає виникнення зобов'язань стосовно всіх предметів Угоди, що існують на дату застосування цієї Угоди для даного Члена і які мають охорону на території такого Члена на зазначену дату або які відповідають чи згодом відповідатимуть критеріям охорони за умовами цієї Угоди. Щодо цього параграфу та до параграфів 3 та 4 зобов'язання щодо авторського права щодо існуючих товарів повинні визначатися винятково за Статтею 18 Бернської конвенції (1971), а зобов'язання стосовно прав виробників фонограм та виконавців існуючих фонограм повинні визначатися винятково за Статтею 18 Бернської конвенції (1971), як зазначено у параграфі 6 Статті 14 цієї Угоди.

3. Не повинно бути жодних зобов'язань щодо відновлення охорони об'єкта, який на дату застосування цієї Угоди для даного Члена відносився до суспільної власності.

4. Стосовно будь-яких дій щодо конкретних об'єктів, включаючи об'єкт, що охороняється і який став таким, що порушує право інтелектуальної власності згідно з умовами законодавства, що відповідає цій Угоді і щодо якого розпочато або здійснено значне інвестування до дати прийняття Членом Угоди СОТ, будь-який Член може забезпечити обмеження юридичних засобів, якими може скористатися власник прав щодо продовження таких дій після дати застосування цієї Угоди для такого Члена. У таких випадках Член повинен однак, принаймні забезпечити виплату справедливої компенсації.

5. Член не зобов'язаний застосовувати положення Статті 11 та параграфу 4 Статті 14 стосовно оригіналів або копій, придбаних до дати набрання чинності Угодою для цього Члена.

6. Від Членів не повинно вимагатися застосовувати Статтю 31 або вимоги параграфу 1 Статті 27 стосовно того, що права на патент повинні використовуватися без дискримінації щодо сфери технологій та без дозволу власника прав, якщо дозвіл на таке використання був наданий урядом до того, як ця Угода стала відома.

7. У випадках, коли захист права інтелектуальної власності залежить від реєстрації, застосування захисту, яке було в процесі оформлення на дату застосування цієї Угоди для даного Члена, повинно дозволяти внести в нього зміни і доповнення так, щоб можна було подати позов щодо будь-якого вдосконаленого закону, передбаченого згідно з цією Угодою. Такі зміни і доповнення не повинні включати нові об'єкти захисту.

8. Якщо Член не робить доступним станом на дату набрання чинності Угодою СОТ захист патентів на фармацевтичну і агрохімічну продукцію відповідно до своїх зобов'язань за Статтею 27, такий Член повинен:

(а) незважаючи на положення Частини VI, забезпечити, починаючи від дати набрання чинності Угодою СОТ, засоби, завдяки яким можна подавати заявки на патенти для таких винаходів;

(б) застосувати до цих заявок станом на дату застосування цієї Угоди критерії патентоспроможності, викладені в цій Угоді так, ніби ці

критерії застосовувалися на дату подання заявки на території цього Члена або, якщо пріоритет можна встановити і звертаються з проханням його встановити, дату пріоритету заявки;

(с) забезпечити захист патенту згідно з цією Угодою з моменту видачі патенту та на решту строку його дії, відлік якого починається від дати подання заявки згідно зі Статтею 33 цієї угоди, для тих заявок, що задовольняють критерії, згадані у підпараграфі (b).

9. Якщо продукт є предметом заявки на патент на території Члена згідно з параграфом 8(a), виняткові права на збут повинні надаватися, незважаючи на положення Частини VI, на період, який є коротшим із наступних двох: п'ять років після отримання маркетингового дозволу на території цього Члена або доти, поки патент на продукт не буде наданий або відхилений на території цього Члена, за умови, що в результаті набрання чинності Угодою СОТ, заявка на патент була подана, а патент на цей продукт було надано іншим Членом та від цього іншого Члена отримано дозвіл на збут.

Стаття 71

Огляд положень Угоди та внесення змін

1. Рада ТРІПС повинна робити огляд впровадження цієї Угоди після закінчення перехідного періоду, про який ідеться у параграфі 2 Статті 65. Рада повинна, з огляду на досвід, набутий в ході впровадження, переглянути його через два роки після зазначеної дати і в подальшому такі ж проміжки часу. Рада також може проводити перегляди у світлі будь-яких нових обставин, які можуть викликати зміни та доповнення до цієї Угоди.

2. Щодо змін та доповнень, які служать лише цілям відповідати більш високим досягнутим рівням захисту прав інтелектуальної власності, а також тим, що діють в інших багатосторонніх угодах і прийняті згідно з цими угодами іншими Членами СОТ, можна звернутися до Конференції Міністрів з проханням вжити заходів відповідно до параграфа 6 Статті X Угоди СОТ на основі прийнятої за принципом консенсусу пропозиції від Ради ТРІПС.

Стаття 72

Застереження

Застереження щодо жодного з положень цієї Угоди не діють без згоди інших Членів.

Стаття 73

Винятки щодо безпеки

Ніщо в цій Угоді не слід тлумачити так, щоб:

(а) вимагати від Члена надсилати будь-яку інформацію, розкриття якої він вважає таким, що суперечить його основним інтересам безпеки; або

(b) утримати Члена від вжиття будь-яких заходів, які він вважає необхідними для захисту його основних інтересів безпеки,

(i) пов'язаних з речовинами, здатними на ядерний розпад або з похідними від них речовинами;

(ii) пов'язаними з шляхами пересування збройних сил, обмундирування та засобів ведення воєнних дій, а також до шляхів переміщення інших товарів та матеріалів, які виконуються прямо або опосередковано для цілей постачання збройних сил;

(iii) вжитих під час війни або в умовах інших надзвичайних ситуацій у міжнародних відносинах; або

(c) перешкоджати Члену вжити будь-яких заходів щодо виконання його зобов'язань згідно зі Статутом Організації Об'єднаних Націй з метою підтримання миру та безпеки.

СЛОВНИК ОФІЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ*

Автор

Автор — фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Автор сорту (селекціонер)

Автор сорту (селекціонер) — людина, яка безпосередньо вивела або виявила і поліпшила сорт.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993. // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Автори аудіовізуального твору

Авторами аудіовізуального твору є:

- а) режисер-постановник;
- б) автор сценарію і (або) текстів, діалогів;
- в) автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього;
- г) художник-постановник;
- д) оператор-постановник.

(Витяг з ст. 17 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Авторська винагорода

Авторська винагорода — плата творцю (винахіднику, автору) за використання об'єкта права інтелектуальної власності, розмір якої визначається договором з урахуванням положень нормативно-правових актів з питань інтелектуальної власності.

* [Словник офіційної термінології СРСР у сфері інтелектуальної власності міститься у навчальному посібнику І. І. Дахна «Право інтелектуальної власності» (К.: Центр навчальної літератури, 2008)]

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Авторський договір замовлення

За авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Договором може передбачатися виплата замовником авторові авансу як частини авторської винагороди.

(Витяг з п. 6 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Авторський договір про передачу виключного права на використання твору

За авторським договором про передачу виключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.

(Витяг з п. 3 ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Авторський договір про передачу невиключного права на використання твору

За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим особам.

(Витяг з п. 4 ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Анулювання ліцензії на виробництво дисків для лазерних систем зчитування

Анулювання ліцензії передбачає повне припинення її дії та позбавлення ліцензіата права на провадження зазначеного виду господарської діяльності.

(Витяг з п. 8 Постанови Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 р. № 675 «Про затвердження Порядку прийняття рішення про застосування до суб'єктів господарювання спеціальних заходів, спрямованих на припинення порушень вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць» // Офіційний вісник України, 2002, № 21).

Апеляційна палата Державного департаменту інтелектуальної власності

Апеляційна палата Державного департаменту інтелектуальної власності — колегіальний орган для розгляду заперечень проти рішень Держдепартаменту щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності та заяв щодо визнання знака добре відомим в Україні.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України від 15.09.2003 р. № 622 «Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Державного департаменту інтелектуальної власності» // Офіційний вісник України, 2003, № 40).

Атестація представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)

...Атестація передбачає:

- складання кваліфікаційних екзаменів, проведення співбесіди з кандидатом у патентні повірені з урахуванням спеціалізації (спеціалізацій) діяльності, що ними заявлена (заявлені);
- прийняття рішення щодо атестації чи відмови в атестації кандидатів у патентні повірені.

(Витяг з ст. 1 Наказу Міністерства освіти і науки України від 25.07.2006 № 556 «Про затвердження порядку атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)» // Офіційний вісник України, 2006, № 35).

Аудіовізуальна інформація

Аудіовізуальна інформація — будь-які сигнали, що сприймаються зоровими і слуховими рецепторами людини та ідентифікуються як повідомлення про події, факти, явища, процеси, відомість про осі, а також коментарі (думки) про них, що передаються за допомогою зображень та звуків.

(Витяг із ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення й радіомовлення» № 3317-IV від 12.01.2006 р. // Офіційний вісник України, 2006, № 7).

Аудіовізуальний твір

Аудіовізуальний твір — твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Аудіовізуальний твір — твір, який складається з набору пов'язаних між собою зображень, що створюють відчуття руху, із супроводжуваним звучанням або без нього, який можна бачити, а за наявності супроводжувачого звучання — чути. До аудіовізуальних творів належать кінематографічні та інші твори, виражені засобами, аналогічними кінематографії, — такі, як телевізійні та інші способи фіксації зображень із супроводжуваним звучанням на магнітних плівках, платівках, дисках тощо.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, N 13).

Аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації

Аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації — організація, яка надає для масового приймання споживачам аудіовізуальну інформацію, передану у вигляді електричних сигналів і прийняту за допомогою побутових електронних пристроїв.

(Витяг із ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (у редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення й радіомовлення» № 3317-IV від 12.01.2006 р. // Офіційний вісник України, 2006, № 7).

База даних (компіляція даних)

База даних (компіляція даних) — сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі — електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

База роялті

База роялті — показник господарської діяльності, який використовується для визначення величини роялті.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Видова назва товару

Видова назва товару — застосовувана в назві товару назва географічного місця, в якому спочатку товар цього виду вироблявся, яка згодом стала загальноновживаною в Україні як позначення (назва) певного виду товару безвідносно до конкретного місця його походження.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140-141).

Виключне право

Виключне право — майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого цим Законом.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Виконавець

Виконавець — актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їх примірниках або на їх упаковці.

(Витяг з п. 3 ст. 37 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Використання виконання

Використанням виконання є:

- 1) доведення виконання до відома публіки під час його здійснення;
- 2) записування (фіксування) виконання під час його здійснення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та передачі виконання за допомогою технічних засобів;
- 3) пряме чи опосередковане відтворення запису виконання будь-яким способом та у будь-якій формі;

- 4) продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника запису виконання;
- 5) оренда оригіналу чи примірника запису виконання;
- 6) забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до записаного виконання з місця та в час, обраних нею.

(Пункт 1 ст. 453 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Використання винаходу (корисної моделі)

Використанням винаходу (корисної моделі) визнається:

— виготовлення продукту із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), застосування такого продукту, пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорт (ввезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого продукту в зазначених цілях;

— застосування процесу, що охороняється патентом, або пропонування його для застосування в Україні, якщо особа, яка пропонує цей процес, знає про те, що його застосування забороняється без згоди власника патенту або, виходячи з обставин, це і так є очевидним.

(Витяг з п. 2 ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Використання знака для товарів і послуг

Використанням знака визнається:

— нанесення його на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначеним нанесенням знака з метою пропонування для продажу, пропонування його для продажу, продаж, імпорт (ввезення) та експорт (вивезення);

— застосування його під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак зареєстровано;

— застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, у тому числі в доменних іменах.

(Витяг з п. 4 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Використання передачі (програми) організації мовлення

Використанням передачі (програми) організації мовлення є:

- 1) здійснення (трансляція, ретрансляція) передачі (програми) організації мовлення;
- 2) записування (фіксування) передачі (програми) організації мовлення, якщо таке записування дає можливість сприйняття, відтворення та здійснення її за допомогою технічних засобів;
- 3) відтворення запису передачі (програми) організації мовлення;
- 4) представлення передачі (програми) організації мовлення публіці у місці, де встановлено вхідну плату.

(Пункт 1 ст. 455 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Використання промислового зразка

Використанням промислового зразка визнається виготовлення виробу із застосуванням запатентованого промислового зразка, застосування такого виробу, пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж, імпорт (ввезення) та інше введення його в цивільний оборот або зберігання такого виробу в зазначених цілях.

(Витяг з п. 2 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Використання сорту

Використання сорту — будь-яка дія щодо сорту, що зазначена у цьому Законі в переліку дій, які потребують дозволу володільця патенту.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-XII від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Використання твору

Використанням твору є його:

- 1) опублікування (випуск у світ);
- 2) відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі;
- 3) переклад;
- 4) переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни;
- 5) включення складовою частиною до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо;
- 6) публічне виконання;

- 7) продаж, передання в найм (оренду) тощо;
- 8) імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок тощо.

(Пункт 1 ст. 441 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Використання топографії інтегральної мікросхеми (ІМС)

Під використанням топографії ІМС слід розуміти:

- копіювання топографії ІМС;
- виготовлення ІМС із застосуванням даної топографії;
- виготовлення будь-яких виробів, що містять такі ІМС;
- ввезення таких ІМС та виробів, що їх містять, на митну територію України;
- пропонування для продажу, в тому числі через Інтернет, продаж та інше введення в цивільний оборот або зберігання в зазначених цілях ІМС, виготовлених із застосуванням топографії ІМС, та будь-яких виробів, що містять такі ІМС.

(Витяг з п. 3 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97 від 28.11.1997 // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 8).

Використання фонограми, відеограми

Використанням фонограми, відеограми є:

- 1) пряме або опосередковане відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі відеограми, фонограми;
- 2) продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника фонограми, відеограми;
- 3) оренда оригіналу чи примірника фонограми, відеограми;
- 4) забезпечення засобами зв'язку можливості доступу будь-якої особи до фонограми, відеограми з місця та в час, обраних нею.

(П. 1 ст. 454 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Вимога єдиності винаходу

Заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом.

(Витяг з п. 4 ст. 12 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Вимога єдиності заявки на реєстрацію топографії інтегральної мікросхеми

Заявка на реєстрацію топографії ІМС повинна стосуватися тільки однієї топографії ІМС.

(Витяг з п. 3 ст. 9 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97 від 28.11.1997 // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 8).

Винахід

Винахід — технологічне (технічне) вирішення, що відповідає умовам патентоздатності.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Винахід (корисна модель)

Винахід (корисна модель) — результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної ради України, 1994, № 7).

Примітка автора — таке ж формулювання міститься в з п. 1.2. наказу Міністерства освіти і науки України № 22 від 22.01.2001 «Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2001, № 9.

Винахідник

Винахідник — людина, інтелектуальною, творчою діяльністю якої створено винахід (корисну модель).

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Винахідник — фізична особа, результат творчої праці якої визнано винаходом (корисною моделлю).

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Винахідництво

Винахідництво — створення технологічного (технічного) вирішення, що відповідає умовам патентоспроможності (новизні, винахідницькому рівню і промисловій придатності).

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Винахідницький рівень винаходу

Винахід має винахідницький рівень, якщо для фахівця він не є очевидним, тобто не випливає явно із рівня техніки.

(Витяг з п. 7 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Випуск в обіг примірників аудіовізуальних творів чи фонограм

Випуск в обіг примірників аудіовізуальних творів чи фонограм — будь-які дії імпортера чи відтворювача, які тягнуть, незалежно від способу, передачу права власності або передачу права володіння, або права користування, або права розпорядження щодо примірників аудіовізуальних творів чи фонограм, які здійснюються вперше після імпорту або відтворення цих примірників.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Випущені у світ твори

Під «випущеними у світ творами» слід розуміти твори, випущені за згодою їх авторів, яким би не був спосіб виготовлення примірників, за умови, якщо ці примірники випущені в обіг у кількості, здатній задовольнити розумні потреби публіки, беручи до уваги характер твору. Не є випуском у світ представлення драматичного, музично-

драматичного або кінематографічного твору, виконання музичного твору, публічне читання літературного твору, повідомлення по дромах або передача в ефір літературних чи художніх творів, показ твору мистецтва і спорудження твору архітектури.

(Витяг з ст. 3 (3) Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів. Паризький Акт від 24.07.1971 р., змінений 2 жовтня 1979 року. Дата приєднання України: 31.05.95 р. відповідно до Закону України від 31.05.1995 р. № 189/95-ВР. Дата набрання чинності: 25.10.1995 р. // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Виріб, виготовлений із застосуванням запатентованого промислового зразка

Виріб визнається виготовленим із застосуванням запатентованого промислового зразка, якщо при цьому використані всі суттєві ознаки промислового зразка.

(Витяг з п. 2 ст. 20 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-ХІІ від 15.12.1993. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Виробник відеограми

Виробник відеограми — фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Див. також «Виконавець».

Виробник фонограми

Виробник фонограми — фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Див. також «Виконавець».

Витратний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності

Витратний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності ґрунтується на визначенні вартості витрат, необхідних для відтворення або заміщення об'єкта оцінки.

Витратний підхід застосовується для визначення залишкової вартості заміщення (відтворення) майнових прав інтелектуальної власності шляхом вирахування з вартості відтворення (заміщення) величини зносу.

Вартість відтворення майнових прав інтелектуальної власності визначається шляхом застосування методу прямого відтворення, а вартість заміщення — методу заміщення.

(Витяг з п. 18 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Відеограма

Відеограма — відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору. Відеограма є вихідним матеріалом для виготовлення її копій.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Відеозапис

Див. «Запис (звукозапис, відеозапис)».

Відмінний сорт

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявом його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою.

(Витяг з п. 6 ст. 11 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Сорт вважається відмінним, якщо він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, існування якого на момент подання заявки є загальновідомим. Зокрема подання заявки на надання права селекціонера або на внесення іншого сорту до офіційного реєстру сортів у будь-якій країні вважається таким, що робить цей сорт загальновідомим з дати подання заявки, за умови, що заявка спричиняє надання права селекціонера або внесення згаданого іншого сорту до офіційного реєстру сортів, залежно від конкретного випадку.

(Стаття 7 Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961 р., переглянута в м. Женева 10.11.1972 р., 23.10.1979 р. та 19.03.1991 р., ратифікована Законом України № 60-V від 02.08.2006 р. // Офіційний вісник України, 2006, № 34).

Відтворення

Відтворення — виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може читувати комп'ютер.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Відтворення — виготовлення одного або більше примірників аудіовізуального твору чи фонограми в будь-якій матеріальній формі, у тому числі у звуко- чи відеозапису, а також запис твору чи фонограми для тимчасового або постійного зберігання в електронній (включаючи цифрову), оптичній чи іншій формі, яку «читає» машина.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Відтворювач

Відтворювач — юридична чи фізична особа, яка замовила відтворення або самостійно здійснила таке відтворення на обладнанні, що є її власністю або перебуває у її володінні чи користуванні.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм». // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Відхилена заявка

Відхилена заявка — заявка про реєстрацію авторського права на твір, за якою Державним департаментом у визначений термін не одержано документ про сплату державного мита за видачу свідоцтва у розмірі та порядку, визначених законодавством, або копію документа, що підтверджує право на звільнення від сплати державного мита за видачу свідоцтва.

(Витяг з п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» // Офіційний вісник України, 2001, № 52).

Власник майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту

Власник майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту — особа, якій належить впродовж визначеного цим Законом строку і засвідчене свідоцтвом про державну реєстрацію сорту майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993. // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Гарантія банку

Гарантія банку — спосіб грошового забезпечення виконання зобов'язань правовласників або їх представників щодо відшкодування митним органам, власникам складів тимчасового зберігання витрат на зберігання товарів, митне оформлення яких призупинено, декларантам та іншим особам збитків у випадках, передбачених статтями 257 та 257-1 Митного кодексу України.

(Витяг з п. 1.1 наказу Державної митної служби України «Про затвердження Порядку надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності» від 20.06.2007 № 520 // Офіційний вісник України, 2007, № 51).

Географічне зазначення походження товару

Географічне зазначення походження товару — це назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із цього географічного місця та має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140—141).

Примітка автора: таке ж визначення міститься в п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 598 від 17.08.2001 «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» // Офіційний вісник України, 2001, № 36.

Географічне місце

Географічне місце — будь-який географічний об'єкт із офіційно визначеними межами, зокрема: країна, регіон як частина країни, населений пункт, місцевість тощо.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140—141).

Грошова застава

Грошова застава — кошти правовласників або їх представників унесені для забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань щодо відшкодування митним органам, власникам складів тимчасового зберігання витрат на зберігання товарів, митне оформлення яких призупинено, декларантам та іншим особам збитків у випадках, передбачених статтями 257 та 257-1 Митного кодексу України.

(Витяг з п. 1.1 наказу Державної митної служби України «Про затвердження Порядку надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної

власності» від 20.06.2007 № 520 // Офіційний вісник України, 2007, № 51).

Дата першого використання топографії інтегральної мікросхеми

Дата першого використання топографії інтегральної мікросхеми — дата, коли використання топографії ІМС стало відомим у галузі мікроелектроніки.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 292 від 12.04.2001 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем» // Офіційний вісник України, 2001, № 18).

Дата пріоритету

Дата пріоритету — дата подання заявки до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності чи до відповідного органу держави — учасниці Паризької конвенції про охорону промислової власності, за якою заявлено пріоритет.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Примітка автора: *таке ж визначення міститься в ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7 і ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7.*

Деклараційний патент на винахід

Деклараційний патент на винахід — різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи заявки на винахід.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Деклараційний патент на винахід — різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи та експертизи на локальну новизну заявки на винахід.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16)

Деклараційний патент на корисну модель

Деклараційний патент на корисну модель — різновид патенту, що видається за результатами формальної експертизи заявки на корисну модель.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Примітка автора — таке ж формулювання міститься в п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16.

Деклараційний патент на секретну корисну модель

Деклараційний патент на секретну корисну модель — різновид патенту, що видається на корисну модель, віднесenu до державної таємниці.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Деклараційний патент на секретну корисну модель — різновид патенту, що видається на корисну модель, яка містить інформацію, віднесenu до державної таємниці.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Депозитарій примірників дисків

Депозитарій примірників дисків — сховище для забезпечення зберігання примірників дисків.

(Витяг з п. 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 04.07.2002 р. № 925 «Про затвердження Порядку надання, зберігання та видачі примірників дисків для лазерних систем зчитування» // Офіційний вісник України, 2002, № 27).

Державна система правової охорони інтелектуальної власності

Державна система правової охорони інтелектуальної власності — центральний орган виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності і сукупність експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації, що входять до сфери управління Установи.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Примітка автора: таке ж визначення міститься в ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7.

Державний департамент інтелектуальної власності

Державний департамент інтелектуальної власності є урядовим органом державного управління, що діє у складі Міністерства освіти і науки і йому підпорядковується.

(Витяг з п. 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 20.06.2000 р. № 997 «Про затвердження Положення про Державний департамент інтелектуальної власності» // Офіційний вісник України, 2000, № 25).

Державний інспектор з питань інтелектуальної власності

Державний інспектор з питань інтелектуальної власності є посадовою особою Державного департаменту інтелектуальної власності.

(Витяг з п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 р. № 674 «Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державного департаменту інтелектуальної власності» // Офіційний вісник України, 2002, № 21).

Державний реєстр географічних назв

Державний реєстр географічних назв — це автоматизована система обміну унормованих назв географічних об'єктів, що створюється та ведеться Укргеодезкартографією.

(Витяг з п. 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 11.05.2006 р. № 622 «Про затвердження Положення про Державний реєстр географічних назв» // Офіційний вісник України, 2006, № 20).

Державний реєстр деклараційних патентів України на секретні корисні моделі

Державний реєстр деклараційних патентів України на секретні корисні моделі — це сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації деклараційних патентів України на секретні корисні моделі, які постійно зберігаються на паперовому носії. Реєстр має гриф «таємно». Реєстр формує Державний департамент інтелектуальної власності, що діє у складі Міністерства освіти і науки України.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства науки і освіти України № 738 від 14.11.2001 «Про затвердження Положення про Державний реєстр деклараційних патентів України на секретні корисні моделі» // Офіційний вісник України, 2001, № 47).

Державний реєстр договорів, які стосуються права автора на твір

Державний реєстр договорів, які стосуються права автора на твір — сукупність офіційних відомостей про реєстрацію договорів, які стосуються права автора на твір, що постійно зберігаються на електронному і паперовому носіях.

(Витяг з п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» // Офіційний вісник України, 2001, № 52).

Державний реєстр патентів України на винаходи

Державний реєстр патентів України на винаходи — це сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації патентів України на винаходи і деклараційних патентів України на винаходи, які постійно зберігаються на електронному та/або паперовому носіях. Реєстр формує Державний департамент інтелектуальної власності, що діє у складі Міністерства освіти і науки України.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 291 від 12.04.2001 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи» // Офіційний вісник України, 2001, № 18).

Державний реєстр патентів України на корисні моделі

Державний реєстр патентів України на корисні моделі — це сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації патентів України на корисні моделі та деклараційних патентів України на корисні моделі, які постійно зберігаються на електронному та/або паперовому носіях. Реєстр формує Державний департамент інтелектуальної власності, що діє у складі Міністерства освіти і науки України.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 469 від 20.06.2001 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на корисні моделі» // Офіційний вісник України, 2001, № 27).

Державний реєстр патентів України на промислові зразки

Державний реєстр патентів України на промислові зразки — це сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації патентів України на промислові зразки, які постійно зберігаються на електронному та/або паперовому носіях. Реєстр формує Державний департамент інтелектуальної власності, що діє у складі Міністерства освіти і науки України.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 290 від 12.04.2001 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр патентів України на промислові зразки» // Офіційний вісник України, 2001, № 18).

Державний реєстр свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір

Державний реєстр свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір — сукупність офіційних відомостей про реєстрацію авторського права на твір та факт і дату оприлюднення твору (за наявності), що постійно зберігаються на електронному і паперовому носіях.

(Витяг з п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» // Офіційний вісник України, 2001, № 52).

Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг

Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг — це сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації знаків для товарів і послуг, які постійно зберігаються на електронному та/або паперовому носіях. Реєстр формує Державний департамент інтелектуальної власності, що діє у складі Міністерства освіти і науки України.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 10 від 10.01.2002 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг» // Офіційний вісник України, 2002, № 5).

Державний реєстр України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів

Державний реєстр України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів — це сукупність офіційних відомостей щодо кваліфікованих зазначень походження товарів та/або осіб, які мають право на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів, що постійно зберігаються на електронному та/або паперовому носіях. Реєстр веде Державний департамент інтелектуальної власності, що діє у складі Міністерства освіти і науки України.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 798 від 13.12.2001 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр України назв місць походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів» // Офіційний вісник України, 2001, № 52).

Державний реєстр України представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)

Державний реєстр України представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених) є офіційним документом, призначеним для реєстрації громадян України, які атестовані як представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені), а також внесення всіх змін стосовно їх реєстрації.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки № 95 від 30.08.1994 р. «Про державний реєстр представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)»).

Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем

Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем — це сукупність офіційних відомостей щодо державної реєстрації топографій інтегральних мікросхем, які постійно зберігаються на електронному та/або паперовому носіях. Реєстр формує Державний департамент інтелектуальної власності, що діє у складі Міністерства освіти і науки України.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 292 від 12.04.2001 р. «Про затвердження Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем» // Офіційний вісник України, 2001, № 18).

Доведення до загального відома

Див. «Публічне сповіщення (доведення до загального відома)».

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на комп'ютерну програму

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на комп'ютерну програму — договір, у якому одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або в повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Договір про створення за замовленням і використання комп'ютерної програми

Договір про створення за замовленням і використання комп'ютерної програми — договір, у якому одна сторона (програміст) зобов'язується створити комп'ютерну програму відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленій строк.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Доменне ім'я

Доменне ім'я — ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Доручення роботодавця

Доручення роботодавця — видане працівникові у письмовій формі завдання, яке має безпосереднє відношення до специфіки діяльності підприємства або діяльності роботодавця і може привести до створення винаходу (корисної моделі).

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Експертиза за формальними ознаками

Див. «Формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками)».

Експертиза по суті

Див. «Кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті)».

Загальноживана назва географічного місця

Назва географічного місця вважається загальноживаною в Україні як позначення (назва) певного виду товару, якщо це позначення (назва) не пов'язується виробниками і/або споживачами товару з географічним місцем його походження. Назва географічного місця може бути віднесена до видової, зокрема, унаслідок виробництва товару з цією назвою протягом тривалого часу різними виробниками на території України.

(Витяг з п. 2 наказу Міністерства освіти і науки України № 583 від 12.12.2000 р. «Про затвердження Положення про Перелік видових назв товарів» // Офіційний вісник України, 2001, № 4).

Зазначення походження товару

Зазначення походження товару — термін, що охоплює (об'єднує) такі терміни:

— просте зазначення походження товару;

— кваліфіковане зазначення походження товару.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140-141).

Залишковий строк використання об'єкта права інтелектуальної власності

Залишковий строк використання об'єкта права інтелектуальної власності — період, починаючи з дати оцінки до закінчення строку корисного використання об'єкта права інтелектуальної власності.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Запатентований винахід (корисна модель)

Запатентований винахід (корисна модель) — винахід (корисна модель), на який видано патент.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Запатентований промисловий зразок

Запатентований промисловий зразок — промисловий зразок, на який видано патент.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Запатентований сорт

Запатентований сорт — сорт, на який видано патент.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-XII від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Запис (звукозапис, відеозапис)

Запис (звукозапис, відеозапис) — фіксація за допомогою спеціальних технічних засобів (у тому числі й за допомогою числового представлення) на відповідному матеріальному носії звуків і (або) рухомих зображень, яка дозволяє здійснювати їх сприйняття, відтворення або сповіщення за допомогою відповідного пристрою.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Застосований процес

Процес, що охороняється патентом, визнається застосованим, якщо використано кожен ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу, або ознаку, еквівалентну їй.

(Витяг з п. 2 ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Захист прав авторів винаходів і раціоналізаторських пропозицій

Захист прав авторів винаходів і раціоналізаторських пропозицій — застосування передбачених законодавством заходів у разі порушення належних тій чи іншій особі прав.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Заявка

Заявка — сукупність документів, необхідних для видачі центральним органом виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності патенту.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Заявка — сукупність документів, необхідних для видачі Держдепартаментом патенту (деклараційного патенту) на винахід (секретний винахід) чи деклараційного патенту на корисну модель (секретну корисну модель).

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Заявка — сукупність документів, необхідних для видачі центральним органом виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності патенту України на винахід чи патенту України на корисну модель.

(Витяг з п. 1.2. наказу Міністерства освіти і науки України № 22 від 22.01.2001 «Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2001, № 9).

Заявка — сукупність документів, необхідних для видачі патенту.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 198 від 18.03.2002 «Про затвердження Правил розгляду заявки на промисловий зразок» // Офіційний вісник України, 2002, № 14).

Заявка — сукупність документів, необхідних для реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 598 від 17.08.2001 «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» // Офіційний вісник України, 2001, № 36).

Заявка — сукупність документів, необхідних для реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання кваліфікованого зазначення походження товару.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140—141).

Заявка на сорт рослин (заявка) — сукупність документів, необхідних для реєстрації сорту і отримання охоронних документів, що засвідчують права на сорт.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-XII від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Зберігання немаркованих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних

Зберігання немаркованих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних — зберігання вилучених з обігу у передбаченому законодавством порядку немаркованих примірників аудіовізуальних творів чи фонограм компетентними державними органами.

(Витяг з п. 2 Положення про порядок зберігання та знищення немаркованих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 13.10.2000 р. № 1555 «Про затвердження положень з питань розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» // Офіційний вісник України, 2000, № 42).

Звукозапис

Див. «Запис (звукозапис, відеозапис)».

Здавання у майновий найм

Здавання у майновий найм — передача права користування і (або) володіння оригіналом чи примірником твору, фонограми, відеограми на певний строк з метою одержання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Знак для товарів і послуг

Знак для товарів і послуг — позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Знак охорони авторського права

Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове

право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера «с», обведена колом, — ©;
- ім'я особи, яка має авторське право;
- рік першої публікації твору.

(Витяг з п. 3 ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Знак охорони суміжних прав

Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак складається з таких елементів:

- латинська літера «Р», обведена колом, — ℗;
- імена (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права;
- рік першої публікації фонограми (відеограми).

(Витяг з п. 3 ст. 37 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Знищення немаркованих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних

Знищення немаркованих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних — дії органів державної виконавчої служби, спрямовані на фізичне знищення конфіскованих згідно з рішенням суду примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних.

(Витяг з п. 2 Положення про порядок зберігання та знищення немаркованих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 13.10.2000 р. № 1555 «Про затвердження положень з питань розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» // Офіційний вісник України, 2000, № 42).

Імпортер примірників аудіовізуальних творів

Імпортер примірників — український суб'єкт підприємницької діяльності, який здійснив купівлю (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) в іноземного суб'єкта господарської діяльності примірників аудіовізуальних творів чи фонограм із ввезенням або без ввезення їх на митну територію України.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Ім'я автора

Ім'я автора — сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора; прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Інтегральна мікросхема

Інтегральна мікросхема — мікроелектронний виріб кінцевої або проміжної форми, призначений для виконання функцій електронної схеми, елементи і з'єднання якого неподільно сформовані в об'ємі і (або) на поверхні матеріалу, що становить основу такого виробу, незалежно від способу його виготовлення.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97 від 28.11.1997 // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 8).

Інтегральна мікросхема (ІМС), виготовлена із застосуванням зареєстрованої топографії

ІМС визнається виготовленою із застосуванням зареєстрованої топографії, якщо при цьому використано всі елементи, які визначають топографію ІМС оригінальною.

(Витяг з п. 3 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97 від 28.11.1997 // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 8).

Інтелектуальна власність

Інтелектуальна власність — виключні права на результати інтелектуальної діяльності.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Інформаційні ресурси науково-технічної інформації

Інформаційні ресурси науково-технічної інформації — це систематизоване зібрання науково-технічної літератури і документації (книги, брошури, періодичні видання, патентна документація, нормативно-технічна документація, промислові каталоги, конструкторська документація, звітна науково-технічна документація з науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, депоновані рукописи, переклади науково-технічної літератури і документації), зафіксовані на паперових чи інших носіях.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про науково-технічну інформацію» № 3322-XII від 25.06.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 33).

Інформаційні ресурси національної системи науково-технічної інформації

Інформаційні ресурси національної системи науково-технічної інформації становлять сукупність довідково-інформаційних фондів з необхідним довідково-пошуковим апаратом і відповідними технічними засобами зберігання, обробки і передачі, що є у володінні, розпорядженні, користуванні державних органів і служб науково-технічної інформації, наукових і науково-технічних бібліотек, комерційних центрів, підприємств, установ і організацій.

(Витяг з п. 1 ст. 10 Закону України «Про науково-технічну інформацію» № 3322-XII від 25.06.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 33).

Інформаційний ринок

Інформаційний ринок — це система економічних, організаційних і правових відносин щодо продажу і купівлі інформаційних ресурсів, технологій, продукції та послуг.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про науково-технічну інформацію» № 3322-ХІІ від 25.06.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 33).

Експортер примірників аудіовізуальних творів

Експортер примірників — український суб'єкт підприємницької діяльності, який здійснив продаж (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) іноземному суб'єкту господарської діяльності примірників аудіовізуальних творів чи фонограм із вивезенням або без вивезення їх з митної території України.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Експертиза на локальну новизну

Експертиза на локальну новизну — складова частина кваліфікаційної експертизи, що встановлює локальну новизну винаходу.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті)

Кваліфікаційна експертиза (експертиза по суті) — експертиза, що встановлює відповідність винаходу умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню, промисловій придатності).

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Примітка автора: таке ж визначення міститься в п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16.

Кваліфікаційна експертиза передбачає проведення комплексу досліджень, необхідних для підготовки експертного висновку за заявкою та прийняття рішення щодо державної реєстрації сорту і прав на нього.

(Витяг зі ст. 27 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-XII від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Кваліфіковане зазначення походження товару

Кваліфіковане зазначення походження товару — термін, що охоплює (об'єднує) такі терміни:

— назва місця походження товару;

— географічне зазначення походження товару.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140—141).

Кваліфіковане зазначення походження товару — назва місця походження товару або географічного зазначення походження товару.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 598 від 17.08.2001 «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заявки на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» // Офіційний вісник України, 2001, № 36).

Комбінований платіж

Комбінований платіж — ліцензійний платіж, що включає роялті та паушальний платіж.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Комерційна таємниця

Комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

(Витяг з п. 2 ст. 505 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Комерційна таємниця — відомості, пов'язані з виробництвом, технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання. Склад і обсяг відомостей, що становлять комерційну таємницю, спосіб їх захисту визначаються суб'єктом господарювання відповідно до закону.

(Витяг з ст. 36 Господарського кодексу України № 436-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Компіляція даних

Див. «База даних (компіляція даних)».

Комп'ютерна програма

Комп'ютерна програма — набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах).

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Примітка автора: таке ж визначення міститься в п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3.

Комп'ютерна програма вільного користування

Комп'ютерна програма вільного користування — це комп'ютерна програма, що розповсюджується на умовах ліцензії, що надає користувачеві дозвіл на: використання програми з будь-якою метою; доступ до програмного коду; будь-які дослідження механізмів функціонування програми; використання механізмів (принципів) функціонування будь-яких довільних частин коду програми для створення інших програм та (або) адаптації до потреб користувача; відтворення програми і розповсюджен-

ня копій програми будь-яким способом та в будь-якій формі; зміну і вільне розповсюдження як оригінальної програми, так і зміненої, за тими самими умовами, під які підпадає і оригінальна програма.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Комп'ютерна програма навчального призначення

Комп'ютерна програма навчального призначення — це комп'ютерна програма, яка є засобом навчання, що зберігається на цифрових або аналогових носіях даних і відтворюється на електронному обладнанні.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Контрафактна продукція

Контрафактна продукція — продукція або примірник, які випускаються, відтворюються, публікуються, розповсюджуються, реалізуються тощо з порушенням майнових прав інтелектуальної власності.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Контрафактні товари

Контрафактні товари — товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або вивезення з цієї території призводить до порушення прав власника, що захищаються відповідно до чинного законодавства України та міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

(Витяг з п. 10 ст. 1 Митного кодексу України від 11.07.2002 № 92-IV // Урядовий кур'єр, 2002, № 148).

Контрафактний примірник твору, фонограми, відеограми

Контрафактний примірник твору, фонограми, відеограми — примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Контрольна марка

Контрольна марка — це спеціальний знак, що засвідчує дотримання авторських і (або) суміжних прав і дає право на розповсюдження примірників комп'ютерних програм, баз даних. Контрольна марка є самоклеїним знаком одноразового використання, зовнішній бік якого має спеціальний голографічний захист.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Контрольна марка — спеціальний знак, що засвідчує додержання авторських і суміжних прав і дає право на розповсюдження, у тому числі шляхом імпорту, оптової та роздрібною торгівлі примірників аудіовізуальних творів чи фонограм на території України та їх експорту.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Контрольна марка є самоклеїним знаком одноразового використання, зовнішній бік якого має спеціальний голографічний захист. Розмір контрольної марки 18 x 26 міліметрів.

(Витяг з п. 6 Порядку виробництва, зберігання, видачі контрольних марок та маркування примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, затвердженого

Постановою Кабінету Міністрів України від 13.10.2000 р. № 1555 «Про затвердження положень з питань розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» // Офіційний вісник України, 2000, № 42).

Корисна модель

Корисна модель — нове й промислово придатне конструктивне виконання пристрою.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Див. також «Винахід (корисна модель)»

Країна походження [твору]

Країною походження вважається:

а) для творів, вперше випущених у світ у будь-якій країні Союзу [Союз утворюється країнами, до яких застосовується дійсна Конвенція] — ця країна; для творів, випущених у світ одночасно в кількох країнах Союзу, що надають різні строки охорони, — та країна, законодавство якої встановлює найкоротший строк охорони;

б) для творів, випущених у світ одночасно у будь-якій країні, що не входить до Союзу, і в одній із країн Союзу, — ця остання країна;

с) для творів, не випущених у світ, або для творів, випущених у світ вперше в країні, що не входить до Союзу, без одночасного випуску в світ у будь-якій країні Союзу, — та країна Союзу, громадянином якої є автор, за умови, що

(і) стосовно кінематографічних творів, виробник яких має свою штаб-квартиру або звичайне місце проживання в будь-якій країні Союзу, країною походження є ця країна; і

(ii) стосовно творів архітектури, споруджених у будь-якій країні Союзу, або інших художніх творів, що є частиною будівлі чи іншої споруди, розташованої в будь-якій країні Союзу, країною походження є ця країна.

(Витяг з ст. 5 (4) Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів. Паризький Акт від 24.07.1971 р., змінений 2 жовтня 1979 року. Дата приєднання України: 31.05.95 р. відпові-

дно до Закону України від 31.05.1995 р. № 189. Дата набрання чинності: 25.10.1995 р. // *Офіційний вісник України*, 2007, № 75).

Критерії придатності сорту для набуття прав інтелектуальної власності на нього

Сорт вважається придатним для набуття права на нього як на об'єкт інтелектуальної власності, якщо за проявом ознак, породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є новим, відмінним, однорідним та стабільним.

(Витяг з п. 2 ст. 11 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Літературні і художні твори

Термін «літературні і художні твори» охоплює всі твори в галузі літератури, науки і мистецтва, яким би способом і в якій би формі вони не були виражені, як-то: книги, брошури та інші письмові твори; лекції звернення, проповіді та інші подібного роду твори; драматичні і музично-драматичні твори; хореографічні твори і пантоміми; музичні твори з текстом або без тексту; кінематографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним кінематографії; рисунки, твори живопису, архітектури, скульптури, графіки і літографії; фотографічні твори, до яких прирівнюються твори, виражені способом, аналогічним фотографії; твори прикладного мистецтва; ілюстрації, географічні карти, плани, ескізи і пластичні твори, що відносяться до географії, топографії, архітектури або наук.

(Витяг зі ст. 2 (1) Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів. Паризький Акт від 24.07.1971 р., змінений 2 жовтня 1979 року. Дата приєднання України: 31.05.95 р. відповідно до Закону України від 31.05.1995 р. № 189. Дата набрання чинності: 25.10.1995 р. // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Ліцензійна комп'ютерна програма

Ліцензійна комп'ютерна програма — це комп'ютерна програма, яка вводиться в обіг, розповсюджується і використовується в обсягах, формах і способами, прямо зазначеними в ліцензії.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Ліцензійна продукція

Ліцензійна продукція — плата за надання прав на використання об'єкта права інтелектуальної власності, що є предметом ліцензійного договору.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Ліцензійні операції

Ліцензійні операції — продаж і придбання виключних прав на запатентований винахід або дозволу на використання винаходу чи ноу-хау з дотриманням певних юридичних заходів.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Ліцензійний договір

Ліцензійний договір — договір, у якому одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання комп'ютерної програми (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог чинного законодавства.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності — це письмове повноваження на використання комп'ютерної програми в певній обмеженій сфері, надане особою, яка має виключне право дозволяти використання комп'ютерної програми. Ліцензія на використання комп'ютерної програми може бути виключною, одиничною, невиключною, а також іншого виду, що не суперечить закону.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Локальна новизна

Локальна новизна — новизна, що встановлюється за виданими в Україні патентами і поданими до Держдепартаменту заявками на видачу патентів.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин

Майновим правом інтелектуальної власності на поширення сорту рослин є право його володільця на поширення сорту і на дозвіл чи заборону поширення сорту іншими особами.

(Витяг зі ст. 39-1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право)

До майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать:

- а) виключне право на використання твору;
- б) виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

(Витяг з ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Майнові права виконавців

Майновим правом виконавців є їх виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- а) публічне сповіщення своїх незафіксованих виконань (прямий ефір);
- б) фіксацію у фонограмах чи відеограмах своїх раніше незафіксованих виконань;
- в) відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх виконань, зафіксованих без їх згоди у фонограмі чи відеограмі, чи за їх згодою, але якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку вони дали свою згоду;

- г) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, шляхом першого продажу або іншої передачі права власності у разі, коли вони при першій фіксації виконання не дали дозволу виробнику фонограми (виробнику відеограми) на її подальше відтворення;
- д) комерційний прокат, майновий найм своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, якщо при фіксації не було їх згоди на комерційний прокат і майновий найм, навіть після розповсюдження виконань, здійсненого виробником фонограми (відеограми) або за його дозволом;
- е) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмах чи відеограмах, через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором, якщо при першій фіксації виконання не було їх згоди на такий вид розповсюдження.

(Витяг з ст. 39 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм

До майнових прав виробників фонограм і виробників відеограм належить їх виключне право на використання своїх фонограм, відеограм і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- а) відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх фонограм і відеограм у будь-якій формі і будь-яким способом;
- б) розповсюдження серед публіки фонограм, відеограм та їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі права власності;
- в) комерційний прокат фонограм, відеограм і їх примірників, навіть після їх розповсюдження, здійсненого виробником фонограми чи відеограми або за їх дозволом;
- г) публічне сповіщення фонограм, відеограм та їх примірників через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором;
- д) будь-яку видозміну своїх фонограм, відеограм;
- е) ввезення на митну територію України фонограм, відеограм та їх примірників з метою їх поширення серед публіки.

(Витяг з ст. 40 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Майнові права інтелектуальної власності

Майновими правами інтелектуальної власності є:

- 1) право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 424 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційне найменування є:

- 1) право на використання комерційного найменування;
- 2) право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне найменування, в тому числі забороняти таке використання;
- 3) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 490 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок

Майновими правами інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є:

- 1) право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка;
- 2) виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії);
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, в тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 464 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю

Майновими правами інтелектуальної власності на комерційну таємницю є:

- 1) право на використання комерційної таємниці;
- 2) виключне право дозволяти використання комерційної таємниці;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному розголошенню, збиранню або використанню комерційної таємниці;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 506 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Майнові права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми

Майновими правами інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми є:

- 1) право на використання компонування інтегральної мікросхеми;
- 2) виключне право дозволяти використання компонування інтегральної мікросхеми;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню компонування інтегральної мікросхеми, в тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 474 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав

Майновими правами інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав є:

- 1) право на використання об'єкта суміжних прав;
- 2) виключне право дозволяти використання об'єкта суміжних прав;
- 3) право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта суміжних прав, у тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 452 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин

Майновими правами інтелектуальної власності на сорт рослин є право володільця патенту на використання сорту та виключне право на дозвіл чи заборону використання сорту іншими особами.

(Витяг зі ст. 39 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом

Майновими правами інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідченими патентом, є:

- 1) право на використання сорту рослин, породи тварин, придатних для поширення в Україні;
- 2) виключне право дозволяти використання сорту рослин, породи тварин;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин, породи тварин, у тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 487 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку

Майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є:

- 1) право на використання торговельної марки;
- 2) виключне право дозволяти використання торговельної марки;
- 3) виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, в тому числі забороняти таке використання;
- 4) інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 495 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Майнові права організацій мовлення

До майнових прав організацій мовлення належить їх виключне право на використання своїх програм будь-яким способом і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

- а) публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції;

б) фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення;
в) публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом.

(Витяг з ст. 41 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Маркування контрольними марками

Маркування контрольними марками — позначення шляхом наклеювання контрольних марок на упаковку примірників аудіовізуальних творів чи фонограм у порядку, передбаченому законодавством.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, N 13).

Методичні підходи для проведення оцінки майнових прав інтелектуальної власності

Для проведення оцінки майнових прав інтелектуальної власності застосовуються такі методичні підходи: дохідний; порівняльний; витратний.

(Витяг з п. 8 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності

Митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності — інформаційний ресурс, який є складовою частиною центральної інформаційної бази Держмитслужби та складається Держмитслужбою для сприяння захисту прав власників на об'єкти права інтелектуальної власності під час митного контролю та митного оформлення товарів, що містять такі об'єкти на підставі заяв правовласників або їх представників, і містить інформацію, яка дає можливість запобігати переміщенню через митний кордон України товарів з порушенням прав інтелектуальної власності.

(Витяг з п. 1.1 наказу Державної митної служби України «Про затвердження Порядку надання застави або еквівалентної гарантії з відшкодування витрат, пов'язаних з діями митних органів України щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності» від 20.06.2007 № 520 // Офіційний вісник України, 2007, № 51).

Міжнародна реєстрація знаку для товарів та послуг

Міжнародна реєстрація знаку для товарів та послуг — реєстрація знака, здійснена відповідно до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків або Протоколу до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України від 15.09.2003 р. № 622 «Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Державного департаменту інтелектуальної власності» // Офіційний вісник України, 2003, № 40).

Назва місця походження товару

Назва місця походження товару — назва географічного місця, яка вживається для позначення товару, що походить із зазначеного географічного місця та має особливі властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов з характерним для даного географічного місця людським фактором.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140—141).

Назва сорту

Сортові присвоюється назва, яка повинна його однозначно ідентифікувати і відрізнитися від будь-якої іншої назви існуючого в Україні і державах-учасниках сорту того ж чи спорідненого виду.

Назва сорту включає його родове чи видове позначення і власну назву.

Власна назва може бути представлена будь-яким словом, комбінацією слів, комбінацією слів і цифр або комбінацією літер і цифр.

(Витяг зі ст. 13 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Наукове відкриття

Науковим відкриттям є встановлення невідомих раніше, але об'єктивно існуючих закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які вносять докорінні зміни у рівень наукового пізнання.

(Витяг з п. 1 ст. 457 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Науково-інформаційна діяльність

Науково-інформаційна діяльність — це сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави у науково-технічній інформації, що полягає в її збиранні, аналітично-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку і поширенні.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про науково-технічну інформацію» № 3322-ХІІ від 25.06.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 33).

Науково-технічна інформація

Науково-технічна інформація — це документовані або публічно оголошені відомості про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про науково-технічну інформацію» № 3322-ХІІ від 25.06.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 33).

Науково-технічна продукція

Науково-технічна продукція — результати науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектних і технологічних робіт.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну,

винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Національна система науково-технічної інформації

Національна система науково-технічної інформації — це організаційно-правова структура, за допомогою якої формується державна інформаційна політика, а також здійснюється координація робіт по створенню, користуванню, зберіганню та поширенню національних ресурсів науково-технічної інформації з урахуванням інтересів національної безпеки.

(Витяг з п. 1 ст. 8 Закону України «Про науково-технічну інформацію» № 3322-XII від 25.06.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 33).

Недобросовісна конкуренція

Недобросовісна конкуренція — будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. Недобросовісною конкуренцією є неправомірне використання ділової репутації суб'єкта господарювання, створення перешкод суб'єктам господарювання у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, а також інші дії.

(Витяг з ст. 32 Господарського кодексу України № 436-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» № 236/96-ВР від 07.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 36).

Неліцензійна комп'ютерна програма

Неліцензійна комп'ютерна програма — це комп'ютерна програма, яка використовується у будь-якій формі і будь-яким способом без відповідного письмового дозволу особи, якій належать майнові права інтелектуальної власності на цю програму.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністерства освіти і науки № 903 від 02.12.2004 р. «Про затвердження Правил використання комп'ютерних програм у навчальних закладах» // Офіційний вісник України, 2005, № 3).

Немарковані примірники аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних

Немарковані примірники аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних — примірники аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, упаковки яких не марковані контрольними марками або марковані контрольними марками, що мають серію, яка не відповідає носію цього примірника, чи номер, який не відповідає даним Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок, а також марковані підробними контрольними марками.

(Витяг з п. 2 Положення про порядок зберігання та знищення немаркованих примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 13.10.2000 р. № 1555 «Про затвердження положень з питань розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» // Офіційний вісник України, 2000, № 42).

Нематеріальний актив

Нематеріальний актив — об'єкти інтелектуальної, у тому числі промислової, власності, а також інші аналогічні права, визнані в порядку, встановленому законодавством, об'єктом права власності.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» № 143-V від 14.09.2006 р. // Офіційний вісник України, 2006, № 40).

Неправомірне використання комерційної таємниці

Неправомірним використанням комерційної таємниці є впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до законодавства України комерційну таємницю.

(Витяг з ст. 19 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 25.06.1997 р. № 236/96 // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 36).

Неправомірне збирання комерційної таємниці

Неправомірним збиранням комерційної таємниці вважається добування протиправним способом відомостей, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту (підприємцю).

(Витяг з ст. 16 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 25.06.1997 р. № 236/96 // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 36).

Новизна локальна

Див. «Локальна новизна».

Новий винахід (корисна модель)

Винахід (корисна модель) визнається новим, якщо він не є частиною рівня техніки. Об'єкти, що є частиною рівня техніки, для визначення новизни винаходу повинні враховуватися лише окремо.

(Витяг з п. 3 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Новий промисловий зразок

Промисловий зразок визнається новим, якщо сукупність його суттєвих ознак не стала загальнодоступною у світі до дати подання заявки до центрального органу виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету. Крім того, у процесі встановлення новизни промислового зразка береться до уваги зміст усіх раніше одержаних центральним органом виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності заявок, за винятком тих, що на зазначену дату вважаються відкликаними, відкликані або за ними центральним органом виконавчої влади з питань правової охорони інтелектуальної власності прийняті рішення про відмову у видачі патентів і вичерпані можливості оскарження таких рішень.

(Витяг з п. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Новий сорт

Сорт вважається новим, якщо до дати, на яку заявка вважається поданою, заявник (селекціонер) чи інша особа за його дозволом не продавали чи будь-яким іншим способом не передавали матеріал сорту для комерційного використання:

а) на території України — за рік до цієї дати;

б) на території іншої держави — щодо деревних та чагарникових культур і винограду за шість років і щодо рослин інших видів за чотири роки до цієї дати.

(Витяг з п. 3 ст. 11 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-XII від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Обсяг прав на топографію ІМС

Обсяг прав на топографію ІМС визначається зображенням топографії ІМС на матеріальному носії.

(Витяг з п. 4 ст. 4 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97 від 28.11.1997 // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 8).

Обсяг правової охорони винаходу (корисної моделі)

Обсяг правової охорони, що надається, визначається формулою винаходу (корисної моделі). Тлумачення формули повинно здійснюватися в межах опису винаходу (корисної моделі) та відповідних креслень.

(Витяг з п. 5 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Обсяг правової охорони кваліфікованого зазначення походження товару

Обсяг правової охорони, що надається реєстрацією права на використання кваліфікованого зазначення походження товару, визначається занесеними до Реєстру і зафіксованими у свідоцтві характеристиками товару та межами географічного місця.

(Витяг з п. 3 ст. 17 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140—141).

Обсяг правової охорони промислового зразка

Обсяг правової охорони, що надається, визначається сукупністю суттєвих ознак промислового зразка, представлених на зображенні (зображеннях) виробу, внесеному до Реєстру, і засвідчується патентом з наведеною у ньому копією внесеного до Реєстру зображення виробу.

(Витяг з п. 6 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Об'єкт винаходу

Об'єктом винаходу може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології.

(Витяг з п. 2 ст. 459 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Об'єкт винаходу (корисної моделі)

Об'єктом винаходу (корисної моделі) може бути:

- продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо);
- процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

(Витяг зі ст. 6 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Об'єкт знаку для товарів і послуг

Об'єктом знаку може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори та комбінації кольорів, а також будь-яка комбінація таких позначень.

(Витяг з п. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Об'єкти авторського права

Об'єктами авторського права є твори, а саме:

- 1) літературні та художні твори, зокрема:
 - романи, поеми, статті та інші письмові твори;
 - лекції, промови, проповіді та інші усні твори;

- драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори;
- музичні твори (з текстом або без тексту);
- аудіовізуальні твори;
- твори живопису, архітектури, скульптури та графіки;
- фотографічні твори;
- твори ужиткового мистецтва;
- ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки;
- переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів;
- збірники творів, якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності;
- 2) комп'ютерні програми;
- 3) компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності;
- 4) інші твори.

(Витяг з п. 1 ст. 433 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме:

- 1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);
- 2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;
- 3) комп'ютерні програми;
- 4) бази даних;
- 5) музичні твори з текстом і без тексту;
- 6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;
- 7) аудіовізуальні твори;
- 8) твори образотворчого мистецтва;
- 9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;
- 10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;
- 11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративно-ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо;
- 12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;

- 13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;
- 14) похідні твори;
- 15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за доббором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;
- 16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;
- 17) інші твори.

(Витяг з ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Об'єкти права інтелектуальної власності

До об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать:

- літературні та художні твори;
- комп'ютерні програми;
- компіляції даних (бази даних);
- виконання;
- фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення;
- наукові відкриття;
- винаходи, корисні моделі, промислові зразки;
- компонування (топографії) інтегральних мікросхем;
- раціоналізаторські пропозиції;
- сорти рослин, породи тварин;
- комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення;
- комерційні таємниці.

(Витяг з п. 1 ст. 420 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Об'єкти суміжних прав

Об'єктами суміжних прав без виконання будь-яких формальностей щодо цих об'єктів та незалежно від їх призначення, змісту, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження є:

- а) виконання;
- б) фонограми;
- в) відеограми;
- г) програми (передачі) організацій мовлення.

(Витяг з п. 1 ст. 449 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є:

- а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;
- б) фонограми, відеограми;
- в) передачі (програми) організацій мовлення.

(Витяг з ст. 35 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Об'єкт корисної моделі

Об'єктом корисної моделі може бути продукт (пристрій, речовина тощо) або процес у будь-якій сфері технології.

(Витяг з п. 2 ст. 460 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Об'єкт раціоналізаторської пропозиції

Об'єктом раціоналізаторської пропозиції може бути матеріальний об'єкт або процес.

(Витяг з п. 2 ст. 481 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Об'єкт промислового зразка

Об'єктом промислового зразка можуть бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу.

(Витяг з п. 2 ст. 461 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

(Витяг з п. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3689-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Об'єкт промислової власності

Об'єкт промислової власності — винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, фірмові найменування та позначення походження чи найменування місця походження товарів, а також недопущення недобросовісної конкуренції.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Оприлюднення (розкриття публіці) твору

Оприлюднення (розкриття публіці) твору — здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Опублікований (випущений у світ) твір

Твір вважається опублікованим (випущеним у світ), якщо він будь-яким способом повідомлений невизначеному колу осіб, у тому числі виданій, публічно виконаний, публічно показаний, переданий по радіо чи телебаченню, відображений у загальнодоступних електронних системах інформації.

(Витяг з п. 1 ст. 442 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Опублікування твору, фонограми, відеограми

Опублікування твору, фонограми, відеограми — випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інфо-

рмачі таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами. Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Організація колективного управління (організація колективного управління майновими правами)

Організація колективного управління (організація колективного управління майновими правами) — організація, що управляє на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і не має на меті одержання прибутку.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Організація мовлення

Організація мовлення — організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Організація ефірного мовлення

Організація ефірного мовлення — телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гама-променів тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Організація кабельного мовлення

Організація кабельного мовлення — телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі на віддаль сигналу за допомогою того чи іншого виду наземного, підземного чи підводного кабелю (провідникового, оптоволоконного чи іншого виду).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Оригінальна топографія інтегральної мікросхеми

Топографія ІМС визнається оригінальною, якщо вона не створена шляхом прямого відтворення (копіювання) іншої топографії ІМС, має відмінності, що надають їй нові властивості, і не була відомою у галузі мікроелектроніки до дати подання заявки до Установи або до дати її першого використання.

Топографія ІМС визнається оригінальною доти, доки не доведено протилежне.

(Витяг з п. 2 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97 від 28.11.1997 // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 8).

Основні методи дохідного підходу для оцінки майнових прав інтелектуальної власності.

Основними методами дохідного підходу, що застосовується для оцінки майнових прав інтелектуальної власності, є метод прямої капіталізації (дисконтування грошового потоку) та метод прямої капіталізації доходу.

(Витяг з п. 10 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Особисті немайнові права автора

Автору належать такі особисті немайнові права:

1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-

якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

- 2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;
- 3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;
- 4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

(Витяг з ст. 14 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Особисті немайнові права виконавців

Виконавцеві твору належать такі особисті немайнові права:

- а) вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;
- б) вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням (у разі, якщо це можливо);
- в) вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і репутації.

(Витяг з п. 1 ст. 38 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Особисті немайнові права інтелектуальної власності

Особистими немайновими правами інтелектуальної власності є:

- 1) право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності;
- 2) право перешкоджати будь-якому посяганню на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності;
- 3) інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 423 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Партія дисків для лазерних систем зчитування із записом на них інформації

Партія дисків для лазерних систем зчитування із записом на них інформації — будь-яка кількість дисків для лазерних систем зчитування із записом на них інформації, що виробляються з однієї матриці та супроводжуються одним товаросупровідним документом.

(Витяг з п. 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 04.07.2002 р. № 925 «Про затвердження Порядку надання, зберігання та видачі примірників дисків для лазерних систем зчитування» // Офіційний вісник України, 2002, № 27).

Патент (декларацийний патент) на винахід, декларацийний патент на корисну модель, патент (декларацийний патент) на секретний винахід, декларацийний патент на секретну корисну модель

Патент (декларацийний патент) на винахід, декларацийний патент на корисну модель, патент (декларацийний патент) на секретний винахід, декларацийний патент на секретну корисну модель — охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель).

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Патент (декларацийний патент) на секретний винахід

Патент (декларацийний патент) на секретний винахід — різновид патенту, що видається на винахід, віднесений до державної таємниці.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Патент (декларацийний патент) на секретний винахід — різновид патенту, що видається на винахід, який містить інформацію, віднесenu до державної таємниці.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Патент на винахід

Патент на винахід — різновид патенту, що видається за результатами кваліфікаційної експертизи заявки на винахід.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Примітка автора: таке ж визначення міститься в п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16.

Патент на винахід, деклараційний патент на винахід, деклараційний патент на корисну модель, патент (деклараційний патент) на секретний винахід, деклараційний патент на секретну корисну модель)

Патент на винахід, деклараційний патент на винахід, деклараційний патент на корисну модель, патент (деклараційний патент) на секретний винахід, деклараційний патент на секретну корисну модель) — охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель).

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Патентна інформація

Патентна інформація — сукупність відомостей про результати науково-технічної діяльності, що містяться в описах, які додаються до заявок на винаходи чи до охоронних документів, про правовий статус патентних документів, а також про умови реалізації прав, які витікають з патентних документів.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Патентна чистота

Патентна чистота — властивість технологій та /або їх складових бути вільно використаними в певній державі без загрози пору-

шення чинних на її території охоронних документів (патентів) на об'єкти права інтелектуальної власності, які належать третім особам, визначена згідно з чинними охоронними документами (патентами) на ці об'єкти та нормативно — правовими актами держави (держав), де планується використання зазначених технологій та їх складових, а також відповідно до конкретного періоду часу, обумовленого строком дії охоронних документів (патентів) на складові технологій на території такої держави (держав).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» № 143-V від 14.09.2006 р. // Офіційний вісник України, 2006, № 40).

Патентні дослідження

Патентні дослідження — системний науковий аналіз властивостей об'єкта господарської діяльності протягом його життєвого циклу, які впливають з правової охорони об'єктів промислової власності.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Патентні повірені

Див. «Державний реєстр України представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)»

Патентне право

Патентне право — сукупність правових норм, що регулюють відношення, пов'язані зі створенням і використанням винаходів і раціоналізаторських пропозицій, матеріальне і моральне стимулювання масового винахідництва, а також захист авторських прав.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Патентоспроможність

Патентоспроможність — юридична властивість технічного рішення задачі, що полягає в тому, що воно має всі ознаки, достатні

для визнання його винаходом і в разі відповідного оформлення заявних матеріалів може бути захищено патентом.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Паушальний платіж

Паушальний платіж — одноразовий платіж, який становить фіксовану суму і не залежить від обсягів виробництва (продажу) продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням об'єкта права інтелектуальної власності.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Первинні суб'єкти суміжних прав

Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення.

(Витяг з п. 1 ст. 37 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Перехід творів у суспільне надбання

Закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання.

(Витяг з п. 1 ст. 30 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Підтримувач сорту

Підтримувач сорту — фізична або юридична особа, яка впродовж чинності визначеного цим Законом строку майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, засвідченого свідоцтвом про державну реєстрацію сорту рослин, забезпечує збереженість сорту у процесі його господарського обороту шля-

хом підтримання ознак, породжених певним генотипом або комбінацією генотипів відповідно до прояву, що був зафіксований при державній реєстрації.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав

Піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав — опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення.

(Витяг з ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Плагіат

Плагіат — оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору.

(Витяг з ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Повторне порушення суб'єктом господарювання зобов'язань та ліцензійних умов

Повторним порушенням є вчинення суб'єктом господарювання протягом терміну дії ліцензії порушення зобов'язань або ліцензійних умов після застосування фінансових санкцій, спеціальних заходів, а також заходів адміністративної чи кримінальної відповідальності за порушення будь-якої з ліцензійних умов, визначених Законом.

(Витяг з п. 15 Постанови Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 р. № 675 «Про затвердження Порядку прийняття рішення про застосування до суб'єктів господарювання спеціальних заходів, спрямованих на припинення порушень вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності

суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць» // Офіційний вісник України, 2002, № 21).

Попередня заявка

Попередня заявка — заявка, яка була подана до Держдепартаменту чи до відповідного органу держави — учасниці Паризької конвенції з охорони промислової власності і за якою заявлено пріоритет.

(Витяг з п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16).

Порівняльний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності

Порівняльний підхід до оцінки майнових прав інтелектуальної власності застосовується у разі наявності достатнього обсягу достовірної інформації про ціни на ринку подібних об'єктів та умови договорів щодо розпорядження майновими правами на такі об'єкти.

(Витяг з п. 22 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Порушення прав на використання зазначення походження товару

Порушенням прав на використання зазначення походження товару є використання неправдивого (фальшивого) зазначення або такого зазначення, що вводить споживача в оману щодо справжнього місця походження товару.

(Витяг з п. 1 ст. 23 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140—141).

Похідний сорт

Похідним в основному від іншого сорту (вихідного сорту) вважається сорт, який хоч явно і відрізняється від вихідного сорту, але:

- а) зберігає прояв основних ознак, породжених генотипом чи певною комбінацією генотипів вихідного сорту;
- б) відповідає генотипу чи комбінації генотипів вихідного сорту, за винятком відмінностей, зумовлених походженням;
- в) похідні в основному сорти можуть бути отримані шляхом відбору природно індукованого мутанта чи соматоклонового варіанта або шляхом відбору рослин вихідного сорту, зворотним схрещуванням або методом генної інженерії.

(Витяг з п. 4 ст. 39 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Похідний твір

Похідний твір — твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Права інтелектуальної власності на географічне зазначення

Правами інтелектуальної власності на географічне зазначення є:

- 1) право на визнання позначення товару (послуги) географічним зазначенням;
- 2) право на використання географічного зазначення;
- 3) право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в тому числі забороняти таке використання.

(Витяг з п. 1 ст. 503 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Права на сорти

Можуть набуватися такі права на сорти:

- особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин;
- майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин;
- майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин.

(Витяг зі ст. 10 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993. // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Право інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності — це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом.

(Витяг з п. 1 ст. 418 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Презумпція авторства

За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору.

(Витяг з п. 1 ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Пріоритет заявки

Пріоритет заявки (пріоритет) — першість у поданні заявки.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Примітка автора: таке ж визначення міститься в п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16.

Придатність винаходу для набуття права інтелектуальної власності на нього

Винахід вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим, має винахідницький рівень і придатний для промислового використання.

(Витяг з п. 1 ст. 459 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Придатність компонування інтегральної мікросхеми для набуття права інтелектуальної власності на нього

Компонування інтегральної мікросхеми вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо воно є оригінальним.

(Витяг з п. 1 ст. 471 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Придатність корисної моделі для набуття права інтелектуальної власності на неї

Корисна модель вважається придатною для набуття права інтелектуальної власності на неї, якщо вона, відповідно до закону, є новою і придатною для промислового використання.

(Витяг з п. 1 ст. 460 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Придатність промислового зразка для набуття права інтелектуальної власності на нього

Промисловий зразок вважається придатним для набуття права інтелектуальної власності на нього, якщо він, відповідно до закону, є новим.

(Витяг з п. 1 ст. 461 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Придатність сорту для поширення в Україні

Сорт вважається придатним для поширення в Україні, якщо він відмінний, однорідний та стабільний, може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, нанесення шкоди тваринному і рослинному світу, збереженню довкілля.

(Витяг зі ст. 14 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-XII від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Примірник аудіовізуального твору чи фонограми

Примірник аудіовізуального твору чи фонограми — відтворена в будь-якій матеріальній формі копія аудіовізуального твору чи фо-

нограми, яка містить у собі всі або значну частину зображення чи звуків, що є складовими частинами цього аудіовізуального твору чи фонограми.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіо-візуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Примірник відеограми

Примірник відеограми — копія відеограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї відеограми і містить усі зафіксовані на ній рухомі зображення чи їх частину (як із звуковим супроводом, так і без нього).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Примірник твору

Примірник твору — копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Примірник фонограми

Примірник фонограми — копія фонограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї фонограми і містить усі зафіксовані на ній звуки чи їх частину.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Примусова ліцензія на використання сорту

Примусова ліцензія на використання сорту дає право особі, яка її отримує, використовувати сорт без дозволу володільця патенту.

Видавати примусові ліцензії на використання сортів можуть Кабінет Міністрів України і суд.

(Витяг зі ст. 47 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Продукт, виготовлений із застосуванням запатентованого винаходу

Продукт визнається виготовленим із застосуванням запатентованого винаходу (корисної моделі), якщо при цьому використано кожну ознаку, включену до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі), або ознаку, еквівалентну їй.

(Витяг з п. 2 ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Продукт як об'єкт технології

Продукт як об'єкт технології — це матеріальний об'єкт як результат діяльності людини. Таким продуктом, зокрема, є пристрій, механізм, система (комплекс) взаємодіючих пристроїв, споруда, виріб, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини та інший біологічний матеріал, у тому числі трансгенна рослина і тварина.

(Витяг з п. 2.3.1 наказу Міністерства освіти і науки України № 22 від 22.01.2001 «Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2001, № 9).

Продюсер аудіовізуального твору

Продюсер аудіовізуального твору — особа, яка організує або організує та фінансує створення аудіовізуального твору.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Промисловий зразок

Промисловий зразок — результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Примітка автора: таке ж визначення міститься в п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 198 від 18.03.2002 «Про затвердження Правил розгляду заявки на промисловий зразок» // Офіційний вісник України, 2002, № 14.

Промислово придатний винахід (корисна модель)

Винахід (корисна модель) визнається промислово придатним, якщо його може бути використано у промисловості або в іншій сфері діяльності.

(Витяг з п. 8 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Просте зазначення походження товару

Просте зазначення походження товару — будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару. Ним може бути і назва географічного місця, яка вживається для позначення товару або як складова частина такого позначення.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV від 14.07.1999 р. // Урядовий кур'єр, 1999, № 140—141).

Процес як об'єкт технології

Процес як об'єкт технології — це дія або сукупність дій, виконуваних щодо продуктів та інших матеріальних об'єктів за допомогою принаймні одного продукту і спрямованих на досягнення певного технічного результату. Таким процесом, зокрема, є виготовлення, обробка, переробка продукту та контролювання його якості, перетворення речовини, енергії, даних, вимірювання параметрів, діагностування, лікування, керування процесом, який є об'єктом технології.

(Витяг з п. 2.3.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 22 від 22.01.2001 «Про затвердження Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2001, № 9).

Псевдонім

Псевдонім — вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Публічна демонстрація аудіовізуального твору, відеограми

Публічна демонстрація аудіовізуального твору, відеограми — публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у приміщенні, в якому можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Публічне виконання

Публічне виконання — подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Публічне сповіщення (доведення до загального відома)

Публічне сповіщення (доведення до загального відома) — передача за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів).

нів, гама-променів тощо), у тому числі з використанням супутників, чи передача на віддалі за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (проводникового, оптоволоконного та інших видів) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли зазначена передача може бути сприйнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуки не можуть бути сприйняті.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Публічний показ

Публічний показ — будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Раціоналізатор

Раціоналізатор — автор раціоналізаторської пропозиції, особа, яка постійно чи епізодично займається раціоналізацією.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Раціоналізаторська пропозиція

Раціоналізаторською пропозицією є визнана юридичною особою пропозиція, яка містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності.

(Витяг з п. 1 ст. 481 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Раціоналізація

Раціоналізація — удосконалення методів будь-якої роботи, що забезпечує підвищення продуктивності праці, покращання якості продукції та виконане на основі впровадження нової інформації в практику.

(Витяг з п. 1.1 наказу Міністра оборони України від 05.03.2001 р. № 78 «Про затвердження Положення про патентно-ліцензійну, винахідницьку та раціоналізаторську роботу в Збройних Силах України» // Офіційний вісник України, 2001, № 12).

Реєстр примірників дисків

Реєстр примірників дисків — сукупність даних про диски, їх виробників (імпортерів), а також осіб, яким належать немайнові, майнові права на відповідні об'єкти авторського права та/або суміжних прав, що містяться на цих дисках.

(Витяг з п. 1 Постанови Кабінету Міністрів України від 04.07.2002 р. № 925 «Про затвердження Порядку надання, зберігання та видачі примірників дисків для лазерних систем зчитування» // Офіційний вісник України, 2002, № 27).

Репрографічне відтворення (репродукування)

Репрографічне відтворення (репродукування) — факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (у тому числі збільшеному чи зменшеному) оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній (у тому числі цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Рівень техніки

Рівень техніки включає всі відомості, які стали загальнодоступними у світі до дати подання заявки до Установи або, якщо заявлено пріоритет, до дати її пріоритету.

Рівень техніки включає також зміст будь-якої заявки на видачу в Україні патенту (у тому числі міжнародної заявки, в якій зазначена Україна) у тій редакції, в якій цю заявку було подано спочатку, за умови, що дата її подання (а якщо заявлено пріоритет, то дата пріоритету) передреє тій даті, яка зазначена у частині четвертій цієї статті, і що вона була опублікована на цю дату чи після цієї дати.

(Витяг з п. 4 і 5 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Різновиди сорту

Різновидами сорту, на які можуть набуватися права, є клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Розголошення комерційної таємниці

Розголошенням комерційної таємниці є ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до чинного законодавства України становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту (підприємцю).

(Витяг з ст. 17 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 25.06.1997 р. № 236/96 // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 36).

Розкриття публіці твору

Див. «Оприлюднення (розкриття публіці) твору».

Розповсюдження об'єктів авторського права і (або) суміжних прав

Розповсюдження об'єктів авторського права і (або) суміжних прав — будь-яка дія, за допомогою якої об'єкти авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці, в тому числі доведення цих об'єктів до відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Розповсюдження примірників аудіовізуальних творів чи фонограм

Розповсюдження примірників аудіовізуальних творів чи фонограм — випуск в обіг примірників аудіовізуальних творів чи фонограм і наступні за цим будь-які дії розповсюджувачів цих примірників, які тягнуть, незалежно від способу, передачу права власності або передачу права володіння, або права користування, або права розпорядження на ці примірники.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Розповсюджувач примірників аудіовізуальних творів чи фонограм

Розповсюджувач примірників аудіовізуальних творів чи фонограм — суб'єкт підприємницької діяльності, який придбав у власність або одержав у володіння (розпорядження) випущені в обіг примірники аудіовізуальних творів чи фонограм з метою їх передачі у власність або у володіння, користування, розпорядження третім особам шляхом продажу через мережу оптової, роздрібною чи дрібнороздрібною торгівлі або в інший спосіб.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Роялті

Роялті — ліцензійний платіж у вигляді сум, які сплачуються періодично, залежно від обсягів виробництва або реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з використанням об'єкта права інтелектуальної власності.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Свідоцтво про авторство на сорт

Свідоцтво про авторство на сорт — охоронний документ, що засвідчує особисте немайнове право авторства на сорт.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин

Свідоцтво про державну реєстрацію сорту рослин — охоронний документ, що засвідчує майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Секретний винахід (секретна корисна модель)

Секретний винахід (секретна корисна модель) — винахід (корисна модель), що містить інформацію, віднесена до державної таємниці.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Примітка автора: таке ж формулювання міститься в п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р.

«Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16.

Службові обов'язки

Службові обов'язки — зафіксовані в трудових договорах (контрактах), посадових інструкціях функціональні обов'язки працівника, що передбачають виконання робіт, які можуть привести до створення винаходу (корисної моделі).

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Службовий винахід (корисна модель)

Службовий винахід (корисна модель) — винахід (корисна модель), створений працівником:

— у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи дорученням роботодавця за умови, що трудовим договором (контрактом) не передбачене інше;

— з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва і обладнання роботодавця.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Службовий твір

Службовий твір — твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Сорт рослин

Сорт рослин — окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних

таксонів, яка, незалежно від того, задовольняє вона повністю або ні умови виникнення правової охорони:
— може бути визначена ступенем прояву ознак, що є результатом діяльності даного генотипу або комбінації генотипів;
— може бути відрізнена від будь-якої іншої групи рослин ступенем прояву принаймні однієї з цих ознак;
— може розглядатися як єдине ціле з точки зору її придатності для відтворення в незмінному вигляді цілих рослин сорту.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Співавтори

Співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір.

(Витяг з ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Співавтори інтерв'ю

Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю, та особа, яка його взяла.

(Витяг з п. 3 ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Способи управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав

Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть управляти своїми правами:

- а) особисто;
- б) через свого повіреного;
- в) через організацію колективного управління.

(Витяг зі ст. 45 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав

При порушеннях будь-якою особою авторського права і (або) суміжних прав, передбачених статтею 50 цього Закону, недотриманні передбачених договором умов використання творів і (або) об'єктів суміжних прав, використанні творів і об'єктів суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням інформації і (або) документів про управління правами чи створенні загрози неправомірного використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав та інших порушеннях особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають право:

- а) вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;
- б) звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;
- в) подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;
- г) подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;
- д) вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, в порядку, передбаченому Митним кодексом України;
- е) брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- є) вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;
- ж) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників

творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;

з) вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав.

(Витяг з п. 1 ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Стабільний сорт

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі сорту, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, в кінці кожного такого циклу.

(Витяг з п. 8 ст. 11 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Ставка роялті

Ставка роялті — частка бази роялті у відсотковому виразі, яка використовується для визначення величини роялті.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Строк корисного використання об'єкта права інтелектуальної власності

Строк корисного використання об'єкта права інтелектуальної власності — строк, протягом якого є ймовірність отримання економічної вигоди від використання об'єкта права інтелектуальної власності за умови чинності майнових прав на такий об'єкт.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Суб'єкти авторського права

Суб'єктами авторського права є автори творів, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права.

(Витяг з ст. 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Суб'єкти авторського права — автори творів, зазначених у частині першій статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права.

(Витяг з п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» // Офіційний вісник України, 2001, № 52).

Суб'єкти права інтелектуальної власності

Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до цього Кодексу, іншого закону чи договору.

(Витяг з п. 1 ст. 421 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення

Суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення є виробники товарів, асоціації споживачів, інші особи, визначені законом.

(Витяг з п. 1 ст. 502 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок

Суб'єктами права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок є:

- 1) винахідник, автор промислового зразка;
- 2) інші особи, які набули прав на винахід, корисну модель та промисловий зразок за договором чи законом.

(Витяг з п. 1 ст. 463 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми

Суб'єктами права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми є:

- 1) автор компонування інтегральної мікросхеми;
- 2) інші особи, які набули прав на компонування інтегральної мікросхеми за договором чи законом.

(Витяг з п. 1 ст. 473 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію

Суб'єктами права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію є її автор та юридична особа, якій ця пропозиція подана.

(Витяг з п. 1 ст. 483 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин

Суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин є:

- 1) автор (автори) сорту рослин;
- 2) інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин за договором чи законом.

(Витяг зі ст. 3-1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-XII від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин

Суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин є:

- 1) автор сорту рослин, породи тварин;
- 2) інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин за договором чи законом.

(Витяг з п. 1 ст. 486 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Суб'єкти суміжних прав

Суб'єктами суміжних прав є:

- а) виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;
- б) виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;
- в) виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;
- г) організації мовлення та їх правонаступники.

(Витяг з ст. 36 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Суспільне надбання

Суспільне надбання — твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчився.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Твір архітектури

Твір архітектури — твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Твір, випущений у світ одночасно у кількох країнах

Твір вважається випущеним у світ одночасно у кількох країнах, якщо він був випущений у двох або більше країнах протягом тридцяти днів після першого його випуску.

(Витяг з ст. 3 (4) Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів. Паризький Акт від 24.07.1971 р., змінений 2 жовтня 1979 року. Дата приєднання України: 31.05.95 р. відповідно до Закону України від 31.05.1995 р. № 189. Дата набрання чинності: 25.10.1995 р. // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Твір декоративного призначення

Твір декоративного призначення: скульптура малих форм, панно, вази, тарелі, тканини та інші предмети, призначені для оформлення приміщень.

(Витяг з Додатку 3 до Постанови Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» // Офіційний вісник України, 2003, № 4).

Твір, написаний віршами

Твір вважається написаним віршами, якщо не менше ніж половина тексту, що виголошується зі сцени, викладена у віршованій формі (римованим, білим чи вільним віршем).

(Витяг з Додатку 1 до Постанови Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» // Офіційний вісник України, 2003, № 4).

Твір образотворчого мистецтва

Твір образотворчого мистецтва — скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (у тому числі сценічного) дизайну тощо.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Твір ужиткового мистецтва

Твір ужиткового мистецтва — твір мистецтва, в тому числі твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Твір ужиткового призначення

Твір ужиткового призначення: посуд, столові набори, ювелірні вироби, вази, шкатулки, скриньки, корзинки, ляльки, іграшки, меблі та інші художньо оформлені вироби.

(Витяг з Додатку 3 до Постанови Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 р. № 72 «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (рояліті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» // Офіційний вісник України, 2003, № 4).

Творча діяльність

Творча діяльність — індивідуальна чи колективна творчість професійних творчих працівників, результатом якої є твір чи його інтерпретація, що мають культурно-мистецьку цінність.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» від 10.07.1997 № 554/97 // ВР Відомості Верховної Ради України, 1997, № 52).

Тимчасова заборона діяльності суб'єкта господарювання

Тимчасова заборона діяльності суб'єкта господарювання передбачає заборону провадження ним діяльності, в тому числі виконання окремих дій, робіт, функцій чи операцій, зокрема таких, як виробництво (окремі стадії технологічного процесу), відвантаження, реалізація (продаж), складання звітів тощо, які призводять чи можуть призвести до порушення вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць», на період до повного усунення виявлених порушень.

(Витяг з п. 8 Постанови Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 р. № 675 «Про затвердження Порядку прийняття рішення про застосування до суб'єктів господарювання спеціальних заходів, спрямованих на припинення порушень вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць» // Офіційний вісник України, 2002, № 21).

Тимчасова правова охорона сорту

Внесені до Реєстру заявок відомості про сорт дають заявнику право на тимчасову правову охорону від дати подання заявки.

Тимчасова правова охорона полягає в тому, що заявник має право на одержання компенсації за завдані йому після публікації відомостей про заявку збитки від особи, яку заявник повідомив про

те, що відомості про заявку внесено до Реєстру заявок. Зазначена компенсація може бути одержана заявником тільки після одержання ним патенту.

(Витяг зі ст. 32 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Тимчасове припинення дії ліцензії на виробництво дисків для лазерних систем зчитування

Тимчасове припинення дії ліцензії передбачає зупинення її дії на певний період (до повного усунення виявленого порушення) та позбавлення суб'єкта господарювання (ліцензіата) права на провадження зазначеного в ліцензії виду господарської діяльності протягом терміну, зазначеного в рішенні про тимчасове припинення дії ліцензії.

(Витяг з п. 18 Постанови Кабінету Міністрів України від 17.05.2002 р. № 675 «Про затвердження Порядку прийняття рішення про застосування до суб'єктів господарювання спеціальних заходів, спрямованих на припинення порушень вимог Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць» // Офіційний вісник України, 2002, № 21).

Технічні засоби захисту

Технічні засоби захисту — технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Топографія інтегральної мікросхеми

Топографія інтегральної мікросхеми — зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми та з'єднань між ними.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97 від 28.11.1997 // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 8).

Торговельна марка

Торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів.

(Витяг з п. 1 ст. 492 Цивільного кодексу України № 435-IV від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України, 2003, № 11).

Укладений договір про передачу прав на використання творів

Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди).

(Витяг з п. 2 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Умови охороноздатності топографії інтегральної мікросхеми (ІМС)

Топографія ІМС відповідає умовам охороноздатності, якщо вона є оригінальною.

(Витяг з п. 1 ст. 5 Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97 від 28.11.1997. // Відомості Верховної Ради України, 1998, № 8).

Умови патентоздатності винаходу, корисної моделі

Винахід відповідає умовам патентоздатності, якщо він є новим, має винахідницький рівень і є промислово придатним.

Корисна модель відповідає умовам патентоздатності, якщо вона є новою і промислово придатною.

(Витяг з п. 1 і 2 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Умови патентоспроможності промислового зразка

Промисловий зразок відповідає умовам патентоспроможності, якщо він є новим

(Витяг з п. 1 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-ХІІ від 15.12.1993. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Фактичний строк корисного використання об'єкта права інтелектуальної

Фактичний строк корисного використання об'єкта права інтелектуальної власності — період від початку строку корисного використання об'єкта права інтелектуальної власності до дати оцінки.

(Витяг з п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України, 2007, № 75).

Фонограма

Фонограма — звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій).

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

Фонограма — виключно звуковий запис будь-якого виконання чи інших звуків. Грамофонні платівки, диски, магнітофонні касети та інші носії записів є примірниками фонограми.

(Витяг з п. 1.5 наказу Міністерства освіти і науки України № 101 від 02.03.2001 р. «Про затвердження Порядку продажу (видачі) контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів та фонограм» // Офіційний вісник України, 2001, № 13).

Формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками)

Формальна експертиза (експертиза за формальними ознаками) — експертиза, в ході якої встановлюється належність зазначеного у заявці об'єкта до переліку об'єктів, які можуть бути визнані винаходами (корисними моделями), і відповідність заявки та її оформлення встановленим вимогам.

(Витяг зі ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-ХІІ від 15.12.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 7).

Примітка автора: таке ж визначення міститься в п. 1.2 наказу Міністерства освіти і науки України № 197 від 15.03.2002 р. «Про затвердження Правил розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель» // Офіційний вісник України, 2002, № 16.

Формальна експертиза заявки проводиться з метою визначення відповідності формальних ознак заявки вимогам, що встановлені цим Законом і розробленими урядовим органом державного управління з питань правової охорони інтелектуальної власності на сорти рослин, що діє у складі центрального органу виконавчої влади з питань аграрної політики, на його основі правилами складання та подання заявки.

(Витяг зі ст. 26 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-ХІІ від 21.04.1993 // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 21).

Цитата

Цитата — порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілишими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні.

(Витяг з ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13).

**ЗМІСТ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДРУЧНИКІВ І ПОСІБНИКІВ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
[послідовність — хронологічна]**

У цьому додатку міститься інформація про наступні книги

1. *Дахно І. І., Кравець В. П., Лало В. Н., Маштабей В. Я.* Лицензионная торговля в системе международных экономических отношений. — К.: Наукова думка, 1987. — 192 с. 314
 2. *Дахно І. І. и др.* Определение экономической эффективности и рационализаторских предложений / И. И. Дахно, В. Н. Лало, Б. С. Песков. — К.: Техніка, 1989. — 165 с. 315
 3. *Дахно І. І.* Патентно-лицензионная работа. — К.: Издательство «Блиц-Информ», 1996. — 256 с. 316
 4. *Дахно І. І.* Патентоведение. — Харьков: Ксилон, 1997. — 313 с. 318
 5. *Підпригора О. О.* Законодавство України про інтелектуальну власність. — Х.: Фірма «Консум», 1997. — 192 с. 322
 6. *Підпригора О. А., Підпригора О. О.* Право інтелектуальної власності України: навч. посібник для студентів юрид. вузів і фак. Університетів. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 338 с. 323
 7. *Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика.* — Наук.-практ. Вид.: У 4-х т. / За заг. ред. О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. — 500 с. 325
 8. *Основы интеллектуальной собственности.* — К.: Издательский Дом «Ін Юре», 1999. — 600 с. 328
 9. *Андрощук Г., Крайнев П., Кавасс І.* Право интеллектуальной собственности: торговые аспекты. Научно-практ. изд. — К.: Издательский Дом «Ін Юре», 2000. — 164 с. 335
 10. *Жаров В. О.* Інтелектуальна власність в Україні: правові аспекти набуття, здійснення та захисту прав: Монографія. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. — 188 с. 337
 11. *Козинец В. П., Малый В. В., Межебовский И. В.* Патентоведение: Учебное пособие. — Днепропетровск: НМетАУ, 2000. — 253 с. 338
 12. *Андрощук Г. А., Работягова Л. И.* Патентное право: правовая охрана изобретений. — 2-ое изд., перераб. и доп. — К.: МА-УП, 2001. — 232 с. 341
 13. *Дахно І. І.* Право інтелектуальної власності. Навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. — 200 с. 344
 14. *Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького.* — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. — 624 с. 345
- [Право інтелектуальної власності: Академ. курс. Підручник для студентів вищих навч. закладів / О. А. Підпригора, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. С. Дроб'язко та ін.; За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. — 2-ге вид., перероб. та допов. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. — 672 с.] 348

15. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підручник для студ. неюридичних вузів / За заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. — К., Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — 236 с.	348
16. <i>Дахно И. И.</i> Патентование и лицензирование: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2004. — 216 с.	351
17. <i>Дахно И. И.</i> Право интеллектуальной собственности: Научно-справочное пособие. — К.: ТП — ПРЕСС, 2004. — 224 с.	352
18. <i>Демченко Т. С.</i> Охорона товарних знаків (порівняльно-правовий аналіз) (Монографія). — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. — 184 с.	353
19. <i>Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р. В.</i> Право інтелектуальної власності. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 512 с.	356
20. <i>Антонов В. М.</i> Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право. — К.: КНТ, 2005. — 520 с.	361
21. <i>Кузнецов Ю. М.</i> патентознавство та авторське право: Підручник. — К.: Кондор, 2005. — 428 с.	363
22. <i>Суслєков Л. М., Дьордяй В. С.</i> Патентознавство. Навчальний посібник. — Київ: Центр навчальної літератури, 2005. — 232 с.	368
23. Промислова власність в Україні: проблеми правової охорони. Зб. наук. статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, Ю. Л. Бошицького. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. — 548 с.	371
24. <i>Вачевський М. В., Кремень В. Г., Мадзігон В. М., Скотний В. Г., Шевченко Г. С., Вачевський О. М.</i> Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності: Підручник / За ред. проф. М. В. Вачевського. — К.: ВД Професіонал, 2005. — 448 с.	372
25. <i>Мікульонюк І. О.</i> Основи інтелектуальної власності: Навч. посіб. — К.: ІВЦ Видавництво «Політехніка», ЛІРА — К, 2005. — 232 с.	375
26. <i>Афанасьєва К. О.</i> Авторське право. Практ. посібник. — К.: Атака, 2006. — 224 с.	377
27. <i>Базилевич В. Д.</i> Інтелектуальна власність: Підручник. — К.: Знання, 2006. — 431 с.	378
28. <i>Дахно І. І.</i> Право інтелектуальної власності. Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. — 278 с.	381
29. <i>Назаренко І. І.</i> Основи патентування і ліцензування: Навч. посібник / Назаренко І. І., Кредісов А. І., Ракша В. О.; За ред. А. І. Кредісова. — К.: Знання України, 2006. — 306 с.	384
30. Право інтелектуальної власності європейського Союзу та законодавство України / За ред. Ю. М. Капіци: кол. авторів: Ю. М. Капіца, С. К. Ступак, В. П. Воробйов та ін. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. — 1104 с.	386
31. Право інтелектуальної власності: Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / За заг. ред. М. В. Паладія, Н. М. Мироненко, В. О. Жарова. — К.: Парламентське вид-во, 2006. — 432 с.	388

32. Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності: Навч. посібник. Видання друге, виправлене. — К.: Кондор, 2007. — 156 с. 393
33. Коссак В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник. — К.: Істина, 2007. — 208 с. 395

Далі подаємо зміст зазначених вище книг

1. Дахно И. И., Кравец В. П., Лало В. Н., Маштабей В. Я. Лицензионная торговля в системе международных экономических отношений. — К.: Наукова думка, 1987. — 192 с. Тираж — 960 экземпляров.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Глава 1. Сущность и содержание современных международных лицензионных соглашений	7
1. Роль и место торговли технологией в современных международных экономических отношениях	7
2. Торговля лицензиями в международном обмене технологией	22
Глава 2. Лицензионная торговля капиталистических стран: цели, формы и методы	36
1. Факторы роста лицензионной торговли	36
2. Лицензионная торговля — арена межимпериалистических противоречий	39
3. Развивающиеся страны — объект империалистической эксплуатации	52
4. Формы и методы лицензионной торговли	57
Глава 3. Ценообразование на лицензии на мировом капиталистическом рынке	64
1. Вопросы лицензионного ценообразования в советской экономической литературе	64
2. Несостоятельность буржуазных взглядов по ценообразованию на лицензии	73
Глава 4. Лицензионная торговля в международных экономических отношениях социалистических стран	89
1. Основные предпосылки развития международных научно-технических отношений	89
2. Актуальные направления и проблемы международных лицензионных связей стран СЭВ	96
Глава 5. Торговля лицензиями во внешнем технологическом обмене СССР с несоциалистическими странами	116
1. Формы технологических обменов СССР с зарубежными странами	116
2. Тенденции развития лицензионных связей СССР с основными партнерами из несоциалистических стран	124
3. Основные показатели обмена лицензиями между СССР и несоциалистическими странами	129

4. Ведущие партнеры СССР на мировом капиталистическом рынке научно-технических достижений	133
5. Новые формы и актуальные проблемы развития советской лицензионной торговли СССР	137
6. Некоторые пути совершенствования лицензионной торговли СССР	140
Глава 6. Участие Украинской ССР в экспорте лицензий и его научно-техническая база	144
1. Высокий уровень научно-технических разработок — материальная основа роста лицензионной торговли СССР	144
2. Состояние патентно-лицензионной работы на современном этапе	148
3. Пути дальнейшего совершенствования патентно-лицензионной работы	157
Глава 7. Оценка конкурентоспособности объектов лицензионной торговли	163
Заключение	177
Примечания	180

2. Дахно И. И. и др. Определение экономической эффективности и рационализаторских предложений / И. И. Дахно, В. Н. Лало, Б. С. Песков. — К.: Техніка, 1989. — 165 с. Тираж — 19 000 экземпляров.

ОГЛАВЛЕНИЕ

Предисловие	3
Глава 1. Организационные аспекты выполнения расчетов экономической эффективности	8
Условия проведения расчетов экономической эффективности	8
Установление факта использования изобретений и рационализаторских предложений	12
Службы, выполняющие расчеты экономической эффективности	23
Сроки выполнения расчетов экономической эффективности от использования изобретений и рационализаторских предложений	31
Глава 2. Проведение расчетов экономического эффекта от использования изобретений и рационализаторских предложений	34
Годовой экономический эффект от использования изобретений и рационализаторских предложений	34
База сравнения	54
Определение долевого экономического эффекта	63

Определение экономической эффективности групп изобретений и рационализаторских предложений	70
Глава 3. Определение действительной ценности изобретений и рационализаторских предложений и экономические аспекты премирования за содействие изобретательству и рационализации	94
Действительная ценность технических решений	94
Премирование за содействие изобретательству и рационализации	105
Глава 4. Экономическая эффективность зарубежного патентирования изобретения и лицензионной торговли	113
Экономическая эффективность патентования	113
Экономическая эффективность продажи лицензий	121
Определение экономической эффективности приобретения лицензий	129
Распределение авторского вознаграждения за проданные лицензии и премий за участие в работах по заграничному патентованию и продаже лицензий	132
Глава 5. Пути повышения эффективности изобретательской и патентно-лицензионной работы	140
Улучшение изобретательской и патентно-лицензионной работы — веление времени	140
Оперативное и целенаправленное обеспечение информацией разработчиков новой техники, обеспечение внедрения техники высокого уровня	142
Увеличение экспортного потенциала	148
Усиление руководства патентно-лицензионной работой	152
Совершенствование организации планирования работ по патентованию изобретений за границей	153
Улучшение организации планирования работ по подготовке к продаже лицензий	155
Заключение	160
Список литературы	161

3. Дахно И. И. Патентно-лицензионная работа. — К.: Издательство «Блиц-Информ», 1996. — 256 с. Тираж — 5000 экземпляров.

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	3
Раздел I. Законодательство Украины по промышленной собственности: научно-практический комментарий	5
1.1. Закон Украины «Об охране прав на изобретения и полезные модели»	6
1.2. Закон Украины «Об охране прав на промышленные образцы»	31

1.3. Закон Украины «Об охране прав на знаки для товаров и услуг»	45
Раздел II. Беседы о промышленной собственности	57
<i>Беседа 1.</i> Если не хотите идти в суд — уважайте патентную чистоту	57
<i>Беседа 2.</i> Бумага — не костыль, но опереться на нее можно	58
<i>Беседа 3.</i> Блеск и нищета патента	61
<i>Беседа 4.</i> Преступление и наказание	65
<i>Беседа 5.</i> Цена патента и лицензии: можно ли объять необъятное?	68
<i>Беседа 6.</i> Лицензионный договор	71
<i>Беседа 7.</i> Патентное законодательство Украины и России в сравнении: плюсы и минусы	74
<i>Беседа 8.</i> Патентная монополия и антимонопольное законодательство	81
<i>Беседа 9.</i> Патент в объятиях Фемиды	85
<i>Беседа 10.</i> Патентные поверенные	91
<i>Беседа 11.</i> О глупостях в патентном законодательстве Украины	94
<i>Беседа 12.</i> Как стать умнее, опираясь на Запад	98
<i>Беседа 13.</i> Патентное законодательство Украины 1993 года: точки над «i»	103
<i>Беседа 14.</i> Патентные блины — комом	109
<i>Беседа 15.</i> Глупости статистики	117
<i>Беседа 16.</i> Международные глупости Госпатента Украины	122
<i>Беседа 17.</i> О несуразностях с авторскими свидетельствами и патентными поверенными	126
<i>Беседа 18.</i> Изъяны судебной системы	130
<i>Беседа 19.</i> Промышленная собственность и недобросовестная конкуренция	134
<i>Беседа 20.</i> О зарубежном патентировании	139
<i>Беседа 21.</i> Маркировка запатентованных товаров и уведомление о нарушении патентов в США	145
<i>Беседа 22.</i> Может ли открытие портить атмосферный воздух?	150
<i>Беседа 23.</i> Франшиза в «Общем рынке»	156
<i>Беседа 24.</i> Авторское право (копирайт) Великобритании	163
<i>Беседа 25.</i> Патентная монополия и конкурентная политика в «Общем рынке»	170
<i>Беседа 26.</i> Лицензионные соглашения по ноу-хау и конкурентная политика Европейского Сообщества	176
<i>Беседа 27.</i> Зарубежный опыт в охране секретных изобретений и выдаче разрешений на использование запатентованных изобретений	183

<i>Беседа 28.</i>	Соглашения в сфере научно-исследовательской и опытно-конструкторской деятельности и конкурентная политика Европейского Сообщества	190
<i>Беседа 29.</i>	Охрана товарных знаков в Великобритании	195
<i>Беседа 30.</i>	Франшиза в США	203
<i>Беседа 31.</i>	Опыт США в согласовании патентной монополии с антимонопольным законодательством	209
<i>Беседа 32.</i>	Займствование Советским Союзом зарубежной технологии в годы довоенных пятилеток	215
<i>Беседа 33.</i>	Использование западной технологии на других этапах развития народного хозяйства СССР	228
Раздел III. Промышленная собственность в вопросах и ответах		239
Заключение		250

4. Дахно И. И. Патентоведение. — Харьков: Ксилон, 1997. — 313 с. Тираж — 500 экземпляров.

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	3
Раздел 1. История изобретательства и краткий обзор развития правовой охраны объектов промышленной собственности	8
1.1. Изобретательство в истории человечества: некоторые вехи	8
1.2. Штрихи к истории товарного знака	18
1.3. Краткая характеристика правовой охраны изобретательства и товарного знака в дореволюционной России	22
Раздел 2. Правовая охрана изобретений, промышленных образцов товарных знаков, рационализаторских предложений в бывшем СССР	30
2.1. Эволюция законодательства до начала 1990-х годов	30
2.1.1. Изобретательство, рационализация и дизайнство от Ильича до Ильича	30
2.1.2. Основные нормы «Положения об открытиях, изобретениях и рационализаторских предложениях» от 21 августа 1973 года и «Положения о промышленных образцах» от 8 июня 1981 года	34
2.1.3. Правовая охрана товарных знаков в СССР	48
2.2. Патентное законодательство СССР 1991 года	56
2.2.1. Изобретения	56
2.2.2. Промышленные образцы	61

2.2.3. Товарные знаки	63
2.2.4. Временное соглашение об охране промышленной собственности	66
Раздел 3. Патентная система Украины	70
3.1. Становление патентной системы в Украине	70
3.1.1. Задачи и функции Госпатента Украины	70
3.1.2. «Временное положение о правовой охране объектов промышленной собственности и рационализаторских предложений в Украине» от 18 сентября 1992 г.	72
3.1.3. Другие нормативные акты начального периода становления патентной системы	78
3.2. Международное сотрудничество Украины по вопросам промышленной собственности	81
3.2.1. Украина — правопреемник бывшего СССР	81
3.2.2. Межгосударственное сотрудничество Украины в сфере промышленной собственности	81
3.2.3. Двустороннее сотрудничество	84
3.3. Общая характеристика законодательства Украины в сфере промышленной собственности	87
Раздел 4. Законодательство Украины по промышленной собственности от 15 декабря 1993 года: научно-практический комментарий	92
4.1. Закон Украины «Об охране прав на изобретения и полезные модели»	92
4.2. Закон Украины «Об охране прав на промышленные образцы»	121
4.3. Закон Украины «Об охране прав на знаки для товаров и услуг»	138
Раздел 5. Основные положения законодательства зарубежных стран в сфере промышленной собственности	154
5.1. Правовая охрана изобретений в дальнем зарубежье	154
5.1.1. Критерии патентоспособности	154
5.1.2. Непатентоспособность	159
5.1.3. Гармонизация и отличия	160
5.1.4. Предварительное использование (преждепользование)	162
5.1.5. Экспертиза	163
5.1.6. Патенты и сроки их действия	168
5.1.7. Нарушение патента	169
5.2. Промышленные образцы и их охрана в индустриально развитых странах мира	173
5.2.1. Правовая охрана промышленных образцов в Италии	173
5.2.2. Законодательство Японии относительно промышленных образцов	176

5.2.3.	Особенности правовой охраны промышленных образцов в США, Великобритании и ФРГ	179
5.2.4.	Охрана промышленных образцов по типу авторского права	181
5.3.	Правовое регулирование товарных знаков в промышленно развитых странах Запада	185
5.3.1.	Функции товарного знака	185
5.3.2.	Требования к товарным знакам	186
5.3.3.	Специфика охраны товарных знаков	187
5.3.4.	Экспертиза товарных знаков	190
5.3.5.	Исключительное право на товарный знак	191
5.4.	Авторское вознаграждение	196
5.5.	Определение цен на патенты и лицензии	199
5.5.1.	Виды лицензионных платежей	199
5.5.2.	Теоретические аспекты лицензионного ценообразования	200
5.5.3.	Практика лицензионной деятельности в промышленно развитых странах мира	204
5.6.	Основные черты патентного законодательства стран-членов СНГ и Литвы	212
5.6.1.	Патентное законодательство Российской Федерации	212
5.6.2.	Правовая охрана объектов промышленной собственности в Республике Беларусь	220
5.6.3.	патентное законодательство Казахстана	220
5.6.4.	Охрана промышленной собственности в Молдове	221
5.6.5.	Патентное законодательство Литвы	222
Раздел 6. Международная охрана промышленной собственности		227
6.1.	Предисловие к разделу	227
6.2.	Всемирная Организация Интеллектуальной Собственности	228
6.3.	Парижская конвенция по охране промышленной собственности	231
6.4.	Вашингтонский договор о патентной кооперации	237
6.5.	Мадридское соглашение о международной регистрации знаков 1891 года и Протокол к нему 1989 года	240
6.6.	Мадридское соглашение о пересечении ложных и вводящих в заблуждение указаний происхождения товаров	243
6.7.	Будапештский договор о международном признании депонирования микроорганизмов с целью патентной процедуры	244
6.8.	Лиссабонское соглашение о наименовании мест происхождения и их международной регистрации	245

6.9.	Гаагское соглашение о международном депонировании промышленных образцов	246
6.10.	Женевский договор о международной регистрации научных открытий	247
6.11.	Локарнское соглашение об учреждении Международной классификации промышленных образцов	248
6.12.	Ницкое соглашение о Международной классификации товаров и услуг для регистрации знаков	249
6.13.	Страсбургское соглашение о международной патентной классификации	250
6.14.	Венское соглашение об учреждении Международной классификации изобразительных элементов знаков	252
6.15.	Найробийский договор об охране Олимпийского символа	252
6.16.	Европейская патентная конвенция	253
	6.16.1. Организационные вопросы	254
	6.16.2. Патентоспособность. Срок действия	255
	6.16.3. Заявка	255
	6.16.4. Приоритет	255
	6.16.5. Формальная экспертиза	256
	6.16.6. Экспертиза по существу и выдача патента	256
	6.16.7. Возражения	256
	6.16.8. Регистрации	257
	6.16.9. Представительство	227
	6.16.10. Преобразование европейской заявки в национальную заявку на патент	227
Раздел 7. Информационно-документационные аспекты патентования		260
7.1.	Патентная документация	260
	7.1.1. Описание изобретения	262
	7.1.2. описания промышленного образца и товарного знака	267
	7.1.3. Патентные бюллетени	268
7.2.	Классификация изобретений, промышленных образцов, товарных знаков	270
	7.2.1. Германская национальная классификация изобретений	270
	7.2.2. Американская система классификации изобретений	271
	7.2.3. Английская система классификации изобретений	272
	7.2.4. Японская классификация изобретений	272
	7.2.5. Международная патентная классификация (МПК)	273
	7.2.6. Международная классификация промышленных образцов (МКПО)	276
	7.2.7. Международная классификация товаров и услуг (МКТУ)	276

7.3. Поиск патентной документации	278
7.4. Система патентной информации	282
7.5. Патентные исследования	286
7.6. Патентная чистота продукции	291
Рекомендуемая литература	304
Краткий терминологический словарь	305

5. *Підпригора О. О.* Законодавство України про інтелектуальну власність. — Х.: Фірма «Консум», 1997. — 192 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Глава I. Інтелектуальна власність в Україні	4
§ 1. Поняття і види інтелектуальної власності за законодавством України	4
§ 2. Зміст права інтелектуальної власності	14
§ 3. Види права інтелектуальної власності	23
§ 4. Становлення законодавства України про інтелектуальну власність	31
§ 5. Роль і значення інтелектуальної власності для України	40
Глава II. Авторське право і суміжні права	57
§ 1. Загальна характеристика Закону України «Про авторське право і суміжні права»	57
§ 2. Критичний огляд Закону України «Про авторське право і суміжні права»	71
§ 3. Аналіз окремих статей	86
Глава III. Право на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	106
§ 1. Загальна характеристика законів про охорону прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	106
§ 2. Критичний огляд законів про винаходи, корисні моделі і промислові зразки	118
§ 3. Аналіз окремих статей	134
Глава IV. Право на селекційні досягнення	142
Глава V. Право на раціоналізаторську пропозицію	153
Глава VI. Право на нерозкрити інформацію	162
Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	167
Глава VII. Право на фірмове найменування (фірму)	169
Глава VIII. Право на знаки для товарів і послуг	173
§ 1. Загальна характеристика Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»	173
§ 2. Критичний аналіз Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»	178

§ 3.	Зауваження до окремих статей	181
Глава IX.	Право на найменування місця походження товару	185

6. Підпригора О. А., Підпригора О. О. Право інтелектуальної власності України: навч. посібник для студентів юрид. вузів і фак. університетів. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 338 с. Наклад — 4000 примірників

ЗМІСТ

Розділ I.	Право інтелектуальної власності	
<i>Глава 1.</i>	Інтелектуальна власність в Україні	
§ 1.	Роль інтелектуальної діяльності в соціально-економічному розвитку України	3
§ 2.	Виникнення, становлення і розвиток поняття інтелектуальної власності	8
§ 3.	Законодавство України про інтелектуальну власність	15
§ 4.	Державне управління інтелектуальною діяльністю	18
<i>Глава 2.</i>	Авторське право і патентне право	
§ 1.	Спільне в цивільно-правовому регулюванні авторських і патентних відносин	21
§ 2.	Відмінності в цивільно-правовому регулюванні відносин, пов'язаних з творчою діяльністю	25
Розділ II.	Авторське право і суміжні права	
<i>Глава 3.</i>	Авторське право	
§ 1.	Поняття і види результатів творчості, що охороняються авторським правом	29
§ 2.	Об'єкти авторського права	31
§ 3.	Суб'єкти авторських відносин	33
<i>Глава 4.</i>	Суб'єктивне авторське право, його зміст і межі	
§ 1.	Особисті немайнові права авторів	40
§ 2.	Майнові права автора та іншої особи, що має авторське право	42
§ 3.	Вільне використання творів	47
§ 4.	Право на авторську винагороду	49
<i>Глава 5.</i>	Суміжні права	
§ 1.	Поняття суміжних прав	51
§ 2.	Суб'єкти суміжних прав	52
§ 3.	Суб'єктивні суміжні права	53
<i>Глава 6.</i>	Захист авторського права і суміжних прав	58
Розділ III.	Право промислової власності	
<i>Глава 7.</i>	Право на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	

§ 1.	Поняття промислової власності	62
§ 2.	Об'єкти правової охорони	66
§ 3.	Суб'єкти права на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	72
§ 4.	Оформлення прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	74
§ 5.	Суб'єктивні права на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	81
§ 6.	Захист прав патентовласника	89
<i>Глава 8.</i>	Право на нові сорти рослин і нові породи тварин	
§ 1.	Правова охорона сортів рослин	92
§ 2.	Право на селекційні досягнення в галузі тваринництва	102
<i>Глава 9.</i>	Право на раціоналізаторську пропозицію	
§ 1.	Поняття та ознаки раціоналізаторської пропозиції	104
§ 2.	Складання, поняття та розгляд заяви на раціоналізаторську пропозицію	108
<i>Глава 10.</i>	Право на науково-технічну інформацію	
§ 1.	Значення, види та зміст науково-технічної інформації	114
§ 2.	Зміст права на науково-технічну інформацію	116
§ 3.	Право на конфіденційну (нерозкрити) інформацію	123
<i>Розділ IV.</i>	Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	127
<i>Глава 11.</i>	Право на фірмове найменування (фірму)	129
<i>Глава 12.</i>	Право на знаки для товарів і послуг	
§ 1.	Значення знаків для товарів і послуг	133
§ 2.	Поняття та види знаків для товарів і послуг	137
§ 3.	Права і обов'язки, що впливають із свідоцтва на знак	145
§ 4.	Захист прав на знаки для товарів і послуг	148
<i>Глава 13.</i>	Право на найменування місця походження товару	151
<i>Глава 14.</i>	Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності	
§ 1.	Всесвітня організація інтелектуальної власності	158
§ 2.	Міжнародна охорона інтелектуальної власності	160
§ 3.	Міжнародна охорона літературної і художньої власності (авторське право)	171
<i>Глава 15.</i>	Договори на створення і використання об'єктів інтелектуальної власності	
§ 1.	Ліцензії на право користування об'єктами інтелектуальної власності	177
§ 2.	Авторські договори	182

§ 3.	Договори на створення і використання результатів науково-технічної діяльності	189
§ 4.	Договори на роботи і послуги по забезпеченню науково-технічною інформацією	194
<i>Глава 16.</i> Заклучні положення		
§ 1.	Захист права інтелектуальної власності. Загальні положення	196
§ 2.	Пільги суб'єктів інтелектуальної власності при захисті їх прав	199
Нормативні акти Закон України «Про власність» (витяг)		203
Закон України «Про науково-технічну інформацію»		204
Закон України «Про авторське право і суміжні права»		215
Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»		234
Закон України «Про охорону прав на промислові зразки»		251
Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»		264
Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»		274
Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності»		284
Закон України «Про державну таємницю»		299
Закон України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо охорони інтелектуальної власності»		313
Перелік нормативних актів, використаних під час підготовки навчального посібника		321
Рекомендована література		329

7. Інтелектуальна власність в Україні: правові засади та практика. — Наук.-практ. вид.: У 4-х т. / За заг. ред. О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999. 500 с.

ЗМІСТ (скорочений)

Том 1. Право інтелектуальної власності

Передмова	13
Розділ I. Право інтелектуальної власності	
<i>Глава 1.</i> Місце і роль інтелектуальної діяльності в економічному і соціальному розвитку країни	17
<i>Глава 2.</i> Поняття інтелектуальної власності та система її правової охорони	21
Розділ II. Захист прав інтелектуальної власності	
Загальні положення	31
<i>Глава 1.</i> Адміністративний порядок захисту прав	35

<i>Глава 2.</i>	Судовий порядок захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності	42
<i>Глава 3.</i>	Питання вдосконалення національного законодавства у сфері охорони прав інтелектуальної власності	54
Розділ III. Міжнародна співпраця у сфері охорони інтелектуальної власності		
<i>Глава 1.</i>	Міжнародна система охорони інтелектуальної власності	65
Розділ IV. Система законодавства у сфері захисту інтелектуальної власності		
<i>Глава 1.</i>	Законодавство України	113
<i>Глава 2.</i>	Міжнародні конвенції, угоди та договори	157
Словник термінів інтелектуальної власності		451
Література		493

Том 2. Авторське право і суміжні права

Вступ

Розділ I. Авторське право

<i>Глава 1.</i>	Історія і еволюція авторського права	15
<i>Глава 2.</i>	Поняття, основні завдання (функції) та принципи авторського права	18
<i>Глава 3.</i>	Виняткова природа і види авторського права	19
<i>Глава 4.</i>	Об'єкти авторського права	20
<i>Глава 5.</i>	Суб'єкти авторського права	23
<i>Глава 6.</i>	Авторський договір	30

Розділ II. Суміжні права

<i>Глава 1.</i>	Історія і еволюція суміжних прав	47
<i>Глава 2.</i>	Охорона прав виконавців, виробників фонограм, організацій ефірного та кабельного мовлення	49

Розділ III. Управління авторськими і суміжними правами

<i>Глава 1.</i>	Інфраструктура для реалізації авторських прав	57
<i>Глава 2.</i>	Колективне управління авторськими правами	60

Розділ IV. Система законодавства України про охорону авторського права і суміжних прав

<i>Глава 1.</i>	Закон України «Про авторське право і суміжні права»	67
<i>Глава 2.</i>	Постанови Кабінету Міністрів України у сфері авторського права	71
<i>Глава 3.</i>	Законодавчі та нормативні акти у сфері авторського права	75
<i>Глава 4.</i>	Перспективи розвитку системи охорони авторського права і суміжних прав в Україні	80

Розділ V. Нормативно-правові акти України у сфері захисту авторського права і суміжних прав

<i>Глава 1.</i>	Закони України, постанови Верховної Ради України	85
<i>Глава 2.</i>	Укази Президента України	317
<i>Глава 3.</i>	Постанови Кабінету міністрів України	325
<i>Глава 4.</i>	Нормативні акти Державного агентства України	397
	Література	457

Том 3. Промислова власність

Вступ

Розділ I. Загальні положення

<i>Глава 1.</i>	Поняття і предмет права промислової власності. Патентно-правові теорії і системи	19
<i>Глава 2.</i>	Джерела права промислової власності	22
<i>Глава 3.</i>	Об'єкти права промислової власності	27
<i>Глава 4.</i>	Суб'єкти права промислової власності	41

Розділ II. Правова охорона об'єктів промислової власності

<i>Глава 1.</i>	Система охорони промислової власності в Україні	51
<i>Глава 2.</i>	Оформлення прав на об'єкти промислової власності	54
<i>Глава 3.</i>	Умови надання правової охорони в Україні	57
<i>Глава 4.</i>	Правова охорона винаходів, корисних моделей і промислових зразків	66
<i>Глава 5.</i>	Видача ліцензій на використання прав на об'єкти промислової власності	71
<i>Глава 6.</i>	Патентування об'єктів промислової власності в зарубіжних державах	74
<i>Глава 7.</i>	Правова охорона знаків для товарів і послуг	77

Розділ III. Нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності

<i>Глава 1.</i>	Правова охорона топографій інтегральних мікросхем	81
<i>Глава 2.</i>	Правова охорона сортів рослин	84
<i>Глава 3.</i>	Правова охорона комерційної таємниці	86

Глава IV. Нормативно-правові акти України у сфері охорони промислової власності

<i>Глава 1.</i>	Закони України, постанови Верховної Ради України	95
<i>Глава 2.</i>	Укази Президента України	212
<i>Глава 3.</i>	Постанови Кабінету міністрів України	216
<i>Глава 4.</i>	Нормативні акти Державного патентного відомства України	264
<i>Глава 5.</i>	Нормативні акти Державного комітету статистики України	625
	Література	650

*Том 4. Оцінка інтелектуальної власності.
Бухгалтерський облік та оподаткування*

Вступ		7
<i>Глава 1.</i>	Інтелектуальна власність як об'єкт права, обліку та оцінки	10
<i>Глава 2.</i>	Методичні підходи до оцінки вартості інтелектуальної власності і нормативно-правова основа	32
<i>Глава 3.</i>	Метод оцінки вартості інтелектуальної власності за доходом	55
<i>Глава 4.</i>	Метод оцінки вартості промислової власності	109
<i>Глава 5.</i>	Оцінка вартості інтелектуальної власності при корпоративних трансакціях	150
<i>Глава 6.</i>	Методи попередньої оцінки доцільності придбання (використання) інтелектуальної власності	171
<i>Глава 7.</i>	Оцінка вартості ліцензій	197
<i>Глава 8.</i>	Облік та оподаткування інтелектуальної власності в системі нематеріальних активів	230
Література		343

8. Основы интеллектуальной собственности. — К.: Издательский Дом «Ин Юре», 1999. — 600 с. Тираж — 1500 экз.

СОДЕРЖАНИЕ

Часть I.	Введение в интеллектуальную собственность	
<i>Глава 1.</i>	Система интеллектуальной собственности	13
	A. Понятие интеллектуальной собственности	13
	B. Авторские и смежные права	15
	C. Патенты и родственные понятия	17
	D. Промышленные образцы	19
	E. Товарные знаки фирменные наименования и географические указания	19
	F. Недобросовестная конкуренция	22
<i>Глава 2.</i>	История и эволюция промышленной собственности	25
	A. История и эволюция патентов	25
	B. История и эволюция товарных знаков	28
	C. История и эволюция авторского права	30
<i>Глава 3.</i>	Всемирная организация интеллектуальной собственности и международное сотрудничество в области интеллектуальной собственности	33

	A. Всемирная организация интеллектуальной собственности (ВОИС)	33
	B. Программы сотрудничества в целях развития ВОИС	38
Часть II.	Роль интеллектуальной собственности в экономическом и техническом развитии	
<i>Глава 4.</i>	Влияние охраны интеллектуальной собственности на экономическое и техническое развитие	51
	A. Основные задачи развивающихся стран	51
	B. Промышленная собственность и развитие	52
	C. Авторские права и развитие	63
<i>Глава 5.</i>	Лицензирование и передача технологий	65
	A. Введение	65
	B. Передача и приобретения технологий на коммерческой основе	65
	C. Переговоры по лицензионным договорам	74
	D. Вознаграждение	80
	E. Виды лицензий на интеллектуальную собственность	86
	F. Государственный контроль за лицензионными договорами	90
<i>Глава 6.</i>	Роль информации и документации о промышленной собственности в содействии технологическому развитию	94
	A. Роль информации о промышленной собственности и передаче технологии	94
	B. Виды патентной документации	98
	C. Содержание патентной документации	99
	D. Новые технологии для обеспечения хранения и доступа информации о промышленной собственности	102
	E. Статистика о патентных документах как источник технологической информации	105
	F. Международная патентная классификация (МПК)	106
	G. Система европейской патентной информации и документации (EPIDOS). Международный центр патентной документации (INPADOC)	109
	H. Система Капри	110
	I. Программа поиска на определение уровня техники	111
	J. Центры патентной информации в развивающихся странах	112
Часть III.	Формы интеллектуальной собственности	
<i>Глава 7.</i>	Патенты	121

	A.	Введение	121
	B.	Условия патентоспособности	122
	C.	Оформление и подача заявки на изобретение	126
	D.	Экспертиза заявки на изобретение	129
	E.	Нарушение патентных прав	132
	F.	Использование запатентованного изобретения	139
	G.	Принудительные лицензии	142
	H.	Полезные модели	147
<i>Глава 8.</i>		Авторские и смежные права	148
	A.	Введение	148
	B.	Охрана авторских прав	148
	C.	Объект авторского права	150
	D.	Права, охватываемые авторским правом	151
	E.	Смежные права	154
	F.	Субъекты авторского права	159
	G.	Ограничения авторского права	159
	H.	Пиратство и иные нарушения	161
	I.	Средства судебной защиты	163
	J.	Охрана произведений народного творчества	167
<i>Глава 9.</i>		Товарные знаки	176
	A.	Введение	176
	B.	Определения	177
	C.	Обозначения, которые могут служить в качестве товарных знаков	179
	D.	Критерии охраноспособности	180
	E.	Охрана прав на товарные знаки	187
	F.	Условия использования	187
	G.	Регистрация товарных знаков	191
	H.	Исключение товарного знака из реестра	195
	I.	Права, вытекающие из регистрации товарных знаков	196
	J.	Нарушение права на товарный знак, контрафакция и подделка этикеток и упаковки	204
	K.	Изменение в праве собственности	206
	L.	Предоставление лицензии на использование товарного знака	209
	M.	Фирменные наименования	211
<i>Глава 10.</i>		Промышленные образцы	213
	A.	Введение	213
	B.	Эволюция правовой охраны промышленных образцов	213
	C.	Правовая охрана промышленных образцов	214
	D.	Права на промышленные образцы	218
	E.	Связь с авторскими правами	221
<i>Глава 11.</i>		Географические указания	222
	A.	Введение	222

	В.	Охрана географических указаний на национальном уровне	224
	С.	Охрана географических указаний на международном уровне посредством многосторонних договоров	227
	Д.	Охрана географических указаний на международном уровне в силу положений двухсторонних соглашений	232
<i>Глава 12.</i>		Защита от недобросовестной конкуренции	233
	А.	Введение	233
	В.	Необходимость защиты	234
	С.	Правовая основа защиты	236
	Д.	Акты недобросовестной конкуренции	241
<i>Глава 13.</i>		Коммерческая концессия	269
	А.	Введение	269
	В.	Сравнительная характеристика соглашения о розничной продаже, стандартного лицензионного соглашения и договора коммерческой концессии	271
	С.	Типы коммерческой концессии	275
	Д.	Структурные формы коммерческой концессии	276
	Е.	Типовые положения договора коммерческой концессии	279
<i>Глава 14.</i>		Коммерческое использование персонажей	294
	А.	Понятие персонажа	294
	В.	Понятие коммерческого использования персонажей	295
	С.	Формы правовой охраны	299
<i>Часть IV.</i>		Обеспечение охраны прав интеллектуальной собственности	
<i>Глава 15.</i>		Обеспечение защиты прав на промышленную собственность, авторские и смежные права	305
	А.	Введение	305
	В.	Общие положения по обеспечению защиты прав на промышленную собственность	307
	С.	Обеспечение защиты патентных прав	310
	Д.	Обеспечение защиты авторских и смежных прав	313
	Е.	Деятельность ВОИС по обеспечению защиты прав	320
	Ф.	Положения по обеспечению защиты прав в соглашении TRIPS	321
<i>Глава 16.</i>		Судебные процессы, касающиеся интеллектуальной собственности	322
	А.	Введение	322

	V.	Обзор решений, принимаемых ведомствами по промышленной собственности	322
	C.	Судебные дела по нарушениям	328
	D.	Средства судебной защиты	331
<i>Глава 17.</i>		Арбитражное урегулирование споров, касающихся интеллектуальной собственности	334
	A.	Альтернативное урегулирование	334
	V.	Обеспечение защиты прав в международном контексте	335
	C.	Арбитражный центр ВОИС	336
<i>Часть V.</i>		Международные договоры и конвенции в области интеллектуальной собственности	
<i>Глава 18.</i>		Парижская конвенция по охране промышленной собственности	341
	A.	Исторический обзор	341
	V.	Основные положения	342
	C.	Административные и финансовые положения	361
<i>Глава 19.</i>		Бернская конвенция по охране литературных и художественных произведений	365
	A.	История вопроса	365
	V.	Основные положения	366
	C.	Парижский акт Бернской конвенции	368
	D.	Административные функции	370
	E.	Развивающиеся страны и Бернская конвенция	371
<i>Глава 20.</i>		Договор о патентной кооперации	374
	A.	Введение	374
	V.	Функциональные системы РСТ	376
	C.	Преимущества системы РСТ	381
<i>Глава 21.</i>		Мадридское соглашение о международной регистрации знаков и протокол к Мадридскому соглашению	384
	A.	Введение	384
	V.	Принцип международной регистрации	384
	C.	Процедура регистрации	385
	D.	Действия международной регистрации	387
	E.	Отказ в предоставлении охраны	388
	F.	Изменения, затрагивающие международную регистрацию	390
	G.	Продление	391
	H.	Уведомления, направляемые национальным ведомствам, и публикации	391
	I.	Протокол к Мадридскому соглашению о международной регистрации знаков («Мадридский протокол»)	392
<i>Глава 22.</i>		Гаагское соглашение о международном депонировании промышленных образцов	395
	A.	Введение	395

	V.	Принцип международного депонирования	395
	C.	Основные положения Гаагского соглашения	395
	D.	Преимущества присоединения к Гаагскому соглашению	397
<i>Глава 23.</i>		Договор о законах по товарным знакам	399
	A.	Введение	399
	B.	Положения договора	399
<i>Глава 24.</i>		Конвенции по классификации	404
	A.	Ницкое соглашение о Международной классификации	404
	B.	Венское соглашение об учреждении Международной классификации изобразительных элементов знаков	407
	C.	Локарнское соглашение об учреждении Международной классификации промышленных образцов	410
<i>Глава 25.</i>		Международная конвенция по охране прав исполнителей, создателей фонограмм и организаций эфирного вещания («Римская конвенция»)	412
	A.	Эволюция Римской конвенции	412
	B.	Взаимосвязь между охраной смежных прав и авторским правом	413
	C.	Основной принцип охраны по Римской конвенции: национальный режим	413
	D.	Субъекты охраны	414
	E.	Минимальный уровень охраны, требуемый Конвенцией	414
	F.	Положения, предусматривающие дискреционное регулирование осуществления прав	415
	G.	Ограничения	416
	H.	Срок охраны	417
	I.	Ограничение формальных процедур и осуществление Римской конвенции	417
	J.	Осуществление Римской конвенции	417
	K.	Римская конвенция и развивающиеся страны	418
<i>Глава 26.</i>		Другие специальные конвенции в области смежных прав	420
	A.	Специальные конвенции	420
	B.	Цели и задачи специальных конвенций	420
	C.	Основные характеристики специальных конвенций	421
	D.	Материально-правовые положения Конвенции по фонограммам	422
	E.	Материально-правовые положения Конвенции по спутникам	423

	F.	Конвенции по фонограммам и спутникам и развивающиеся страны	424
<i>Глава 27.</i>		Международная конвенция по охране селекционных достижений	426
	A.	Введение	426
	B.	Международный союз по охране селекционных достижений (UPOV)	426
	C.	Акт 1991 года Конвенции UPOV	431
	D.	Последние события	441
<i>Глава 28.</i>		Соглашение о торговых аспектах прав на интеллектуальную собственность («TRIPS»)	443
	A.	Введение	443
	B.	Общие положения, основные принципы и заключительные положения (части I и VII)	445
	C.	Стандарты, относящиеся к наличию, объему и использованию прав интеллектуальной собственности (часть II)	447
	D.	Обеспечение защиты прав интеллектуальной собственности (часть III)	453
	E.	Приобретение и поддержание в силе прав интеллектуальной собственности и относящиеся к ним процедуры (часть IV)	455
	F.	Предотвращение и урегулирование споров (часть V)	455
<i>Часть VI.</i>		Управление интеллектуальной собственностью и обучение праву интеллектуальной собственности	
<i>Глава 29.</i>		Управление промышленной собственностью	459
	A.	Введение	459
	B.	Административная структура ведомства промышленности	460
	C.	Патентное ведомство	464
	D.	Ведомство товарных знаков	467
	E.	Ведомство промышленных образцов	470
	F.	Межправительственное сотрудничество	472
	G.	Государственная поддержка изобретательской деятельности	481
<i>Глава 30.</i>		Управление авторскими правами	484
	A.	Инфраструктура для реализации авторских прав	484
	B.	Коллективное управление авторскими правами	489
<i>Глава 31.</i>		Поверенный по патентам и товарным знакам	501
	A.	Введение	501
	B.	Функции патентного поверенного	501
	C.	Патентные поверенные на предприятиях	512
	D.	Ассоциации патентных поверенных	514
	E.	Функции поверенного по товарным знакам	516
	F.	Требования к подготовке патентного поверенного	522

<i>Глава 32.</i>	Обучение праву интеллектуальной собственности.	524
А.	Введение	524
В.	Программы обучения в области интеллектуальной собственности	524
С.	Выбор курсов по интеллектуальной собственности	528
D.	Отбор материалов и написание учебных планов	529
E.	Методика преподавания и стратегия обучения	533
F.	Контакты между преподавателями и научными работниками	534
G.	Роль преподавателей в законодательном процессе	534
H.	Исследовательские институты в области интеллектуальной собственности	536
Заключение		539
	Часть VII. Новое в интеллектуальной собственности	
<i>Глава 33.</i>	Охрана новых технологических объектов	543
А.	Компьютерные программы	543
В.	Биотехнология	547
С.	Интегральные микросхемы	552
D.	Репрография	558
E.	Новая техника связи	560
F.	Цифровые системы распространения	565
<i>Глава 34.</i>	Предлагаемые международные договоры и соглашения	568
А.	Проект договора о патентных законах	568
В.	Проект протокола к Бернской конвенции и новый возможный правовой акт об охране прав исполнителей и производителей	571
С.	Пересмотр Гаагского соглашения относительно международного депонирования промышленных образцов	578
D.	Проект договора ВОИС по урегулированию споров между государствами в области интеллектуальной собственности	581
Предметный указатель		591

9. Андрощук Г., Крайнев П., Кавасс И. Право интеллектуальной собственности: торговые аспекты. Научно-практ. изд. — К.: Издательский Дом «In Юре», 2000. — 164 с.

СОДЕРЖАНИЕ

Глава I. Охрана объектов интеллектуальной собственности в международной торговле	5
Глава II. Интеллектуальная собственность и ТРИПС	22
1. Общих требования ТРИПС к процедурам защиты прав интеллектуальной собственности	22
2. Требования к гражданским процедурам	29
3. Уголовные меры защиты прав интеллектуальной собственности	41
4. Уникальность ТРИПС. В чем она заключается?	42
Глава III. Соглашение по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности	44
<i>Часть I.</i> Общие положения и основополагающие принципы	46
<i>Часть II.</i> Стандарты в отношении наличия, объема и использования прав интеллектуальной собственности	50
1. Авторское право и смежные права	50
2. Товарные знаки	52
3. Географические указания	55
4. Промышленные образцы	59
5. Патенты	60
6. Топологии (топографии) интегральных схем	65
7. Охрана закрытой информации	67
8. Осуществление контроля за антиконкурентной практикой через договорные лицензии	68
<i>Часть III.</i> Осуществление прав интеллектуальной собственности	69
1. Общие обязательства	69
2. Гражданско-правовые и административные процедуры и средства судебной защиты	70
3. Временные меры	74
4. Особые требования в отношении пограничных мер	75
5. Уголовные процедуры	79
<i>Часть IV.</i> Приобретение и сохранение в силе прав интеллектуальной собственности и смежные процедуры между сторонами	80
<i>Часть V.</i> Предотвращение и урегулирование споров	81
<i>Часть VI.</i> Переходные договоренности	82
<i>Часть VII.</i> Институциональные мероприятия: заключительные положения	84
Глава IV. Последствия соглашения ТРИПС для договоров, административные функции которых выполняет ВОИС	89
<i>Часть I.</i> Общие положения и основополагающие принципы	98
<i>Часть II.</i> Стандарты в отношении наличия, объема и использования прав интеллектуальной собственности	100
1. Авторское право и смежные права	101

2. Товарные знаки	118
3. Географические указания	124
4. Промышленные образцы	128
5. Патенты	131
6. Топологии (топографии) интегральных схем	136
7. Охрана закрытой информации	139
8. Осуществление контроля за антиконкурентной практикой через договорные лицензии	140
<i>Часть III. Осуществление прав интеллектуальной собственности</i>	141
1. Общие обязательства	141
2. Гражданско-правовые и административные процедуры и средства судебной защиты	143
3. Временные меры	145
4. Особые требования в отношении пограничных мер	146
5. Уголовные процедуры	148
<i>Часть IV. Приобретение и сохранение в силе прав интеллектуальной собственности и смежные процедуры между сторонами</i>	149
<i>Часть V. Предотвращение и урегулирование споров</i>	149
<i>Часть VI. Переходные договоренности</i>	152
<i>Часть VII. Институциональные мероприятия: заключительные положения</i>	154
Литература	160

10. *Жаров В. О.* Интеллектуальна власність в Україні: правові аспекти набуття, здійснення та захисту прав: Монографія. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. — 188 с. Наклад — 300 примірників.

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Інтеллектуальна власність і пов'язані з нею поняття	
1.1. Роль інтеллектуальної діяльності в соціально-економічному розвитку країни	9
1.2. Виникнення і становлення поняття інтеллектуальної власності	12
1.3. Законодавство України в сфері інтеллектуальної власності	15
1.4. Набуття та здійснення прав на об'єкти інтеллектуальної власності	19
1.4.1. Об'єкти авторського права та суміжних прав	19
1.4.2. Об'єкти промислової власності	28
1.4.3. Нетрадиційні об'єкти інтеллектуальної власності	91
Розділ 2. Захист прав на об'єкти інтеллектуальної власності	

2.1.	Аналіз чинної в Україні нормативно-правової бази з питань захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності	100
2.1.1.	Основні форми і способи захисту прав	101
2.1.2.	Адміністративний порядок захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності	104
2.1.3.	Судовий порядок захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності	110
2.2.	Дослідження міжнародних договорів та законодавства зарубіжних країн стосовно захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності	124
2.3.	Визначення відповідності норм національного законодавства вимогам міжнародного права	147
2.4.	Адаптація національного законодавства з питань захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності до міжнародних норм і правил	150
	Висновки	176
	Література	179

11. Козинец В. П., Малый В. В., Межебовский И. В. Патентоведение: Учебное пособие. — Днепропетровск: НМетАУ, 2000. — 253 с. Тираж — 400 экземпляров.

СОДЕРЖАНИЕ

	Предисловие	3
Глава 1.	Законодательство Украины по промышленной собственности. Патентные законы Украины	5
1.1.	Основные патентные законы Украины. Толкование понятий, употребляемых в законах	5
1.2.	Условия патентоспособности объектов промышленной собственности и предоставления их правовой охраны	11
1.3.	Порядок получения и сроки действия охранных документов. Права и обязанности, регламентируемые ими	15
1.4.	Вопросы для самоконтроля знаний	21
Глава 2.	Патентные основы промышленной собственности	22
2.1.	Патентная система в Украине	22
2.2.	Международные и региональные соглашения	26

2.3.	Патентные отделы. Патентный поверенный	32
2.4.	Вопросы для самоконтроля знаний	36
Глава 3.	Объекты изобретений и полезной модели и субъекты права на них	37
3.1.	Объекты изобретения (полезной модели)	37
3.2.	Соответствие объектов изобретения и полезной модели условиям патентоспособности	40
3.3.	Субъекты права на изобретения и полезные модели	43
3.4.	Вопросы для самоконтроля знаний	45
Глава 4.	Патентная документация. Ее формирование и использование	46
4.1.	Патентная документация и ее особенности	46
4.2.	Патентные исследования. Виды, особенности и методика	53
4.3.	Поиск аналогов в процессе оформления заявки на изобретение. Международная патентная классификация	59
4.4.	Основные положения и порядок проведения патентных исследований в соответствии с госстандартом Украины. Патентный формуляр	63
4.5.	Вопросы для самоконтроля знаний	71
Глава 5.	Основные этапы выявления изобретений	72
5.1.	Существенные признаки технического решения. Выявление прототипа	72
5.2.	Структура формулы изобретения. Особенности ее в зависимости от вида объекта изобретения	77
5.3.	Примеры формул изобретений	80
5.4.	Вопросы для самоконтроля знаний	85
Глава 6.	Оформление заявки на изобретение	86
6.1.	Содержание и назначение материалов заявки на изобретение	86
6.2.	Структура описания заявки на изобретение и требования к нему	89
6.3.	Рекомендации по составлению описания заявки на устройство (полезную модель), способ, вещество (продукт)	93
6.4.	Вопросы для самоконтроля знаний	102
Глава 7.	Правовая охрана изобретений	103
7.1.	Экспертиза заявки на изобретение и выдача патента	103
7.2.	Защита патентных прав	108
7.3.	Правовая охрана служебных изобретений	113
7.4.	Вопросы для самоконтроля знаний	117
Глава 8.	Эффективность использования объектов промышленной собственности	119

8.1.	Испытание объектов промышленной собственности	119
8.2.	Определение эффективности использования объектов	124
8.3.	Способы стоимостной оценки объектов промышленной собственности	130
8.4.	Вопросы для самоконтроля знаний	134
Глава 9.	Лицензирование	136
9.1.	Организация лицензирования	136
9.2.	Классификация лицензионных договоров	140
9.3.	Структура и содержание лицензионного договора	145
9.4.	Виды лицензионных платежей	150
9.5.	Вопросы для самоконтроля знаний	157
Глава 10.	Рыночное использование промышленной собственности и патентная монополия	158
10.1.	Инновационные процессы и конкурентоспособность продукции (услуг) в рыночных условиях	158
10.2.	Конкуренция и монопольное положение	162
10.3.	Целесообразность и порядок зарубежного патентирования	167
10.4.	Вопросы для самоконтроля знаний	170
Приложения		172
<i>Приложение 1.</i>	Пример описания к патенту Украины на изобретение	172
<i>Приложение 2.</i>	Примеры «Публікації відомостей про патенти на промислові зразки, які внесені до Державного реєстру промислових зразків України»	176
<i>Приложение 3.</i>	Примеры «Публікації відомостей про свідоцтва на товарні знаки та знаки обслуговування, які внесені до Державного реєстру товарних знаків та знаків обслуговування України»	177
<i>Приложение 4.</i>	Пример патента Украины на изобретение	178
<i>Приложение 5.</i>	Учебное задание на тему «Составные части и порядок оформления заявки на изобретение»	179
<i>Приложение 6.</i>	Пример описания изобретения, направляемого с заявкой на патент	204
<i>Приложение 7.</i>	Схема составления описания изобретения	214
<i>Приложение 8.</i>	Пример лицензионного договора о передаче ноу-хау	222
<i>Приложение 9.</i>	Краткий терминологический словарь	234
	Список литературы	247
	Содержание	249

12. Андрощук Г. А., Работягова Л. И. Патентное право: правовая охрана изобретений. — 2-ое изд., перераб. и доп. — К.: МАУП, 2001. — 232 с. Тираж — 10 000 экземпляров

ОГЛАВЛЕНИЕ

Введение	7
Глава 1. Понятие, предмет и источники патентного права	11
1.1. Законы	13
1.2. Подзаконные акты	15
1.3. Судебная практика	16
1.4. Международные соглашения	19
1.5. Региональные патентные соглашения	29
Глава 2. Условия патентоспособности изобретений	40
2.1. Понятие и признаки изобретений	40
2.2. Объекты изобретения	41
2.3. Объекты, не признаваемые изобретением	50
2.4. Новизна	51
2.4.1. Приоритет изобретения	55
2.4.2. Льгота по новизне	60
2.5. Изобретательский уровень	61
2.6. Промышленная применимость	63
Глава 3. Субъекты права изобретения и полезные модели	66
3.1. Авторы (изобретатели)	66
3.2. Патентообладатели	67
3.3. Правопреемники	69
3.4. Патентные поверенные	69
Глава 4. Получение прав	71
4.1. Право на подачу заявки	71
4.2. Заявка	73
4.2.1. Подача заявки	73
4.2.2. Состав документов заявки	74
4.2.3. Содержание документов	76
4.3. Экспертиза заявки на изобретение	84
4.3.1. Формальная (предварительная) экспертиза	84
4.3.2. Явочная система экспертизы	86
4.3.3. Проверочная система экспертизы	87
4.3.4. Отсроченная система экспертизы	88
4.4. Внесение изменений	92
4.5. Обжалование решений экспертизы	94
4.6. Выдача патента	96
4.7. Виды патентов	97
4.8. Пошлины	99
Глава 5. Использование прав	103
5.1. Самостоятельное использование	103
5.2. Передача права на использование	104

5.2.1.	Классификация лицензионных договоров	105
5.2.2.	Содержание лицензионного договора	107
5.2.3.	Виды лицензионных платежей	109
5.3.	Уступка патентного права	110
5.4.	Ограничение прав патентообладателя	111
5.4.1.	Право преждепользования	112
5.4.2.	Право послепользования	113
5.4.3.	Применение изобретений на транспортных средствах	113
5.4.4.	Использование изобретений при чрезвычайных обстоятельствах	114
5.4.5.	Использование изобретений в личных целях	115
5.4.6.	Разовое изготовление лекарств по рецепту врача	115
5.4.7.	Использование изобретений для научных исследований и экспериментов	115
5.4.8.	Принудительные лицензии	115
5.4.9.	Исчерпание прав	118
5.5.	Обязанность по использованию изобретений	120
Глава 6.	Нарушение прав	122
6.1.	Объем охраны	122
6.2.	Прямое нарушение прав	123
6.2.1.	Противоправные действия по отношению к продукту	124
6.2.2.	Противоправные действия по отношению к способу	126
6.3.	Косвенное нарушение прав	127
6.4.	Установление факта нарушения прав	127
Глава 7.	Защита прав	131
7.1.	Категории споров	131
7.2.	Административный порядок защиты прав	132
7.3.	Судебный порядок защиты прав	134
7.3.1.	Суды общей юрисдикции	134
7.3.2.	Патентный суд	136
7.3.3.	Предупредительные меры по защите прав	138
7.3.4.	Процедура рассмотрения споров	139
7.3.5.	Подача иска	140
7.3.6.	Рассмотрение иска	142
Глава 8.	Ответственность за нарушение прав	146
8.1.	Условия возникновения ответственности	146
8.2.	Гражданско-правовая ответственность	148
8.2.1.	Возмещение вреда	149
8.3.	Уголовно-правовая ответственность	151
8.3.1.	Ответственность за нарушение неимущественных прав	152
8.3.2.	Ответственность за нарушение прав патентообладателей	153

8.4.	Обстоятельства, устраняющие ответственность нарушителя	154
Глава 9. Потеря прав		155
9.1.	Отказ патентообладателя от своих прав	156
9.2.	Несплата пошлин в установленный срок	156
9.3.	Признание патента недействительным	158
9.3.1.	Перечень оснований	158
9.3.2.	Признание патента недействительным в административном порядке	159
9.3.3.	Признание патента недействительным в судебном порядке	161
9.3.4.	Последствия признания патента недействительным	163
Глава 10. Правовая охрана служебных изобретений		165
10.1.	Основы правового регулирования	166
10.2.	Содержание правового регулирования	167
10.2.1.	Стороны правоотношений	167
10.2.2.	Понятие служебного изобретения	167
10.2.3.	Распределение прав на изобретения	171
10.2.4.	Процедурные вопросы	174
10.2.5.	Сохранение конфиденциальности	177
10.3.	Выплата вознаграждения изобретателям-служащим	178
10.3.1.	Лица, определяющие размер вознаграждения	178
10.3.2.	Лица, имеющие право на вознаграждение	179
10.3.3.	Определение размера вознаграждения	182
10.3.4.	Выплата вознаграждения	187
10.3.5.	Приостановление или прекращение выплаты вознаграждения	187
10.4.	Урегулирование споров	188
10.4.1.	Арбитражное разбирательство	188
10.4.2.	Разбирательство в специально созданных органах	190
Глава 11. Правовая охрана полезных моделей		192
11.1.	Источники права	192
11.2.	Понятие и признаки полезной модели	192
11.3.	Условия патентоспособности	194
11.3.1.	Новизна	194
11.3.2.	Изобретательский уровень	
11.3.3.	Промышленная применимость	196
11.3.4.	Объекты, исключенные из правовой охраны	197
11.4.	Получение прав	197
11.4.1.	Подача заявки	198
11.4.2.	Взаимное преобразование заявок на полезную модель и изобретение	200
11.4.3.	Установление приоритета	201
11.4.4.	Экспертиза заявок	203
11.4.5.	Выдача охранного документа	204

11.5	Использование прав на полезную модель	204
Глава 12.	Правовая охрана изобретений и полезных моделей в Украине	207
	Заключение	218
	Список использованной и рекомендуемой литературы	221

13. *Дахно І. І.* Право інтелектуальної власності. Навч. посібник. Київ: Либідь, 2002. — 200 с. Наклад — 5000 примірників.

ЗМІСТ

Передмова		3
Розділ I. Охорона об'єктів інтелектуальної власності		
<i>Лекція I.</i>	Охорона винаходів, корисних моделей, промислових зразків, сортів рослин, топографій інтегральних мікросхем	8
	§ 1. Україна	8
	§ 2. США	17
<i>Лекція II.</i>	Правові засади охорони знаків для товарів і послуг та зазначень про походження товарів	30
	§ 1. Україна	30
	§ 2. США	39
<i>Лекція III.</i>	Авторське право й суміжні права	51
	§ 1. Україна	51
	§ 2. США	57
<i>Лекція IV.</i>	Правова охорона секретів виробництва (ноу-хау та шоу-хау)	68
	§ 1. Україна	68
	§ 2. США	72
Розділ II. Використання об'єктів інтелектуальної власності на ліцензійній основі		
<i>Лекція V.</i>	Ліцензійне використання винаходів, корисних моделей, промислових зразків, сортів рослин і топографій інтегральних мікросхем	84
	§ 1. Зарубіжне патентування й ліцензування винаходів за часів СРСР	84
	§ 2. Ліцензія — своєрідна «оренда патенту»	89
	§ 3. Ліцензування патентів і антимонопольне законодавство	92
	§ 4. Нормативна база ліцензійної діяльності в Україні щодо винаходів, корисних моделей, промислових зразків, топографій інтегральних мікросхем і сортів рослин	100
<i>Лекція VI.</i>	Використання на ліцензійній основі товарних знаків та інших позначень комерційного характеру	104

§ 1.	Товарний знак — символ гудвілу	104
§ 2.	Ліцензування товарних знаків	109
§ 3.	Франчиза	112
§ 4.	Ліцензування фірмових найменувань і сертифікаційних марок	119
<i>Лекція VII.</i>	Ліцензування копірайтних творів	123
§ 1.	Право власності і авторське право	123
§ 2.	Ліцензування прав, що впливають з копірайту	128
<i>Лекція VIII.</i>	Ліцензійне використання ноу-хау й шоу-хау	137
§ 1.	Ліцензування секретів виробництва	137
§ 2.	Цехове право й секрети виробництва	139
§ 3.	Промислове шпигунство	141
§ 4.	Охорона секретів виробництва й антимонопольне законодавство у Європейському Співтоваристві	143
Додатки		
	Договір про поступку працівником роботодавцеві прав на одержання патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки	152
	Заява на надання будь-якій особі права на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка	155
	Договір щодо продажу-купівлі повної (виняткової) або невиняткової (простої) ліцензії на використання винаходу (корисної моделі, промислового зразка)	157
	Ліцензійний договір на використання знака для товарів (послуг)	170
	Видавничий договір на літературний твір	174
	Передавання виданого патенту однією корпорацією іншій	180
	Проста ліцензійна угода	181

14. Право інтелектуальної власності: Підручник для студентів вищих навч. закладів / За ред. О. А. Підпирого, О. Д. Святоцького. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. — 624 с.

ЗМІСТ

Передмова	7
Розділ I. Загальні положення про інтелектуальну власність	11
1.1. Інтелектуальна діяльність та її місце в соціально-економічному розвитку суспільства	11
1.2. Види інтелектуальної власності	23
1.3. Особливості літературної діяльності	27
1.4. Науково-технічна діяльність	32
1.5. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	36

1.6.	Становлення системи правової охорони результатів інтелектуальної власності	37
1.7.	Поняття права інтелектуальної власності	52
1.8.	Види права інтелектуальної власності	65
Розділ 2. Право інтелектуальної власності в Україні		76
2.1	Становлення і розвиток законодавства України про інтелектуальну власність	76
2.2	Загальні положення законодавства України про інтелектуальну власність	85
2.3.	Авторське право і патентне право: спільне і відмінність	106
2.4.	Інтелектуальна власність України та її вплив на соціально-економічний розвиток держави	115
2.5.	Державне управління інтелектуальною власністю	120
Розділ 3. Об'єкти права інтелектуальної власності		128
3.1.	Об'єкти авторського права	128
3.2.	Об'єкти суміжних прав	136
3.3.	Об'єкти промислової власності	138
3.4.	Об'єкти засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	151
Розділ 4. Об'єкти селекційних досягнень		163
Розділ 5. Об'єкти науково-технічної інформації		168
Розділ 6. Об'єкти нетрадиційних рішень		176
6.1.	Об'єкти наукових відкриттів	176
6.2.	Об'єкти раціоналізаторських пропозицій	178
6.3.	Об'єкти захисту від недобросовісної конкуренції	181
Розділ 7. Суб'єкти права інтелектуальної власності		187
7.1.	Загальні положення	187
7.2.	Автори — творці об'єктів права інтелектуальної власності	188
7.3.	Заявники	195
7.4.	Правонаступники як суб'єкти права інтелектуальної власності	202
Глава 8. Оформлення прав на об'єкти інтелектуальної власності		207
8.1.	Виникнення прав на твори науки, літератури і мистецтва та об'єкти суміжних прав	207
8.2.	Оформлення прав на об'єкти промислової власності	208
8.3.	Заявка на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	217
8.4.	Видача охоронного документа на об'єкт інтелектуальної власності	224
Глава 9. Права і обов'язки суб'єктів інтелектуальної власності, що впливають з охоронних документів		228
9.1.	Виникнення суб'єктивних прав на об'єкти інтелектуальної власності	228

9.2.	Особисті немайнові права на об'єкти інтелектуальної власності	231
9.3.	Майнові права авторів науки, літератури, мистецтва і суміжних прав та суб'єктів промислової власності	239
Глава 10. Припинення правової охорони інтелектуальної власності		306
10.1.	Загальні положення	306
10.2.	Припинення правової охорони об'єктів промислової власності	308
10.3.	Припинення правової охорони засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	318
10.4.	Припинення правової охорони знаків для товарів і послуг	318
Глава 11. Договори у сфері інтелектуальної власності		324
11.1.	Загальні положення	324
11.2.	Авторські договори	333
11.3.	Договори у сфері науково-технічної діяльності	361
11.4.	Договори на використання об'єктів промислової власності	385
Глава 12. Патентування об'єктів промислової власності в іноземних державах		400
12.1.	Загальні положення	400
12.2.	Умови патентування об'єктів промислової власності в іноземних державах	404
12.3.	Договір про патентну кооперацію	407
Глава 13. Колективне управління майновими правами суб'єктів інтелектуальної власності		421
13.1.	Загальні положення	421
13.2.	Колективне управління майновими правами авторів за типовим законом ВОІВ	424
13.3.	Управління майновими правами суб'єктів промислової власності	430
13.4.	Представники у справах інтелектуальної власності	433
Глава 14. Захист права інтелектуальної власності		441
14.1.	Загальні положення про систему захисту прав інтелектуальної власності	441
14.2.	Цивільно-правовий захист права інтелектуальної власності	448
14.3.	Кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності	460
14.4.	Адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності	465
Глава 15. Економіка інтелектуальної власності		467
15.1.	Інтелектуальна власність — складова інтелектуального капіталу за економічним змістом	467
15.2.	Оцінка вартості інтелектуальної власності	474
15.3.	Інтелектуальна власність в господарській діяльності	481

15.4.	Механізм комерціалізації інтелектуальної власності	488
15.5.	Оподаткування операцій з нематеріальними активами	493
Розділ 16. Міжнародні угоди в сфері інтелектуальної власності		509
16.1.	Загальні міжнародні угоди з питань інтелектуальної власності	509
16.2.	Міжнародні конвенції про охорону авторського права і суміжних прав	515
16.3.	Міжнародно-правова охорона промислової власності	530
16.4.	Міжнародно-правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	548
Розділ 17. Стимулювання і заохочення інтелектуальної діяльності		561
17.1.	Загальні положення	561
17.2.	Державне стимулювання і заохочення інтелектуальної діяльності	563
17.3.	Пільги для учасників інтелектуальної діяльності	566
Короткий термінологічний словник		573
Основні джерела права інтелектуальної власності		610
Література для поглибленого вивчення курсу		618

Друге видання книги відбулося 2004 року у тому ж видавництві. У розділі 13 з'явився підрозділ 13.5 «Державні інспектори з питань інтелектуальної власності». Наклад книги — 10 000 примірників. Книгу слід шукати за такими реквізитами:

Право інтелектуальної власності: Академ. курс. Підручник для студентів вищих навч. закладів / О. А. Підпригора, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. С. Дроб'язко та ін.; За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. — 2-ге вид., перероб. та допов. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. — 672 с.

15. Основи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Підручник для студ. неюридичних вузів. / За заг. ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. — К., Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — 236 с.

ЗМІСТ

Передмова	5
1. Новий Цивільний кодекс України. Книга четверта «Право інтелектуальної власності»	8
2. Предмет, система і метод правової охорони інтелектуальної власності в Україні	18
3. Поняття і види інтелектуальної власності	26
3.1. Інтелектуальна, творча діяльність	26
3.2. Становлення правової охорони результатів творчості	30
3.3. Види інтелектуальної власності	34
3.4. Становлення законодавства України про інтелектуальну власність	38
4. Об'єкти права інтелектуальної власності	43
4.1. Загальне поняття об'єкта права інтелектуальної власності	43
4.2. Об'єкти авторського права	49
4.3. Об'єкти суміжних прав	54
4.4. Об'єкти права промислової власності	55
4.5. Об'єкти засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	63
5. Суб'єкти права інтелектуальної власності	70
5.1. Загальні положення	70
5.2. Автори — творці об'єктів права інтелектуальної власності	71
5.3. Заявники	73
5.4. правонаступники як суб'єкти права інтелектуальної власності	80
6. Виникнення, оформлення та строки чинності суб'єктивних прав на об'єкти інтелектуальної власності	85
6.1. Загальні положення	85
6.2. Виникнення, оформлення та строки чинності суб'єктивних майнових прав на твори науки, літератури і мистецтва та об'єкти суміжних прав	87
6.3. Виникнення, оформлення та строки чинності суб'єктивних майнових прав на об'єкти промислової власності	91
6.4. Виникнення, оформлення та строки чинності суб'єктивних майнових прав на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	97
7. Зміст суб'єктивних прав на об'єкти інтелектуальної власності	106
7.1. Майнові права авторів творів науки, літератури і мистецтва	107
7.2. Майнові права виконавців, виробників фонограм, відеограм та організацій мовлення	117

7.3.	Права суб'єктів промислової власності, що впливають із охоронних документів	120
7.4.	Права суб'єктів засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг, що впливають із охоронного документа	130
8.	Припинення і скасування правової охорони інтелектуальної власності	136
8.1.	Загальні положення	136
8.2.	Припинення правової охорони об'єктів промислової власності	138
8.3.	Припинення правової охорони знаків для товарів і послуг	147
9.	Договори у сфері інтелектуальної власності	153
9.1.	Авторські договори	153
9.2.	Договори на створення і використання об'єктів промислової власності. Ліцензійні договори	170
10.	Патентування науково-технічних досягнень у зарубіжних країнах	180
10.1.	Умови патентування об'єктів промислової власності в іноземних Країнах	184
11.	Колективне управління майновими правами суб'єктів інтелектуальної власності	187
10.2.	Загальні положення	187
10.3.	Колективне управління майновими правами авторів	191
10.4.	Управління майновими правами суб'єктів промислової власності	197
10.5.	Представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені)	200
12.	Захист права інтелектуальної власності	210
12.1.	Цивільно-правовий захист права інтелектуальної власності	210
12.1.1.	Цивільно-правовий захист авторського права і суміжних прав	211
12.1.2.	Цивільно-правовий захист патентних прав	216
12.1.3.	Захист прав на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	217
12.2.	Кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності	221
12.3.	Адміністративно-правовий захист інтелектуальної власності	229
	Основні джерела права інтелектуальної власності	231

16. Дахно И. И. Патентование и лицензирование: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2004. — 216 с. Тираж — 5000 экз. — земпляров.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	3
Тема 1. Изобретения	6
1.1. США	6
1.2. Украина	16
Тема 2. Промышленные образцы	20
2.1. США	28
2.2. Украина	28
Тема 3. Товарные знаки, знаки обслуживания и другие обозначения коммерческого характера	31
3.1. США	31
3.1.1. Общие положения охраны товарных знаков и знаков обслуживания	31
3.1.2. Торговое одеяние	41
3.1.3. Сертификационные марки	45
3.2. Украина	51
3.2.1. Знаки для товаров и услуг	51
3.2.2. Указания происхождения товаров	52
Тема 4. Сорты растений	55
4.1. США	55
4.2. Украина	61
Тема 5. Копирайт	63
5.1. США	63
5.1.1. Общие положения	63
5.1.2. Копирайт — товарный знак — реклама	72
5.1.3. Фальшивая реклама	80
5.1.4. Служебные авторские работы и изобретения	87
5.1.5. Программное обеспечение	93
5.2. Украина	102
Тема 6. Топографии интегральных микросхем	105
6.1. США	105
6.2. Украина	109
Тема 7. Секреты производства и коммерческие идеи	111
7.1. США	111
7.1.1. Секреты производства	111
7.1.2. Коммерческие идеи	120
7.2. Украина	128
Тема 8. Лицензирование	131
8.1. США	131
8.1.1. Лицензирование интеллектуальной собственности и антитрестовская политика	131

8.1.2. О конфликте между патентным и антитрестовским законодательством	139
8.1.3. Согласование патентной монополии с антитрестовским законодательством	145
8.2. Украина	151
Тесты	154
Список нормативных актов Украины по вопросам интеллектуальной собственности	173
Приложение	
Хронология важнейших открытий и изобретений человечества	196
Список использованной и рекомендуемой литературы	209

17. Дахно И. И. Право интеллектуальной собственности: Научно-справочное пособие. — К.: ТП — ПРЕСС, 2004. — 224 с. Тираж — 1000 экземпляров.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие	4
Тема 1. Изобретения	10
1.1. США	10
1.2. Украина	21
Тема 2. Промышленные образцы	23
2.1. США	23
2.2. Украина	32
Тема 3. Товарные знаки, знаки обслуживания и другие обозначения коммерческого характера	33
3.1. США	33
3.1.1. Общие положения охраны товарных знаков и знаков обслуживания	33
3.1.2. Торговое одеяние	45
3.1.3. Сертификационные марки	50
3.2. Украина	57
3.2.1. Знаки для товаров и услуг	57
3.2.2. Указания происхождения товаров	58
Тема 4. Сорты растений	61
4.1. США	61
4.2. Украина	67
Тема 5. Копирайт	69
5.1. США	69
5.1.1. Общие положения	69
5.1.2. Копирайт — товарный знак — реклама	80
5.1.3. Фальшивая реклама	89
5.1.4. Служебные авторские работы и изобретения	97
5.1.5. Программное обеспечение (Software)	103

5.2. Україна	113
Тема 6. Топографії інтегральних мікросхем	115
6.1. США	115
6.2. Україна	120
Тема 7. Секрети виробництва	121
7.1. США	121
7.1.1. Общі положення	121
7.1.2. Комерційні ідеї	131
7.2. Україна	140
Тема 8. Ліцензування	142
8.1. США	142
8.2. Україна	148
Тема 9. Патентні дослідження в США	150
Послеслів'я	161
Перелік нормативних актів по питанням інтелектуальної власності	163
Тести	199
Список рекомендуваної літератури	216

18. Демченко Т. С. Охорона товарних знаків (порівняльно-правовий аналіз) (Монографія). — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. — 184 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Вступ	3
<i>Розділ I. Правова природа товарного знаку</i>	10
<i>Підрозділ I: Поняття товарного знаку</i>	10
<i>Глава 1: Проблеми термінології в законодавстві України про товарні знаки. Знак для товарів і послуг чи торговельна марка?</i>	11
А — Особливості термінології законодавства Російської імперії та радянського законодавства про товарні знаки	13
Б — Термінологічний підхід в міжнародному праві та зарубіжному законодавстві про товарні знаки	15
<i>Глава 2: Законодавче визначення товарного знаку</i>	18
I - Визначення товарного знаку з огляду на особу його власника	18
А — Порівняльний аналіз законодавства країн Західної Європи	20
Б — Міжнародне право	20
В — Вітчизняне законодавство	20

II -	Визначення товарного знаку з точки зору його функціонального призначення	23
A —	Основні підходи до розуміння функціонального призначення товарних знаків	23
B —	Функції товарного знаку в сучасному законодавстві	25
<i>Глава 3:</i>	<i>Класифікація товарних знаків</i>	26
I -	Види товарних знаків залежно від форми їх виразу	26
A —	Словесні позначення	28
B —	Зображувальні позначення	31
B —	Об'ємні (тривимірні) позначення	31
Г —	Інші (нетрадиційні) позначення	34
1)	Нетрадиційні позначення в порівняльному праві	35
a —	Кольори	35
б —	Звуки та запахи	39
2)	Нетрадиційні позначення в законодавстві України	40
II -	Види товарних знаків залежно від кола користувачів	41
A —	Індивідуальні товарні знаки та ті, що перебувають у спільній власності	41
B —	Колективні та сертифікаційні товарні знаки	42
1)	Особливості правової охорони колективних та сертифікаційних знаків в зарубіжному законодавстві	42
2)	Колективні та сертифікаційні знаки у вітчизняному законодавстві	45
III -	Види товарних знаків залежно від ступеня відомості	48
	<i>Підрозділ II: Сутність права на товарний знак</i>	49
<i>Глава 1:</i>	<i>Право власності на безтілесне майно</i>	51
I -	Поняття майна в римському праві	52
II -	Сучасна доктрина права власності	53
<i>Глава 2:</i>	<i>Відсутність відмінності між виключним правом та правом власності</i>	54
A —	Виключне право як право заборони	55
B —	Виключне право як неповне відносно права власності	56
	<i>Розділ II. Умови дійсності товарного знаку</i>	61
	<i>Підрозділ I: Розрізняльна здатність як необхідна умова правової охорони товарних знаків</i>	61
<i>Глава 1:</i>	<i>Позначення, об'єктивно позбавлені розрізняльної власності</i>	63
I -	Позначення без відмінних ознак	63
II -	Описові позначення	64
<i>Глава 2:</i>	<i>Позначення, суб'єктивно позбавлені розрізняльної здатності</i>	68
I -	Загальноновживані позначення товарів і послуг певного виду	68
A —	Причини перетворення знаку на загальноновживане позначення	69

1) Надмірна відомість позначення	69
2) Необхідний характер позначення	70
3) Втрата розрізняльної здатності внаслідок лінгвістичних лінощів населення	72
Б — Способи запобігання перетворенню знака на загальноживане позначення	75
II - Загальноживані символи і терміни	77
<i>Глава 3.</i> Набуття розрізняльної здатності внаслідок використання	79
Підрозділ II: Відповідність товарного знака суспільним інтересам	83
<i>Глава 1:</i> Позначення високого символічного значення	83
I - Аморальні позначення	83
II - Позначення релігійного характеру	85
III - Товарні знаки та особисті немайнові права відомих історичних осіб	86
IV - Товарні знаки та офіційна символіка	88
<i>Глава 2:</i> Оманливі позначення	89
<i>Глава 3:</i> Позначення колишнього СРСР	91
Підрозділ II: Товарні знаки та права третіх осіб	97
<i>Глава 1:</i> Загальновідомі та знамениті товарні знаки	99
I - Загальновідомі знаки	99
II - Знамениті знаки	105
III - Правова охорона загальновідомих та знаменитих знаків в Україні	109
<i>Глава 2:</i> Товарні знаки та назви лікарських препаратів	113
<i>Глава 3:</i> Товарні знаки та фірмові найменування	120
Розділ III: Правова охорона товарного знаку	124
Підрозділ I: Порядок правової охорони товарного знаку	124
<i>Глава 1:</i> Реєстрація товарного знаку та її наслідки для заявника	124
<i>Глава 2:</i> Добросовісність заявника	129
Підрозділ II: Особливості правової охорони товарного знаку	139
<i>Глава 1:</i> Зміст права на товарний знак	139
I - Правові можливості власника товарного знаку	139
А — Об'єкти, заборонені для використання третіми особами	140
Б — Дії, заборонені для вчинення третіми особами	143
II - Межі реалізації правових можливостей власника товарного знаку	145
А — Вичерпання права	147
Б — Порівняльна реклама	152
В — Законні права третіх осіб на тотожні чи схожі позначення	154

Г — Мовчазна згода власника на використання його знака третьою особою	154
Глава 2: Цивільно-правовий захист права власності на товарний знак	155
I - Захист права на товарний знак при його використанні в реальному світі	156
II - Захист права на товарний знак при його використанні в мережі Інтернет	160
А — Історія Інтернету	161
Б — Подвійна природа доменного імені	162
В — Особливості конфліктів між доменними іменами та іншими розрізняльними позначеннями (на прикладі товарних знаків)	165
1) Причини виникнення конфліктів між доменними іменами та товарними знаками	165
2) Розв'язання конфліктів між доменними іменами та товарними знаками	169
Висновки	176

19. Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р. В. Право інтелектуальної власності. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 512 с. Наклад — 5000 примірників.

ЗМІСТ (скорочений)

Передмова	3
Розділ 1. Поняття інтелектуальної власності та система її правової охорони	
Глава 1. Інтелектуальна діяльність як об'єкт правової охорони	4
§ 1. Інтелектуальна діяльність і цивільно-правовий режим охорони та використання її результатів	4
§ 2. Юридична природа права інтелектуальної власності	9
§ 3. Основні інститути права інтелектуальної власності	18
Глава 2. Історія розвитку законодавства про охорону інтелектуальної власності	24
§ 1. Історія розвитку авторського права	24
§ 2. Історія розвитку суміжних прав	30
§ 3. Історія розвитку патентного права	35
§ 4. Історія розвитку законодавства про регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг: становлення права на товарні знаки	45
§ 5. Історія розвитку законодавства про охорону нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності	48

Глава 3. Система джерел правового регулювання відносин, пов'язаних з охороною і використанням об'єктів інтелектуальної власності	62
§ 1. Система джерел авторського права: національні джерела	62
§ 2. Система джерел авторського права: міжнародні джерела	65
§ 3. Система джерел суміжних прав: національні джерела суміжних прав	75
§ 4. Система джерел суміжних прав: міжнародні джерела суміжних прав	76
§ 5. Система джерел патентного права: національні джерела	86
§ 6. Система джерел патентного права: договори, які встановлюють міжнародну систему охорони	90
§ 7. Система джерел патентного права: договори, що полегшують одержання охорони промислової власності в кількох країнах	95
§ 8. Система джерел патентного права: договори, що запроваджують міжнародні класифікаційні системи	105
§ 9. Національні джерела правового регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг	108
§ 10. Міжнародні джерела правового регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг: договори, що встановлюють міжнародну систему охорони	113
§ 11. Міжнародні джерела правового регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг: договори, що полегшують одержання охорони промислової власності в кількох країнах	122
§ 12. Міжнародні джерела правового регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг: договори, що засновують міжнародні класифікаційні системи	126
§ 13. Національні джерела правової охорони нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності	129
§ 14. Міжнародні джерела правової охорони нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності: правова охорона компонування інтегральних мікросхем	138
§ 15. Міжнародні джерела правової охорони нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності: правова охорона сортів рослин, порід тварин (селекційних досягнень)	140
§ 16. Міжнародні джерела правової охорони нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності: правова охорона комерційної таємниці	142
Розділ II. Авторське право і суміжні права	145
Глава 4. Об'єкти авторського права	145
§ 1. Поняття й ознаки об'єкта авторського права	145

§ 2.	Види об'єктів авторського права	150
Глава 5.	Суб'єкти авторського права	169
§ 1.	Загальні положення	169
§ 2.	Автори твору	170
§ 3.	Інші суб'єкти авторського права	174
Глава 6.	Права авторів	178
§ 1.	Загальні положення	178
§ 2.	Особисті немайнові права авторів	179
§ 3.	Майнові права авторів	186
§ 4.	Вільне використання творів	199
§ 5.	Строк дії авторського права	209
Глава 7.	Передання майнових авторських прав	212
§ 1.	Розпорядження майновими авторськими правами	212
§ 2.	Авторський договір	215
Глава 8.	Суміжні права	223
§ 1.	Загальні положення про суміжні права	223
§ 2.	Права виконавця	229
§ 3.	Права виробників фонограм або відеограм	237
§ 4.	Права організацій мовлення	241
Глава 9.	Колективне управління авторським правом і суміжними правами	245
§ 1.	Поняття колективного управління та його роль у здійсненні авторського права і суміжних прав	245
§ 2.	Механізм створення, функції й обов'язки організацій колективного управління правами	247
Глава 10.	Захист авторських і суміжних прав	253
§ 1.	Порушення авторських та суміжних прав	253
§ 2.	Способи цивільно-правового захисту авторських і суміжних прав	257
§ 3.	Адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення авторських і суміжних прав	261
Розділ III. Патентне право		
Глава 11.	Об'єкти патентного права	268
§ 1.	Поняття й ознаки винаходу	268
§ 2.	Поняття й ознаки корисної моделі	274
§ 3.	Поняття й ознаки промислового зразка	278
Глава 12.	Суб'єкти патентного права	283
§ 1.	Автори винаходів, корисних моделей, промислових зразків	283
§ 2.	Патентоволодільці	285
§ 3.	Спадкочемці	287
§ 4.	Патентне відомство	288
§ 5.	Апеляційна палата	289
§ 6.	Представники у справах інтелектуальної власності (патентні повірені)	290

Глава 13. Оформлення патентних прав	294
§ 1. Загальні положення	294
§ 2. Складання та подання заявки	295
§ 3. Розгляд заявки в патентному відомстві	300
§ 4. Видача патенту	308
§ 5. Особливості патентного права в Україні на секретний винахід і секретну корисну модель	309
Глава 14. Права авторів винаходів, корисних моделей і промислових зразків. Передання майнових прав	314
§ 1. Особисті немайнові права на винахід, корисну модель, промисловий зразок	314
§ 2. Майнові права на винахід, корисну модель, промисловий зразок	316
§ 3. Обов'язки патентоволоділця	327
§ 4. Дострокове припинення чинності прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок та визнання їх недейсними	331
Глава 15. Захист прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок	334
§ 1. Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок	334
§ 2. Способи захисту прав	336
Розділ IV. Правове регулювання засобів індивідуалізації товарів і послуг	
Глава 16. Правове регулювання комерційного (фірмового) найменування	341
§ 1. Поняття й ознаки комерційного (фірмового) найменування	341
§ 2. Зміст права на комерційне найменування	346
§ 3. Захист права на комерційне найменування	349
Глава 17. Правова охорона торговельної марки	353
§ 1. Поняття й ознаки торговельної марки	353
§ 2. Правова охорона торговельних марок	363
§ 3. Оформлення прав на торговельну марку	368
§ 4. Права, що впливають із свідоцтва на торговельну марку	380
§ 5. Захист прав на торговельну марку	386
Глава 18. Правова охорона географічного зазначення	395
§ 1. Поняття географічного зазначення та його ознаки	395
§ 2. Охорона прав на географічне зазначення	401
§ 3. Порядок реєстрації географічного зазначення та (або) права на нього	403
§ 4. Права та обов'язки, що впливають з реєстрації географічного зазначення	410
§ 5. Порядок визнання недейсною та припинення правової охорони географічного зазначення	411
§ 6. Захист прав на географічне зазначення	413

Розділ V. Правова охорона нетрадиційних результатів інтелектуальної діяльності

Глава 19. Правова охорона наукового відкриття	416
§ 1. Поняття й ознаки наукового відкриття	416
§ 2. Суб'єкти права на відкриття	423
§ 3. Оформлення права на відкриття	425
§ 4. Права авторів відкриттів	428
§ 5. Захист прав на наукові відкриття	429
Глава 20. Правова охорона компонування інтегральної мікросхеми	431
§ 1. Загальні положення про компонування інтегральної мікросхеми	431
§ 2. Суб'єкти права на компонування ІМС	433
§ 3. Права авторів та інших правоволодільців компонування ІМС	434
§ 4. Право на реєстрацію компонування ІМС та його захист	436
Глава 21. Правова охорона раціоналізаторських пропозицій	444
§ 1. Поняття й ознаки раціоналізаторської пропозиції	444
§ 2. Права на раціоналізаторські пропозиції	446
§ 3. Оформлення права на раціоналізаторську пропозицію	448
§ 4. Використання раціоналізаторської пропозиції	450
Глава 22. Правова охорона сортів рослин і порід тварин (селекційних досягнень)	453
§ 1. Поняття й ознаки сорту рослин, породи тварин	453
§ 2. Суб'єкти права на сорт рослин, породи тварин	456
§ 3. Оформлення права на сорт рослин, породи тварин	458
§ 4. Права авторів сорту рослин, породи тварин і патентоволодільців	460
§ 5. Захист права на сорт рослин, породи тварин	465
Глава 23. Правова охорона комерційної таємниці	468
§ 1. Поняття й ознаки комерційної таємниці	468
§ 2. Суб'єкти права на комерційну таємницю	471
§ 3. Права на комерційну таємницю	472
§ 4. Охорона прав на комерційну таємницю	475

20. Антонов В. М. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право. — К.: КНТ, 2005. — 520 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Вступ	8
Глава 1. Інтелект, інтелектуальна творчість	10
1.1. Характеристика основних понять	10
1.2. Поняття інтелектуальної власності та система її правової охорони	16
1.3. Історія та еволюція авторського права	25
1.4. Основні функції та принципи авторського права	28
1.5. Об'єкти авторського права	47
Глава 2. Нормативно-правова база	51
2.1. Загальна характеристика	51
2.2. <i>Internet</i> -доступ до нормативно-правової бази	53
2.3. Конституція України, Кримінальний кодекс та Кодекс України про адміністративні правопорушення	56
2.4. Правова база в сфері охорони використання комп'ютерних програм та баз даних	58
Глава 3. Організації, які захищають авторські і суміжні права	67
3.1. Організації України	67
3.2. Міжнародні організації	76
3.3. Концепція розвитку стосунків з Європейським Союзом у галузі авторського права і суміжних прав	76
3.4. Програма інтеграції України до Європейського Союзу у галузі авторського права і суміжних прав	78
Глава 4. Міжнародна система охорони інтелектуальної власності	90
4.1. Значення міжнародної співпраці у сфері охорони інтелектуальної власності в Україні	90
4.2. Основні завдання і напрями діяльності міжнародної системи охорони інтелектуальної власності	92
4.3. Всесвітня організація інтелектуальної власності	94
4.4. Міжнародні договори та угоди у сфері охорони інтелектуальної власності ВОІВ	103
4.5. Міжнародні концепції і договори з охорони авторського права і суміжних прав	114
4.6. Регіональні міжнародні організації з питань охорони інтелектуальної власності	125
4.7. Участь України у створенні та діяльності Міждержавної ради з питань охорони промислової власності країн Співдружності Незалежних Держав (СНД)	128
4.8. Євразійська патентна конвенція, її мета і завдання. Євразійська патентна організація	131

4.9. Багатосторонні і двостороння міжнародна співпраця у сфері охорони інтелектуальної власності	133
4.10. Міжнародна співпраця у створенні, удосконаленні та розвитку національної законодавчо-нормативної бази у сфері охорони інтелектуальної власності в Україні	137
4.11. Участь України в міжнародній співпраці з питань стандартизації у сфері охорони промислової власності	139
4.12. Міжнародна співпраця у створенні та вдосконаленні національного патентно-інформаційного фонду та довідково-пошукового апарату	140
4.13. Участь України в міжнародних програмах підготовки і підвищення кваліфікації фахівців з охорони інтелектуальної власності	142
4.14. Участь неурядових і громадських організацій України в міжнародній співпраці у сфері охорони інтелектуальної власності	144
4.15. Співпраця з Всесвітньою торговельною організацією	145
Глава 5. Захист інтелектуальної власності і комп'ютерного авторського права	147
5.1. Основні охоронні документи	147
5.2. Авторський договір	148
5.3. Державна реєстрація прав автора на твори науки, літератури і мистецтва	161
5.4. Судовий порядок захисту прав на об'єкт інтелектуальної власності	173
Глава 6. Методи оцінки інтелектуальної власності	188
6.1. Фактор часу при оцінці	188
6.2. Оцінка ризику	205
6.3. Метод аналізу чутливості	211
6.4. Основи методології вартісної оцінки інтелектуальної власності	216
Глава 7. Сучасні інформаційні технології та комп'ютерне авторське право	230
7.1. Поняття, завдання та напрямки правового регулювання у сфері інформаційних відносин	232
7.2. Теоретична концепція розвитку інформаційного законодавства	236
7.3. Правовий статус учасників у сфері інформаційних відносин	241
7.4. Права та обов'язки учасників інформаційних відносин	251
7.5. Дослідження проблем глобальної інформаційної мережі <i>Internet</i> у США та країнах Європи, формування законодавства у цій сфері	265
7.6. Шляхи формування і розвитку законодавства України у сфері інформаційних відносин	269
Глава 8. Інтернет і питання права	279
8.1. Загальні положення	279
8.2. Право на Інтернет	281

8.3. Доступ до Інтернет	284
8.4. Проблема відповідальності інформаційних провайдерів	286
8.5. Захист сайтів в Інтернет	289
8.6. Іменне слово	298
Література	307
Тезаурус	313
Антоновологія — Закони автора книги стосовно інтелектуальної власності і комп'ютерного авторського права	370
Додатки	387
Закон України «Про авторське право і суміжні права»	387
Концепція правової охорони комп'ютерних програм в Україні	405
Закон України «Про науково-технічну інформацію»	412
Положення про дистанційну освіту (ДО) в Україні	423
Положення про дистанційну освіту	426
Закон України «Про інформацію»	462
Закон України «Про видавничу справу»	481
Постанова Кабінету Міністрів України «Про державний реєстр видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції»	496
Положення про Державний реєстр видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції	497
Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах»	498
Примірне тимчасове положення про фонд навчальних комп'ютерних програм	505
Примірне тимчасове положення про реєстр навчальних комп'ютерних програм	507
Заява про внесення до Реєстру навчальних комп'ютерних програм	510
Свідоцтво про внесення навчальної комп'ютерної програми до реєстру навчальних комп'ютерних програм	511
Плагіат в Інтернет	512
Коротка історія копірайта	513
Диктатура копірайта	515

21. Кузнєцов Ю. М. Патентознавство та авторське право: Підручник. — К.: Кондор, 2005. — 428 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Мета і завдання курсу	9
Розділ 1. Система охорони інтелектуальної власності	14
Глава 1. Система інтелектуальної власності в Україні	14
1.1. Основні поняття і визначення	14

1.2.	Роль інтелектуального капіталу в соціально-економічному розвитку України	31
1.3.	Структура державного управління системою інтелектуальної власності	33
1.4.	Законодавча діяльність в системі інтелектуальної власності	
Глава 2. Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності		46
2.1.	Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ)	46
2.2.	Міжнародні угоди з охорони промислової власності	53
2.2.1.	Паризька конвенція з охорони промислової власності	54
2.2.2.	Договір про патентну кооперацію (РСТ)	57
2.3.	Міжнародні угоди з охорони авторського права і суміжних прав	58
2.3.1.	Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів	58
2.3.2.	Договір ВОІВ з авторського права (ДАП)	60
2.3.3.	Договір про міжнародну реєстрацію аудіовізуальних творів (FRT)	61
2.3.4.	Міжнародні угоди у сфері суміжних прав	61
2.4.	Угоди про торгові аспекти прав на інтелектуальну власність	62
2.5.	Інші міжнародні договори й угоди	63
2.6.	Євразійська патентна конвенція (ЄАПК)	64
2.7.	Міжнародне співробітництво України з питань інтелектуальної власності	64
Розділ 2. Створення і патентно-інформаційні дослідження об'єктів інтелектуальної власності		67
Глава 3. Методологічні основи створення об'єктів промислової власності		67
3.1.	Поняття «системи» і системний підхід у творчому процесі	67
3.2.	Методологічна основа і соціальні аспекти науково-технічної творчості	78
3.3.	Рівні творчої діяльності і винахідницьких знань	81
3.4.	Етапи розробки винаходу	87
3.5.	Психологічні особливості науково-технічної творчості	88
3.6.	Роль творчого колективу і особи в процесі створення об'єктів промислової власності	96
3.7.	Етика творчості та історія деяких відкриттів, винаходів і винахідників	100
3.8.	Методи розв'язання винахідницьких завдань	106
3.8.1.	Метод морфологічного аналізу	110
3.8.2.	Метод фокальних методів	117

3.8.3.	Алгоритм вирішення винахідницьких завдань (АРВЗ)	122
3.8.4.	Функціонально-вартісний аналіз	131
3.9.	Основи інженерної психології і дизайну	138
3.9.1.	Актуальність питання	138
3.9.2.	Загальні положення	138
3.9.3.	Практичні питання конструювання обладнання і робочих місць	140
3.9.4.	Поняття «дизайн» і його історичне підгрунття	142
3.9.5.	Методичні принципи дизайну	144
3.10.	Основи художнього конструювання	146
3.10.1.	Основні види композиції і їхні категорії	146
3.10.2.	Ергономіка	149
Глава 4.	Патентна інформація та документація	154
4.1.	Патентна документація і нормативна база патентно-інформаційної діяльності	154
4.2.	Державна система патентної інформації	161
4.3.	Система класифікацій	164
4.4.	Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності	167
4.5.	Пошук патентної інформації	174
Глава 5.	Патентні дослідження	180
5.1.	Зміст і порядок патентних досліджень за ДСТУ 3575-97	180
5.2.	Життєвий цикл об'єкта господарської діяльності	191
5.3.	Патентний формуляр	194
5.4.	Нові інформаційні технології	197
5.5.	Документування етапів правової охорони об'єктів промислової власності	199
5.6.	Використання патентної інформації при створенні і засвоєнні нової техніки	202
Розділ 3.	Охорона і захист об'єктів промислової власності	206
Глава 6.	Охорона прав на винаходи і корисні моделі	206
6.1.	Основні поняття і положення	206
6.2.	Об'єкти винаходів і їхні ознаки	212
6.3.	Автори і володарі охоронних документів	215
6.4.	Дата подання і пріоритет заявки	217
6.5.	Експертиза заявки і реєстрація патенту	219
6.6.	Авторська винагорода	222
6.7.	Особливості подання і експертизи міжнародної заявки на винахід	223
Глава 7.	Оформлення заявки на винахід (корисну модель)	227
7.1.	Перелік матеріалів при поданні заявки на винахід в Україні	227
7.2.	Формула винаходу	231
7.3.	Опис винаходу	237
7.4.	Ілюстративні матеріали	242

7.5.	Реферат	244
7.6.	Оформлення міжнародної заявки на винахід	245
7.7.	Приклади формул винаходів на пристрій, спосіб, речовину, штамп, застосування	246
7.8.	Приклади оформлення опису винаходів	252
7.8.1.	Приклад оформлення винаходу на пристрій	252
7.8.2.	Приклад оформлення винаходу на спосіб	255
7.8.3.	Приклад оформлення винаходу на спосіб	258
7.8.4.	Приклад оформлення винаходу на речовину	260
7.8.5.	Приклад оформлення винаходу на штамп	265
Глава 8. Охорона прав на промислові зразки		268
8.1.	Основні поняття і положення	268
8.2.	Оформлення промислового зразка	270
8.3.	Експертиза заявки і реєстрація патенту	278
8.4.	Приклад оформлення заявки на промисловий зразок в Україні	279
8.5.	Оформлення міжнародної заявки на промисловий зразок	284
8.6.	Приклади публікацій відомостей про промисловий зразок	285
8.6.1.	Об'ємні промислові зразки	285
8.6.2.	Площинні промислові зразки	287
8.6.3.	Комбіновані промислові зразки	290
Глава 9. Охорона прав на фірмові найменування та знаки для товарів і послуг		291
9.1.	Основні поняття і положення	291
9.2.	Захист права на фірмові найменування та знаки	294
9.3.	Оформлення знака для товарів і послуг	295
9.4.	Перелік класів товарів і послуг за МКТП	299
9.5.	Експертиза і реєстрація свідоцтва на знаки для товарів і послуг	304
9.6.	Приклади публікацій відомостей про зареєстровані знаки	305
9.7.	Оформлення міжнародної заявки на товарний знак та її експертиза	306
Глава 10. Охорона прав на топографії інтегральних мікросхем (ІМС)		307
10.1.	Основні поняття і положення	307
10.2.	Оформлення заявки на топографію інтегральної мікросхеми	309
10.3.	Експертиза і реєстрація заявки	313
Глава 11. Охорона прав на раціоналізаторські пропозиції і науково-технічну інформацію		314
11.1.	Поняття та ознаки раціоналізаторської пропозиції	314
11.2.	Оформлення раціоналізаторської пропозиції	318
11.3.	Види та зміст науково-технічної інформації	319

11.4.	Особливості конфіденційної (нерозкритої) інформації	320
11.5.	Заходи щодо збереження комерційної таємниці та конфіденційної інформації	323
11.6.	Оформлення і реєстрація «ноу-хау»	324
11.7.	Реалізація «ноу-хау»	327
11.8.	Приклади опису «ноу-хау»	329
11.8.1.	«Ноу-хау» на пристрій	329
11.8.2.	«Ноу-хау» на технологію	331
11.8.3.	«Ноу-хау» на метод	333
11.8.4.	«Ноу-хау» на алгоритм	334
11.8.5.	«Ноу-хау» на програмний продукт	335
11.8.6.	«Ноу-хау» на методику	336
Розділ 4. Охорона і захист авторського права та суміжних прав		338
Глава 12. Авторське право		338
12.1.	Види результатів творчої діяльності, що охороняються авторським правом	338
12.2.	Об'єкти авторського права	346
12.3.	Суб'єктивне авторське право, його зміст і межі	349
12.4.	Оформлення заявки на державну реєстрацію прав автора	351
12.5.	Авторські договори	354
Глава 13. Суміжні права		356
13.1.	Поняття суміжних прав	356
13.2.	Суб'єкти суміжних прав	357
13.3.	Суб'єктивні суміжні права, їх зміст і межі	358
13.4.	Захист авторських і суміжних прав	361
Розділ 5. Організація і економіка інтелектуальної власності		365
Глава 14. Ліцензування і передача технологій		365
14.1.	Основні поняття про ліцензування і класифікація ліцензійних договорів	365
14.2.	Оформлення ліцензійного договору	365
14.3.	Види ліцензійних платежів	368
14.4.	Порядок розгляду ліцензійних договорів	370
14.5.	Франчайзинг — один із способів реалізації інтелектуальної власності	373
14.6.	Трансфер технологій	375
Глава 15. Економічна ефективність використання об'єктів інтелектуальної власності		379
15.1.	Випробування і сертифікація об'єктів промислової власності	380
15.2.	Ефективність використання об'єктів промислової власності	382
15.3.	Способи вартісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності	391
15.4.	Оцінка вартості прав на об'єкти промислової власності	394

15.5.	Оцінка вартості авторських прав та товарних знаків	408
15.5.1.	Методики визначення вартості науково-технічної інформації	408
15.5.2.	Методики визначення вартості комп'ютерних програм	410
15.5.3.	Вартість знака для товарів і послуг та фірмового найменування	412
15.6.	Інноваційні процеси і конкурентоспроможність об'єктів промислової власності у ринкових умовах	415
15.7.	Представники у справах інтелектуальної власності	416
	Література	418
	Про автора	426

22. Сусліков Л. М., Дьордяй В. С. Патентознавство. Навчальний посібник. — Київ: Центр навчальної літератури, 2005. — 232 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Вступ	7
Розділ 1. Система інтелектуальної власності	16
1.1. Виникнення, становлення і розвиток поняття інтелектуальної власності	16
1.2. Поняття права інтелектуальної власності	19
1.3. Співвідношення права власності і права інтелектуальної власності	21
1.4. Законодавство України про інтелектуальну власність	23
1.5. Система органів управління в сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні	27
Розділ 2. Авторське право і патентне право	36
2.1. Спільне в цивільно-правовому регулюванні авторських і патентних відносин	36
2.2. Відмінності в правовому регулюванні відносин, пов'язаних із творчою діяльністю	40
Розділ 3. Авторське право і суміжні права	43
3.1. Авторське право. Поняття і види результатів творчості, що охороняються авторським правом	43
3.2. Об'єкти авторського права	45
3.3. Суб'єкти авторських відносин	47
3.4. Суб'єктивне авторське право, його зміст і межі	53
3.4.1. Особисті немайнові права авторів	53
3.4.2. Майнові права автора та іншої особи, що має авторське право	56
3.5. Вільне використання творів	59
3.6. Право на авторську винагороду	61

3.7.	Суміжні права	62
3.8.	Суб'єкти суміжних прав	63
3.9.	Суб'єктивні суміжні права, їх зміст і межі	64
3.10.	Захист авторського права і суміжних прав	67
3.11.	Цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав	69
Розділ 4.	Промислова власність	71
4.1.	Поняття промислової власності	71
4.2.	Об'єкти промислової власності	74
4.3.	Винахід. Корисна модель. Об'єкти винаходу (корисної моделі)	75
4.4.	Умови надання правової охорони винаходу (корисної моделі)	78
4.5.	Патент	82
4.6.	Промисловий зразок	83
4.7.	Суб'єкти права на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	84
Розділ 5.	Право на одержання патенту	87
5.1.	Право на одержання патенту, право авторства	87
5.2.	Оформлення прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	89
5.3.	Порядок оформлення та подання заявки на винахід	91
5.3.1.	Вимога єдності винаходу	91
5.3.2.	Загальні вимоги до змісту документів заявки	92
5.3.3.	Склад заявки	93
5.3.4.	Опис винаходу (корисної моделі) та вимоги до нього	95
5.3.5.	Формула винаходу (корисної моделі) і вимоги до неї	98
5.3.6.	Вимоги до ілюстративних матеріалів	100
5.3.7.	Реферат та вимоги до нього	100
5.3.8.	Документи, що додаються до заявки	101
5.4.	Порядок одержання патенту на промисловий зразок	102
Розділ 6.	Процедура подання заявки на одержання патенту України на винахід	103
6.1.	Подання заявки. Пріоритет винаходу	103
6.2.	Експертиза заявки на винахід (корисну модель)	105
6.2.1.	Експертиза заявки на винахід за формальними ознаками	109
6.2.2.	Експертиза заявки на винахід по суті	110
6.3.	Оскарження рішення за заявкою	113
6.4.	Публікація відомостей про винахід	114
6.5.	Тимчасова правова охорона	115
6.6.	Процедура видачі патенту України на винахід (корисну модель)	115
6.7.	Винаходи, що становлять державну таємницю	117

6.8.	Сплата збору за дії, пов'язані з охороною прав на винаходи (корисні моделі)	118
6.9.	Припинення дії патенту та визнання його недійсним	119
6.10.	Патентування винаходу (корисної моделі) в іноземних державах	120
6.10.1.	Патентування винаходу в іноземних державах за процедурою договору про патентну кооперацію (РСТ)	124
6.10.2.	Процедура одержання європейського патенту	125
6.10.3.	Процедура ЄВРО-РСТ	127
6.10.4.	Патентування винаходів за процедурою євразійської патентної конвенції	127
Розділ 7. Реалізація патентних прав		129
7.1.	Права та обов'язки власника патенту на винахід (корисну модель)	129
7.1.1.	Особисті немайнові права	129
7.1.2.	Майнові права суб'єктів права на винаходи, корисні моделі і промислові зразки	130
7.2.	Обмеження прав власника патенту	134
7.3.	Обов'язки власника патенту	134
7.4.	Взаємовідносини співвласників патенту	135
Розділ 8. Передача прав на використання винаходу		138
8.1.	Ліцензії на право користування об'єктами інтелектуальної власності	138
8.2.	Види ліцензій	139
8.3.	Обов'язкові ліцензії та реквізити ліцензійного договору	142
8.4.	Відкрита ліцензія	147
8.5.	Примусове відчуження прав на винахід (корисну модель)	148
8.6.	Захист прав патентовласника	150
8.7.	Авторські договори	151
8.8.	Види авторських договорів	153
Розділ 9. Правові засоби індивідуалізації учасників товарного обороту, товарів і послуг		161
9.1.	Знаки для товарів і послуг	164
9.1.1.	Види товарних знаків	165
9.1.2.	Функції товарного знака	167
9.2.	Правова охорона знака в Україні	169
9.3.	Суб'єкти права на знаки для товарів і послуг	175
9.4.	Експертиза заявки на знак	178
9.5.	Права і обов'язки, що впливають із свідоцтва на знак	182
9.6.	Захист прав на знаки для товарів і послуг	187
9.7.	Використання знака	188
9.8.	Право на фірмове (комерційне) найменування	190
9.9.	Право на найменування місця походження товару	194

9.10.	Право на раціоналізаторську пропозицію	198
9.10.1.	Ознаки раціоналізаторської пропозиції	200
9.10.2.	Складання, подання та розгляд заяви на раціоналізаторську пропозицію	203
9.11.	Права автора раціоналізаторської пропозиції	208
Розділ 10. Захист права інтелектуальної власності		210
10.1.	Загальні положення	210
10.2.	Пільги суб'єктів інтелектуальної власності при захисті їх прав	213
Розділ 11. Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності		218
11.1.	Всесвітня організація інтелектуальної власності	218
11.2.	Міжнародна охорона промислової власності	220
11.3.	Міжнародна охорона літературної і художньої власності (авторське право)	226
Література		229

23. Промислова власність в Україні: проблеми правової охорони. Зб. наук. статей / За ред. Ю. С. Шемшученка, Ю. Л. Бошицького. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2004. — 548 с. Наклад — 300 примірників.

ЗМІСТ

<i>Шемшученко Ю. С.</i>	Вступне слово	5
<i>Курас І. Ф.</i>	Передмова	9
<i>Бошицький Ю. Л.</i>	Вдосконалення правової охорони промислової власності в Україні — стимул та гарантія економічного зростання держави	15
<i>Оніщук М. В., Отрішко О. В.</i>	Проблеми державного регулювання правами на об'єкти промислової власності в Україні	54
<i>Паладій М. В.</i>	Проблеми забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності: придатність комп'ютерної програми для охорони нормами патентного права	85
<i>Красовська А. Г., Глухівський Л. Й.</i>	Актуальні проблеми експертизи заявок на винаходи	112
<i>Кириченко І. А.</i>	Винаходи у фармацевтиці: деякі аспекти правової охорони	135
<i>Жаров В. А.</i>	Міжнародна практика правової охорони корисних моделей	171
<i>Халаїм Н. О.</i>	Актуальні питання охорони промислових зразків за вітчизняним законодавством	203
<i>Підпригора О. А.</i>	Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми в новому Цивільному кодексі України	223

<i>Кожарська І. Ю.</i> Деякі питання охорони торговельних марок в ЄС та законодавство України у цій сфері	247
<i>Бошицький Ю. Л., Чечі Дердь.</i> Деякі особливості охорони промислової власності в Угорщині в контексті гармонізації європейського законодавства	276
<i>Пахаренко А. П.</i> Право товарних знаків США: аналіз федерального закону про дилюцію товарного знака	297
<i>Козлова О. О., Жолт Ковач.</i> Деякі проблеми правового регулювання комерційних найменувань в Україні у контексті міжнародно-правового досвіду	316
<i>Архіпова М. І., Гошовський М. І.</i> Деякі проблеми правової охорони географічного значення	352
<i>Сіденко В. Р.</i> Проблеми охорони прав інтелектуальної власності в контексті приєднання України до СОТ	377
<i>Денисюк В. А., Андрущук Г. О.</i> Франчайзингові мережі: роль в економіці та правове регулювання	398
<i>Мельниченко О. І.</i> Відповідальність за недобросовісну конкуренцію, пов'язану із неправомірним використанням об'єктів промислової власності	433
<i>Ващук Ф. Г.</i> Захист промислової власності та питання інформаційної безпеки	459
<i>Галянтич М. К.</i> Співвідношення правових категорій «охорона» та «захист» промислової власності	479
<i>Андрущук Г. О.</i> Конкурентне право зарубіжних країн: стан та тенденції	503

24. *Вачевський М. В., Кремень В. Г., Мадзігон В. М., Скотний В. Г., Шевченко Г. Є., Вачевський О. М.* Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності: Підручник / За ред. проф. М. В. Вачевського. — К.: ВД Професіонал, 2005. — 448 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Вступ	6
Розділ 1. Інтелектуальна власність та її роль у розвитку суспільства	19
1.1. Генезис винахідництва і раціоналізації	19
1.2. Управління раціоналізаторством і винахідництвом	24
1.3. Організаційна структура системи управління технічною творчістю в ринковій системі господарювання	34
Розділ 2. Форми правової охорони промислової власності	44

2.1.	Суб'єкти та об'єкти авторського права на винаходи, промислові зразки та товарні знаки	44
2.2.	Порядок одержання патенту	52
2.3.	Патентні мита на об'єкти промислової власності	57
Розділ 3.	Раціоналізація та її вплив на формування професійних компетенцій	67
3.1.	Раціоналізаторська пропозиція та її ознаки	67
3.2.	Порядок подачі заяви на раціоналізаторську пропозицію	78
3.3.	Приклади оформлення рацпропозиції і необхідних документів	89
Розділ 4.	Винахідництво	102
4.1.	Суть і ознаки винаходу (корисних моделей)	102
4.2.	Об'єкти винаходів та ознаки, які використовуються для їх характеристики	111
4.3.	Подання заявки на винахід та складання опису винаходу	117
4.4.	Формула винаходу і правила її побудови	125
4.5.	Додаткові матеріали заявки та вимоги до них	130
4.6.	Використання винаходів та авторська винагорода	145
Розділ 5.	Промислові зразки	149
5.1.	Загальні відомості про промислові зразки (ПЗ)	149
5.2.	Новизна, промислова придатність та фотографії промислового зразка	156
5.3.	Вимоги до складання заявки та опису промислового зразка	161
5.4.	Вимоги до креслення і довідки про патентні дослідження промислового зразка	165
5.5.	Приклади оформлення заявки на промисловий зразок	168
5.6.	Міжнародна класифікація промислових зразків	177
Розділ 6.	Товарні знаки і знаки обслуговування	181
6.1.	Основні поняття та положення про товарні знаки (ТЗ)	181
6.2.	Пріоритет і вимоги до заявки на видачу свідоцтва на товарний знак	191
6.3.	Використання і захист прав власників товарних знаків	205
6.4.	Міжнародна класифікація товарів (послуг) реєстрації знаків	209
6.5.	Предметний покажчик термінів і термінології товарних знаків	220
Розділ 7.	Патентування винаходів за кордоном	227
7.1.	Загальні положення патентування винаходів і корисних моделей	227
7.2.	Відбір винаходів для патентування за кордоном	231

7.3.	Підготовка матеріалів на одержання охоронних документів за кордоном	235
7.4.	Складання опису патентного паспорта	238
Розділ 8.	Ліцензії, ноу-хау, інжиніринг	245
8.1.	Види ліцензій та їх купівля і продаж	245
8.2.	Ноу-хау та інжиніринг як продукти творчості	253
Розділ 9.	Міжнародна класифікація винаходів (МКВ)	261
9.1.	Становлення та розвиток МКВ	261
9.2.	Структура та індекси поділу МКВ	263
9.3.	Національні системи класифікації винаходів	267
Розділ 10.	Джерела інформації	274
10.1.	Патентна документація та інформація	274
10.2.	Інформація про винаходи, акцептовані заявки, корисні моделі	280
10.3.	Інформація про промислові зразки та товарні знаки	284
Розділ 11.	Основи авторського права з винахідництва	287
11.1.	Суб'єкти авторського права з винахідництва	287
11.2.	Правовий захист авторів винаходів і раціоналізаторських пропозицій	290
11.3.	Захист патентних прав авторів винаходів і раціоналізаторських пропозицій	295
Розділ 12.	Раціоналізація виробництва	302
12.1.	Раціоналізація в системі організації виробництва	302
12.2.	Характерні особливості методів раціоналізації виробництва	305
12.3.	Раціоналізація виробництва за допомогою особливої дидактики	310
Розділ 13.	Напрями удосконалення управління інтелектуальною власністю	317
13.1.	Погляди вчених на теорію управління та особливості управління раціоналізаторством і винахідництвом	317
13.2.	Організаційна структура системи управління інтелектуальною власністю в ринковій системі господарювання	334
Розділ 14.	Вплив інтелектуальної власності на розвиток прогресивної технології, інформації та використання патентної документації	345
14.1.	Тенденції розвитку економіки під час створення конкурентноздатної техніки і технології	345
14.2.	Роль науково-технічної інформації в розвитку техніки і технології	351
14.3.	Джерела патентної документації та патентних описів як об'єктів інтелектуальної власності	361

Розділ 15. Методика визначення доходів від використання винаходів і раціоналізаторських пропозицій (РП)	376
15.1. Загальні положення про визначення доходу	376
15.2. Визначення витрат, віднесених до собівартості продукції	382
15.3. Встановлення факту використання винаходу, раціоналізаторської пропозиції та виплати винагороди за пропозиції, які не створюють реальної економії	386
Основні висновки і пропозиції	394
Література	396
Додатки	399

25. Мікульонюк І. О. Основи інтелектуальної власності: Навч. посіб. — К.: ІВЦ Видавництво «Політехніка», ЛІРА — К, 2005. — 232 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Передмова	3
1. Поняття інтелектуальної власності та система її правової охорони	5
1.1. Загальні положення	5
1.2. Основні інститути права інтелектуальної власності	8
2. Загальні відомості про захист інтелектуальної власності	12
2.1. Авторське право та суміжні права	12
2.2. Об'єкти й суб'єкти права промислової власності	21
2.2.1. Винаходи	21
2.2.2. Корисні моделі	23
2.2.3. Промислові зразки	24
2.2.4. Знаки для товарів і послуг	29
2.2.5. Фірмові найменування	37
2.2.6. Зазначення походження товарів	38
2.2.7. Недобросовісна конкуренція	40
2.2.8. Топографія інтегральної мікросхеми	44
2.2.9. Сорти рослин	44
2.2.10. Комерційна таємниця	45
2.2.11. Суб'єкти права промислової власності	46
2.3. Інтелектуальна власність та Інтернет	50
2.4. Відповідальність за порушення прав на об'єкти прав інтелектуальної власності	53
3. Правова охорона винаходів і корисних моделей	55
3.1. Загальні положення	55

3.2. Умови патентоспроможності	57
3.3. Право на одержання патенту	58
3.4. Порядок одержання патенту	59
3.5. Права та обов'язки, що випливають з патенту	64
3.6. Припинення дії патенту та визнання його не- дійсним	67
3.7. Захист прав власника патенту	68
4. Патентна інформація та документація. Патентні до- слідження	69
4.1. Загальні відомості про патентну інформацію та до- кументацію	69
4.2. Міжнародні класифікації об'єктів промислової власності	69
4.3. Джерела патентної інформації	75
4.4. Загальні відомості про патентні дослідження	83
5. Ліцензування та передавання технології	99
5.1. Загальні положення	99
5.2. Передавання права власності на об'єкти інтелекту- альної власності	100
5.3. Ліцензійні договори	100
5.4. Передавання ноу-хау	103
5.5. Інші форми передавання та придбання технологій на комерційній основі	104
6. Міжнародне співробітництво	109
6.1. Загальні положення	109
6.2. Міжнародні договори, конвенції та угоди у сфері інтелектуальної власності	110
Регіональні міжнародні організації з питань охорони інтелектуальної власності	119
6.4. Патентування винаходів і корисних моделей в іно- земних державах	120
Додатки	123
<i>Додаток А.</i> Закон України про авторське право і суміжні права	123
<i>Додаток Б.</i> Закон України про охорону прав на винаходи і корисні моделі	162
<i>Додаток В.</i> Міжнародна патентна класифікація	189
<i>Додаток Г.</i> Зразок розміщення матеріалу в МПК	200
<i>Додаток Д.</i> Зразки джерел патентної інформації	202
<i>Додаток Е.</i> Приклад виконання розділ «Патентні досліджен- ня» розрахунково-пояснювальної записки курсового (дипло- много) проекту	213
Список рекомендованої літератури	227

26. Афанасьєва К. О. Авторське право. Практик. посібник. — К.: Атіка, 2006. — 224 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Від автора	5
Розділ 1. Становлення та сучасний стан системи авторського права в Україні	9
§ 1. Історичні передумови виникнення вітчизняної системи охорони авторського права	9
§ 2. Законодавча база з авторського права в Україні	12
2.1. Конституція України	13
2.2. Закони України, що регулюють авторські правовідносини у сфері ЗМІ	13
2.3. Закон України «Про авторське право і суміжні права»	16
2.4. Цивільний кодекс України	26
2.5. Кримінальний кодекс України	29
§ 3. Міжнародне співробітництво у сфері охорони авторського права	32
3.1. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів	34
3.2. Всесвітня конвенція про авторське право	38
3.3. Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення	40
3.4. Інші міжнародні угоди в галузі авторського права. Охорона авторського права в ЄС	42
Розділ 2. Об'єкти та суб'єкти авторського права в діяльності ЗМІ	53
§ 1. Об'єкти авторського права	53
1.1. Загальні положення	54
1.2. Твори, що охороняються авторським правом	60
1.3. Періодичні видання як складені твори	85
1.4. Службові твори — твори працівників редакції	86
1.5. Похідні твори	89
1.6. Твори, що не охороняються авторським правом	93
§ 2. Суб'єкти авторського права	101
2.1. Журналісти як суб'єкти авторського права	102
2.2. Співавторство на журналістський твір	104
2.3. Інтерв'ю — продукт колективної співпраці	114
2.4. Спадкоємці, правонаступники й інші особи, що мають авторське право	124
2.5. Організації колективного управління правами авторів	127
Розділ 3. Права авторів. Захист авторського права	133
§ 1. Особисті немайнові права авторів	134

1.1.	Право авторства	134
1.2.	Право на ім'я	141
1.3.	Право на збереження цілісності твору	144
§ 2.	Майнові права авторів	150
2.1.	Право на відтворення	152
2.2.	Право на розповсюдження	154
2.3.	Право на публічний показ	155
2.4.	Право на публічне виконання	156
2.5.	Право на публічне сповіщення	157
§ 3.	Обмеження охорони авторським правом	158
3.1.	Строки дії авторського права	158
3.2.	Випадки вільного використання творів	161
§ 4.	Авторський договір. Захист авторського права	168
4.1.	Специфіка авторських договорів у сфері засобів масової інформації	168
4.2.	Правові способи захисту авторських прав	170
Розділ 4. Авторське право в діяльності Інтернет-медіа		177
§ 1.	Електронна публікація як об'єкт авторського права	178
§ 2.	Права інтернет-журналістів та інтернет-видань	180
2.1.	Правовий статус інтернет-видань	181
2.2.	Журналіст інтернет-видання: професійний працівник чи автор?	183
2.3.	Використання авторських матеріалів на інтернет-сайтах ЗМІ	184
§ 3.	Зміст і обсяг авторських прав в Інтернеті	187
3.1.	Немайнові права авторів	187
3.2.	Майнові права авторів	191
§ 4.	Механізми контролю та захисту прав авторів у мережі Інтернет	195
4.1.	Світові та вітчизняні тенденції охорони авторських прав	195
4.2.	Захист авторських прав у суді	201
Список рекомендованої літератури		207
Короткий термінологічний словник		211
Предметний покажчик		222

27. *Базилевич В. Д.* Інтелектуальна власність: Підручник. — К.: Знання, 2006. — 431 с.

ЗМІСТ

Вступ		7
Розділ 1.	Інтелектуальна діяльність та інтелектуальний капітал — економічна основа інформаційного суспільства	13

1.1.	Теоретико-методологічні засади дослідження інтелектуальної діяльності	13
1.1.1.	Сутність та характерні ознаки постіндустріального суспільства	13
1.1.2.	Концепція інформаційного суспільства та інтелектуальної економіки (економіки знань)	21
1.1.3.	Інформація та знання як визначальні чинники постіндустріального розвитку	30
1.1.4.	Види та результати інтелектуальної діяльності	46
1.2.	Інтелектуальний капітал в умовах інформаційного суспільства	55
1.2.1.	Сутність та специфіка інтелектуального капіталу	55
1.2.2.	Структура інтелектуального капіталу	63
Розділ 2.	Інтелектуальна власність як економіко-правова категорія	78
2.1.	Еволюція теоретичних уявлень про зміст та структуру відносин власності	78
2.1.1.	Зародження теорії власності в епоху стародавнього світу і середньовіччя	78
2.1.2.	Еволюція теорії власності в XVII—XIX ст.	82
2.1.3.	Сучасна теорія власності	99
2.2.	Сутність та структура інтелектуальної власності	113
2.2.1.	Економіко-правовий зміст інтелектуальної власності	126
2.2.2.	Структура інтелектуальної власності	135
2.2.3.	Суперечності інтелектуальної власності	142
Розділ 3.	Система відносин інтелектуальної власності	142
3.1.	Сутність та структура промислової власності	142
3.1.1.	Економіко-правові відносини щодо об'єктів патентного права	145
3.1.2.	Засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів і послуг як важлива складова інтелектуальної власності	154
3.1.3.	Відносини щодо нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності	176
3.2.	Особливості формування та розвитку авторського і суміжних прав	186
3.2.1.	Сутність та специфіка авторського права	186
3.2.2.	особливості формування та реалізації суміжних прав	204
Розділ 4.	Передумови та стимули розвитку інтелектуальної власності в ринковій економіці	212
4.1.	Актуальні проблеми комерціалізації інтелектуальної власності	212

4.1.1.	Сутність і механізм комерціалізації інтелектуальної власності	212
4.1.2.	Ліцензійні угоди, їх структура та класифікація	219
4.1.3.	Економічна ефективність ліцензування	230
4.2.	Вартісне оцінювання об'єктів інтелектуальної власності в ринковій економіці	241
4.2.1.	Необхідність та специфіка вартісного оцінювання об'єктів інтелектуальної власності	241
4.2.2.	Методичні підходи до оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності	255
4.3.	Охорона та захист прав інтелектуальної власності	271
4.3.1.	Потреба охорони та захисту прав інтелектуальної власності	271
4.3.2.	Охорона прав промислової власності	277
4.3.3.	Охорона авторського і суміжних прав	292
Розділ 5.	Розвиток інтелектуальної власності в умовах глобалізації економіки	306
5.1.	Міжнародне співробітництво у сфері інтелектуальної власності	306
5.1.1.	Проблеми формування глобального ринку прав на об'єкти інтелектуальної власності	306
5.1.2.	Міжнародне співробітництво у сфері патентного права	324
5.1.3.	Міжнародні аспекти охорони та захисту авторського і суміжних прав	333
5.2.	Інтелектуальна власність в епоху Інтернету	342
Розділ 6.	Формування інституту інтелектуальної власності в Україні	357
6.1.	Роль та значення інтелектуальної власності в формуванні національної інноваційної системи	357
6.2.	Проблеми та перспективи розвитку інтелектуальної власності в Україні	377
Глосарій		395
Додатки		425
<i>Додаток 1.</i>	Перелік головних нормативних актів України з питань інноваційного розвитку	425
<i>Додаток 2.</i>	Перелік головних нормативних актів України з питань інтелектуальної власності	428
<i>Додаток 3.</i>	Перелік найважливіших міжнародних договорів, конвенцій та угод у сфері інтелектуальної власності	430

28. *Дахно І. І.* Право інтелектуальної власності. Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб і доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. — 278 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Передмова	3
Розділ I. Охорона об'єктів інтелектуальної власності	
Охорона винаходів, корисних моделей, промислових зразків, сортів рослин, топографій інтегральних мікросхем	10
§ 1. Україна	10
§ 2. США	19
Контрольні питання	28
Правові засади охорони знаків для товарів і послуг та зазначень про походження товарів	31
§ 1. Україна	31
§ 2. США	39
Контрольні питання	47
Авторське право й суміжні права	50
§ 1. Україна	50
§ 2. США	57
Контрольні питання	65
Правова охорона секретів виробництва (ноу-хау та шоу-хау)	67
§ 1. Україна	67
§ 2. США	80
Розділ II. Охорона об'єктів інтелектуальної власності на ліцензійній основі	
Ліцензійне використання винаходів, корисних моделей, промислових зразків, сортів рослин і топографій інтегральних мікросхем	84
§ 1. Зарубіжне патентування й ліцензування винаходів за часів СРСР	84
§ 2. Ліцензія — своєрідна «оренда патенту»	88
§ 3. Ліцензування патентів і антимонопольне законодавство	91
§ 4. Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України про майнові права інтелектуальної власності та комерційну концесію	98
§ 5. Нормативна база ліцензійної діяльності в Україні щодо винаходів, корисних моделей, промислових зразків, топографій інтегральних мікросхем і сортів рослин	100
Контрольні питання	103
Використання на ліцензійній основі товарних знаків та інших позначень комерційного характеру	105

§ 1.	Товарний знак — символ гудвілу	110
§ 2.	Франчиза (франчайзинг)	112
§ 3.	Ліцензування фірмових найменувань і сертифікаційних марок	119
	Контрольні питання	121
	Ліцензування копірайтних творів	122
§ 1.	Право власності і авторське право	122
§ 2.	Ліцензування прав, що впливають з копірайту	127
	Контрольні питання	133
	Ліцензійне використання ноу-хау й шоу-хау	135
§ 1.	Ліцензування секретів виробництва	135
§ 2.	Цехове право й секрети виробництва	136
§ 3.	Промислове шпигунство	138
§ 4.	Охорона секретів виробництва й антимонопольне законодавство у Європейському Співтоваристві	140
	Контрольні питання	147
	Розділ III. Міжнародна охорона інтелектуальної власності	
3.1.	Передмова до розділу	150
3.2.	Багатостороння конвенція з уникнення подвійного оподаткування копірайтних роялті	152
3.3.	Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів	152
3.4.	Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури	156
3.5.	Буенос-Айреська Конвенція	158
3.6.	Вашингтонський договір про інтелектуальну власність щодо інтегральних схем	158
3.7.	Віденська угода про встановлення Міжнародної класифікації зображувальних елементів знаків	160
3.8.	Всесвітня конвенція про авторське право	160
3.9.	Всесвітня організація інтелектуальної власності	161
3.10.	Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків	165
3.11.	Договір ВОІВ про авторське право	167
3.12.	Договір ВОІВ про виконання та фонограми	168
3.13.	Договір про міжнародну реєстрацію наукових відкриттів	170
3.14.	Договір про патентне право	171
3.15.	Договір про патентну кооперацію	172
3.16.	Договір про право з товарного знаку	180
3.17.	Договір про реєстрацію фільмів	181
3.18.	Євразійська патентна конвенція	182
3.19.	Конвенція про видачу європейських патентів (Європейська патентна конвенція)	185
3.20.	Конвенція про європейський патент для «Спільного ринку» (Конвенція про патент Співтовариства)	193

3.21.	Конвенція про охорону виробників фонограм від неуповноваженого тиражування їх фонограм (Женевська конвенція)	194
3.22.	Конвенція про поширення сигналів, що несуть програми, які передаються супутниками (Брюссельська супутникова конвенція)	195
3.23.	Конвенція про придушення обігу та продажу соромітливих публікацій	196
3.24.	Лісабонська угода про найменування місць походження та їх міжнародну реєстрацію	196
3.25.	Локарнська угода про встановлення Міжнародної класифікації промислових зразків	197
3.26.	Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р. та Протокол 1989 р. до неї	198
3.27.	Мадридська угода про припинення неправдивих або таких, що вводять в оману, вказівок походження товарів	203
3.28.	Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин	203
3.29.	Міжнародна конвенція про охорону виконавців, виробників фонограм і організації мовлення (Римська конвенція)	205
3.30.	Найробіський договір про охорону олімпійського символу	207
3.31.	Ніщцька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків	208
3.32.	Паризька конвенція з охорони промислової власності	209
3.33.	Страсбурзька угода про міжнародну патентну класифікацію	219
3.34.	Угода з пов'язаних з торгівлею прав інтелектуальної власності, включаючи торгівлю контрафактними товарами (ТРИПС)	221
3.35.	Угода про придушення обігу соромітливих публікацій	223
	Контрольні питання	224
Додатки		
	Договір про поступку працівником роботодавцеві прав на одержання патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки	229
	Заява на надання будь-якій особі права на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка	232
	Договір щодо продажу-купівлі повної (виняткової) або невиняткової (простої) ліцензії на використання винаходу (корисної моделі, промислового зразка)	234
	Ліцензійний договір на використання знака для товарів (послуг)	246

Видавничий договір на літературний твір	250
Передавання виданого патенту однією корпорацією іншій	255
Проста ліцензійна угода	256
Передавання винахідником корпорації винаходу й майбутніх патентних прав	258
Передавання товарного знака	260
Витяг стосовно конфіденційної інформації із загального трудового контракту	262
Угода про розкриття	264
Коротка форма угоди про нерозголошення секретів виробництва	266
Виняткова ліцензія на товарний знак	270
Список рекомендованої літератури	272

29. *Назаренко І. І.* Основи патентування і ліцензування: Навч. посібник / Назаренко І. І., Кредісов А. І., Ракша В. О.; За ред. А. І. Кредісова. — К.: Знання України, 2006. — 306 с. Наклад — 1000 прим.

ЗМІСТ

Передмова	7
1. Основні поняття та історія формування патентного права і ліцензування	9
1.1. Основні поняття та визначення	9
1.2. Історія формування патентного права і ліцензування	19
1.3. Правові засади патентного права і ліцензування	25
1.4. Запитання для самостійного контролю	28
2. Характерні ознаки та умови патентоспроможності винаходів	29
2.1. Поняття та ознаки винаходів	29
2.2. Класифікація об'єктів винаходів	30
2.3. Новизна винаходів	37
2.4. Оцінка винахідницького рівня	40
2.5. Промислова придатність винаходів	42
2.6. Запитання для самостійного контролю	44
3. Правові й організаційні основи патентування винаходу	45
3.1. Суб'єкти права на винаходи та корисні моделі	45
3.2. Правова система подачі заявки на винахід	48
3.3. Перелік і зміст документів на винахід	52
3.4. Принципи формування формули винаходу	58
3.5. Запитання для самостійного контролю	61
4. Винахідницька та пошукова робота під час створення винаходу	63
4.1. Джерела інформації	63

4.2. Сутність будови та методика користування міжнародною класифікацією та патентною інформацією	67
4.3. Методи винахідницької та пошукової роботи під час створення винаходу	74
4.4. Запитання для самостійного контролю	80
5. Експертиза заявки на винахід і порядок видачі патентів	82
5.1. Існуючі системи експертизи	82
Загальні положення про внесення змін у заявку за результатами її експертизи	85
5.3. Оскарження рішення експертизи	87
5.4. Порядок отримання патенту в Україні	88
5.5. Запитання для самостійного контролю	91
6. Правова охорона об'єктів інтелектуальної власності	93
6.1. Основні джерела правової охорони	93
6.2. Правова охорона авторського права та суміжних прав	99
6.3. Правова охорона об'єктів інтелектуальної власності	105
6.4. Міжнародні договори, конвенції, угоди та регіональні організації з питань охорони об'єктів інтелектуальної власності	110
6.5. Втрата прав патентоутримувача та визнання патенту недійсним	114
6.6. Запитання для самостійного контролю	115
7. Основні положення ліцензування	118
7.1. Класифікаційні ознаки ліцензій	118
7.2. Нормативні положення ліцензійної діяльності в Україні	120
7.3. Ліцензування об'єктів інтелектуальної власності та обертів господарської діяльності	124
7.4. Ліцензійні платежі	140
7.5. Запитання для самостійного контролю	143
Тестові завдання	145
Список використаної літератури	158
Додатки	160
1. Закон України про охорону прав на винаходи і корисні моделі (№ 3687-ХІІ від 15.12.1993 зі змінами й доповненнями, внесеними Законами України № 1771-ІІІ від 01.06.2000 і № 2188-ІІІ від 21.12.2000)	160
2. Закон України про авторське право і суміжні права (№ 3792-ХІІ від 23.12.1993 із змінами й доповненнями, внесеними Законом України № 2627-ІІІ від 11.07.2001)	194
3. Міжнародна патентна класифікація	241
4. Договір про поступку працівником роботодавцеві прав на одержання патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки	247
5. Заява про надання будь-якій особі права на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка	250

6. Договір щодо продажу-купівлі повної (виняткової) або невиняткової (простої) ліцензії на використання винаходу (корисної моделі, промислового зразка)	251
7. Ліцензійний договір на використання знака для товарів (послуг)	264
8. Видавничий договір на літературний твір	268
Найвідоміші винаходи XX століття	274
Короткий термінологічний словник	282
Список літератури, рекомендованої для поглибленого вивчення курсу	298
Предметний покажчик	304

30. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України / За ред. Ю. М. Капіци: кол. авторів: Ю. М. Капіца, С. К. Ступак, В. П. Воробйов та ін. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. — 1104 с.

ЗМІСТ (скорочений)

Передмова	5
Зміст	10
Скорочення	24
Глава 1. Вступ до права інтелектуальної власності ЄС	25
§ 1.1. Правові засади діяльності Європейського Союзу	25
§ 1.2. Компетенція ЄС у сфері охорони інтелектуальної власності	25
§ 1.3. Розвиток права інтелектуальної власності ЄС. Інститути права інтелектуальної власності ЄС	27
Глава 2. Гармонізація законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності з міжнародно-правовими нормами та законодавством ЄС	52
§ 2.1. Питання гармонізації законодавства України з міжнародно-правовими нормами	52
§ 2.2. Правове регулювання адаптації законодавства України до законодавства ЄС	57
§ 2.3. Зовнішні та внутрішні чинники розвитку законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності	57
Глава 3. Авторське право та суміжні права	92
§ 3.1. Правова охорона комп'ютерних програм	92
§ 3.2. Право на прокат, право на позичку та деякі суміжні права	98
§ 3.3. Мовлення, публічне сповіщення та кабельна ре-трансляція	112

§ 3.4. Гармонізація строків охорони авторського права і суміжних прав	128
§ 3.5. Правова охорона баз даних	139
§ 3.6. Авторське право та суміжні права в інформаційному суспільстві	148
§ 3.7. Право слідування	162
Глава 4. Право промислової власності	173
§ 4.1. Охорона винаходів	173
§ 4.2. Охорона корисних моделей	240
§ 4.3. Охорона промислових зразків	249
§ 4.4. Охорона торговельних марок	269
§ 4.5. Охорона географічних зазначень	292
§ 4.6. Охорона фірмових найменувань	320
Глава 5. Інші об'єкти права інтелектуальної власності	341
§ 5.1. Охорона топографій інтегральних мікросхем	341
§ 5.2. Охорона сортів рослин	350
§ 5.3. Охорона комерційної таємниці	363
§ 5.4. Правовий режим об'єктів інтелектуальної власності — результатів досліджень, що створюються за рахунок бюджетних коштів	397
Глава 6. Захист прав інтелектуальної власності	416
§ 6.1. Забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності	416
§ 6.2. Митні засоби захисту прав інтелектуальної власності	441
Глава 7. Право інтелектуальної власності та право конкуренції	455
§ 7.1. Правове регулювання передачі технологій	458
§ 7.2. Право конкуренції та договори з досліджень та розробок	474
§ 7.3. Право конкуренції та угоди франчайзингу та інші вертикальні угоди	478
Заключення	487
Література	497
Додатки	
Плани-графіки наближення законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності	514
Глосарій	534
Статус міжнародних договорів у сфері охорони інтелектуальної власності, учасниками яких є Європейський Союз, держави-члени ЄС та Україна	559
Акти ЄС, пропозиції з їх прийняття, документи Європейської комісії з питань охорони інтелектуальної власності	561
Електронні джерела інформації з питань права ЄС та права інтелектуальної власності	572
<i>Acquis communautaire</i> у сфері охорони інтелектуальної власностіПервинне законодавство	575

Міжнародні договори	611
Вторинне законодавство	670
Рішення Суду Європейської Спільноти	1042

31. Право інтелектуальної власності: Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / За заг. ред. М. В. Паладія, Н. М. Мироненко, В. О. Жарова. — К.: Парламентське вид-во, 2006. — 432 с. Наклад — 1000 примірників.

ЗМІСТ

Передмова	
КНИГА ЧЕТВЕРТА. Право інтелектуальної власності	19
Глава 35. Загальні положення про право інтелектуальної власності	19
<i>Стаття 418.</i> Поняття права інтелектуальної власності	19
<i>Стаття 419.</i> Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності	26
<i>Стаття 420.</i> Об'єкти права інтелектуальної власності	31
<i>Стаття 421.</i> Суб'єкти права інтелектуальної власності	39
<i>Стаття 422.</i> Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності	44
<i>Стаття 423.</i> Особисті немайнові права інтелектуальної власності	48
<i>Стаття 424.</i> Майнові права інтелектуальної власності	51
<i>Стаття 425.</i> Строк чинності прав інтелектуальної власності	54
<i>Стаття 426.</i> Використання об'єкта права інтелектуальної власності	56
<i>Стаття 427.</i> Передання майнових прав інтелектуальної власності	58
<i>Стаття 428.</i> Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам	60
<i>Стаття 429.</i> Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору	61
<i>Стаття 430.</i> Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений за замовленням	71
<i>Стаття 431.</i> Наслідки порушення права інтелектуальної власності	77
<i>Стаття 432.</i> Захист права інтелектуальної власності судом	80
Глава 36. Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право)	86
<i>Стаття 433.</i> Об'єкти авторського права	86
<i>Стаття 434.</i> Твори, які не є об'єктами авторського права	107
<i>Стаття 435.</i> Суб'єкти авторського права	113
<i>Стаття 436.</i> Співавторство	116

<i>Стаття 437.</i> Виникнення авторського права	117
<i>Стаття 438.</i> Особисті немайнові права автора	120
<i>Стаття 439.</i> Забезпечення недоторканності твору	124
<i>Стаття 440.</i> Майнові права інтелектуальної власності на твір	127
<i>Стаття 441.</i> Використання твору	128
<i>Стаття 442.</i> Опублікування твору (випуск твору у світ)	146
<i>Стаття 443.</i> Використання твору за згодою автора	155
<i>Стаття 444.</i> Випадки правомірного використання твору без згоди автора	155
<i>Стаття 445.</i> Право автора на плату за використання його твору	162
<i>Стаття 446.</i> Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір	166
<i>Стаття 447.</i> Правові наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір	169
<i>Стаття 448.</i> Право автора на частку від суми продажу оригіналу твору	172
Глава 37. Право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення (суміжні права)	175
<i>Стаття 449.</i> Об'єкти суміжних прав	175
<i>Стаття 450.</i> Суб'єкти суміжних прав	180
<i>Стаття 451.</i> Виникнення суміжних прав	186
<i>Стаття 452.</i> Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт суміжних прав	189
<i>Стаття 453.</i> Використання виконання	193
<i>Стаття 454.</i> Використання фонограми, відеограми	196
<i>Стаття 455.</i> Використання передачі (програми) організації мовлення	198
<i>Стаття 456.</i> Строки чинності суміжних майнових прав	201
Глава 38. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття	203
<i>Стаття 457.</i> Поняття наукового відкриття	203
<i>Стаття 458.</i> Право на наукове відкриття	208
Глава 39. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	211
<i>Стаття 459.</i> Придатність винаходу для набуття права інтелектуальної власності на нього	211
<i>Стаття 460.</i> Придатність корисної моделі для набуття права інтелектуальної власності на неї	223
<i>Стаття 461.</i> Придатність промислового зразка для набуття права інтелектуальної власності на нього	227
<i>Стаття 462.</i> Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	232
<i>Стаття 463.</i> Суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	235

<i>Стаття 464.</i> Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	241
<i>Стаття 465.</i> Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	247
<i>Стаття 466.</i> Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	251
<i>Стаття 467.</i> Правові наслідки припинення чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	253
<i>Стаття 468.</i> Відновлення чинності достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	254
<i>Стаття 469.</i> Визнання прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок недійсними	256
<i>Стаття 470.</i> Право попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок	257
Глава 40. Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	260
<i>Стаття 471.</i> Придатність компонування інтегральної мікросхеми для набуття права інтелектуальної власності на нього	260
<i>Стаття 472.</i> Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	262
<i>Стаття 473.</i> Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	264
<i>Стаття 474.</i> Майнові права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	267
<i>Стаття 475.</i> Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	272
<i>Стаття 476.</i> Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	274
<i>Стаття 477.</i> Правові наслідки спливу строку чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	275
<i>Стаття 478.</i> Відновлення чинності достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	277
<i>Стаття 479.</i> Визнання прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми недійсними	278
<i>Стаття 480.</i> Право попереднього користувача на компонування інтегральної мікросхеми	279
Глава 41. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію	281
<i>Стаття 481.</i> Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції	281
<i>Стаття 482.</i> Обсяг правової охорони раціоналізаторської пропозиції	286

<i>Стаття 483.</i> Суб'єкти права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію	287
<i>Стаття 484.</i> Права суб'єктів права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію	289
Глава 42. Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин	291
<i>Стаття 485.</i> Види прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин	291
<i>Стаття 486.</i> Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин	293
<i>Стаття 487.</i> Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин, засвідчені патентом	295
<i>Стаття 488.</i> Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин	297
Глава 43. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування	300
<i>Стаття 489.</i> Правова охорона комерційного найменування	300
<i>Стаття 490.</i> Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування	304
<i>Стаття 491.</i> Припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування	306
Глава 44. Право інтелектуальної власності на торговельну марку	307
<i>Стаття 492.</i> Торговельна марка	307
<i>Стаття 493.</i> Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку	311
<i>Стаття 494.</i> Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку	313
<i>Стаття 495.</i> Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку	316
<i>Стаття 496.</i> Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку	319
<i>Стаття 497.</i> Дострокове припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку	320
<i>Стаття 498.</i> Відновлення чинності достроково припинених виключних майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку	322
<i>Стаття 499.</i> Визнання прав інтелектуальної власності на торговельну марку недійсними	324
<i>Стаття 500.</i> Право попереднього користувача на торговельну марку	324
Глава 45. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення	326
<i>Стаття 501.</i> Набуття права інтелектуальної власності на географічне зазначення	326

<i>Стаття 502.</i> Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення	332
<i>Стаття 503.</i> Права інтелектуальної власності на географічне зазначення	333
<i>Стаття 504.</i> Строк чинності права інтелектуальної власності на географічне зазначення	334
Глава 46. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю	336
<i>Стаття 505.</i> Поняття комерційної таємниці	336
<i>Стаття 506.</i> Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю	340
<i>Стаття 507.</i> Охорона комерційної таємниці органами державної влади	342
<i>Стаття 508.</i> Строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю	345
КНИГА П'ЯТА. Зобов'язальне право	346
Глава 75. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	346
<i>Стаття 1107.</i> Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	346
<i>Стаття 1108.</i> Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності	351
<i>Стаття 1109.</i> Ліцензійний договір	360
<i>Стаття 1110.</i> Строк ліцензійного договору	367
<i>Стаття 1111.</i> Типовий ліцензійний договір	370
<i>Стаття 1112.</i> Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності	377
<i>Стаття 1113.</i> Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності	385
<i>Стаття 1114.</i> Державна реєстрація договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	394
Глава 76. Комерційна концесія	398
<i>Стаття 1115.</i> Договір комерційної концесії	398
<i>Стаття 1116.</i> Предмет договору комерційної концесії	403
<i>Стаття 1117.</i> Сторони в договорі комерційної концесії	406
<i>Стаття 1118.</i> Форма договору комерційної концесії та його державна реєстрація	408
<i>Стаття 1119.</i> Договір комерційної субконцесії	411
<i>Стаття 1120.</i> Обов'язки правоволодільця	414
<i>Стаття 1121.</i> Обов'язки користувача	416
<i>Стаття 1122.</i> Особливі умови договору комерційної концесії	419
<i>Стаття 1123.</i> Відповідальність правоволодільця за вимогами, що пред'являються до користувача	423
<i>Стаття 1124.</i> Право користувача на укладення договору комерційної концесії на новий строк	424
<i>Стаття 1125.</i> Зміна договору комерційної концесії	426
<i>Стаття 1126.</i> Припинення договору комерційної концесії	427

<i>Стаття 1127.</i> Збереження чинності договору комерційної концесії у разі зміни сторін	428
<i>Стаття 1128.</i> Наслідки зміни торговельної марки чи іншого позначення праволоділля	429
<i>Стаття 1129.</i> Наслідки припинення права, користування яким надано за договором комерційної концесії	431

32. Драпак Г., Скиба М. Основи інтелектуальної власності: Навч. посібник. Видання друге, виправлене. — К.: Кондор, 2007. — 156 с.

ЗМІСТ

Передмова	6
Вступ	8
Розділ 1. Що таке інтелектуальна власність?	12
1.1. Основні поняття інтелектуальної власності	12
1.2. Авторські та суміжні права	15
1.3. Промислова власність	17
1.3.1. Патенти на винаходи	17
1.3.2. Корисні моделі	19
1.4. Промислові зразки	21
1.5. Товарні знаки, фірмові найменування і зазначення походження товару	22
1.5.1. Товарні знаки	22
1.5.2. Функції товарних знаків	22
1.5.3. Значення товарних знаків для економіки	23
1.5.4. Фірмова назва	24
1.5.5. Зазначення походження товару	25
1.6. Недобросовісна конкуренція	27
Питання для самоконтролю знань	29
Розділ 2. Правове регулювання відносин об'єктів авторського права і суміжних прав	30
2.1. Авторське право	32
2.2. Суміжні права	38
Питання для самоконтролю знань	41
Розділ 3. Правове регулювання відносин об'єктів промислової власності	43
3.1. Дещо з історії винахідництва	44
3.2. Винаходи та корисні моделі в Україні	47
3.2.1. Умови надання правової охорони винаходу та корисній моделі	50
3.2.2. Умови патентоспроможності винаходу та корисної моделі	51
3.2.3. Право на одержання патенту	56

3.2.4.	Процедура подання заявки на винахід	57
3.2.5.	Експертиза заявки	63
3.2.6.	Іноземне патентування винаходів та корисних моделей	65
3.3.	Правова охорона промислових зразків	69
3.3.1.	Умови надання правової охорони промислового зразку	70
3.3.2.	Умови патентоспроможності промислового зразка	72
3.3.3.	Право на одержання патенту на промисловий зразок	74
3.3.4.	Порядок оформлення та подання заявки на промисловий зразок	76
3.3.5.	Експертиза заявки	79
3.4.	Правова охорона товарних знаків	80
3.4.1.	Знаки для товарів та послуг	80
3.4.2.	Правова охорона знака в Україні	82
3.4.3.	Умови надання правової охорони знака	83
3.4.4.	Право на одержання свідоцтва на знак	87
3.4.5.	Порядок оформлення та подання заявки на знак	87
3.4.6.	Експертиза заявки	88
3.4.7.	Міжнародна класифікація товарів та послуг	89
	Питання для самоконтролю знань	91
Розділ 4. Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності		93
4.1.	Передача прав на об'єкти авторського права та суміжних прав	97
4.2.	Передача прав на об'єкти промислової власності	98
	Питання для самоконтролю знань	108
Розділ 5. Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності		110
5.1.	Захист прав на об'єкти авторського права і суміжних прав	112
5.2.	Захист прав на об'єкти промислової власності	119
5.3.	Особливості захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні	124
	Питання для самоконтролю знань	127
Перелік найбільш уживаних термінів		128
Література		153

33. Коссаk В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник. — К.: Істина, 2007. — 208 с. Наклад — 2000 примірників.

ЗМІСТ

Розділ I. Загальні засади правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності	
Глава 1. Інтелектуальна власність та її значення	3
Глава 2. Загальна характеристика законодавства України про інтелектуальну власність	4
Розділ II. Авторське право і суміжні права	
Глава 3. Авторське право	7
§ 1. Поняття та об'єкти авторського права	7
§ 2. Суб'єкти авторського права	9
§ 3. Особисті немайнові права автора	11
§ 4. Майнові права автора	12
Глава 4. Суміжні права	18
§ 1. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав	18
§ 2. Зміст та межі суб'єктивних суміжних прав	18
Розділ III. Патентне право	
Глава 5. Патентне право, його об'єкти і суб'єкти	23
§ 1. Загальна характеристика патентного права та його джерел	23
§ 2. Об'єкти патентного права	25
§ 3. Суб'єкти патентних правовідносин	38
Глава 6. Патент та порядок його одержання	43
§ 1. Патентна форма охорони прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки	43
§ 2. Патент: поняття, види та межі чинності	45
§ 3. Право на патент та його суб'єкти	47
§ 4. Заявка на видачу патенту	50
§ 5. Дата подання заявки та її правове значення. Пріоритет	56
§ 6. Експертиза заявки	58
§ 7. Реєстрація патенту та публікування відомостей про нього. Видача патенту	62
Глава 7. Зміст прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Припинення чинності патенту та визнання його недійсним	63
§ 1. Особисті немайнові та майнові права винахідника (автора промислового зразка)	63
§ 2. Майнові права, що впливають з патенту	64
§ 3. Дії, що не визнаються порушенням прав володільця патенту	68
§ 4. Припинення чинності патенту	72

§ 5. Визнання патенту недійсним	73
Розділ IV. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	
<i>Глава 8.</i> Загальна характеристика інституту правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	75
<i>Глава 9.</i> Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування	76
§ 1. Поняття «комерційне найменування» та вимоги до нього	76
§ 2. Суб'єкти права інтелектуальної власності на комерційне найменування	80
§ 3. Виникнення та зміст права інтелектуальної власності на комерційне найменування	81
<i>Глава 10.</i> Право інтелектуальної власності на торговельну марку (знак для товарів і послуг)	83
§ 1. Поняття «торговельна марка», її об'єкти та умови надання правової охорони	83
§ 2. Суб'єкти та підстави набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку	88
§ 3. Зміст прав інтелектуальної власності на торговельну марку	91
§ 4. Дострокове припинення дії свідоцтва та визнання його недійсним	95
<i>Глава 11.</i> Правова охорона прав на зазначення походження товарів	98
§ 1. Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення	98
§ 2. Надання правової охорони географічним зазначенням	100
§ 3. Зміст прав інтелектуальної власності на географічне зазначення	103
Розділ V. Інші (нетрадиційні) об'єкти права інтелектуальної власності	
<i>Глава 12.</i> Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин	106
§ 1. Загальні засади правової охорони селекційних досягнень у рослинництві і тваринництві	106
§ 2. Поняття та умови набуття права інтелектуальної власності на сорти рослин і породи тварин	107
§ 3. Суб'єкти права інтелектуальної власності на сорт рослин і породу тварин	110
§ 4. Порядок набуття прав інтелектуальної власності на сорт рослин і породу тварин	111
§ 5. Зміст прав інтелектуальної власності на сорт рослин і породу тварин	116
§ 6. Припинення чинності майнових прав на сорт рослин і породу тварин і визнання їх нікчемними	122

<i>Глава 13. Право інтелектуальної власності на компонування (топографію) інтегральних мікросхем</i>	123
§ 1. Компонування інтегральної мікросхеми як об'єкт права інтелектуальної власності	123
§ 2. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування інтегральних мікросхем	125
§ 3. Набуття прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	127
§ 4. Зміст прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми	130
§ 5. Припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на компонування ІМС	135
<i>Глава 14. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію</i>	137
§ 1. Поняття та об'єкти раціоналізаторської пропозиції	137
§ 2. Суб'єкти та порядок набуття права інтелектуальної власності	139
§ 3. Зміст прав інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію	141
<i>Глава 15. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю</i>	143
§ 1. Загальна характеристика інституту комерційної таємниці	143
§ 2. Поняття та ознаки комерційної таємниці	144
§ 3. Суб'єкти права інтелектуальної власності на комерційну таємницю	147
§ 4. Майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю	148
<i>Глава 16. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття</i>	150
Розділ IV. Договори у сфері інтелектуальної власності	
<i>Глава 17. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності</i>	153
§ 1. Загальна характеристика договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	153
§ 2. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття та види	156
§ 3. Ліцензійний договір	158
§ 4. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності	161
§ 5. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності	163
<i>Глава 18. Договір комерційної концесії (франчайзингу)</i>	165

§ 1. Поняття та правова природа договору комерційної концесії (франчайзингу). Форма договору та його державна реєстрація	165
§ 2. Зміст договору комерційної концесії	168
§ 3. Права та обов'язки сторін	170
§ 4. Припинення договору комерційної концесії	171
Розділ VII. Захист права інтелектуальної власності	
<i>Глава 19.</i> Загальні положення щодо захисту права інтелектуальної власності	173
<i>Глава 20.</i> Захист авторського права та суміжних прав	175
<i>Глава 21.</i> Захист права промислової власності	180
Розділ VIII. Міжнародно-правова охорона права інтелектуальної власності	
<i>Глава 22.</i> Загальні положення міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності	174
<i>Глава 23.</i> Міжнародно-правова охорона авторського права і суміжних прав	185
<i>Глава 24.</i> Міжнародно-правова охорона об'єктів промислової власності	189
Рекомендовані джерела	194

Vira Potyekhina

INTELLECTUAL PROPERTY

Edited by Dr. of Economics, Professor,
Patent Lawyer I. I. Dakhno

CONTENTS *of the Book*

Introduction

Chapter 1. Globalization and Intellectual Property

- 1.1. Foundation of the Global Economy Environment
- 1.2. Intellectual Property as a Key Factor of the Knowledge Economy
- 1.3. Economic and Law Tools of Intellectual Property Protection

Conclusions to Chapter 1

Self-control Questions

Chapter 2. Global System of Intellectual Property Protection

- 2.1. Foundation of the Global System of Intellectual Property Protection
- 2.2. Discontents of the Global System of Intellectual Property Protection

Conclusions to Chapter 2

Self-control Questions

Chapter 3. Intellectual Property Protection System in Ukraine

- 3.1. Tendencies of Innovative Development of Ukraine
- 3.2. Development of the National System of Intellectual Property Protection
- 3.3. Problems and Prospects of Intellectual Property Protection System in Ukraine

Conclusions to Chapter 3

Self-control Questions

Chapter 4. More About Intellectual Property Protection

4.1. Intellectual Property Law: Historical Background

4.1.1. *Copyright Law Foundation in Case Law*

4.1.2. *Evolution of the Patent Concept: the U.S. Experience*

4.2. Protection of Intellectual Property Rights Under Laws of Ukraine and the United States: Comparative Aspects

4.2.1. *Protection of Inventions Under Laws of Ukraine and the U.S.*

4.2.2. *Copyright Protection in Ukraine and the United States*

4.3. International Experience of Database Protection and Development of the Ukrainian Legislation

Conclusions to Chapter 4

Self-control Questions

Conclusions

Index

Annexes

Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)

Glossary of official terms of Ukraine in the area of intellectual property

Contents of books about intellectual property published in Ukraine

Globalization of knowledge economy raised a problem of intellectual property (IP) protection on the global level. With the shift to the new knowledge economy IP protection rules are becoming the focus of one of the most intense struggles to reform globalization. This book arose out the growing controversy surrounding the global system of IP protection that govern rights over knowledge.

This book determines the main actors of globalization in the age of IP protection. It examines the potential impact of the global IP protection in the countries of the center (core) and periphery, as well as on private and public interests. Who will control the major new technologies of the twenty-first century? The book demonstrates the fundamental economic rationality of intellectual property law, but argues that countries of the center have gone too far in their attempts to implement high IP standards in countries of periphery. Economic analysis of advance in technology and its effect on the creation of new technology makes the author sceptical about substantial enlargement of global IP protection.

The book determines the optimal scope of IP protection favourable for both — private and public interests. The author addresses this issue in light of advances in technology and changes in the concept of creativity, and especially in light of the underemphasized role of the public domain as a source of vital inputs into the creation of new technology. To do so the book examines the scholarly literature, doctrines and principles and conclude whether they are efficient in an economic sense.

Intellectual property should be subject to both economic and law research. Economic factors determining IP protection impact are decisive for identifying law instruments of adequate IP protection regime. In this book economics answers the fundamental question how extensive the legal IP protection should be. Optimal IP protection contributes to innovations and distribution of knowledge and technologies being decisive factors of competitive economy. The book refers to intellectual property from the standpoint of law and economics.

The book contains brief overview of copyright and patent law history. It focuses on IP protection system in Ukraine and its development tendencies. As a result of comparative analysis of the U.S. and Ukraine's IP legislation the book reveals main problems of the Ukrainian IP protection system and develops recommendations for improvement of the national legal framework.

Glossary of official terms of Ukraine in the area of intellectual property and contents of books published in Ukraine in this area are increasing the scientific and educational value of the book.

1. GLOBALIZATION AND INTELLECTUAL PROPERTY

Globalization stirs strong emotions. The advantages and disadvantages of globalization have been heavily scrutinized and debated in recent years. While the benefits of globalization are significant for many countries, the global society is wrought with inequalities. Who is affected positively and negatively by globalization of the world economy and why anti-globalization protests are taking place? We don't expect this book to settle the debates over globalization. The purpose of this overview is to better understand conditions of the global economy in which IP protection is developed.

In order to study impact of globalization and the global IP protection the author uses the «periphery» theory arguing that the world economy has two poles: a «center» and «periphery». The productive structures of the center (the developed countries economies) and those of the periphery (mainly countries of the Third World) are distinctively different. Poor states, operating in the periphery of the global economy and playing an essential role in the world production, shift raw materials and labor resources to the core. The productive capacity of the periphery is always behind that of the core. That backwardness hinders the development of knowledge and technology and its use. The center supplies the world economy with knowledge and technology and plays the role of the main actor in the political process. If there are changes in the periphery, they are always changes in response to changes in the core. In the center-periphery system there is a built-in mechanism for unequal growth.

Proponents argue that globalization has provided development opportunities for poor countries due to eliminating trade barriers between the countries. They point to increased trade, new and better technologies, expanded media, and economic growth. According to IMF, globalization offers «greater opportunity for people to tap into more and larger markets around the world. It means that they can have access to more capital flows, technology, cheaper imports, and larger export markets.³⁷ According to globalization proponents, trade liberalization helps the peripheral countries to learn and adopt new technologies through a better knowledge of the embodied technology in the goods and services imported from the countries of the center. Capital liberalization allows larger foreign direct investment inflows

³⁷ International Monetary Fund. Globalization: Threat or Opportunity? <http://www.imf.org/external>.

into the peripheral states to create jobs and raise wages, as well as transfer technology to the local workers. Globalization can help world convergence not only through the possibility of periphery to import and export more, but also through increasing knowledge and faster technological transfer.

Opponents blame globalization for a rapid loss of national sovereignty and for the reason that governments and states are becoming powerless before the irresistible rise and influence of financial markets and multinational corporations. They argue that globalization increases poverty and inequality while increasing gap between rich and poor. While globalization is heavily weighted in favor of the more economically stable countries, it also limits the ability of any single state to exercise absolute dominance.³⁸ Economic and political interdependence allows countries to influence policies and economic decisions made by other countries. Globalization transcends national borders and limits the political and coercive actions individual states take within their borders, thus further limiting the dominance of countries.

The general concern of «anti-global» movement is that the growing international economy and the organizations that support it are dominated by corporate economic interests who are escaping the scrutiny and regulation provided by national governments. Anti-global motivations vary. Peripheral states argue that free trade is a benefit for the core at the expense of periphery since tariff barriers are necessary for periphery to develop their economies. They also complain that World Bank lending policies force poor countries to adopt economic policies which benefit only their wealthy trading partners and leave them with an overwhelming burden. Environmental organizations believe that the WTO has promoted policies which enable corporations to escape national restrictions on business practices by calling such restrictions «trade barriers». They also accuse global companies of dominating the politics of peripheral governments. Social activists are concerned that the social rights in the United States and Europe will become eroded because workers in the emerging countries will not have these protections. Globalization opponents protest against activity of the World Trade Organization, World Bank, International Monetary Fund, NAFTA and Organization for Economic Cooperation and Development, etc.

³⁸ This argument comes from Arthur L. Dunklin, «Globalization: A Portrait of Exploitation, Inequality, and Limits», Western Washington University, 2005, <http://globalization.icaap.org/content/v5.2/dunklin.html>.

Unequal economic growth of the core and periphery is being the major discontent of globalization. Peripheral countries have created resistance to the global pressure to reduce trade barriers through World Trade Organization (WTO) agreements. The main problem relates to agricultural products. Because local producers cannot compete with agricultural exports from major countries (such as the United States) these countries have experienced a severe downturn in their domestic agricultural acreage. They cannot afford to subsidize adequately their own domestic agricultural industries.

Globalization is accompanied by increase of multinational corporations' role. Corporations raise and control trade and capital flows between regions and integrating markets on the global basis. They are agents driving globalization due to a series of technological advances and political decisions. These influential actors keeping under control the world trade and capital flows negatively impact economy of the peripheral states.

Globalization is taking place in the age of knowledge economy where intellectual property is becoming the major factor of production. Technological developments in the 20th century have transformed the majority of wealth-creating work from physically-based to knowledge-based. The only comparative advantage a country will enjoy will be its process of innovation-combining market and technology know-how with the creative talents of knowledge workers to solve a constant stream of competitive problems and its ability to derive value from information. We are now an information society in a knowledge economy where intellectual property is a key production factor.

Transformation of the world economy in the knowledge economy raises the issue of optimal IP model. Intellectual property means the rights for non-material assets (outcome of intellectual activity) existing separately from a unique physical embodiment and having economic value. Intellectual property covers both law and economic aspects. In order to develop an adequate IP protection model this book looks at intellectual property as at a complex interdisciplinary subject.

The case for intellectual property in economic theory notes certain substantial differences from the case for tangible property. Consumption of tangible property is rivalrous. The subjects of intellectual property do not share this feature of rivalness. Intellectual property is of disseminating nature which means its ability to spread quickly (due to technology development) and to become the basis for new ideas. Intellectual property may exist in many bearers but to be low in demand. These specific features explain the complex IP nature and complicate development of the optimal IP protection regime.

Intellectual property raises distinctive economic issues. Analysis and evaluation of IP law should be conducted within an economic framework that seeks to align law with the dictates of economic efficiency. Being a key factor of production in knowledge economy intellectual property requires adequate protection. This assertion is popular among the Ukrainian IP researchers. However, will economy and society benefit from absolute IP protection? To answer this question the book evaluates IP protection from the standpoint of advance in technology and its effect on the creation of new technology. Although there are powerful economic reasons in favor of IP rights protection, there are also considerable social costs and whether the benefits exceed the costs is impossible to answer without economic analysis.

Disseminating and cumulative by nature, intellectual property requires protection since it may be easily copied by competitors who have not borne any of the cost of creating IP. Thus, without protection against copying the incentive to create intellectual property will be undermined. At the same time, protection against copying, by enabling the creator of intellectual property to charge a price for copies (of which his property right makes him a monopolist) in excess of his marginal cost, prevents access to intellectual property by persons who value that access at more than the marginal cost but less than the price.³⁹ What should be the scope of IP protection to ensure tradeoff between incentive to innovate and public access to knowledge (hereinafter referred to accordingly as «incentive» and «access»)? The book illustrates economic analysis of IP protection model in order to conclude whether particular economic doctrines and principles are efficient in an economic sense and, if not, how they might be changed to become efficient.

Expanding IP rights can reduce the amount of new intellectual property that is created by raising the creators' input costs. This relates to both copyright and patent areas. The broader IP protection is, the costlier the subsequent creation of works and inventions becomes because earlier ones are inputs into later ones. It brings the author to conclusion that enlargement of IP rights could weaken rather than strengthen the incentives to create new intellectual property.

The optimal scope of IP protection is supposed to ensure incentive-access tradeoff which means that IP rights-holders (creators) get high

³⁹ This argument comes from William Landes and Richard Posner, «*The Economic Structure of Intellectual Property Law*,» The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, 2003.

incomes, and public access to intellectual property contributes to creation of new IP. Incentive-access tradeoff should be achieved by application of particular legislative provisions balancing the private (IP rights-holders') and public (society's) rights and interests. Patent law and copyright provide for different legislative tools of balance. The book examines these tools for copyright and patent protection based on the Ukrainian legislation. In case of patent protection, incentive-access tradeoff is achieved by disclosure of information about invention for patent protection, patentability requirements and the limited patent duration. To ensure optimal scope of copyright protection law provides for the limited copyright duration, fair use, public domain, nonprotection of ideas, theories etc.

2. GLOBAL SYSTEM OF INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION

Growth of international trade and development of knowledge and technology in the era of globalization requires development of the global IP protection system. States around the globe are on the way of converging upon the same set of IP standards in areas of law such as patents, copyrights, trademarks, industrial designs etc. IP protection rules are becoming uniform around the world. States are shifting these rules to higher standards than previously prevailed in their domestic law: longer terms of protection, fewer exceptions to the scope of rights.

The major global IP agreement that caused important implications for economic development of the peripheral states is Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement). TRIPS Agreement covering all IP rights is mandatory for all states that wish to join the WTO. TRIPS Agreement became part of the global IP protection system.

The book examines politics leading up to TRIPS Agreement and its implementation process. Interested private sector actors had persuaded U.S. government to promote their cause of expanding IP protection. TRIPS Agreement resulted largely from lobbying by multinational corporations who wished to mould international law to protect their markets⁴⁰. These actors pressed the U.S. Congress to recognize the critical importance to the United States of trade in goods and

⁴⁰ This argument comes from Susan K. Sell, «Private Power, Public Law: The Globalization of Intellectual Property Rights», Cambridge University Press, 2003.

services dependent upon IP protection worldwide, and to help forge the necessary law tools. Peripheral countries that required economic aid from the core and global institutions in the form of loans and closer alliances with the stronger nations had no other option but to submit an agreement advocated by the U.S.

TRIPS Agreement established expansion of IP rights and high standards of IP protection. It raised the price of information and technology by extending the monopoly privileges of the IP rights-holders. TRIPS Agreement has important implications for innovation, research and development, economic development and the global division of labor. The agreement codifies the increasing commodification of what was once called «public domain», making it unavailable to future creators. It is often argued that the global IP protection established by TRIPS Agreement locks up knowledge vital to the development of poor countries.

TRIPS Agreement met active resistance concentrating on patents on life forms and patents on pharmaceuticals. In area of life forms patenting opponents (grassroots activists, environmental groups, farmers, human rights groups and consumer groups) are claiming that patenting of life forms is no less that control of the U.S. corporations over the world food supply, not to mention the implications for scientific research and public access. A global campaign for access to essential medicines has emerged to protest U.S. trade policy in intellectual property and the TRIPS trade-off in favor of commercial interests over public health concerns. Patenting of pharmaceuticals is being blamed by opponents as restricting public access to essential medicines.

At the same time, TRIPS Agreement contains provisions minimizing negative impact and allowing states to increase the competitiveness of the national economy. Clauses on parallel imports and data exclusivity are described in the book. The said TRIPS provisions should be implemented and developed by states in their domestic laws as clauses favorable for innovations growth and competitiveness.

Application of global IP rules raises a question about human rights established by the Universal Declaration of Human Rights (adequate health provision, food and education, the right to share in the benefits of scientific progress etc.). Some researches state that these rights are being made subordinate to the investment priorities of corporate IP owners while having primacy as a matter of international law.

Unification of copyright protection led to radical movements opposing expansion of high IP standards. Opponents argue that IP rights-holders' monopoly on works, embodied *inter alia* in extension

of copyright duration, negatively affects public interests. Copyright is public by nature. Extension of copyright protection shifts trade-off in favor of the rights-holders over public interests. TRIPS Agreement and WIPO Treaties establish minimum IP standards, however they never set the maximum IP protection requirements. Trade-off in favor of commercial interests restricts public access to computer technologies and hinders access to folklore impeding knowledge exchange in the peripheral states.

The United States has been the most aggressive country in the IP area. While imposing IP protection on the global level, it has filed more WTO TRIPS complaints than all other member countries combined. The United States is promoting global IP protection through a variety of mechanisms, including annual review of the global state of IP rights protection (the «Special 301» Report) and trade preference programs, such as the Generalized System of Preferences. Actions of the U.S. government aimed at promotion of the global IP regime are the result of consultations with industry groups and other U.S. private sector representatives. In fact, the U.S. measures against «inadequate» IP rights protection in the peripheral states are aimed to protect private interests of the American IP rights-holders.

Globalization of IP rights protection meets polar emotions. No doubt, global IP protection is important for knowledge and technology development and economy growth. However, to which extent this protection should go?

Uniform global IP protection imposing high standards on the countries with unequal economies establishes monopoly of the core and multinational corporations for knowledge and technology. This increases prices on technologies and negatively affects periphery competitiveness. This discontent is explained by different roles of the global actors of IP rights exchange — rights-holders (inventors, authors or their assignees) and users of knowledge and technology. Based on this idea, the core countries generating intellectual property are more likely to be rights-holders, while the periphery getting technologies from the center is a user of IP rights. Thus, IP rights are accumulated in the center while peripheral states are isolated from the knowledge exchange. This inequality results in blocking economic development of the peripheral countries.

Globalization of intellectual property by establishing uniform standards around the world blocks sustainable economic development and raises the problem of tradeoff between the center and periphery. While uniform IP protection will hinder access to knowledge and subsequently will negatively affect poor countries, *differential* global

protection (regime that vary depending on economic indicators of each state) could become an effective solution for benefiting the peripheral economies.

3. INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION SYSTEM IN UKRAINE

To become an actor of globalization Ukraine should actively participate in the global technology exchange. In order to do so it is required that national technology and science are well-performed and meet requirements of the global economy. National strategy of integration into the global environment is being a priority for Ukraine.

The book illustrates that during the last decade innovations substantially decreased in Ukraine. Number of applications filed for registration of inventions, industrial designs and trademarks in 2000—2006 proves instability of the national economic development. Decrease in innovations is explained by deterioration of material and technical conditions, labor force outflow and inability of the Ukrainian legislation to incentivize innovative activities.

In order to have competitive economy able to comply with the global market demands Ukraine should adopt a strategy for economic growth through innovations and develop the innovation policy of science and technology support, as well as provide adequate IP protection. Ukraine's innovation policy shall institute programs supporting the inventors and developing their innovative ideas, including financial aid, physical installations, and advisory services of the government. The well-developed innovation policy shall be able to incentivize innovative activities and prevent immigration of scientists and professionals from Ukraine.

If Ukraine intends to participate in the global economy and to become its integral part, rather than to become an economy distanced from the global trends, it must adapt an efficient IP protection system meeting requirements of the global innovative economy. Foundation of IP protection system in Ukraine started in 1991. Since then Ukraine developed basic legislation governing IP rights protection, created IP-related institutions and joined a range of international agreements. The book examines the system of IP protection: institutions (state organs and public organizations) and legislative documents (national, regional and global).

Adequate IP protection also requires creation of the efficient judicial system. While the Ukrainian legislation provides for certain law measures of protection of the infringed IP rights, the judicial system is not ready to adequately enforce these measures. It does not provide reliable recourse against IP rights infringement. IP disputes involving technical and other specific issues require judges, law experts and government officials to have appropriate professional background. IP disputes cannot be adequately resolved by the courts of general jurisdiction. Complex nature of IP rights requires a special intellectual property court. In addition, administrative and criminal sanctions for IP infringements in Ukraine cannot prevent illegal use of IP rights. These sanctions must be increased by amending the Administrative and Criminal codes.

The developed system of institutions (including both state organs and public organizations involved in IP-related issues) with high level of coordination must become an integral part of the efficient IP protection system. Another obstacle is public negligence towards IP protection and lack of adequate information and educational systems. Inadequate IP protection results largely from lack of qualified specialists (among government officials, judges, independent experts etc.) with intellectual property background.

Starting 1991, Ukraine appeared under the U.S. pressure for optical media piracy. In an effort to address the piracy problem, in 2000 the United States and Ukraine agreed to the U.S.-Ukraine Joint Action Plan to combat optical media piracy. As a result of Ukraine's failure to enact most of the plan's provisions, the U.S. Trade Representative (USTR) designated Ukraine a Priority Foreign Country in 2001, launched a Section 301 Investigation to Ukraine's IP rights regime, and, following review, revoked Ukraine's benefits under the U.S. Generalized System of Preferences (GSP) program in 2001. In December 2001, USTR announced trade sanctions in the amount of \$75 million which went into effect on January 2002, and affected a number of Ukrainian products, including metal products, footwear, and chemicals. In April 2005, Ukraine has adopted amendments to the existing optical media licensing law. Following this, in August 2005, the U.S. revoked trade sanctions, and in 2006 USTR reinstated GSP benefits for Ukraine.

Thus, under sustained pressure from the U.S., Ukraine has improved both the content and the enforcement of IP protection laws. The latest 2006 USTR Report, however, states that «there is still a long way to go, if effective protection, and redress for infringements, is to be considered the norm rather than the exception».

4. MORE ABOUT INTELLECTUAL PROPERTY

Efficient IP protection must be an integral part of the innovation-based growth strategy and prerequisite of economic development. The book raises a question whether national IP protection meets requirements of innovative economy and able to affect it positively. This issue is examined on example of the United States being the world IP protection leader. Based on comparative analysis of the Ukrainian and U.S. legislation the author concludes that Ukraine has made a progress in adoption of adequate copyright legislation, while national patent protection is full of gaps and collisions.

Comparative analysis brings us to conclusion that the Ukrainian patent system is pretty far from the U.S. standards. Patent registration procedure is not clear and deeply formalized, judicial practice is not developed, compensation for patent infringements is not adequate. Legislative gaps and inconsistencies cause unfavourable conditions for incentive to innovate. The book determines recommendations on how to fill up the existing gaps and illiminate legislative inconsistencies of the patent protection.

Software and database, trade names and franchise are not under efficient protection in Ukraine. Software and database protection should be subject to both copyright and patent protection. Legislation on fair competition, commercial secrets and civil law should be amended in order to ensure software and database protection. Franchise requires adequate legal framework determining substantial requirements for franchise contracts. Legislation on fair competition should be amended in order to avoid monopolization of the markets by patenting.

To summarize, Ukraine has made a progress in development of the national IP protection system. As part of its efforts to negotiate accession to the WTO, Ukraine has adopted legislation to bring its legislative regime further into compliance with the WTO TRIPS Agreement. Despite these efforts, however, legal protection and enforcement still require improvement. The abovementioned problems of IP protection system must be resolved in order to ensure competitiveness of the national economy. While eliminating the abovementioned IP protection defects, Ukraine has to provide the national IP system with the legislative provisions ensuring incentive-access tradeoff described in the book.

CONCLUSIONS

1. Globalization has created an economically polarized world. Inequality has served as a necessary component of the global

order. Unequal economic growth of the core and periphery is being the major discontent of globalization.

2. TRIPS Agreement is the major global IP agreement establishing uniform IP minimal standards around the world. TRIPS Agreement resulted from lobbying by the private sector actors who had persuaded U.S. government to promote their cause of expanding IP protection. TRIPS Agreement caused important implications for economic development of the peripheral states by locking up knowledge vital to the development of poor countries. Thus, TRIPS Agreement negatively impacts innovation, research and development, economic development and the global division of labor.

3. Despite arguments of the U.S. private sector actors supporting TRIPS Agreement and the U.S. government's promises, not only there is compelling evidence that TRIPS will make the peripheral countries better off, there is also no evidence that countries of the center are making good on their commitments to open their markets more widely to periphery's agricultural and textile exports. In practice, TRIPS embedded asymmetrical power relationships and non-consensual values.

4. The book is opposing not the global IP protection itself, but rather the one-size-fits-all approach of the contemporary global IP protection model, implemented by TRIPS, that blocks sustainable development of the peripheral countries. Globalization of intellectual property by establishing uniform standards around the world raises the problem of tradeoff between the center and periphery and incentive-access disbalance. While uniform IP protection hinders access to knowledge and subsequently negatively affects poor countries, *differential* global protection (regime that vary depending on economic indicators of each state) may become an effective solution for benefiting the peripheral economies.

5. Economic analysis enables IP law to be grasped as a whole and the many commonalities among the different fields and cases to be seen clearly, along with the significant differences. It enabled the author to determine that expanding IP rights can reduce the amount of new intellectual property and weaken rather than strengthen the incentives to create new intellectual property. This is explained by thesis that the broader IP protection is, the costlier the subsequent creation of works and inventions becomes because earlier ones are inputs into later ones.

6. The optimal scope of IP protection is supposed to ensure incentive-access tradeoff which means that IP rights-holders get high incomes, and public access to intellectual property contributes to creation of new intellectual property. Incentive-access tradeoff should be

achieved by application of particular legislative provisions balancing the private (IP rights-holders') and public (society's) rights and interests.

7. Incentive-access tradeoff is ensured by legislative provisions of patent law and copyright. These legislative tools must be a part of national legislation. In case of patent protection, incentive-access tradeoff is achieved by disclosure of information about invention for patent protection, patentability requirements and the limited patent duration. Incentive-access tradeoff for copyright is ensured by provisions on copyright duration, fair use, public domain and nonprotection of ideas, theories etc.

8. In order to integrate into the global innovative economy Ukraine should adapt a strategy for economic growth through innovations. This strategy should include support of science and technology by the government (including financial aid, physical installations, and advisory services of the government).

9. Efficient IP protection system is required for Ukraine in order to join the global innovative environment. While copyright protection in Ukraine is not far from international standards, the national patent system requires substantial improvements. Patent registration procedure should be simplified, a special IP court should be created, lack of the qualified IP specialists must be filled up, etc. Numerous legislative gaps and inconsistencies (including protection of software and database, trademarks, fair competition, franchise etc.) require adequate law regulation. Finally, the piracy problem causing the U.S.-Ukraine conflict and undermining the Ukraine's economy must be resolved without delay.

10. The abovementioned problems of IP protection should be resolved in order to ensure competitiveness of the national economy and to bring the Ukrainian IP protection system in compliance with requirements of globalization. This should be done with consideration of the legislative provisions ensuring the incentive-access tradeoff described in the book.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Віра Олександрівна ПОТЄХІНА

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

Навчальний посібник

Керівник видавничих проектів – *Б.А.Сладкевич*

За редакцією: *І.І. Дахно*

Дизайн обкладинки – *Костянтин Лобанов*

Підписано до друку 22.02.2008. Формат 60x84 1/16.

Друк офсетний. Гарнітура PetersburgС.

Умовн. друк. арк. 26.

Наклад 1000 прим.

Видавництво “Центр учбової літератури”

вул. Електриків, 23

м. Київ, 04176

тел./факс 425-01-34, тел. 451-65-95, 425-04-47, 425-20-63

8-800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)

e-mail: office@uabook.com

сайт: WWW.CUL.COM.UA

Свідоцтво ДК №2458 від 30.03.2006